

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10062

GEVEHLTE SHRIFTEN

Morris Rosenfeld

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

MORRIS ROSENFELD'S
SELECTED WORKS :: Vol. III.

געוועהלמע שריפטען

פון

מאָררײַס ראָזענפֿעלד

דריטער באַנד

מענשען אהן קעפּ

אַרויסגעגעבען פֿון „פֿאַרווערטס“

175-173 אײַסט בראַדוויי

ניו יאָרק, 1912.

אינהאלטס-פערצייבנים

זייטע

3	פארווארט.	
5	יונגאמטעס.	
6	דער דעבאטאנט.	
11	דער קיסקער.	
16	דער בל'בו'ניק.	
23	דער לעקער.	
28	דער לינקער בל'טווער.	
33	דער גודניק.	
38	דער צופריעדענער.	
45	דער פרינציפאלער.	
51	דער פארווארטער.	
58	דער פעסימוסט.	
63	דער מיפ.	
69	יאנקעל אינדיוויד.	
75	דער עקשן.	
81	דער שרעקעדיגער.	
88	דער פארלעזער.	
94	דער בעל טובה.	
103	גוטעל.	
107	דער מענצער.	
114	דער שטילער זיווג.	
120	דער לאדזשען-ברודער.	
127	פערלארען דעם זכרון.	

134	קאלעקטען רענט
143	צווישען שלעפערס
149	המו"ס ווארנונג
153	דער המן-טאש צו די לעזער
157	די פרעהליכע אלמנה פון שושן
164	בערל דער פיסקאטער ווערט א דעקאדענט
173	א בעזע בעגעגעניס
179	גריזען
185	געדאנקען איבער פעלצען
191	בעקאנטע
204	ערב פסח
209	די פינפטע קשיה
215	א מענה צווישען א פאמפערניקעל און א מצה
221	דער הייליגער יריד
226	לשנה טובה קארטען
232	א ראש השנה/דיגער פעליטאן
237	בערג-פאליטיק
243	ראמאנען און ראמאנען-לעזער
247	קריסטמעס
253	חריין

עפיגראמען

פון 258 ביז 268

מענשען אהן קעפ

פאָרוואָרט

די אבטהיילונג „מענשען אָהן קעפּ“ טראָגט דעם דאָזיגען נאָמען בלוז דערפאר, וואָס אין די בעטרעפענדע „מענשען“ ווערט ניט געטיילדערט זיין פיזישעס אויסזעהן; זייער קערפערליכער כלסתר פנים, און מען דערקענט זיי נור אָן איינצעלנע שטריכען, וועלכע זיינען זעהר בולט אַרויסגעבראַכט.

די „מענשען“ זיינען אלע פון לעבען גענומען, זיי געפינען זיך אין דעם גרויסען ניו יאָרקער אירישען קוואַרטאַל „איסט סייד“.

דאָ דערקענט מען זיי כאַטש זיי האָבען ניט קיין קעפּ.

דאָך קען מען ניט זאָגען, דאָס אלע „מענשען“, וועגען וועלכע

דאָ איז אָנגעוואונקען זיינען נור דאָ אין די „איסט סייד“ אליין.

מיט די איינציגע אויסנאַהמען פון דעם „כל-בו'ניק אָדער טשעפּ-

טשיך פּילאָאָף“, דעם „לעקער“, דעם „לינקער כלל-טהוער“, און דעם

„נודניק“, וועלכע זיינען בעשעפעניסען, וואָס נור די ניו יאָרקער

גהעמאָ האָט די טרויעריגע זכיה זיי צו האָבען, זיינען די איבריגע

טעהר אָדער וועניגער אלגעמיינע אַנדייטונגען אויף טיפען. דער

„צופריעדענער“, „דעבאַטאַנט“, „קיקער“, „פאָרזיכטיגער“ זיינען

אלגעמיינע בעשעפעניסען. ביי אידען נור קומען זיי אַרויס אַביסעל

שאַרפער.

דער מחבר שמייכלט זיך מיט דעם פאַקט, דאָס אי די געשיל-

דערטע אליין האָבען זיך דערקענט, אי אלע, וואָס קענען זיי, האָבען

זיי גלייך דערקענט און אָנגערופען ביי די ריכטיגע נעמען. די

חברים און גוטע ברידער פון מאַנכען „מענש אָהן אַ קאַפּ“, און סתם

יונאַטשעס האָבען געשריען און געקאָייכט: „סטייטש, וואָס האָט

מען צו די מענשען“? און זיי האָבען געזוכט זיך אַבצורעכענען

מיט דעם שרייבער פון דיעזע ציילען אויף אלערליי שענדליכע און שמוציגע אופנים. אבער דאס האָט זיי גאָר ניט געהאַלפּען. די, וואָס זיינען דאָ צוגעגעלעט צום שאַנדקלאַטץ, האָבען גלייך פּער-לאָרען זייער פנים ביי די מאַסען, מען לאָזט זיך מעהר פון זיי ניט פיהרען און פּערפיהרען, זיי זיינען אויסגעשפּיעלט און פּערלאָרען אויף אייביג.

מאַררים ראָזענפּעלד.

יונגאטשעם

עס האבען יונגאטשעם, אי „גרינע“, אי „געלע“, אריינקריבען דוקא געוואלט אין מיין זעלע; ערלויבט זיך צו שימפפען, צו שמוצען, צו טרעטען, ערלויבט זיך צו טראמפלען אויף מיינע בוקעטען, דעם הייליגען פלאם פון מיין לעבען צו זידלען, און פאלש אין די עולם'שע אוי'רען צו פיעדלען.

עס האבען יונגאטשעם אי אלטע, אי נייע, אי „גרינע“, אי „געלע“, אי פרומע, אי פרויע, געווארפען מיט בלאַמע אין מיר און מיט שטויבער, געקריצט אויף מיין זיעה מיט צובראָכענע ציוהנער, געהאָוקעט מיט שוים אויף די ברודיגע ליפען, געזוכט מיר צו דראַפען, צו בייסען, צו קניפען.

עס האבען יונגאטשעם פון אלערליי סאַרטען געשפרונגען צו מיר און געבולען ווי באַרטען, געבולען פון נאַה'נמען, געבולען פון וויימען, געזוכט מיר צו שאַדען, צו שענדען ביי לויטען, געזוכט מיר צו שעחמען, צו שילטען, צו האַסען, געזוכט צו פערשוואַרצען מיין שם אין די גאַסען.

דאָך איך בין געשטאַנען אַלײן אויף מיין פאַסטען, געקוקט אויף דער באַנדע, וואָס האָט זיך פערמאַסטען, געקוקט אויף דעם העסליכען הויפען מיט יונגען, און האָב מיר גאַנץ רוהיג מיין ליעדעל געזונגען. איך האָב זיי צומאָל ניט געוואָגט, ניט געטריבען, כ'האָב צויענעוויוו מאַנכען יונגאטש נור בעשריעבען...

דער דעבאטאנט

ער איז זאָנסט אַ גאַנץ אָרענטליכער מענש, אָבער אויב איהר האָט קיין שטאַרקע לונגען אָדער איהר זייט ניט גוט געלוינט, זאָלט איהר זיך היטען איהם צו בעגעגענען. יא, זיך היטען ווי פאר פייער, דען אויב ער וועט אייך ניט מאַכען קיין שווינדרוכט, וועט ער אייך אזוי אויפקאַכען, אז איהר וועט איהם מוזען פאַטשען.

אויב איהר זייט דאָן אין אַ קאַפּע, וועט איהר ביישטעהן אַ געוואָלדיגע פּרוּבונג, איהר זאָלט איהם ניט אָפּבריהען מיט אַ גלאָז הייסע טהע, און אויב איהר וועט טראָגען אַ שטעקען, וועט איהר פיהלען ווי זיך איהם לאָזען פּערהערען מיט דעם דעבאטאנט, כּרי אויסצוגעפינען, ווער פון זיי עס האָט שטאַרקערע אַרגומענטען... דער דעבאטאנט איז אַ בריה, וואָס וועט אייך אַריינשלעפען אין אַ דעבאַטע איידער איהר וועט זיך אַרומזעהן. אָט האָט איהר איהם נאָר-וואָס געטראָפּען, און איהר צאַפעלט זיך שוין ווי אַ פליעג אין סמאָלע.

עס איז נאָך אזא חכם ניט געבאָרען געוואָרען, וואָס זאָל איהם קענען און זיך אויסהיטען מיט איהם ניט צו דעבאַטירען. איהר וועט זיך אומזיסט אָנשטרענגען איהם ניט אונטערצורוקען אַ טהעמאַ פאַר אַ דעבאַטע. איהר וועט נאָר ניט אויספיהרען, ווייל ביי איהם איז אַלץ אַ טהעמאַ, אַלץ אַ סחורה. קוים רעדט איהר מיט איהם איין-איינציגען וואָרט, זייט איהר שוין זיין קרבן. ער גיט אייך פּלוצלינג אַ שטעל אַוועק אין אזאַ לאַגע, אז אייך פאַסט ניט איהם צו פּערשווייגען און איהר קענט איהם אויך ניט בעזיעגען, סיידען איהר זייט בכּח איהם אויסצורדעהען אַ פּוס, אויסרייסען אַן אויער אָדער אויסהאַקען אַ באַק-צאָהן, זאָנסט זייט איהר אַ פּערלאָרענער.

וואָס פאַר אַ דעבאַטע קען, דאַכט זיך, אַרויסרופען אזאָ אונז-
שולדיגע פּראָזע ווי „גוט מאָרגען“? קוים זאָגט איהר דאָס אָבער
צום דעבאַטאַנט, זייט איהר שוין אַן אָבנעקאַכטער.

ער וועט אייך באַלד אַ נעהם טהאַן אויפ'ן האַציק:

— ווי לייכט אַ מענש זאָגט זיך דאָס „גוט מאָרגען“! עס איז
דען דאָ אזאָ זאָך ווי אַ „גוטער מאָרגען“? וואָס פאַר אַ מין מאָרגען
מיינט איהר אייגענטליך? אזאָ מאָרגען וואָס איז גוט פאַר אייך,
אָדער וואָס איז גוט פאַר מיר אייך? פון וואַנען ווייסט איהר, וואָס
פאַר אַ מאָרגען אייך האָב ליעב? אַ קאַלטען אָדער אַ וואַרעמען;
אַ טרוקענעם אָדער אַ נאַסען; אַ ליכטיגען אָדער אַ דונקלען; אַ
שטילען אָדער אַ שרייענדיגען? אפשר מיינט איהר גאָר דעם
צוקונפטיגען „מאָרגען“, דעם פרייהייטס-מאָרגען פון דער געזעל-
שאַפט, דעם מאָרגען נאָך דער סאָציאַלער רעוואָלוציאָן? איז
דאָך ערשמענס אַ קשיא צי מיר וועלען דאָס זוכה זיין צו זעהן,
צווייטענס ווייס אייך גאָר ניט ווי יענער „מאָרגען“ וועט אויסזעהן...
— איהר זאָגט מיר מיט אַ לייכטען לונג-און-לעבער „גוט מאָרגען“!
פון וואַנען ווייסט איהר ווי אייך בין היינט געשטימט? האָט די
וועלט איבערהויפט „גוטע מאָרגענס“? ווען זי וואָלט געהאַט גוטע
מאָרגענס, וואָלט זי דאָך געהאַט גוטע מיטאַגנס און גוטע וועטשערעס
אויך; מיט איין וואָרט, זי וואָלט געהאַט גוטע טעג און גוטע נעכט;
גוטע וואָכען, הדישים און יאָהרען, עס וואָלט געווען כדאי די גאַנצע
מיה און מאַטעריעס. נו, פרעגט זיך די שאלה: האָט דאָס די
וועלט? ווי זאָגט מען דאָס יענעם „גוט מאָרגען“? אפשר וויל אייך
גאָר אַ שלעכטען, וויסטען, קלאַגנדיגען מאָרגען? יא, אפשר וויל
אייך גאָר בעגעזען זעלבסטמאָרד און אַ „גוטער מאָרגען“ קען פער-
ניכטען מיין גאַנצען פּלאַן; אפשר קען גאָר זיין מיין בעסטער
מאָרגען, אז אייך זאָל גאָר ניט זיין?

— פון וואַנען ווייס מען גאָר וואָס עס הייסט „זיין“ אָדער „ניט
זיין“? פון וואַנען ווייס מען וואָס עס איז גוט און וואָס שלעכט?

וואָס עס טויג פאר איינעם טויג נאָר ניט פאר א צווייטען. עס איז געווען אמאָל א פילאָזאָף, וואָס האָט געזאָגט, אז מיר וואַכען נור דעמאָלט ווען מיר שלאָפען, אז די חלומות זיינען די ווירקליכקייט, אז ווען אונז חלום'ט דעמאָלט לעבען מיר און ווען מיר כאַפען זיך אויף חלום'ען מיר גאָר. איידער א מענש זאָגט אימיצען „גוט מאַרגען“, מוז ער זיך גוט אַרומזעהן וואָס ער מיינט דערמיט... עס איז קיין קונץ ניט א פלוידער צו טהאָן, ס'איז אָבער ניט גרינג צו ערקלערען, וואָס מען מיינט, וואָס די ווערטער בעצוועקען. ווינשען איינעם ער זאָל לעבען איז ניט אַלעמאָל דער בעסטער וואונש, אָפּט מאָל איז מעהר ברכה ווען מען זאָגט איינעם „געהט מיר אין דר'ערד אריין“, אָדער „איך האָב אייך אין דר'ערד“...

אָט אזוי וועט אייך דער דעבאטאנט אַריינקריכען מיט די שטיוועל אין דער נשמה. איהר וועט דאָן פיהלען ווי די בעסטע זאָך אי פאר אייך, אי פאר איהם וואָלט געווען, ער זאָל טאקע באַלד איינגעהמען א מיתה משונה און געהן דאָרט, וואו „דער ליעבער שבת קודש געהט אהין“, און זאָל אויפהערען פלאגען מענשען.

דער דעבאטאנט איז א מאַדנע בעשעפעניש. ער בעלאַנגט צו די מאַדערנע, צו די נייע. ער איז איינער פון אונזערע „יונגע“, קראַנקע, בלאַנדזשענדע, ראַדיקאַלע. ער האָט שוין דורכגעקעמפּט אין דער מחשבה אַלע דעוואָלוציאָנען און דורכגעלעבט אַלע פאַרמען פון געזעלשאַפטען און איז מיט קיין איינע אין גאַנצען ניט איינ פערשטאַנען. ער איז אַן איינגעוואַנדערטער רוסישער איד, א האַלבער אינטעליגענט, אָנגעזופּט מיט פראַפּאָגאַנדאַ-ליטעראַטור, מיט אַגיטאַציאָנס-בראַשורקעס פון אַלע פראַקציאָנען אין די נאַציאָנאַלע און אינטערנאַציאָנאַלע בעוועגונגען. ער איז אָנגעזויגען מיט דעם „ניין“ פון היינט, מיט דעם קראַנקען „טאָמער פערקעהרט“ פון האַלבע גראַשענע דעבאַטען פון ווינקעל-מיטינגען; ער איז צו טומעלט פון די דומע, באַליעדיגע „לעקטשורס“ פון ליטעראַרישע סריסים און צורומשקעטע אַרגומענטען פון סאַציאַלע פערזעהענדי-

סען, דעמאָנאָנישע „פּילאָזאָפּען“ און שטרױענע קריטיקער. ער איז אַ מענש, װאָס האָט פּערלאָרען זײַן נשמה אײדער ער האָט געװאָוסט אַז ער האָט זי און זוכט אומזיסט זײַן „אײך“ בײַ פּרעמדע... ער װײל דורך אײך געפײנען זיך אַלײן. אײהר, װײל ער, זאָלט אײהם העלפּען זיך אױספּלאַנטערען פּון דעם קנױל פּינסטערע ספּקוּת, אײן װעלכע זײנע קרומע געדאַנקען האָבען אײהם אַרײנגעדּרעהט. דורך אײערע ברײלען קען ער נײט קוקען אױף דער װעלט און קײן אײגענע האָט ער נײט. ער טראָגט אַ פּולען מח מיט צובראַכענע כלײזײן און זוכט אײמיצען, מיט װעמען מלחמה צו האַלטען... ער האָט טעמפּ געמאַכט זײן בלעכענע געװעהר אײן קאַמפּף מיט זיך אַלײן, װײל ער זײ אײצט פּרובירען אױף אַן אַנדערען. אײהם דאַכט, אַז אײהר זײט אײנער פּון די װײנד־מײהלען, מיט װעלכע ער דאַרף זיך שלאַגען, און ער נעהמט זיך צו אײך װײ גיך אײהר נײט אײהם נור דערצו די קלענסטע געלעגענהײט. ער איז אַן אונגליקליכער, אַ קראַנקער, אַבגענאַרטער גלות־אײד, אַ זעהענדיגער בלינדער, אַן אונבעהאַלפּע־נער, אַ נײסיטיגער קאַליקע, אַ נשמה־קריפּעל — אַ דעכאַטאַנט.

דער דעכאַטאַנט.

זײן פּרױנדשאַפּט װעט אײך נײט דערלאָבען.

נײט אײלם צו געבען אײהם די האַנד!

דען אײהר װעט שטאַרק חרטה האָבען,

ער איז אַ אײד אַ דעכאַטאַנט.

אײהר קענט מיט אײהם זיך פּרױי נײט שפּירען,

ער איז אַ לײַ, אַ גאַטעס שטראָף.

ער װעט מיט אײך נור דעכאַטירען,

ער װעט אײך נודען אָהן אַ סוף.

אײהר װערט אײן זײנע הענד אַ שמאַטע,

צוקנױמשט, צורױבען און צודרעהט.

אַם וואָס איהר זאָגט, ווערט אַ דעכאַטע,
עך באַמערט אייך מיט פּוסטע רייד.

דעכאַטען זיינען זיין נחמה,
צו דעכאַמירען איז איהם זיס,
ער זוכט ווי שדים אַ נשמה,
וואָס ער זאָל טראַמפּלען מיט די פיס.

איהר שילט צום סוף פון די דעכאַטען
דעם שד, וואָס מישט אייך דעם פּערשטאַנד ;
„אַ רות אין זיין טאַמענ'ס טאַטען,
דער גאָט פּערדאַמטער דעכאַטאַנט“ !

כח

דער "קיקער"

ער, "קיקט" דריייהונדערט-פינף-און-זעכציג טעג אין יאָהר און בלייבט נאָך אַלץ שולדיג דער וועלט אַ "קיק".

ער, "קיקט" זיין גאַנצען אונצופריעדענעם לעבען און איז זיך שטאַרק מצער, וואָס ער וועט ניט קענען "קיקען" נאָכ'ן טויט.

ער איז נור צופריעדען מיט זיין אייגענעם "קיק"; פֿרוכט איהר אויך אַ "קיק" טהאָן, וועט ער, "קיקען" געגען אייך.

דעם "קיקער" ווייזט אויס די גאַנצע וועלט ווי אַ טמא זאָך, וואָס איז אַ מצוה אַ "קיק" צו טהאָן און ער איז די פֿוס, וואָס איז די מצוה מקים...

ער, "קיקט" דערפֿאר, וואָס זאָכען זיינען אַ זוי און ניט אַנדערש. און מאַכט איהר זיי איבער, איז ער וויעדער ניט צופריעדען און "קיקט" ווי אַ פֿערד.

פֿאַלגט איהר איהם ניט, "קיקט" ער, דאָס איהר פֿערשטעהט איהם ניט. און פֿאַלגט איהר איהם יא, "קיקט" ער פֿאַרוואָס איהר האָט איהם פֿריהער ניט פֿערשטאַנען. איהר וועט מיט איהם קיינ-מאָל ניט פֿאַרטיג ווערען — ער איז אַ "קיקער".

ער איז אונצופריעדען אפילו מיט דער נאַטור:

דער פֿריהלינג איז איהם צו גרין; דער זומער — צו געל; דער הערבסט — צו דונקעל און דער ווינטער — צו ווייס. ער "קיקט", אויף וואָס די וועלט שטעהט.

דער "קיקער" איז זעלמען אַליין, ער האָט שטענדיג זיינע צודולטע נאָשעלעפֿער, וואָס אַפֿלאַדירען זיין יעדער "קיק". זיי גלויבען, אז ער איז דער איינציגער פֿאַרטשריט-מענש; אז זיין שפּיי איז די טהוי פֿון פֿראַגרעס; זיין פֿערקרימטע נאָז — דער

ריכט־שנור פון דער געזעלשאפט; זיין כעס — די ליעבע צום אמת; זיין געשריי — דער שופר של משיח, און זיין יעדער מאך־אוועק מיט דער האנד — א וואונק צו דער גאלדענער צוקונפט. אין אמת'ען אָבער איז ער אַ משוגענער הונד און זיינע חסידים — קליינע הינטלעך, וואָס לויפען איהם נאָך און העלפען איהם בילען אין כאָר. דער „קיקער“ ערשיינט אין פערשיעדענע געשטאַלטען און וואַקסט אויס אומעטום, וואו מען פערזעט איהם ניט, דאָך אָבוואַהל ער האָט אין יעדען אָרט אַן אנדער צורה, איז ער איבעראַל דער זעלביגער „קיקער“.

אין שוהל „קיקט“ ער געגען רב, געגען חזן, געגען שוחט און אָפט געגען גאנץ קהל; אין דער לאָדזש „קיקט“ ער געגען פאָר־זיצענדען, געגען יעדען מיטגליעד, וואָס בעט דאָס וואָרט, געגען יעדען פאָרשלאָג; אין דער יוניאָן געפעלט איהם ניט דער קאָליעד פון די יוניאָן־ביכלעך און אין דער סאָציאַליסטישער פארטיי, למשל, איז ער ביז אויף די פעהיראָטהע גענאָסען, פאָרוואָס זייערע וויי־בער בעקינדלען זיך ניט מיט פארטיגע קארל מאַרקסעס און לאַסאַלס, און ער פראָטעסטירט געגען יעדען סאָציאַליסט וואָס טראָגט גאַנצע תחתונים, במחילה, און וואָס האָט די געמיינע חוצפה צו עסען וועטשערע...

פארצייעטען וואָלט מען אזא נפש בעטראַכט פאר אַ מטרופ און קינדער וואָלטען איהם נאָכגעשריען אין די גאַסען „משוגענער“, „משוגענער“. איצט אבער — אין אמעריקא דערצו — שפיעלט ער, ניט זעלטען, די ראַלע פון אַ העלד, אַ מאַרטירער, אַ נביא; ער זיצט אין אַ „קאָוויאָרנע“ אַרומגערינגעלט מיט לצים און פאָרליעצעס און „קיקט“ ווי אַן עזעל.

וואָס אימיצער זאָל טהאָן, שרייט דער „קיקער“, אז ער וואָלט דאָס בעסער געמאַכט, און קוים נעהמט ער זיך עפעס „מאַכען“, מוז מען איהם אַרויס „קיקען“ מיט זיין מאַכעריי, ווייל עס איז נאָך אזא וויסטע קאָליקע ניט געבאָרען געוואָרען. אָבער ער אליין וועט דאָס

בשום אופן ניט מודה זיין; ער וועט „קיקען“ און שרייען, אז אויב ער האָט עפעס קאַליע געמאַכט, זייט איהר שולדיג און ניט ער.

דער „קיקער פערדאמט א אידעע איידער זי איז נאָך געבאָרען געוואָרען און איז חושד מענשען איידער גאָט האָט נאָך בעשאַפען זייער נשמה. ער דאַרף ניט וואַרטען אויף איבערצייגונג ווער עס איז גערעכט און ווער שולדיג, אויב עס איז איבערהויפט אמת דאָס, וואָס איהם פּלאַנטערט זיך אויף די שוואַרצע געדאַנקען. ער לעגט זיך שלאָפען מיט משונה'דיגע פּאַנטאַזיעס פון פּערוינדיגמע נשמות; ער חלום'ט פון גיהנום, שדים, גלגולים און רוהות רעות, און שמעהט אויף פון בעט מיט אַ פּערדאַמונגס אַקט אין קעשענע, און זיין ווילדער גרימצאָרן בויט תּליות אויף צו הענגען זיינע פּעראַור-טהיילמע.

דער „קיקער“ איז די גאַל פון דער געזעלשאַפט, שמענדיג אָנגעגאַסען מיט ביטערנים אויף גאָט און לייט און וואַרט מיט אונגעדולד אויף אימיצען זיך אַרויפצוגיסען.

ווען מען זעהט מאַנכעס מאָל ווי דער דאָזיגער שטן מקטרג ערגערט זיך, שרייט מיט שוים אויף די ליפּען, מיינט מען, אז אָט, אָט ווערט אַ סוף פון זיין לעבען; אז מען דאַרף שוין געהן בעשמעלען חברה קדישא, דען ווי איז דאָס מעגליך, ער זאָל אזוי פּיעל צער און שברת הלב אַריבערטראָגען? אין אמת'ן אָבער לעבט ער „הונד'ס יאָהרען“, ווערט גראָה און אַלט, און דער מלאַך המות איז ניט זיכער אויב מר. „קיקער“ וועט ניט אַ בריק טהאַן די טהרהברעט. קיין וואונדער איז דאָס ניט, דער „קיקער“ פּלוידערט נור ווי אַ קאַלעקאַטקע, אָהן אַ האַרץ, ער אַטהעמט ווי אַ בלאָז-זאַק, אָהן אַ בדעקעל געפּיהל, ער שרייט ווי אַ בלעבענער טרומיטער, אָהן אַ נשמה, העכסטענס קען ער אַמאָל הייזעריג ווערען, אָדער שוואַך ווערען אויף די צונג, אָבער לעבען קען ער אזוי לאַנג, ביז ער זאָל מיאום ווערען אפילו זיך אַליין און זאָל אָנהויבען צו „קיקען“

געגען קברן דערפאר, וואָס ער לאָזט איהם נאָך אַלץ אַרומקריבען
און נורען דעם עולם מיט זיינע אונגעבעטענע, אידיאָטסקע צדקות,
סטראַשענדיג די לעבעדיגע ווי אַ פערבלאָנדזשעטע נשמה פון דער
אונטער-וועלט.

צום ערנסטען פיהלט דער „קיקער“ ווען ער דערזעהט פלוצלינג,
אַז די וועלט האָט זיך נאָך ניט איבערגעקעהרט און די מענשען
געהען נאָך ניט מיט די קעפּ אַראָב; קיין זאך האָט זיך נאָך פון
זיין „קיקען“ ניט איבער-„געמיקט“, און די ענדערונגען, וועלכע
קומען פאַר, קריבען אַזוי לאַנגזאַם, ניט ווי אויסגעשאַסען פון אַ
האַרמאַט און ניט לויט זיין געשמאַק... די הייזער שטעהען נאָך
אַלץ מיט די קוימענס אַרויף, קאַטשקעס געהען באַרוועס, הערינג
איז געזאַלצען און קנאַבעל איז ביטער. עס לעבען נאָך, ווי אויף
לַהַכּעיס, די מענשען, וואָס זיין משוגע'נע מחשבה האָט בערדיגט;
מען אַפּלאָדירט נאָך אַלץ די רעדנער, וואָס ער האָט פער'חרם'ט
און מען לייענט נאָך די בלעטער, נאָך וועלכע ער איז אָבגעזעסען
שבעה... אוועקעס וואַקסען אויף דר'ערד און בעלמעס אויף די
אויגען, מען שמעקט נאָך ניט קיין טאַבאַק מיט די פיס און דאַר-
קאַלע שרייבער טראָגען ווייסע קעלנער...

אונגליקליכער „קיקער“! ער קען דאָס ניט פערטראָגען...
מיט איין וואָרט, איך ווינש מיין ערנסטען שונא ניט צו זיין
אַ פּראָפּעסיאָנעלער „קיקער“, ווייל דאָס איז די אונגליקליכסטע,
די פערשאַלטענסטע בעשעפעניס, וואָס געהט אויף צוויי פיס.

דער „קיקער“.

ער איז ניט נישטער און ניט שכור,
ער איז קיין קאַרליק און קיין ריעז,
ער איז אַ צרה'דיגער „קיקער“,
אַט דאָס איז אַלעס וואָס ער איז.

ער האלט זיך פאר דעם פער פון קלוגע
און פאר דעם פארטשריט'ס א זשאנדאר.
איהם שיונט די גאנצע וועלט משוגע,
עס שויבט איהם גאט אליין א נאר.

ער זוכט די מענשהיים צו בעגליקען,
איהר העלפען קומען צו א ציעל;
און האלט נאכאנאנד אין „קיקען“
און ווייס א מכה וואָס ער וויל.

ער פיהרט אונז צו א בעס'רעס לעבען,
וויל אונז מוזק זיין מיט גליק
און אלעס וואָס ער קען אונז געבען
אין בעסטען פאל, איז נאר א „קיק“.

ער ווייזט ווי זאָבען צו פערריכטען,
ער ווייזט ווי וואונדער אויפצומהאָן
און זוכט דאָס בעסטע צו פערניכטען,
ווען ער איז דאָרט מיט אויבענאָן...

בוי איהם איז ברעכען נור דער עיקר,
דערצו איז ער א יונג, א שיק,
ער איז א קלאַגעדיגער „קיקער“
און קוקט אויף אלעס מיט א „קיק“.

15

דער כל-בוניק

אָדער

דער טשעפטשיך פילאָזאָף.*

ער האָט זיך ניט ענטוויקעלט אין די ניו יאָרקער אידישע גאָס, ווי מאַנכע פון אונזערע בעריהמטע גהעטאַָקינדער; ער האָט זיך דאָ ניט אָבגעאַרבייט די ביינער; ניט געהונגערט; ניט געליטען; ניט געקעמפּט, ווי אַ סך פון אונזערע בעוואוסטע און בעליעבטע שרייבער, רעדנער און טהווער, וואָס האָבען געהאַלפּען די נאָס צו שאַפּען.

ער האָט דאָ אַראָבגעהאַגעלט, איז דאָ אַרײַנגעפאַלען ווי אַ „יון אין סוכה“, מיט אַ פאַמענט אין בוזים־קעשענע, איינגעוויקעלט אין אַ רויטע קאָלדע מיט גלעקלעך... זיין רעקאָמענדאַציע האָט איהם פאַרגעשטעלט פאַר אַ

(* דיעזע סאַמירע איז געמאַכט געוואָרען אויף אַ געוויסען אידישען „פילאָזאָף“, רעדנער און „כלל־טהווער“, אַ כל־בוניק, וואָס האָט געשריעבען אַז אידען מוזען אַנערקענען די קריסטליכע דריי־אייניגקייט; אַז אידען מוזען „רעווידירען די לעגענדע וועגען קריסטוס“, אויף וועלכען זיי האָבען געמאַכט אַ „דרויפּוס־פּראָצעס“, און, אַז אידען קענען זיך ניט איינקויפּען אין יחוס פון דער איראָפּעאַישער ציוויליזאַצאַן סיידען זיי זאָלען אַנערקענען קריסטוסען און קריסטענטהום. ער האָט געשריעבען, אַז קוים האָט געפאַסט טאַלסטאַי'ען, ספּענסער'ען און דזשאָז סמואַרט מילל'ען צו זיין קריסטען, דאַרף דאָס יעדען אידען פאַסען... און זיי דאַרפען ניט דרעהען אויף דעם מיט די נעזער. — מ. ד.)

„רוימען“, באלד איז ער געוואָרען א „געלער“, שפעטער האָט ער זיך פּערוואַנדעלט אין א שוואַרצען, ביז ער האָט ענדליך זיין גאַנצען קאָליר פּערלאָרען און זעהט שוין אויס ווי דער ראָטגערס סקווער פּאַנטאָן: מומע, ברודיג און פּערשימעלט.

יא, פון אָנפאַנג האָט ער זיך פּערשטעלט פאַר א העלד; אביסעל שפעטער האָט ער זיך אָנגעגעבן אַלס „מענש“; באלד איז ער געוואָרען א איד, באלד א „יאַהודי“; באלד אזא „איסט“ און באלד אַן אַנדערער. אָט האָט ער געהאַלטען לעקציעס און אָט האָט ער געזאָגט דרשות; אָט איז ער גאָר געוואָרען אַראַמאָר, מגיד, פּילאָזאָף און... נור וואָס איז די נפּקה מינא, וואָס ער איז!... דאָס, וואָס ער האָט געזאָלט זיין איז ער געוויס ניט...

ער האָט מעביר געווען די סדרה און געזונגען די מאַרסיליעזע; געזאָגט „במה מדליקין“ און געפּרעפּעלט פּאַטשערעס; געשלונגען באַמבעס און זיך געוואָרען מיט ציצת; ער האָט גע'חלש'ט נאָך ירושלים און אַרומגענומען מאַסקווא... געלעקט משה רבינו און געשמעקט יעזוס'ען... געקושט די מוזה און געהאַלזט דעם צלם... ער האָט אַזוי געשוויצט און געאַרבייט אויף אַלע בליים: כּשר'ע און טרפה, ביז ער איז געוואָרען אי ער, אי ניט ער, אי אַלץ מיט אַנאַנדער, אי גאָר נישט מיט גאָר נישט.

ער האָט זיך אויפּגעהויבען ווי א ביהן און זיך אַראַבגעלאָזט ווי א שפּין... זיך פּערגרייזעלט ווי א פּויסט און זיך אַרויסגעשמעלט ווי א פּייג און פון זיין גאַנצען פּריהערדיגען פנים זיינען נור געבליבען א גאָז און א קופּערנער שטערען; זיינע געלעקלעך האָבען אויפּגעהערט קלינגען, זיינע „בריליאַנטענע“ ווערטער — צו לייכטען און צו שיינען. זיין רויטע קאָלדע האָט אויך אַלע ווילע געביטען די קאָלירען ווי א כאַמעליאָן. אָט האָט זי אויסגעזעהן ווי א רויטע פּאַהן און אָט ווי א רויטער הלהיטישטוכעל; אָט האָט זי אויסגעזעהן ווי א רויטער פּאַרטוכעל אויף א צלם, אָט ווי א רויטער פּרוכט

און אָט ווי אַ רויטע, חסיד'ישע שנופטיכעל פּוֹל מיט שמעקרטאַבאַק און „שיריים“, און אָט האָט זי געהאַט אַלע געשטאַלטען מיט אַמאַל... מאַנכע האָבען געזאָגט, אַז ער איז אַ משונע'נער, ווייל ער רעדט פאַר פייער און פאַר וואַסער. מאַנכע האָבען געזאָגט, אַז ער איז אַ גלגול, וואָס געפינט ניט קיין מנוחה און איז קיינמאַל ניט אויפ'ן ריכטיגען אָרט... און גאָר אנדערע האָבען געזאָגט אַז ער איז... נאָר וועמען אַרט דאָס וואָס ער איז...

עקספּערטען האָבען אומזיסט געוואָלט אויסגעפינען פון וואָס פאַר אַ שטאַף ער איז געמאַכט; זיי האָבען געזעהן, אַז די נאַטור האָט איהם אויפגעפאַטשקעט אין אַ מינוט, וואָס זי האָט געליטען פון אַ מאַרד'שטורם; אַז ער איז בעשאַפען געוואָרען אין איין רגע מיט'ן טייפּעל, ווען גאָט האָט ניט געהאַט קיין צייט און קיין מאַטעריאַל מעהר פאַר אַ רעכטע, לייטישע נשמה און האָט איהם אָנגעפילט, ווי אַ וואורשמעל, מיט צומאַהלענע שטיקלעך און ברעך ל'עך פון פּאָדער-חלק און פון הינטער-חלק. ער האָט איהם אָנגע-בלאָזען מיט ווינד און רויך, מיט דעם טשאַד פון אַ ליטווישען מרחץ, מיט'ן ריח פון פערברענטע חמץ, מיט דעם גרוך פון קאַפּוסטאַ, מיט דער הייליגער פאַרע פון קאַטוילישע קלויסטערס, מיט צורביענע הושענות און די פּילאָזאָפּיע פון אַ נעכטיגע וועטשערע, מיט איין וואָרט — אַלע זיינע דעות און הקירות און פּאָליטישע דריידלעך זיינען אין איהם אַזוי צונויפגעמישט, אַז מענשען האָבען אַ נאָמען געגעבען זיין פערפלאַנטערטקייט און פלוידעריי „די אינטערנאַציאָנאַלע נאַציאָנאַליטעט פון אַן איסטער-צימעס“, דען זיין ניטדאָגמאַטישע פּילאָזאָפּיע איז צונויפגעמישט ווי אַ טרפּה טשעפּטיכע מיט סחורה פון כל המינים, גור ניט פון דעם ריכטיגען מין, וואָס איז ווערט אַ ברכה...

זייענדיג אַ מאָדנער „כליבו“, אַזאַ אַלץ מיט אַנאַנדער, יא, זייענדיג אַזאַ כשר-טרפּה טשעפּטיכע, האָט ער געפונען חן און חסד און רחמים אין די קעלבערנע אויגען פון אַ פּאָר „צודרומש“

קעמע" בראים, אין וועמעס מוחות עם טומעלט זיך דער עכאָ פון אלע הללויה'ס און עם מישט זיך דער תהו ובהו פון אלע סיסטעמען... זיי האָבען דערזעהן אין איהם די ישועה פאר אלע געדריקטע, געשטיקטע, דערוואָרגענע און גע'ממית'טע; פאר אלע דיספעפּ-טיקער; פאר ריב'קובענס, מאָזלען און עצירות... דער כלל, פאר אלע גוים און אלע אידען, פאר רוסען, טערקען און עסקימאָזען. זיי האָבען דערזעהן אין איהם דעם אמת'ן "משיח", דעם גואל צדק פון אלע געקוועטשטע און צוריענע... און די גאולה שלמה האָט טאקע אָנגעהויבען צו ווינקען...

א שטיקעל פון יחזקאל'ס נבואה איז שוין מקוים געוואָרען: עם האָבען זיך גענומען דיהרען און בעוועגען די בינער, אָבער ניט יענע בינער, ניט די "עצמות היבשות", ניט די דארע, די טרוקענע בינער, ניון! זאָנדער'ן די "טרפה'נע בינער" און אונזר-סענדע, "בינדלעך"...

מען האָט איהם באַלד געקויפט א פאָר הויזען; געמאכט א פאפירענעם וואַש-טאב, צו וואַשען זיינע גרעט... און ער האָט געריבען און געשריבען; געקלאַפט און גע'דרש'עט פון אלע סדורים און טריה-פּסול'ען צוגלייך.

אָט איז אַ פּראָבקע פון זיינע אַ לעקציע-דרשה, אין וועלכע עם איז צונויפגעמישט ווי אין אַ ניו יאָרקער וואורשטעל אלע זיינע "מיינעכצען", "זאָגעכצען", "פּראָפעציעכצען" און "פּילאָזאָפּעכצען". "איידן מוז זיין שטארק קשה, רבתי, ווי מען קען זיין אי דאָס אי ניט דאָס, אי אלץ מיט אַנאָדער; ווי מען קען שמעקען מיט קאָלבאָס און מצה שמורה; ווי מען קען זיין אַן אַמעריקאַנער ארץ ישראל איד; אַ העברעאישער זשאַרגאָניסט, אַן אַריסטאָטעל-שער ניטשעיאָנער; אַ דראָגונער אין אַ טליה-קטן; ווי אזוי מען קען זיך אָנפילען מיט דינאַמיט און מיט זאַמד פון מוטער רחל'ס קבר; ווי מען קען זיין אַ קאַזאַפּ און אַ פּרוש; אַ קאָזאַק און אַ חסיד'ישער רבי; דער כלל, איהר פרעגט, "סטייטש", נו, טאָ הערט אויס מיט

מח! אייער וואונדער וועט צוקריכען ווי אן איבערגעקאכטע מצה
קניידעל פון זיך אליין, ווען איהר וועט א קוק טהאן אויף דעם
אייטער פון א קוה, אָדער אויפ'ן הינטער-טהייל פון אן אָקס, אָדער
אויף דער כשר'ער זייט פון א חזיר... די הויפטזאך איז, אז איהר
מוזט פריהער גוט תופס און משיג זיין די פילאָזאָפיע פון א
גולאַש, אז וואָס מעהר צוהאַקט און צומישט, איז אַלץ בעסער און
געזינטער. אָט נעהמט וועלכע קוה איהר ווילט, וועלכע בהמה איהר
גיט א כאַפּ און איבערצייגט זיך אז איך האָב רעכט.

בכן, גיט א כאַפּ א קוה און קוקט זיך איין מיט'ן שכל הישר!
די גאַנצע קוה איז פליישיג, יא, פליישיג פון די קלאוען ביז די
הערנער, אפילו דער אייטער איז א שטיק פלייש, און דאָך איז זי
מילכיג, זי גיט מילך, מען מעלַקט איהר. די זעלביגע קוה גיט איך
קישקעס, לונג און לעבער, א מאָרדע, א ושט, א קומניצע, א גרייזיק,
א מילץ, פליאַקעס, א קראַשיצע און דאָך גיט זי איך מילך, פוטער,
סמעטענע, קעז, סיראָוועטקע, מעשליאַנקע און זויער-מילך, איהר
קענט האָבען פון דער זעלביגער קוה אי ציבעלע מיט שמאַלץ, אי
מילכיגע פאמפושקעס, געדענקט זשע, רבותי! עהנליכעס איז אויך
מיט אן אָקס: ער מעג זיין אין גאַנצען כשר, יא, כשר אָהן א סרחא;
ער מעג זיין א כשר'ער אָקס, זיין הינטען אָבער איז א טרפה'ער,
סידען איהר ווייסט איהם ווי צו טרייבערען, ווי צו ציהען די
אָדערען.

„וועגען חזיר, רבותי, איז דאָך געוויס ניטאָ וואָס צו ריידען,
לויט די אַלטע, פערשימעלטע „צמח צדק“ תורה פון תלמוד איז דאָך
דער חזיר טריף ווי א חזיר, פון דעסטוועגען איז דאָ א לעגענדע,
אז ער האָט א כשר'ע זייט... אָט די דאָזיגע לעגענדע, רבותי, איז
כדאי, אז איהר זאָלט רעווידירען... איהר מוזט זי רעווידירען...
דאָס איז א מין „דרייפוס פראָצעס“ צו פערארטהיילען אן אונשול-
דיגען חזיר נעבעך אין גאַנצען... א חזיר איז כ'לעבען אויך א
גאַט'ס זאך... ווען גאָט וואָלט קיין „חשק“ גיט געהאַט וואָלט דער

חזיר ניט געבאָרען געוואָרען... די פּאַסקודנע, אַלטע, פּאַנאַטישע, אַידישע „צמח צדק“ חברה וויל גאָר ניט אַיינזעהן, אַז דער חזיר האָט צושפּאַלטענע קלאַוען... אַי וואָס, ער איז ניט „מעלה גרה“, האָבען אַ סך פּון אונזערע אַיצטיגע אַינטערנאַציאָנאַלע נאַציאָנאַלע אַינטעליגענטען פּון אַידישען קוואַרטאַל אַמאָל אויף ניט געקאָמט... זיי האָבען ניט געהאַט וואָס צו קאָיען... ניין! מיר טאָרען ניט בעשולדיגען דעם חזיר צוליעב דעם בעגריעף פּון די „צמח צדק“ער, מיר מוזען דעם חזיר'דיגען „דרייפּוס פּראָצעס“ רעווידירען... דער חזיר איז כּשר און אַידען מעגען דאָס וויסען... ניש'קשה, אַ אַידישע נאָז דאַרף זיך ניט קרימען אויף חזיר'י...

„די לעגענדע, אַז דער חזיר האָט אַ כּשר'ע זייט האָבען שוין אַידען לאַנג געדאַרפּט בעטראַכטען, רבנים האָבען געמעגט ריידען וועגען דעם אין די שוהלען, בתי מדרשים און ציוניסטישע פּערוואַמט לונגען, אויף אַלע שפּראַך־קאָנפּערענצען, זשאַרגאָנישע, יוֹן'ישע, העברעאישע און טאָטערשע... דער חזיר מוז אַריינגענומען ווערען צווישען אונזערע כּשר'ע...“

„מען דאַרף אָנהויבען שרייבען אויף חזיר'שע פעל תּפּילין, מוזות און ספּרי־תּורות... לויט מיין חזיר'דיגע מיינונג קומט אויס, דאָס קוים ווייס מען ניט וועלכע זייט פּון חזיר עס איז כּשר, איז דער גאַנצער חזיר אַ כּשר'ער, יא, כּשר לכל הדעות, אַ גאָט'ס בעשע־פענים, גאָט'ס אַ קינד... אַידען קענען זיך ניט אַיינקויפען אין דער אַיראָפּעאישער ציוויליזאַציאָן, סיידען זיי זאָלען זיך פּער'חזיר'ען...“ בערעכענט, רבותי, וועלכע מענשען עס האָבען זיך גע'חבר'ט און חבר'ן זיך נאָך אַיצט אויף מיט'ן חזיר! טאָלסטאָי האָט גענעסען חזיר מיט בעבלעך, ספּענסער האָט זיך בעלעקט פּון חזיר, דושאַהן סטואַרט מילל איז געווען אַ חזיר'ניק, און לויט מיין חזיר'שע פּילאָ־זאָפּיע פּון „דריי אַייניגקייט“ איז דער חזיר, דער שור חבר און דער לויטן אַלס אַיינס. ובזכות זה וועלען מיר דערלעבען די סאָציאַלע רעוואָלוציאָן און שופּר של משיח, ונאמר אמן ואמן סלה. זאָגט

קדיש, זינגט „וויניז פאָ מאַטושקע פּאָ וואָלגע“, די „שבועה“ און די „התקוה“...

דער פּילאָזאָף.

ער איז אַ לעכערליכע שטראָף,
די איראַניע פון אידענ'ס גלות,
ער איז אַ משעפּטיג-פּילאָזאָף
געפּילט מיט אַלערליי בהלות.

ער הייסט אייך טראַגען פּרויהויט'ס פּאַהן
און זינגען שירה אַלע „איסמען“.
ער הייסט אייך ווערען אַ „נאַציאָן“
און הייסט צום סוף אייך ווערען קריסטען.

22

דער לעקער

ער האָט אַמאָל געהאַט אַ טעות, זיינע בעקאַנטע האָבען אויך געהאַט אַ טעות: ער האָט געמיינט אַז ער איז אַ שרײַבער און זיינע בעקאַנטע האָבען געמיינט, אַז ער איז אַ גוטער שרײַבער. אין אַמת'ן אָבער איז ער געווען אַ „לעקער“.

זיין פּעדער האָט פּראָבירט זיין וויציג און שפּיציג, און שאַרף, אָבער ווען זי האָט זיך איינגעשריעבען און אויסגעשריעבען, איז זי געוואָרען גלאַט ווי אַ צונג, וואָס קען נור לעקען. ער איז אַ „לעקער“.

ער איז אַן איינגעוואַנדערטער, ליטווישער אידעל, געקומען אין אַמעריקא אַלס באַרוועטער אינגעל דאָן, ווען מען האָט נאָך אַריינגעלאָזט באַרוועטע אין דער מדינה.

ווען ער איז געגאַנגען אַ נאַקעטער איז ער געווען אַן אַנאַרכיסט, וואָס פּלעגט גריזשען האַרטע וואַרשט אויף יום כּפור-בעלער און קאָיען די ערד אַ גאַנץ יאָהר. ער איז געווען פּלאַס-פּייער אויף גאָט און לייט און ברענען אויפ'ן בעקער ווי אויף פּאַקען.

ווען מען האָט איהם געשאַנקען אַ פּאָר הויזען האָט ער זיך איינגעלאָשען, ווי ער וואָלט אַריינגעפּאַלען אין אַ געמױזעכטס. ער איז גלייך געוואָרען אַ ציוניסט און געלעקט דעם „כּותל מערכי“, איצט איז ער סתּם אַ טעלער-לעקער וואָס לעקט גאַנץ קהל...

פּריהער האָט ער זיך פּערלאָזען וואָנסעס, נאָכדעם האָט ער זיך פּערלאָזט אַ בערדעל, נאָך נאָכדעם האָט ער זיך געלאָזט וואַקסען די צונג, ווייל זי איז זיין הויפּט-פּרנסה, דען דאָרטען וואו ער דרעהט זיך איצט אַרום דאַרף מען לעקען.

ער איז אַ „לעקער“.

ער האָט שוין געלעקט אַלע טעלער, און איז איצט דער עקס־
פערט טעלער־לעקער פון אירען אין ניו יאָרק און ער לעקט אזוי
גוט, אז אפילו „יאהודים“ לאָזען זיך פון איהם אויך לעקען און
גיבען איהם אויף פוטער ער זאָל זיך בעשמירען די צונג...
ער איז א „לעקער“.

ער האָט זיך אמאָל אַרומגעטראָגען מיט שלעכטע „אידיש“ אין
גוטע רעדאקציעס און געלעקט אומזיסט די אידישע רעדאקטערע. ער
האָט זיי אָבער ניט געקענט נארען, זיין לעקעריי האָט געעקעלט.
ער איז נאָכרעם געוואָרען א „לעקער“ אויף זיין אייגענעם השבון
און האָט „געכאַפט דעם שניט“. איצט קענען איהם אַלע פאַר א
„לעקער“ און ער איז דאָס.

אַמאָל פלעגט ער הונגערען אין א טענעמענט הויז און פער־
שלאַפען די וועטשערעס אין איסט־סיידער קאַפּע הייזער. איצט
קומט ער דאָ ווען־ניט־ווען, ווען עס איז פאַראַן וואו און
וועמען צו לעקען. ער דרעהט זיך אַרום מיט זיין אַנאַרכיסטיש־
אַרטהאָדאָקסיש יום כּפּוּר־באַל בערדעל און ווען ער עפענט דאָס
מויל צו ריידען דאָכט זיך אייך, אז ער לעקט דאָס.
ער איז א „לעקער“.

ניצליך איז ער קיינמאָל ניט געווען. ער האָט דאָס קיינמאָל
ניט פּראָבירט צו זיין. ער האָט דאָס ניט געוואָלט זיין. ער האָט
אפילו א פּאַר געזונדע הענד, ער האָט זיי אָבער ניט געוואָלט פער־
פאַטשקען מיט ניצליכע אַרבייט. ער האָט געוואוסט, אז ער האָט
א צונג מיט וועלכע ער קען בעסער מאַכען. און ער האָט זיך אַן
עצה געגעבען — ער איז געוואָרען א „לעקער“.

ווען אידישע ראַדיקאַלען פון קוואַרטאַל, וואָס האָבען איהם
אַמאָל אויס רחמנות אָבגעמינטערט מיט א גלאַז טהעע מיט לימענע,
האָבען אָנפאַנגס דערהערט, אז ער איז געוואָרען וואָס ער איז, אז
ער קוקט נאָך אויב אידישע פּליי שפּרינגען קרושה, אויב אידישע

פלעגען עסען טשאָלענט, אויב אידישע מילכען טראָגען ציצית,
אויב ווייבער זאָגען ברכה און דאוונער שפיען אין „עלינו“ — יא,
ווען די ראדיקאלען האָבען דאָס דערהערט, האָבען זיי זיך געקוויינט
קעלט, זיי האָבען ניט געוואָלט גלויבען.

— סטייטש, אַן אנארכיסט, אַ יום־כפור־באָל „סקאָקוֹן“!
איצט טרעפען זיי איהם אָפט מיט אַ נאָמען בערדעל פון
מקוה־וואַסער, מיט פריעה־נעגעל, מיט אַ בעקאָפעלטע פאַמילניצע,
ביי אַ פּאָרציע כשר'ע „קלעם טשאַודער“, אַיסטער־קונגעל, חזיר
טשאָלענט און העם־פעטשאַ, און זיי זעהען ווי ער לעקט אַרום די
מים אַחרונים־פינגער פאַר געשמאַקהייט און זיי וואונדערען זיך
מעהר ניט.

זיי ווייסען, אז ער איז אַ „לעקער“.

מאַנכע קאוויארנע־העלדען, — וואָס געדענקען מר. לעקער
פון די אַלמע צייטען, ווען אנדערע פלעגען עסען און ער פלעגט זיך
בעלעקען, — גיבען מאַנכעס מאָל אַ טראַכט וועגען איהם: „ווער
ווייס צי ער לעבט און לעקט נאָך? ווער ווייס צי ער נעהט נאָך
פערביי די העמדער, אָדער אין אַ העמד? ווער ווייס וואָס איז
איהם אויסגעוואַקסען לענגער די אויערען צי די פעדער? יא, ווען
זיי דערוויסען זיך פלוצלינג, אז פון אַלע זאַכען איז איהם אויסגע־
וואַקסען די צונג, איז איהם אַריין אַ מזל־ברכה אין לעקער, דאָן
הערען זיי זיך אויף צו וואונדערען. זיי דערמאָנען זיך אָן אַמאָל,
אז צום לעקען איז ער געווען אַ ווילדע בריה; אַ געבאָרענער צונג־
אַטלעט, — אַ „לעקער“.

עס געהט אַרום אַ לעגענדע צווישען עולם, אז דער „לעקער“
האָט שיער־שיער חרוב געמאַכט די וועלט; אַז צוליב איהם איז
שיער די גאַנצע „מעשה בראשית“ געבליבען „מיט אַ נאָז“. עס
האָט געהאַלטען דערביי, אז די וועלט זאָל בלייבען ניט געענדיגט.
נאַטירליך וואָלט דאָן גאָט קיין גאָט ניט געווען, ניו יאָרק וואָלט
קיין „קהלה“ ניט געהאַט און מר. „לעקער“ וואָלט געמוזט בלייבען

אן אנארכיסמעל און געהן דורך דער „גהעטאָ“ מיט די פּאָדעשוועם פון אויבען.

דערצעהלט מען הייסט דאָס די פּאָלגענדע לעגענדע :
ווען גאָט האָט שוין געהאט בעשאַפּען אלץ מיט אַנאָדער, יעדע לעבעדיגע בעשעפענים האָט בעקומען דאָס זייניגע: דער טייגער זיינע נעגעל, דער טכויר זיין „פּאַרפומע“, די שלאַנג איהר גיפּט, דער חזיר זיין שנוק, דער הונד זיין וויידעל און ראָטנערס סקווער פּאָנטאָן די „סוכאַטע“, האָט מען זיך אַרומגעזעהן, אז דער „לעקער“ האָט ניט קיין ספּעציעלע צונג. ס'הייסט ער האָט אַ צונג ניט צו פּערוזינדיגען אָבער דאָך ניט גוט גענוג צו לעקען אַ גאַנץ „קהל“. די „פּמליאַ של מעלה“ האָט גענומען שרייען „סטייטש, רבוננו של עולם, דער גרעסטער אידישער צענטער אין דער וועלט בלייבט אָהן אַ „לעקער“!...“

און גאָט האָט זיך געווענדעט צו זיינע „יוצר משרתים ואשר משרתיו“, צו זיינע „שרפים“ און „חיות הקודש“ און האָט זיי געטרייסט :

זאָרגט ניט, קינדער, ערשטענס וועל איך געבען ניו יאָרק אַ סך קהל'שע טעלער-לעקער. איך וועל דאָרט די אידישע קהלה ניט פּערלאָזען. אויף מיינע אחריות, עס וועט זיי קלעקען... איך וועל זיי געבען „לעקער“ מיט בערדלעך און אָהן בערדלעך, מיט וואַנסעס און אָהן וואַנסעס, לעקערס מיט בייכלעך און לעקערס מיט פּיסק-לעך, מיט איין וואָרט לעקערס פון כל המינים. זיי וועלען לעקען אידען און גוים, אידען און „יאָהודים“, לעקען „אונטען“ און „אויבען“, „די וועלט“ און „יענע וועלט“... און אפילו די „צוקינפּ-טיגע געזעלשאַפּט“...

דער ספּעציעלער לעקער, דער לעקער הכולל איז מיר אפילו אַרויס פון זינען, גוט וואָס איהר האָט מיר דערמאָנט. ניו יאָרק האָט געקענט חלילה בלייבען ניט געקאָנטשעט... איצט אָבער וועל איך זיך נעהמען צו דער מלאכה. ניט נור וועל איך געבען דעם

לעקער פון אלע לעקערס א לאנגע צונג, נור לאנגע אויערען, א כח צו בילען, און א קראפט אין נאז, ער זאל קענען ארומגעהן און שמעקען... און דערצעהלען אויבענאָן אלצדינג וואָס עס הערט זיך... אָט אזוי האָט גאָט געראַטעוועט זיין געטליכע רעפּוטאַציע: ער האָט געבאַרגט ביים עזעל, ביים הונד, ביים „דבר אחר“ און דערלעגט צום „לעקער“. ענדליך האָט ער נאָך אַנטליהען ביים באַק דאָס בערדעל און אָנגעהאַן „לעקערען“ אויפֿן מאַרדע, כדי ער זאל פּאַסען פאַר אידען און ער פּאַסט אויסגעצייכענט.

דער „לעקער“.

איך בין קיין „שמעקער“ און קיין „וועקער“,
 וואָס נודען אל'מען אַלט און יונג —
 איך בין מיר, גאָט צו דאַנק, א „לעקער“,
 מיין גאַנצע גבורה ליעגט אין צונג.

איך מעג זיין טויב צו פּאַנפּאַוואַמע,
 מיר מעגען פּוילען נייער און לונג,
 דאָך איך פּערבלייב נור דאָן אַ שמאַמע,
 ווען עס דאַקומשעט מיר די צונג.

איך בין צום „לעקען“ נור געבאַרען,
 אַ קראַנקע צונג נור איז מיין שטראַף.
 איך לעב און לעק שוין כמה יאָהרען
 און איך מוז „לעקען“ ביז צום סוף.

דער לינקער כלל-טהוער

דער לינקער כלל-טהוער איז א נייע ערשיינונג אין דער אידן-שער גאס. מיט עטליכע צעהנדליג יאָהר צוריק האָט מען איהם ניט געקענט, אין אמעריקא איבערהויפט ניט. איצט איז ער געוואָרען אן אינסטיטוציע. אן עלעמענט אין דעם געזעלשאַפטיכען לעבען פון אירען, און ווי עס שיינט, איז ער געקומען צו פערבלייבען. גאָר אמאָל פלעגט אַזעלכער הייסען אַ „קאָלעפעל“, וואָס מײַסט זיך אין אַלע קהל'שע ענינים, איבערהויפט אומעטום וואו מען דאַרף איהם ניט. וואו מען קען אויסקומען אָהן איהם אויך. „קהל'שער קאָלעפעל“ איז ניט געווען קיין קאָמפלימענט, אין געגענטהײל, דאָס איז געווען אַ שימפּף-וואָרט, וואָס האָט בעצײר כענט אַ כעשעפעניס, וועלכע פלאַנטערט זיך אונטער די הענד, ווארפט זיך אויפ'ן עולם מיט „טובות“, אָהן וועלכע מען קען זיך פיין בעגעהן. דער לינקער כלל-טהוער איז די שאַטען-זײט פון דעם פאַרצײטיגען אידישען שתדלן, דעם רחמנות-מעקלער, דעם טובות-פּעדלער, וואָס פלעגט אויפטרעטען מיט זכות-אבות ביים פּריץ און פלעגט מינטערען די „פּוכקע לבבות“ ביי אונזערע הערשער.

דער איצטיגער לינקער כלל-טהוער איז מעהר עהנליך צו דעם אמאָליגען פּאקטאָר, וואָס האָט געהאַט „אַן אויג“ ביים שררה; דאָ איז אָבער דאָס וואָרט כלל-טהוער אן עהרע, ווי להבדיל פּאָליצ-מייסטער, אָדער זשאַנדאַרמסקי פּאָלקאָוויק...

אזוי ווי די „אינפֿלוענציע“, די „גריפּ“, רחמנא לצלן, לאָזט ניט אויס אָרעם און רייך, מאַן און ווייב, יונג און אַלט, אזוי לאָזט דער כלל-טהוער קיינעם ניט אויס. מיט אַלעמען איז ער אַ „קנעפעל“, אַ „שמעלע“, אַלע קענען איהם און ער קען אַלעמען, ער האָט דאָס

געמאכט פאר זיין געשעפט אלעמען צו קענען און אומעטום איז ער
אין מימען אָדער גאָר אויבענאָן ווי אַן אויסשלאָג אויפ'ן שפיץ נאָז.
זיין נאָמען איז אזוי בעקאנט צווישען עולם און זיין פנים
אזוי פול אומעטום, אז ווען ער זאָל אויף אַ וויילע „אויסטרדיקענען“
און „ניט ווערען“, פאנגט מען גאָר אָן גלויבען, אז ער פעהלט, אז
אָהן איהם קען די מענשהייט קיין קיום ניט האָבען; מען הויבט
עפעס אָן ניט ווילענדיג פרעגען: „וואו איז ערגעץ מר. כלל-
טהוער?“, „וואָס איז עפעס שטיף געוואָרען מיט מר. כלל-טהוער?“
קורצזיכטיגע, נארען הויבען גאָר אָן צו צווייפלען אויב זיי לעבען,
זיי דאָכט זיך, אז זיי זיינען אויפ'ן עולם התהו. אין אמת'ן אָבער,
האָט דער דאָזיגער כלל-טהוער גאָר ניט אויפגעטהאָן און אלץ, וואָס
ער איז פעהיג אויפצוטהאָן, קען אַ קאץ אויפ'ן עק אוועקטראָגען.

ווי די זאך איז אָבער, מיינט מען, אז ער מוז זיין, ער מוז
זיך הערען ווי די אזיאטישע כאָלעריע און מוז זיך זעהן ווי אַ
פאָליטשער מאַרש מיט פויקען און טרומיימען דורך די גאסען...

מען איז שטארק צוגעוואוינט צו דעם לינקען כלל-טהוער, צו
זיינע „טובות“, „עצות“, „רעדעס“ און „חכמות“, אז מען ניט אָפט
פלוזלינג אַ קלער: ווי אזוי האָט גאָט געקענט אָהן איהם בעשאַפען
אַ וועלט? ווי אזוי האָט יעקב אבינו אָהן איהם אָבגענארט לבן
הארמי? ווי האָט משה רבינו אָהן זיין הילף געגעבען פרעה'ן
מכות? ווי האָט ער אָהן זיין כח געשפאָלטען דעם ים און בעפרייט
די אידען פון מצרים? ווי זיינען די אידען אָהן איהם אַריין אין
ארץ ישראל און איבערהויפט — און דאָס איז טאָקע די הויפטזאך—
ווי איז אָהן איהם חרוב געוואָרען דער בית המקדש...

צווישען ערצטע געפינען זיך ספעציאליסטען אויף פערשיעדענע
קראַנקהייטען, עס געפינען זיך פערשיעדענע פאך-געלעהרטע און
בעזונדערע צווייגען פון וויסענשאַפט, ווי למשל, בעמיקער, שמערנד-
זעהער, באַטאָניקער, טעכניקער, יוריסמען, זאָאלאָגען, פילאָלאָגען,

ארכעאלאגען, אנטראפאלאגען א. ז. וו. דער לינקער כללטהוער
קען אָבער אלץ, און ניט נור קען ער אלץ, זאָנדערן ער איז אליין
א טהייל פון אלץ. אין באַטאָניק, למשל, איז ער אַ דאָרן, אַ סס-
המות-שוואַם, אַ באַרג קראַפּעווע... אין זאָאלאָגיע איז ער אַן זועל,
אַ חזיר, אַ מאַלפּע, אַ שלאַנג, אַ שפּין און אַ טכויר... אין מאַטעמאָ-
טיקס איז ער אַ נול... אין דאָקטאָריע „פּערשטעהט ער אַ קרענק“
און איז אליין אַ „קרענק“ — אַ חלאת, וואָס איז שווער אויסצור-
היילען, און פון אלע „לאַגען“ און קלאַגען בעלאַנגט ער צו די דע-
מאָנאָגען און בנוגע צו געזעץ, איז ער ווערטה אַ זעץ אָן
דר'ערד...

צו ווערען אַ לינקער כללטהוער איז ערשטענס נויטיג חוצפה,
דאָס איבריגע קומט שוין ממילא. נאטירליך געהט דאָס ניט אָהן
חניפה, דאָרט, וואו דער חצופה איז ניט שטארק גענוג, מוז ער זיך
פּעראַייניגען מיט'ן חונף, און די זאך איז פּארטיג — דער לינקער
„כללטהוער“ איז געמאכט.

באלד ווי דער דאָזיגער נפש האָט זיך בעוויזען אין היגען
אירישען קוואַרטאל און מען האָט איהם דערזעהען טאַנצענדיג אויף
אלע חתונות „כשר'ע“ און „טריפה“... קוואַטערען אויף אלע ברית'ן,
לאַכען אויף אלע שמחות און וויינען אויף אלע לוינות... האָט דער
עולם ניט געקענט קלוג ווערען און ניט וויסען פון דעם כלל פּאַר
וועלכען „כלל“ ער איז אַ „טהוער“. היינט פּערשטעהט מען שוין גאָר
ניט ווי אזוי אַ קאץ קען געלעגען ווערן אָהן זיין הסכמת. עס ווילט
זיך אָפט לויפען צו איהם פּראַטעסטירען דערפּאַר, וואָס עס רעגענט
צופיעל, דעם עולם דאַכט זיך אלץ, אז ער טוהט דאָס, אום
אַנצומאַכען אַ בלאַטע... אום אַנצולאָזען וואָסער אין צוריסענע שיד,
כדי ער זאָל נאָכדעם האַבען אַ געלעגנהייט צו זאַמלען אויף נייע
פּאַדעשוועס...

דער כלל, ער איז אַ יונג מיט מעלות.

א יונג מיט מעלות.

ער איז א ליכט, ער איז א שיין,
ער איז א גואל, זאגט ער,
רוקט אומעמום זיין צונג אריין,
מוז איבעראל א מאכער זיין,
דען חוצפה, דאס פערמאגט ער.

ער רעדט פון קונסט, פון ליט'ראטור,
פון אלע שעהנע זאכען.
און ווייזט ארויס דעם גאנצען בור
און מאכט מבינים לאכען...

דער בלל, ער איז אונז גוט גענוג,
מיט אלע זיינע מעלות,
ביי שומים אָבער הייסט ער „קלוג“,
און פרעגט ניט מעהר קיין שאלות!

ער זאגט ער מהומט דאס אלץ אומזיסט,
געניסט דערפון קיין האָר ניט.
אַט היינט איז ער אזא מין „איסט“
און מאָרגען שוין אַן אנדער מיסט
און איבערמאָרגען — גאָר ניט.

אין חברות ווערט ער גיך בעקענט,
דען וועמען טרויט מען גיכער?
און אָפט „פערשטעכט ער זיך די הענד“
ביז'ם גראַבלען אין די ביכער...

דאך האסט ער ביטער דעם בעטרוג
און פאדערט רעכט מיט יעלות,
בוי שוטום אבער הייסט ער „קלוג“,
און פרעגט מיך מעהר קיין שאלות!

און ווילט איהר וויסען ווי ער הייסט,
דער זברה-מאן דער שעהנער?
דאן שווער איך זיכער, אז איהר ווייסט,
פון איהם נור הערט דאס זיך אס מייסט,
עס קען איהם יעדער איינער...

ער איז פאראן אין יעדער שטאדט,
צו שאפען אידען קללות,
צו מעהרען וועה, צו ברענגען שפאט,
צו פערען דעם גלות...

א מזיק אין יעטווידען פאל,
דאך האט דער נאר התפעלות:
„ער ארבייט אבער פאר דעם כלל“...
און פרעגט מיך מעהר קיין שאלות!...

דער נודניק

ער איז דער אנגענהמסטער מענש אין דער וועלט ווען מען קוקט אויף איהם מיט'ן רוקען, און דער גרעסטער חכם ווען ער שלאָפט, דען זיין געזעלשאפט מאכט אייך קראַנק און זיינע טענות שלאָגען אייך צום האַרצען. ער איז אַ נודניק.

ער האָט אייך שטענדיג עפעס צו זאָגען, אָבער איהר האָט קיינמאָל ניט וואָס צו הערען, איהר קענט איהם ניט הערען, דען איידער ער קומט צו דעם עיקר המעשה זיינען איהר פערנדעט, און דער עיקר גופא איז אַ פאַרציע נודענים.

ווען ער זאָל אייך דערצעהלען, למשל, זיין אריינפאָהר אין אמעריקא, וועט ער אָנהויבען מיט זיינע עלטערענ'ס תנאים. ער ווייזט אייך שטענדיג דעם לינקען אויער מיט דער רעכטער האַנד, דרעהענדיג איהר אַרום דער פאמילניצע, און ער האָט אייך קיינמאָל ניט גענוג גענדעט ביז איהר פאנגט ניט אָן צו כראָפען. ער איז אַ נודניק.

ווען איהר קוקט איהם אָן קען ער, דאכט זיך, קיין צוויי ניט צעהלען; ווען ער עפענט אָבער דאָס מויל, נודעט ער אייך אוועק אין די מיליאָגען און עס אַארט איהם ווי די קאץ וואָס איהר צורייסט זיך דאָס מויל גענעצענדיג.

מאנכע מענשען זיינען ניט שטענדיג אויפגעלעגט זיך פאנאָר דערצורטענה'נען, דער נודניק אָבער זוכט שטענדיג אויערען, וואָס זאָלען איהם הערען, און וואָס די אויערען זיינען לענגער איז איהם אַלץ בעסער.

דער נודניק איז ניט בעשרענקט מיט איין מין נודענים. גאָט האָט איהם בעשאַנקען מיט אַלע גייסטיגע מעלות, וועלכע דיענען

איהם צו זיין הויפט־מעלה: זיין הויפט־צוועק אין לעבען — צו נודען מענשען.

ער איז א שרייבער, א קריטיקער, א לעקטשורער, א כלל־טהווער און א רעפארמער. ער נודעט אויף אלע כלים און נודעט אייך און אלעמען, וואָס לאָזען זיך נור.

איהר זיצט און הערט זיינע אַ לעקטשור און בייסט דערביי א לימענע, איהר זאָלט ניט חלש'ען; איהר געהט אַרויס פון די כלים און וואָלט וועלען אָנפאַטשען דעם נודניק פאַר זיין הוצפה צו נעהמען „ניקעלס“ פאַר נודען דעם עולם; עס צוברעכט זיך דער הינקעדיגער ביינקעל, אויף וועלכען איהר זיצט און קוועלט זיך, און איהר ממיט'ט זיך אַראָב אַן אויפגעקאָכטער אויף דער נודנער אַנאַנסע פון דער צייטונג, וואָס האָט אייך אַרויפגענודעט אויף אַ פינסטערען אויבער־שטיבעל צו הערען אַ דרשה פאַר וואָס דעקאָדענטישע לינדזען זיינען שפּיצניג; איהר ווילט אַרויפלויפען אויף דער פּלאַטפאָרמע, כאַפּען דעם נודניק פאַר אַ פּוס און איהם אַ וואָרף טהאָן צוריק אין ליטא, פון וואַנען ער האָט דאָ אַראָבגענודעט. דאָך, ווי גיך איהר דערזעהט איהם, פערקוועטשט אייך דאָס האַרץ און איהר פיהלט ווי איהם צו געבען פאַר דחמנות אַ שמעק טאַבאַק, ער זאָל זיך אַביסעל אויס־טשוכען, דען דער גאַנצער מענשעל איז בלייך און ווייך ווי אַ סטינקע; איהר דערקענט גלייך, אַז ער איז שוין אַ פּאָאר מעת־לעת נאָך וועטשערע און איהר קלערט, וואו כאַפט מען ערנעץ פאַר איהם אַ גלאָז קאַפע מיט אַ בייגעל.

איהר ווערט גלייך אַן איבערגעביטענער. איהר ווערט ממש אַ חבר צו דעם אינדישען געזעצ־געבער בודהא: יענער האָט זיך געלאָזט אויפעסען פון אַ הונגעריגע חיה אין וואַלד פאַר מיטלייך צו גאָט'ס בעשעפענים, און איהר וואָלט זיך געלאָזט פערנודען צום טוידט אויס דחמנות צו גאָט'ס אַ נודניק, וואָס איז געקומען נאָך אמעריקא מיט אַ כיון צו פּלאַנען די ניו יאָרקער אידישע גאַסען. איהר בייט זיך אַזוי איבער, אַז איהר ווערט זיינער אַ חסיד

און גיט זיך איבער אין זיינע הענד : „נודע, ברודער, עס איז א צער אויף דיר צו קוקען“. איהר וואָלט זיך, דאכט זיך, פערקויפט פאר א זעלנער אבי איהם צו העלפען און צו מאכען איהם פאר'ן גרעסטען נודניק פון דער זייט ים.

דער נודניק נעהמט אייך מיט זיין רחמנות פנים, מיט זיינע נעבעך-עויות און זיין פער'דבקה'טע ערנסטקייט. איהר וואָלט פאר איהם דאן אייניגעס געטהאָן — א רחמנות א מענשען !

איהר קענט, דאכט זיך, זיינע שרייבעכץ ניט לעזען און איהר פערשי'ט די גאנז, וואָס האָט איהם געגעבען א פעדער, דאָך ווען איהר האָט א בלאַט, און ער שיקט אייך אונטער א ליטערארישען שדכן, וואָלט איהר איהם פער'קנס'ט מיט א שפאָלט צייטונג און איהם געלאָזט נודען די לעזער ; איהר וואָלט מקריב געווען א קאלומן פון זיינטוועגען — א מיטלייד אויף א נודניק, עט זאָל ער נודען...

איהר זעהט ווי ער דערגעהט מענשען די יאָהרען מיט זיינע יאָלעווע „לעקטשורם“. אייך קלעמט דאָס הארץ אויף זיינע נאָיווע קרבנות, וואָס קומען ביי איהם לערנען תורה — אזא פערדאמטער נודניק ! עס איז אָבער דאָך אַן עלענדר צו קוקען אויף א צוקראַכען, יאָדערדיג אידעל, און ווען איהר וואָלט גראָד געווען א פרעזידענט פון א שוהל, און וואָלט געווען אָנגעשטויסען אויף קהל, וואָלט איהר געמאכט דעם נודניק פאר א בעל דרשן ; זאָל ער מאַמערען אידען ; כאַפט זיי דער קאדיק !

אויב איהר זייט א באַרדער, פיהל'ט איהר ווי זיך אָבצורעכענען מיט דער „מיסים" און איהר שיקען צו דעם נודניק'ס א „לעקטשור". זאָל ער איהר נודען, זאָל זי זיך דרעהען א ספאָדעק און פראווען טרעפען וואָס ער וויל... און ווען איהר זייט צופעליג א פער-היראטהער מאן, זייט איהר איבער גליקליך ווען איהר קענט ארויס-פטר'ן אייער שוויגער ערגעץ אויף אן אויבערשטען עמאזש צו הערען ווי דער נודניק האַלט א דרשה איבער דעם שניט פון זיסע

קרעפלעך לויט דעם תאוה'דיגען גאנג פון באַדלער'ס דעקארענטישע ברוסטען.

עס איז אמת, אז מיר, אידען, זיינען ניט די איינציגע אומה אויף דער וועלט, וואָס האָבען נודניקעס; דער ריכטיגער נודניק אָבער געפינט זיך נור ביי אונז. דער נודניק איז כמעט אין גאַנצען אַ אידישער פאַרשוין. ער איז דער גלות־פּראָדוקט פון אידישען אומעט, פון דעם איינטאָניגען אידישען לעבען, וואָס ציהט זיך ווי פון פעך און נודעט אַרויס די נשמה.

נודען דעם עולם איז געוואָרען ביי אונז אַ פּראָפעסיאָן. אַ איד אַ שלים מזל, אַ בטלן, פּלעגט אַמאָליגע יאָהרען ווערען אַ מלמד, איצט ווערט ער אַ נודניק. דאָס הייסט, פריהער ווערט איהם אַליין נודען, שפעטער נעהמט ער נודען אַנדערע. צום ערשטען נודעט ער ביי זיך אין הויז; דאָן נודעט ער די משפּחה, די בעקאַנטע, די חברה־ברידער, די לאָרזשען־ברידער, די סאָסייעטי־מעמבערס, די קלאָב־חברים און די יוניאָן־קאָמעראַרען, און אזוי נודעט ער זיך ביסלעכווייז אַריין אין אַ רעדאַקציע; נודעט זיך אַרויף אויף אַ פּלאַטפּאָרמע און ביסלעכווייז, ביסלעכווייז ווערט ער אַ קהל'שער נודניק און נודעט כל ישראל.

און ביי אונז אידען, קוים ווערט איינער אַ בעקאַנטער נודניק, וועט מען שוין פון איהם ניט פטור ווערען. ער נודעט אייך צי איהר ווילט, צי איהר ווילט ניט. ער געפינט שוין זיינע חברה, וועמען דאָס לעבען איז מיאוס און זיי זוכען אַ גרינגען, גייסטיגען טוירט און ער איז דערצו דער ריכטיגער מלאך המות. ער דערלאנגט זיי אַ רעשטעל „סחורה“, נעבען וועלכע זיי פיהלען אַליין ניט ווי זיי געהען אויס און ווערען מכולה...

אין די העכערע מקומות, וואו מענשען לעבען און געניסען, און נוצען אויס יעדען מאָמענט פון זייער הנאה וועגען, האָט מען ניט קיין צייט פאַר נודענעס; אין דעם אָרעמען, אידישען קוואַרטאַל אָבער, וואו די לעבענס־אינטערעסען הינקען, די טעג און יאָהרען

שלעפען זיך אָהן אַ שטיקעל אמת'ע פרייד, אָהן פּערגעניגען, אָהן
אַ לעק תּענוג — דאָ איז דער נודניק פאַר דער נשמה, וואָס סיראָד
וועטקע פאַר'ן גוף: עס נודעט און ריהרט דאָך אויף אַביסעל...
און דער נודניק האָט אַ ברייטע פעלד פאַר זיינע נודנע מעשים.

דער נודניק.

ס'האָט יעדער גייסטיגער פּאַסקודניק
אַ צוטּרעט צו דער איד'שער גאַס,
דאָך פון די ערגסטע איז דער נודניק
מיט זיין נשמה'ס נודנע קוואַס.

ער שרייבט, ער לערענט אונז, מסתמא,
ער איז דעם עולם שפּאַרק געמריי...
ער נודעט, נודעט די נשמה,
וואָס איז אויף צרות סיי ווי סיי.

ער איז אַ במלן, אַ מאַרודניק,
אַ גלות-זשוק אויף אונזער מיסט...
ער איז אַ מרויעריגער נודניק
און נודעט אונזער פּאַלק אומזיסט.

דער צופריעדענער

ער איז ניט אוועק פון דער היים ווייל ער איז געווען אונצור-
פריעדען מיט רוסלאַנד, נור ווייל ער איז געווען צופריעדען צו געהן
נאָך אמעריקא.

ער האָט געהאַט צרות מיט'ן אַרײַנקומען אין דײַטשלאַנד. ער
האָט געמוזט גנב'ענען דעם גרענעץ אַ באַרוועסער; דאָס איז געווען
אום ווינטער, האָט ער זיך אָבגעפּראָרען אַ פּוס, אָבער „גאָט צו דאַנ-
קען! איבערגע'פּטר'ט, מען האָט ניט געכאַפּט...“
ער איז צופריעדען.

ער האָט געקויפּט אין האַמבורג אַ שיפּס-קאַרטע פאַר דעם
בעסטען שנעל-דאַמפּפּער גלייך נאָך ניו יאָרק, און מען האָט איהם
גאָר געשיקט נאָך מאַנטרעאַל מיט אַן אַקסען-שיף. ער איז אָבער
שפּעטער דאָך געקומען אין עסעקס סטריט. „געלויבט דער אויבער-
שטער! אבי אויף אַן אָרט...“

ער איז צופריעדען.

די רײזע אויפ'ן ים איז געווען סכּנות נפּשות. דער צווישענ-
דעק אַ שפּיטאַל. מען קרעכצט, מען יאָמערט, מען איז טוידט-קראַנק.
ער האָט זיך שטיל אַרײַנגעשטעקט דעם פינגער אין האַלז, האָט
אָבגעטוהאַן זײַן אַרבייט און פאַרטיג. האָט אָבגעגעבען דעם אַקעאַן
זײַן חוב און איז געבליבען אַ רײנער מענש. „מען קען זיך דאָך
מיט'ן ים ניט פּערהערען. ער איז אי עלטער, אי גרעסער, אי שטאַר-
קער. איבער'ן היטעל קען מען דאָך נאָך אמעריקא ניט פּאַהרען...“
ער איז צופריעדען.

דאָ האָט ער שוין געאַרבייט בײַ אַלע מלאכות און געהאַנדעלט
מיט אַלע סחורות און איז שטענדיג געווען צופריעדען. ער האָט

קיין מאָל ניט געביטען איין מלאכה אויף א צווייטע, איין מסחור
אויף אן אנדערען צוליעב אונצופריעדענהייט, פערקעהרט, ער איז
געווען צופריעדען און האָט נאָך געוואָלט צופריעדענער זיין. „א
מענטש דאַרף דאָך פּראָבירען מזל... אפשר קען מען זיך נאָך בעסער
מאַכען“...

ער איז צופריעדען.

ער איז געוואָרען מיט דער צייט אן אמעריקאנער, א בירגער
און איז צופריעדען מיט דער רעגירונג. אָט וועלכע פּאַרטיי עס האָט
געוואונען, איז איהם גוט גענוג. „אַלע פּאַרטייען קענען דאָך ניט
געווינען... די פּאַרטייען בעשטעהען דאָך פון מענשען, פון קלאָהרע
מענשען. ווען זיי וואָלטען געווען משוגענע וואָלטען זיי געלעגען אין
אן אירענהויז; וואָלטען זיי געווען פּערברעכער — וואָלטען זיי
געזעסען אין געפּענגניס און זיך ניט געמישט אין פּאָליטיק“...

ער איז צופריעדען.

אָט ווי זיין לאָרזשען־מיטינג זאָל זיך פיהרען, האָט ער ניט
אינצואווענדען. וועמען עס זאָל ניט געפעלען, איהם געפעלט.
אָפּט האָט מען פון איהם גרויסע צרות: ער שטימט א י ד א פ י ר,
א י ד א נ ע נ ע י. אָט וואָס פאַר א פּאַרשלאַג מען זאָל נעהמען
אַבשטימען איז ער צופריעדען צו הויבען צוויי מאָל די האַנד... „א
שפּאַס אן אַרבייט דאָס איז אויפצוהויבען די האַנד! ... עס נעהמט
אין גאַנצען א מינוט און מען איז פאַרטיג“...

ער איז צופריעדען.

ער האָט אַראַבגעבראַכט זיין „אידענע“ נאָך אמעריקא, אָבער
ווי דאָס טרעפט אַמאָל, אַגענטען האָבען איהר בעשווינדעלט, איהרע
אַלע פעק זיינען ערגעץ „פּערלאָרען גענאַנגען אין דער וועגענס“...
זי איז געקומען אָהן קליידער, אָהן וועש און אָהן בעטגעוואַנד, אָט
קוים, קוים מיט די ביינער. „זי האָט דאָך אָבער נאָר ניט געקענט
קומען אויך... א קלייניגקייט אזא נסיעה!“ איצט איז זי מיט איהם.

זיי „זיינען וויעדער ביידע צוזאמען“. ער האָט גענומען זאכען ביי אַ פּעדלער אויף אַבצאָהלען.
ער איז צופריעדען.

מען האָט אָנגעהויבען צו ריידען וועגען אַ סטרייק אין זיין פּאַך. ער איז געווען צופריעדען צו אַרבייטען און צו סטרייקען. זיין שאַפּ איז געווען צומהיילט אויף צוויי העלפּט: סטרייקער און ניט-סטרייקער און ביידע פּראַקציעס האָבען איהם גערעכענט פאַר זייערען; ער האָט ביידען געגעבען גערעכט.

— איהר וועט זיך דאָך געוויס ניט לאָזען פּערקנעכטען — האָט צו איהם געזאָגט דער אַניטאַמאָר פּון שאַפּ — איהר וועט דאָך ניט אַרבייטען ווי אַ ניגער־שקלאָוו ווען עס איז דאָ אַן אויסזיכט צו געווינען מעהר פּרייהייט און אַ בעסערען לוינ. עס איז כ'לעבען כדאי צו מאַכען אַ פּראָבע, ניטאָ וואָס צו פּערליערען סייוויסיי. אזוי אויף צרות, אזוי אויף צרות. דורך אַ קאַמפּף וועט מען דאָך מוזען עפּעס געווינען. נו, וואָס זאָגט איהר? קענען מיר רעכנינען אויף אייך? זייט איהר אונזערער?
— צופריעדען....

שפּעטער איז צו איהם געקומען אַן אַלטער סקעב פּון שאַפּ מיט אַן אַנדער פּזמון:

— איהר בעלאַנגט דאָך ניט צו די טרעמפּס, וואָס ווילען ניט אַרבייטען. חברה קלייבען זיך צו צעהלען די שטיינער אין גאַס. זיי האָבען שוין צו לאַנג געאַרבייט, מען האָט זיי שוין לאַנג ניט אַרויס-געוואָרפען פאַר דיריה-געלד. אַ מכה וועלען זיי האָבען אָבער ניט אַ בעסערען באָס ווי אונזערען... איהר האָט דאָך אַ פּאַמיליע צו ערנעהרען און וועט געוויס מיט די „צאָנצעליסטען“ ניט אַרונטער-געהן. זיי וועלען אייך איינרעדען פּויגעלעך אין בוזעם, אָבער איהר זייט אַ שטילער, רוהיגער מענש און וועט געוויס זיין מיט אונז אַרבייטער, וואָס ווילען אַרבייטען... איהר וועט דאָך פּאָזיטיוו זיין מאַרגען פּריה צו דער אַרבייט. נו, וואָס זאָגט איהר?

— צופריעדען....

דער צופריעדענער איז א מענש, וואָס האָט ניט קיין שונאים. אָט וואָס פאַר עולָה ער זאָל בעגעהן, איז מען איהם מוחל. קיינער נעהמט איהם ניט צו ערנסט און בויט ניט צופיעל אויף זיין מיינונג. ער איז צופריעדען מיט דער וועלט און די וועלט מיט איהם. אָט וואָס ער טהוט איז גוט און וואויל, און מען האָט צו איהם ניט קיין פרעטענזיעס.

ער ווערט אָפט איבערגעוואַלד אַריינגעשלעפט אין די צודולטע קלייזלעך-מלחמות פון אידישען קוואַרטאַל, וואו האַלבגעבאַקענע און צוגעברענגטע פּרינציפּען-העלדען האַלטען זיך אין איין אינטעלעגענ-טעווען. ער דרעהט זיך אַרום צווישען זיי, ווי אַ פּערבאַנדרושעטע נשמה. ער איז זיכער, אַז זיי זיינען אַלע גערעכט, ער איז מיט יעדען צופריעדען. „נישקשה, מענשען שרייען ניט אומויסט, מן הסתם ווייסען זיי וואָס זיי ווילען“... ער פּערשטעהט אפילו ניט גאַנץ גענוי וואָס דאָ טהוט זיך, דאַכט זיך זיי זאָגען אַלע דיזעלבע זאך, גאָר אביסעל פּערדריידעלט... דער פּאַנגט אָן מיט וואָס יענער ענדיגט און אַן אַנדערער זאָגט גאָר פון מיטען... ער פּערשטעהט זיי ניט גענוי, אָבער, „אַ מענש קען דאָך ניט אַלץ גענוי פּערשטעהן“... ער איז צופריעדען מיט וויפיעל ער ווייס און יעדער אינטעליגענטער אָפיציער גלויבט צו. האָבען אין „צופריעדענעם“ אַ סאָלדאַט, אַ שיסער אין זיין אַרמעע און זוכט איהם אונטערצורוקען אַ פּייל-און-בויען צו ציעלעווען אויפ'ן שונא...

איבערהויפט נעהמט אָן אַ געלעכטער צו זעהן ווי דער „צופריעדענער“ פרובירט אַמאָל ווערען אין כּעס מיט דעם רבי'ס כּה, דען ער אַליין האָט חילּוּה צו קיינעם ניט און זיין גרימצאָרן איז אַ פּרעמדער, אַ געבאַרגטער און פּאַסט איהם ווי אַן אַרבעט צום וואַנד.

עס איז ניטאָ קיין קאָמישערע זאך אין דער וועלט ווי צו זעהן דעם „צופריעדענעם“ זיך קאָכענדיג ביי אַן אינטעליגענטע גלאַז

קאווע. וואוילע יונגען העצען איהם כלומר'שט אויף און גיבען איהם אונטער קוראזש צו א היציגע דעבאטע, וועלכע קומט ביי איהם ארויס עפעס מיט אזא מאָדנעם רחמנות, אז ער פאנגט פשוט אָן צו וויינען און מאַכער לִי טראָגט איהם אונטער אַ סערוועמקע אויסצואווישען די טרעהרען...

ער רעדט, דאָכט זיך, געגען אייך און זיינע גוטמוטהיגע אויגען בעטען זיך מיט מיטלייד, איהר זאָלט זיך אויף איהם דערבארעמען און איהם לאָזען צו רוה, וואָרים ער האָט גאָר ניט צו אייך, ער איז נעבעך מיט אייך פאָלשטענדיג איינפערשטאָנדען. ער איז אַ צופריעדענער.

אַפט טרעפט אין דעם אידישען קווארטאל איינער פון יענע סכסוכים, וואָס פערפלאַנטערען אלע אידען און אידענעס, די אידישע שפראַך מיט אידישע צייטונגען אין אַ ביטערע קיין קאטאָוועסדיגע מחלוקה... דער פּעראינטעליגענטעוועטער עלעמענט קען זיך ניט צוטהיילען מיט דער ירושה... עס פאנגט אָן צו רעגענען אין בלעטער מיט „שטימען אויס'ן פאָלק“, מיט „אַפענע בריעה“ און צוגעמאַכטע בריעוולעך, מיט „שטארקע בעווייזע“ און שפינוועבס-אַרגומענטען, מיט פאַפירענע פּראָטעסטען און שטרויענע באַמבעס. מען שיסט פון אלע לעכער און שפאַלטען. מען „מאַכט נעזער“, מען „שטעקט אַרויס צונגען“, מען ווייזט זיך פייגען הינטער די רוקענס, עס טהוט זיך מעשים! יעדע נאָדעל אין אַ שניידערשען לאַץ איז אַ געשארפֿטער שפיץ; יעדע שפּילקע אין אַ ווייבערשען יאַקעל איז אַ סטרי לעמאָ, יעדע שנאָפּטיכעל — אַ פּאַהן פון אַן אַנדער לאַגער... יעדער שוסטערשער קאַפּול — אַ האַרמאַט; יעדער קאָלעקטאָריביכעל פון אַן אינשורענס אַגענט — אַ מלחמה-מאַפּ... יעדע שפּייז-קרעמעל, יעדע יאַטקע, יעדע בעקעריי, יעדע פּישי-קראָם, יעדער קויהלען-קעלער און יעדער שטופּ-וועגעלע איז אַ „בלומיגער“ קאַמפּפּס-פּלאַץ, יעדע רעד איז פּול מיט „פּייט“. דאָס אידישע וועלטעל איז צוטהיילט אין מחנות; די גאַסען און געסלעך און טענעמענט הייזער און בריקלעך

זיינען צוריסען אין שטיקער... ווייבער זיינען ניט איינפערשטאנדען מיט זייערע מענער און קינדער מיט זייערע עלטערען. דער שרייט, אז די זיינען גערעכט און יענער שרייט, אז די אנדערע זיינען ניט אונגערעכט; דעם „צופריעדענעם“ אָבער קימערט דאָס אַלץ ווי דעם נעכטיגען טאָג. ער לײענט זיך „זיין“ צייטונג און וויל גאָר ניט וויסען וואָס די אנדערע זאָגט. ער איז צופריעדען.

מיט די גרעסטע געדולד און קאָלטבלוטיגקייט לעזט ער זיך פריהער דורך די אנאָנסען, דערנאָך דעם ראָמאַן, דערנאָך די נייעס, אויב ער האָט צייט לעזט ער דעם לײט־אַרטיקעל... דאָס רוב האָט ער דערצו קיין צייט ניט... ער וויל זיך קיין קאָפּ ניט פערדרעהען מיט פראָגען און פראָבלעמען און קאָמענטארען. ער לאָזט דאָס פאַר אנדערע — ער איז צופריעדען.

דער צופריעדענער.

ער איז אַן אויסנאַהם ביי די אידען,
דעם אונגליק'ס טרויעריגער שפּאַם —
ער איז מיט אַלעם שטאַרק צופריעדען
און איז אין לעבען ניט אין בעס.

ער וועט קוינמאָל די צויהנער קריצען,
קוינמאָל ניט זאָגען עס איז שלעכט.
ער וועט אויך אַלעס אונמערשמיצען
און וועה, ווי וואוילטאָג, איז איהם רעכט.

איהר זאָגט „ס'איז שפעט“ : ער געהט זיך לעגען,
פערמאַכט די לאַדען און „גוט נאַכט“.
איהר זאָגט „ס'איז טאָג“ : ער רייב טדי אויגען,
טהוט אַן תּהתּוּנים און ערוואַכט.

עס איז איהם רעכט אין אלע פרטים,
ער איז ניט איבעריוג פערשפיצט —
עס האָבען נאָך געקענט די שבטים
פאַר פּרעה'ן אַרבייטען ביז איצט.

קאַלאַמבוס האָט נאָך ביז איצונדער
געמעגט אַרומזוכען דאָס לאַנד,
וואו העסטער סטריט, מיט איהרע וואונדער,
געוועלטיגט מיט אַ כשר'ע האַנד...

ער האָט זיך פּינד צופיעל צו מישען,
ער לאָזט דאָס פאַר די גרעס'רע לייט.
ער גלויבט יעמוויעדער „פּאַליטישען“,
ביי איהם איז יעדערער „אַלל-רייט“.

זיין כלל איז שטענדיג אַ פּערשיעד'נער
פון דעם'ס, וואָס געהט אַרום געקוועלט.
ער איז אַ מענשעל אַ צופריעד'נער
און לעבט צופריעדען אויף דער וועלט.

דער פרינציפיעלער

ער איז א מענש מיט פרינציפען. ער איז פול מיט זיי פון קאלנער ביו די קאלאשען. דער פרינציפ הענגט איהם אויף דער נאָז און, אום די וועלט זאָל זעהן, אז ער איז פרינציפיעל, ווישט ער זיך קיינמאָל די נאָז ניט אָב...

ער איז איינער פון די עקסטרעמסטע ראדיקאלען, זיין פרינציפ גרייכט ביז אין ניו־יאָר־ניינציגסטען יאָרהונדערט אַרײַן. ער בעלאַנגט צו די הייליגע, בעריהמטע פרינציפיעלע מאַטרידער, וואָס זיינען אַמאָל געווען ביז אויפ'ן בעקער מיט אַ פרינציפ, פאַרוואָס דער בעקער האָט אַ סך ברויט און זיי גאָר ניט...

פרינציפיעלע בעקער, פלעגט ער טראכטען אין זיך, האָבען זיך געדאַרפט פּעראייניגען און באַקען יעדען טאָג עמליכע שאַק בולקעס פאַר גרינע אינטעליגענטען, וואָס זיינען ניט געוואוינט פון דער־היים צו אַרבייטען און ממילא שוין פאַסט זיי ניט צו אַרבייטען אין אַמעריקאַ... זיי קענען דאָ ניט ווערען קיין שוסטער, קיין שניידער, קיין קירושנער און קיין פעדלער. זיי זיינען מענשען מיט אַ פרינציפ, פאַר אַזעלכע איז געשאַפען די קאַפע, די לעקטשור־פלאַטפאָרמע, אָבער ניט דער שאַפ... מענשען מיט אַ פרינציפ, פרינציפיעלע מענשען קענען ניט אויסשפּייען די נשמה און בעקער מעגען דאָס וויסען... ווען איך וואָלט געווען אַ בעקער, פלעגט ער ביי זיך בעשליסען, וואָלט איך געבאַקט מיט אַ פרינציפ. איך וואָלט פּערוואַרט די אינטעליגענטען מיט פרייע פוטער־קיכלעך, צוקער־לעקעכלעך, מאַנדעל־ברויטלעך, „עפעל־פּאַי“, פּיראַזשקעס, פּרעצעלס, חלה'לעך און קאלוואַריער ספּאַנדזשקייס... ווען איך וואָלט געווען אַ בעקער, פלעגט ער ווייטער פּילאָזאָפּירען אין זיך, וואָלט איך

געבאקט פרינציפיעלע בייגעל: מיט קליינע לעכלעך, אָדער גאָר אָהן לעכער. איך וואָלט אויסגעפילט די לעדיגע ערטער מיט טייג...

ער איז שפעטער געוואָרען אַ מאַנופעקטשורער און פלעגט דריקען זיינע אַרבייטער מיט אַ פּרינציפּ, אַז וואָס ערגער איז בעסער... ווען די אַרבייטער האָבען געשמעלט פּאָדערונגען, האָט ער זיי אַליין אַראָבגעטראָגען מיט אַ פּרינציפּ פון אַלע פּרינציפּיעלע טרעפּ: אָרעמע, שוואַכע אַרבייטער, נעבעך! האָט ער זיי פּער-שפּאַרט די מיה צו קריכען אויף די שטיגען... אַ מענש מוז האָבען אַ פּרינציפּ און ער איז אַ פּרינציפּיעלער.

ער האָט דאָ, ווי יעדער איינגעוואַנדערטער אָרעמאַן, געטהאָן אַלערליי זאַכען און איז שטענדיג געבליעבען פּרינציפּיעל. ער האָט פּערקויפט צו אָרימע אידישע אַרבייטער אַקציעס, „סטאַקס“ פון אַ שמאַלץ-גרוב מיט צוויי פּרינציפּען:

ערשטער פּרינציפּ:

— עט, זאָלען זיך די קבצנים ארויפאַרבייטען, קיין אַהריות ניט. זיי מעגען אויך אַ ביסעל אַ לעב טהאָן, נישט-קשה, עס איז דאָ גענוג עשירות פאַר אַלעמען...

שפעטער, ווען די שמאַלץ-גרוב איז געוואָרען אַ שמאַלץ-גרוב, די קאָמפּאַניע האָט זיך אויסגעקאָמפּאַניעט און האָט אויפּגעהערט צו סטאַקעווען און סטאַקעווען, איז דער פּרינציפּיעלער געבליעבען ביי אַ צווייטען פּרינציפּ:

— זאָלען זיי זעהן, די חמורים, די פּאַלשקייט פון דער היינטיגער גער געזעלשאַפט, ווי מען נאַרט זיי אָב, ווי מען „נעהמט זיי אויף זיכער“, ווי מען שווינדעלט פון זיי אַרויס די אָרעמע, עטליכע גראַשען... זאָלען זיי ווייטער וויסען ווי זיך צו היטען... מײַן פּרינציפּ איז אויפּקלערען די מאַסען.

ער האָט פּערקויפט די אָרעמע לייט פּאַרטאַפּיאַנעס אויף אָב-צאָהלען און זעלבספּערשטענדליך, אַז ער האָט דאָס געטהאָן מיט אַ פּרינציפּ:

— מיינט ניט חלילה — פלענט ער שרייען — אז איך טהו
 דאָס צוליעב פרנסה, אז איך זוך דאָ „קאַמישען“! אזא זאך זאָל
 אייך נאָר קיינמאָל ניט אַרויף אויף דער מחשבה! ביי מיר איז
 געלד פפוי! בלאָטע ווערטה, איך קען מאַכען אַ לעבען פון טויזענד
 אנדערע זאַכען, ביי מיר איז דאָס ערשטע דער פּרינציפּ:
 — דאָס לעבען פון דעם איד, פון דעם אידישען אַרבייטער, איז
 אַ שטיק אומעט, וויל איך איהם אַביסעל פּרעהליך מאַכען. פאַרוואָס
 זאָל טאַקע אַן אָפּרייטאַר'ס אַ „אידענע“ אָדער אַ קינד זיך ניט
 טויגען צו דער פּיאַנאָ? עס שאַדט ניט. אַן אָפּרייטערקע איז
 כּלעבען פּונקט אזא פּרינציפּ ווי וואַנדערבילדיכע, גולדיכע,
 מאָדאַנאַניכע אָדער ראַקפּעלעריכע. מיין פּרינציפּ איז גלייכהייט און
 פּרעהליכקייט. יא, גלייכהייט פאַר אַלע מענשען און אַלע ווייבער...
 דער מאַן האַצקעט זיך אַ גאַנצען טאַג ביי דער מאַשין אָדער ביים
 שטופּ-וועגעלע, טאָ זאָל איהם טאַקע זיין אידענע, צי זיין טעכטער'ל,
 באַלד נאָך דער וועטשערע אויפשפּיעלען די „מאַרסעליעזע“, די
 „התקוהת, דאָס „פּעקעלע“ אָדער „סאַם באַדי וואָז דהער בעפּאָר“...
 מיט אַ צייט שפּעטער האָט דער פּרינציפּיעלער פּערקויפּט
 פּרינציפּיעלע לאַטס אין אַ זומפּ מיט קאַמאַרעס, ער האָט זיי, ווי
 געווענהליך, פּערקויפּט מיט אַ פּרינציפּ, אויפ'ן פּרינציפּיעלען אופן.
 — איך פּערקויף די קבצנים זומפּינע לאַטס — פּלענט ער
 זאַגען — כּדי זיי זאָלען ניט קענען ווערען קיין לענדל'אַרדס... איך
 האָב פּיינט אַ לענדל'אַרד ווי אַ קאַקערוטש. יעדעס מאָל וואָס איך
 גיב דיר-הגעלד פּערקוועטשט מיר דאָס האַרץ, אז איך שטאַרב
 אוועק... פּערקויף איך, הייסט דאָס, זומפּען כּדי ניט צו פּערמעהרען
 קיין לענדל'אַרדס און דער פּרינציפּ איז אַ ריכטיגער: ערשטענס,
 וועלען זיי אויף אַזעלכע לאַטס ניט קענען בויען. זיי וועלען אויף
 זיי ניט קריעגען קיין „בילדינג לאָון“ (בוי-הלוואה); צווייטענס,
 וועלען זיי דאָרט אַליין אויך ניט וועלען בויען, אויב זיי זאָלען שוין
 אפילו יא בויען, וועלען זיי דאָס ניט קענען פּערדינגען, אויב זיי

זאָלען יא פּערדינגען, וועט מען זיי ניט צאָהלען קיין דיררהגעלד, און אויב מען וועט זיי יא צאָהלען דיררהגעלד, וועלען זיי דאָס מוזען אוועקגעבען דאָקטוירים און בלייבען ביי קדחת...

— ביי מיר איז א פּרינציפ, אז מיר האָבען גענוג קאפיטאַליסטען, צופיעל, מען דאַרף ניט מעהר, איך ארבייט מיט אלע כחות צו פּער- מיידען זייער צוואוואקס. א מענש דאַרף לעבען מיט א אידעע, ער דאַרף האָבען א פּרינציפ...

ער האָט א קורצע צייט, איידער ער האָט געקראָגען א רעכטען געשעפט, פּערקויפט שמעקטאַבאַק, אבער אויך מיט א פּרינציפ. זיין הויפטאידעע איז געווען, לויט ווי ער אַליין ערקלערט, צו האַלטען די מענשען וואָך, זיי זאָלען ניט איינשלאָפּען.

אַט זיינען זיינע אייגענע ווערטער:

— מיין פּרינציפ איז צו זעהן דער עולם זאָל שמעקען... דאָס

פּאַלק זאָל זיך געוועהנען צו נוצען זיין „שמעקער“, דען נור אויף אזא אַרט קען ער דערשמעקען דעם ריח נחות פון דער איצטיגער סיסטעם... עס ליגעט אָפּטמאָל מעהר פּרינציפ אין א טאַבאַק פּושקע ווי אין א טויך פּערשלאָפּענע „לעקטשורס“ אָדער צוגעלעגענע אַגיטאַציאָנס־דעדעס. זאָלען זיך די ארבייטער און אידען בכלל איינגעוועהנען צו גוטע שמעקטאַבאַק, דען נור דורך ניסען קומט מען צו געניסען, יא, וואָס מעהר „גענאָסען“ אַלץ מעהר פּרינציפ, מעהר וואַכזאַמקייט, מעהר האָפּנונג אויף דער צוקונפט... די נאָז איז ניט אַרױפּגעזעצט געוואָרען אויפ'ן פנים פון חן וועגען; די אידישע נאָז געוויס ניט. מען מוז איהר ניצען. מיט יעדער מאָל שמעקען די נאָז אין טאַבאַקערקע איז אַלץ מיט א שמעק נעהענטער צו דער גאולה...

ער האָט זיך איינמאָל בעשלאָסען אַרױנצוגעהן אין דעם מסחור פון הויזען, נור אזוי ווי ער האָט ניט געקענט געפינען אין זיי אזוי גיך דעם ריכטיגען פּרינציפ, האָט דאָס איהם געדויערט אביסעל לענגער. ענדליך איז ער דאָך אַרױן אין די הויזען מיט א פּרינציפ:

— איך פערקויף „אונטערשטע“ צו אָרנאָניזירטע אַרבייטער —
האַט ער ערקלערט — מיט אַ פּרינציפּ: איך ווײס, אז אָהן דעם
דאָזיגען מלבוש וועלען זיי ניט קענען „מאַרטשען“... אלס פּרינציפּ
פּיעלער מענש וויל איך זעהן אידען זאָלען מאַרשירען דורך די „איסט
סייד“ און קיינער זאָל ניט לאַכען... שטעלט זיך פּאַר אַ מאַרטש
אויף ראָטנערס סקווער, טראַגענדיג די קלאַגעדיגע אַמעריקאַנער
קורצע רעקלעך און פאַר-צווייאַהריגע אויסגעריבענע תּחתונים,
במתילה!... דאָס קען דאָך פּיהרען צום גרעסטען בויון. אַנטויר
סעמיטען און קאַפיטאַליסטען וואָלטען דאָך געלאַכט אין די
פּויסטען... איך פּערקויף הויזען פון פּרינציפּיעלען שטאַנדפּונקט.
דער פּרינציפּיעלער איז ניט געבליבען אָהן אַ פּרינציפּ אפּילו
דאָן, ווען ער האָט פּערקויפט געדרוקטע „שיר המעלות“... ער
פלעגט אַרומפּערלען מיט זיין סחורה צווישען פּאַרטגעשטימענע
פּאַמיליעס און אָט ווי טשיקאווע ער פּלעגט ערקלערען זיין פּרינציפּ:
— איך ווײס — פּלעגט ער צוגעבען — אז איהר גלויבט ניט
אין שדים, שוואַרץ-יאָהרען און ניט-גומע. איך גלויב אויך ניט אין
זיי. אינטעליגענטע מענשען גלויבען ניט אין נאַרישקייטען... איך
ווײס איבערהויפּט, אז דער טייפּעל וועט אַ „אידענע“ ניט נעהמען,
אפּילו ווען זי לייענט אין קינדבעט... איך פּערקויף גאָר „שיר
המעלות“ מיט אַ פּרינציפּ: זאָל זיך די וועלט צוגעוועהנען צו דעם
געדאַנק, אז עס זיינען דאָ אין דער מענשליכער געזעלשאַפט אועלכע
שדים, וואָס משפּען זיך צו ווייבער און מאַכען אָן גרויסע צרות...
זאָלען זיך אונזערע אידישע מאַסען אַריינלאַבען אין דער מחשבה,
אז זיי דאַרפען האָבען אַ שמירה, כאָטש דערווייל אַ פּאַפּיערענע.
שפּעטער, ווען מיר וועלען פּערשטעהן דעם פּרינציפּ פון אַלע פּרינציפּ-
פען, וועלען מיר ניט דאַרפען קיין „שיר המעלות“, אפּשר קיין
העבאַמעס אויך ניט; די קינדער וועלען דאָן האָבען גענוג שכל
אַליין צו קומען, זיי וועלען שוין געבאָרען ווערען מיט פּרינציפּ. אַ
ווייבעל וועט זיך אַ זאָג טהאָן צו איהר בעשערטען:

„הער, חיים, איך לעג זיך אין קינדבעט!“ און זי וועט שוין
ליעגען און לאכען...

— דערווייל אָבער דאַרפֿען מיר האָבען „שיר המעלות“ן. מיר
דאַרפֿען זיי אויך פֿון נאַציאָנאַלען פֿרינציפֿ. אַ הויז אַלע זאַכען איז
אַ „שיר המעלות“ אַ גייסטיגע ציערונג, אַ נאַציאָנאַלע שטיק מעבעל,
איינע פֿון די „פּאָלקסטהימליכע“ זאַכען, פֿון אונזערע טראַדיציאָ-
נעלע צאַצקעס — דאָס איז דער אידישער שטאַלץ, דער אויפֿטהו
פֿון אונזערע אַלטע, פֿון די ערשטע, די טאַטעס אונזערע... אַ „שיר
המעלות“ איבער אַ אידישע געווינערין איז אַ געוויינט פֿאַר'ן אידישען
פּאָלק און פֿאַר דעם העכסטען פֿרינציפֿ פֿון דער מענשהייט...
אָט אזוי האַנדעלט און לעבט אונזער פֿרינציפּיעלער העלד מיט
לויטער פֿרינציפּען. ער האָט געפֿונען אַ פֿרינציפֿ האַנדלענדיג מיט
פינאַנס, מיט גרינע זייף, מיט שוים־פּאַפּיער, מיט רעגס, מיט
בעבלעך, מיט גאווער־פּאַרטוכלעך, מיט שוועמלעך, מיט שטיוועל,
מיט לאַקשען־ברעטער, מיט קאַרסעטס, מיט הושענות, מיט זאָטעלס
און מצה שמורה...

דער פֿרינציפּיעלער.

ער האָט אין זיך קיין ברעקעל פּעהלער,
אינם הושד זיין איז משוגעת,
ער איז דער אמת־פֿרינציפּיעלער,
די צאַצקע פֿון דער איד'שער גאַס.

ער האַנדעלט מיט פּערשיעד'נע זאַכען,
דאָך בלויבט ער אַלץ דער זעלבער טיפֿ,
ער איז אַ מענש אין אַלע פּאַכען:
אַ פּיינער מאַן מיט אַ פֿרינציפֿ...

דער פאָרויכטיגער

ער וועט ניט געבען אן אָרעמאָן א סענט, ביז ער וועט ניט וויסען גענוי ווער און וואָס יענער איז, פון וואַנען ער קומט, וואו ער וואוינט און ווי אזוי יענער רעכענט דעם סענט צו געברויכען. ער איז א פאָרויכטיגער.

— טאָמער נאָרט יענער אָב; טאָמער איז גאָר יענעם קיין נויט ניט; טאָמער וועט חלילה העלפען דער סענט יענעם זינדיגען און וועט פערשוועכען די קרושה פון רחמנות... יא, טאָמער, טאָמער און טאָמער... מען מוז זיין פאָרויכטיג.

דאָך כמעט שטענדיג געפינט ער אויס, אז ער האָט געהאט א טעות, אז דער סענט איז אָנגעקומען ניט אין די ריכטיגע הענר. אן אונגליק! ער איז ניט גענוג פאָרויכטיג געווען...

גיט מען איהם אַליין אַמאָל א סענט רעשטע, וועט ער דעם סענט טויזענד מאָל קעהרען פון איין זייט אויף דער אנדערער, בעקוען און בעטאפען:

— אפשר איז דאָס אן אָבגעריבענער הויזען־קנעפעל; אפשר איז דאָס א שטיק רויטע בלעך; אפשר איז דאָס אן „אויסגעלאָר־פענע“ מטבע; אפשר פון אן אנדער מדינה. יא, אפשר, אפשר און אפשר.

ער איז א פאָרויכטיגער.

אָבער עפעס פונקט ווי א כשורף האָט ער שטענדיג אין בייטעלע עמליכע מטבעות, אויף וועלכע ער „קען ניט קלוג ווערען“ וואָס זיי זיינען, וואָס קיינער וויל זיי ניט געהמען. מען קען זיי ניט אויס־געבען כאָטש געהט און פלאַץ...

— צום טייפּעל! ער איז ניט גענוג פאָרויכטיג.

דרויסען מעג ברענען די היץ ווי פייער, אז מענשען זאלען געהן
אָהן רעק און אָהן היטלען דורך די גאַסען; דער הימעל מעג זיין
טיעף בלוי, אָהן דעם מינדעסטען פלעק, ער אָבער וועט געהן מיט אַ
רעגענשירם:

— עם קען פלוצלינג אַ כליאָפּ טהאָן אַ רעגען. עם קען פון דער
העלער הויט נעהמען גיסען ווי מיט עמער, דאָס האָט שוין אַ סך
מאָל געטראָפּען, דאָס טרעפט שטענדיג.

— מען כוּז זיין פאָרויכטיג.

אבער פונקט ווי אויף צופוקעניס רעגענט עם גראָד דאָן, ווען
ער פּערגעסט דעם שירעם אין דער היים און ער קומט צוריק דורכ-
געווייקט, כאָטש אויסצודרעהען.

— דער שוואַרץ־יאָהר ווייס! ער איז גאָר ניט פאָרויכטיג.

מען האָט איהם גערעדט שדוכים, פּערשיעדענע שדוכים, מיט
מיידלעך און מיידען, ווייבלעך און ווייבער פון אלערליי געשטאַלטען
און צושטאַנדען. מאַכנע שדוכים זיינען געווען פונקט ווי געוואונ-
שען. ער איז געווען צופריעדען מיט די כּלּוּת און די כּלּוּת מיט
איהם; עטוואָס בעסערעס האָט ער זיך גאָר קיינמאָל ניט פאָר-
געשטעלט, ווי עם פלעגט אָבער קומען צום רעכטען עיקר, צו געבען
דער כּלּה מתנות און מאַכען אַן אָברייך, פלעגט ער פלוצלינג אויס-
טריקענען און ניט ווערען.

— מאַלע וואָס פאַר דער חתונה איז גוט און וואויל! מאַלע
וואָס עם פאַסט ווי אויסגעשאָסען! וועלכער שדוך פאַסט דאָס ניט
פאַר דער חתונה? וועלכע מיידעל, יא, וועלכע נקבה איז דאָס
שלעכט פאַר דער חופּה, איידער מען פּעררעהט זיך אַ מה? מען
מוז זיך גוט אויסרעכענען, איבערלעגען, מיט זיין, אַ מענש מוז
זיין פאָרויכטיג.

ער האָט ביי טויענד שדוכים די אַכזאַצען אויסגעקרימט;
די פאַדעשוועס צולעכערט און די מאַרץ פון קאַפּ אויסגעטריקענט
מיט זיין פאָרויכטיגקייט, און ווען עם האָט שוין געהאַלטען אויף

א „דרך“, אַטאָם ער ווערט אַ בעל־הבית^ל, איז ער נאָר פון דאָס
ניי פאָרויכטיג געוואָרען.

דער סוף איז געווען, אז ער איז אַריינגעפאלען אויפ'ן ריכט־
גען שטייגער. דער נאָם פון פאָרויכטיגקייט האָט איהם צוגעשאַרט
אַ פלוגית'טע, מיט וועלכע ער מוז אָנגעהן זעהר פאָרויכטיג, אויב
ער מיינט נאָך צו לעבען...

— כאַפט דאָס דער רוח, ער האָט געדאַרפט זיין אביסעל פאָר־

זיכטיגער!...

ער איז שוין איבער אַ פערטעל־ואהרהונדערט אין אַמעריקא,
ער איז דאָ געקומען נאָך אַלס אינגעל; ער איז איינער פון די
הויפט־בעוועגער פון אַלע בעוועגעכצען אין דעם ניו יאָרקער אידישען
קוואַרטאַל פון די „איסט סייד“. אָט ווי עס עפענט זיך נור אַ ניי
קלייזעל, געהט ער באַלד קושען די מזוזה, קומט ער באַלד זאָגען
„מה טובו“... אבער קיין מיטגליעד איז ער נאָך אין ערגעץ ניט
געוואָרען, — ער איז פאָרויכטיג.

ער הערט מאַנכעס מאָל אַ לעקציע איבער אַ געגענשאַנד און
הויבט זיך פאַר בענייסטערונג; ער פאַטשט „בראַוואָ“ און פּרעגעלט
זיך פאַר נחת, ווי אַ געבראַמטער לאַקשען־קוגעל. נאָך דער
לעקציע שטופט ער זיך דער ערשטער צו געבען אַ שלום עליכם דעם
„לעקטשורער“, איהם צו דריקען די האַנד און דערלאַנגען זיין
וויזיטע קאַרטעל. קויב אָבער זאָלט איהר איהם שפעטער אַ פרעג
טהאָן מכח די לעקציע, ווי זי געפעלט איהם, ווי דער רעדנער
געפעלט איהם, וועט ער זיך קרימען און קוועטשען, און רונצלען
דעם שטערן און ניט זאָגען קיין מיינונג...

— אַ שכל־מענש רוקט זיך ניט באַלד מיט מיינונגען, עס איז
גלייכער, אז מען ווייס אַליין, זאָל זיך יענער טראַכטען וואָס ער וויל,
מען מוז זיין פאָרויכטיג.

זיינע קעשענעס זיינען אימער אָנגעפאַקט מיט אַלערליי אידישע
צייטונגען; ער פערדרעהט אָבער די בלעטער אזוי די קעפּ, ער האַלט

זיי אויף אזא ארט צונויפגעלעגט, אז קיינער זאל ניט קענען זעהן
און ניט וויסען, וואָס ער לייענט :

— עם לוינט זיך ניט ; עם טויג ניט ; עם איז ניט פראַקטיש
יענער זאל וויסען וואָס מיך אינטערעסירט, מען דאַרף זיין פאַר-
זיכטיג.

צום שלים-מזל אָבער פּערגעסט ער אָפט אין וועלכע קעשענע
ער האָט געלעגט דעם שליסעל, אָדער דאָס בייטעלע, אָדער דאָס
מעסערעל און זוכענדיג שלעפט ער אַרויס אַלע בלעטער מיט אַמאָל
און ער פאַנגט זיי וויעדער אָן אַריינצושטופען אין די קעשענעס מיט
די קעפּ אַראָב...

— פּערכאַפט זאָל דאָס ווערען ! עם איז שווער פאַרזיכטיג
צו זיין.

ער האָט זיך אַלס „גרינער“ געלערענט זיין אַן אַפּרייטאָר און
דער פאַרזיכטיגסטער אַפּרייטאָר איז ער געווען. ער פלעגט מורא
האַבען אָבצורייסען די אויגען פון דער מאַשין, ער פלעגט ניט אַ
דרעה טהאָן דעם קאָפּ אָן אַ זייט :

— מיט אַ מאַשין שפּיעלט מען זיך ניט, ווען מען זאָל אוועק-
קוקען קען נאָך הלילה עפעס פאַסירען. מען מוז זיין פאַרזיכטיג.

ווי אויף להכעיס אָבער פלעגט ער זיך אַלע קורצע וויילע
אַריינהאַקען אַ נאָדעל אין פינגער און די „שאַפּ“ האָט געציטערט
פון זיינע קולות. מען האָט איהם שוין אזוי גוט געקענט אין די
אידישע אַפּטייקען, דאָס קוים האָט מען איהם דערזעהן דורכ'ן
פענסטער פון אַן אַפּטייק, האָט מען זיך שוין געכאַפט צום פעקעל
באַנדאַזשען צו פּערבינדען דעם פאַרזיכטיגענ'ס פינגער.

— דער קלאָג ווייס דאָס ! ער איז נאָך אַלץ ניט פאַרזיכטיג
גענוג.

אין די שעפּער איז דאָס איהם אַלץ אזוי געגאַנגען, ווי מען
זאָגט, „מיט די פּוטער אַראָב“, ביז מען האָט איהם איין מאָל אַ
פינגער אין גאַנצען אַרונטערגענומען, און ער איז גאַנץ פאַרזיכטיג

געוואָרען אויס אפרייטאָר און איז געוואָרען א פאָרויכטיגער פּעדלער.

ער איז געווען דער פאָרויכטיגסטער „פּושקארט“ פּעדלער, וואָס האָט ווען עס איז געשטופט אַ וועגעלע דורך די אידישע גאַסען.

— אַ פּושקארט אין אָפּענע גאַס, אין אַ מאַרק־פּלאַץ, איז אַ מזיק. מיט אַ פּושקארט מוז מען זיין פאָרויכטיג, גאָט זאָל שומר ומציל זיין וואָס עס קען פּאַסירען. בערעכענט נור אַלין, וואָס עס טהוט זיך דאָרט! וועגען, אָטאַמאָבילס, פּאַליסלייט און דער „קאַדעק“ ווייס וואָס נאָך! פאָרויכטיגקייט איז די הויפּטזאַך, נור מיט פאָרויכטיגקייט קען מען שטופּען אַ „קארט“ דורך דעם משוגע־נעם הרייזא פון די משוגע־נע צומישענע שונא ישראלי...

ער פלעגט האַלטען אין איין אויפּמערקזאַם מאַכען די איבעריגע פּעדלער אַרום איהם זיי זאָלען זיך היטען, קיינעם אָבער האָט ניט געטראָפּען אזוי פיעל סבות, ווי איהם. אַלע וועגענער פלעגען איהם פערטשעפען, אַלע צרות פלעגען מעהרסטענס איהם טרעפען און יעדען טאָג האָט געקאָכט דער מאַרק מיט זיינע אַ געשעהעניס.

אַט לויפט אַ פּערד מיט אַ בינטעל שליקעס אויפ'ן קאָפּ און ווער יאָגט זיך נאָך איהם? — דער פאָרויכטיגער. דאָס האָט אַ פּערד אַ חוצפּה'ניק אַריינגעשמעקט דעם שנוק דוקא ביי איהם אין די סחורה...

אַט ליגט אַ פּושקארט ראַקום, במחילה, מיט די פּיסלעך אַרויף אין רעכטען מיטען ריגשטאַק. אַרום ליגט איבערגעקעהרט אַ „סטאַק“ מיט קאַפּעלזשען, קראַוואַטען, „דאַיפּער היינס“, פינגער־הוטען, קאַלנער־קנעפּלעך, בענש־ליכט־לייכטער־לעך, גומענע קאַלאָשען א. ז. וו. און ווער שטעהט אין מיטען פון די אַנדערע פּעדלערס געלעכטער און ברעכט די הענד? — דער פאָרויכטיגער.

אַט בויגט זיך אַן עדה אידען, אין מיטען גרענד סטריט, איבער אַ צובראָכענעם טאָפּ און שמעקט טאַבאַק. דערביי שטעהט

א איר פערשמירט און פערשוויצט און קראצט זיך מיט ביידע הענר
אונטערן היטעל און קרימט זיך.

דאָס האָט דער פּאַרזיכטיגער צוכראַכען אַ „דזשאַר“ מיט
שמעקטאָבאק, וואָס ער האָט אַרומגעפיהרט צו פּערקויפּען און עס
האָט צופּעליג פּאַסירט די מעשה. און פּאַסירט האָט דאָס גראַד
פּונקט שבת אין דער פּריה, ווען פּרומע, אָרטאָדאָקסישע אידען
זיינען גענאַנגען פּון דאוונען און יעדערען האָט גע'חלש'ט דאָס האַרץ
אַ שמעק טאַבאַק, און דערזעהענדיג די געלעגענהייט האָבען זיי זיך
איינגעבויען און געשמעקט מיט ביידע נאָזלעכער און דער פּאַר-
זיכטיגער איז נעבעך געשטאַנען אין געהאַקטע וואונדערן און געקוקט
ווי אידען האָבען אַן אומזיסטען עונג שבת...

ער האָט געוואוסט, אַז אַ גאַס־פּעדלער טאָר ניט שטעהן מיט
אַ „פּושקאַרט“ אויף איין אָרט מעהר ווי פינף מינוט. ער פּלעגט
נאָך אפילו אזוי פּיעל אויך ניט שטעהן. ער פּלעגט האַלטען אין איין
אַרומפּאַהרען. קיין צוויי מינוט אויף אַן אָרט ניט געשטאַנען :

— אַ פּערדאַמטע באַנדע אָט די בלאָהע רעק, רוצחים, באַנדי-
טען, גולנים זיינען זיי, עס לוינט ניט אַריינצופאַלען אין זייערע
לאַפּעס. בעסער, אַז מען איז פּאַרזיכטיג.

מיט וועמען אָבער פּלעגען די פּאָליסלייט שטענדיג געהן
געאַרעמט צום „סטוישאַן-האַוז“? — מיט דעם פּאַרזיכטיגען.

זיי האָבען איין מאָל, די רשעים, אום ערב פּסח, אויסגעקעהרט
זיין „פּושקאַרט“ מיט הגדות אין מיטען גאַס און איהם, מיט דער
לעדיגער קרעמעל, האָבען זיי מיטגענומען מיט זיך. די הגדות זיינען
נעבעך געלעגען אויפגעקאַשערט—איינע מיט אַ בלאָטיגען „חד גדיה“,
די אנדערע מיט אַ פּערפאַטשקעטען „מה נשתנה“, אַ דריטע מיט אַ
צוטערעטענעם „חכם“, אַ פּיערטע מיט צופיצעלמע, „מכות“... דאָ האָט
זיך געוואַלגערט די „מעשה“ פּון די „בני ברק“ און דאָרט איז אַן
„אירישער“ בעל־עגלה, אַ „בצימ'ער“, אַריינגעפּאַהרען אין ר'
יהודה'ס „סמנים“... און דער פּאַרזיכטיגער אַליין האָט נעבעך ביו

דעם „סדר“ געמוזט „זיצען“, ווייל ער איז ניט פאָרזיכטיג
געווען און איז אויף איין אָרט צו לאַנג געשטאַנען.

דער פאָרזיכטיגער.

ער רעדט ווי פאָרזיכטיג צו זיין :
„אויל'נים איז אַ גרויסע צרה“,
און אימער צו פאלט ער אַרײַן,
אימער ווערט ער די כפּרה.

„דאָס גיכקייט“, זאָגט ער, „גוט קיין רוה
און פּערשאַפט נור שווערע פּײַנען“,
דאָך וואו דער „חכם“ ריהרט זיך צו,
וועט די זון שײַן בעהר ניט שײַנען.

זיין „פאָרזיכט“ שאַפט איהם אימער צער,
ער האָט דורך איהר שײַן פּיעל געלימען.
ער איז אַ פאָרזיכטיגער נאַר,
זײַנס אַ פּײַג זיך ווי צו הימען.

יא, פאָרזיכט דאָ און פאָרזיכט דאָרט,
פּױ! עס עקעלט, אַ הלשות! !
דאָס איז בײַם שומה בלוז אַ וואָרט,
זועלכער האָט ניט קיין ממשות.

און אונזער העלד מיט זיין געשײַנק,
מיט זיין „פאָרזיכט“ מאַכט נור לאַכען.
ער איז אַ פאָרזיכטיגער „קריינק“,
אַ „יאַלד“, נאָך אַלע זיעבען זאַכען.

דער פעסימיסט

איהם איז אמאָל געווען אזוי היים, אז ער פלעגט זיצען ווינטער כמעט אָהן אַ העמד אין אַ ניט־געהייצטע דירה. ערשמענס, ווייל ער איז אַליין געווען זעהר היציג, ממש דער „סטום היטער“ פון אירישען קווארטאל, וואָס האָט געווארעמט די „בעוועגער“ פון דער דעמאָלטיגער „בעוועגונג“, און צווייטענס, ווייל ער האָט טאַקע — ניט פאַר קיינעם געדאַכט — ניט געהאַט קיין העמד און קיין קויהלען.

איצט איז ער בעז אויף היץ און וואַרעמקייט, אז ער קען צומאָל ניט זעהן ווי אַ טעפעל קאַכט זיך, און אַליין איז ער געוואָרען אזוי קאַלט, אז ער קען זיך ניט דערוואַרעמען פון דעם הייסעסטען צייטונגס ארטיקעל.

ער טראָגט דעם אייזים אין בוזים־קעשענע און פיהלט אַ צוג־ווינד אינוועניג און דרויסען — ער איז אַ פעסימיסט.

אַמאָל פלעגט ער זיך אָנצינדען פון יעדע קלייניגקייט, איצט איז ער ווי אַ נאַסער שפּאַן, וואָס מען קען בשום אופן ניט אָנ־פייערען, און וואָס מעהר מען ברענט איהם, אַלץ מעהר רויכערט ער זיך... ער איז אַ פעסימיסט.

פּאָהרענדיג נאָך אַמעריקא איז ער געווען דער היציגסטער פּאַסאַזשיר אויפ'ן שיף. ער האָט זיך געטומעלט און געוואָרפען ווילדער ווי די כוואַליעס. אָפּט האָט זיך געדאַכט, אז ער צופּרעגעלט דאָס דעם ים מיט זיינע היציגע מענות, און אז אָט־אַט וועט דאָס דערלאַנגען אַ ליאַפּ אויפ'ן דעק אַ פּאַליע הייסע וואַסער און אָנ־בריהען די מאַטראָזען מיט'ן שיפּס־קאַפיטאַן, אָדער עס וועט אַריינ־

שלידערען דעם לויטן אן אָבגעקאָכטען צו די קבצנים אין צווישען־
דעק...

איצט בלאָזט ער אויף קאלטע באַטשווינע און פערמעקט אין
לוח דעם חודש תמוז; ער קרימט זיך אַ פּערזויערטער אויפ'ן
הנוכה־לעמפעל און דערשרעקט זיך פאר אן אָבגעריבענע שוועבעלע
— ער איז אַ פעסימיסט.

באלד ווי ער איז דאָ אָנגעקומען האָט ער אַ קוק געהאָן אַ
„פּערברענטער“ אויף די לאַנגע נאָז פון דער סטאטוע דער פריי־
הייט... ער האָט שיער פּערסמאָליעט קעסעל־גארדען פאר דער
הוצפה איהם דאָרט צו פּרעגען ווי ער הייסט — עפעס גאָר ווי אין
רוסלאַנד, אפשר אַ פּאַספּאַרט, האַ? ... שפּעטער האָט ער אָנגעמאַכט
אַ היץ אין אָרטשאַרד סטריט מיט זיין פייערדיגע אַגיטאַציע.
איצט איז ער קאלט ווי אַ סענזאַציע פון אַ נעכטיגע צייטונג:

זיינע אויגען זיינען שנעע־האַלקעס; זיין האַרץ — אַ גליטש, אויף
וועלכען די געפיהלען זיינען אומגעפאַלען און ליעגען מיט די רוקענס
ארויף, זיך האַלטענדיג פאר די צוקלאַפטע ערטער במחילה... זיינע
מיינונגען זיינען אייז־ליכטלעך, וואָס די זון פון האַפּנונג קען ניט
צושמעלצען, און זיינע אַרנומענמען זיינען טשאַד און קאַטער. ער
איז אַ פעסימיסט.

ער בלאָנדזשעט ארום אין דעם אידישען קוואַרטאַל ווי אַ פּער־
געענער נאָמען פון אן אויסגעשפּיעלעטע „היסטאָרישע אָפּעראַ“ פון
דעם ערשטען אידישען באַוערי טהעאַטער, וואָס איז געשטאַרבּען
צוזאַמען מיט זיין רעפּערטואַר און קריעגט נור אן הוּכרת נשמה
אין דער „נאַרישער וואָך“ פון אידישען טהעאַטער.

די, וואָס האָבען דעם פעסימיסט ניט געזעהן זייט דעמאָלט,
ווען ער האָט נאָך געקוקט דורך רויטע שפּאַקולען און האָט געמרוּנקען
די שטאַרקסטע טהעע מיט „לעמען“ אין די אינטעליגענטע קאַפּעס,
יא, די, וואָס האָבען איהם פּערלוירען פון בליק, ווען זיי דערזעהען
איהם אין זיין איצטיגע קאַלטקייט און פּערביסענקייט, ווערען זיי

אזוי איבערראשט, אז זיי הויבען אָן צו צווייפלען, אויב זיי אליין זיינען ניט קיין אנדערע, און קוקען אין שפיעגעל, אויב זיי וועלען זיך דערקענען.

איהר ווילט אָפּט דעם פעסימיסט דערוואַרעמען און פאַנגט איהם אָן רייבען און מינטערען מיט זיינע אייגענע אַמאָליגע ויכוחים, אָבער ער קוקט אייך אָן קאַלט און רוהיג ווי דער נאָרד־פּאַל, אז איהר דערשרעקט זיך פאַר איהם און בעט גאָט ער זאָל מאַכען אַ מיטעלמעסיגע טעמפּעראַטור, אז די קוועקזילבער אין אייער גייסטי־גען טערמאָמעטער זאָל ניט שטייגען צו הויך און ניט פאַלען צו נידעריג — איהר זאָלט חלילה ניט ווערען קיין פעסימיסט און ניט דאַרפֿען פּערלייקענען אייער אייגענע נשמה.

דער פעסימיסט איז אייגענטליך אַ געשטאַרבּענער פאַר דער אידישער גאָס, כאָטש ער געהט נאָך דאָרט אַרום. ער האָט קיין ברעקעל אינטערעס אין איהרע קעמפּפּע, שטרעבונגען, האָפּנונגען און חלומות; אבער אין גאַנצען קען ער זיך דאָך פֿון איהר ניט בעפרייען, און כאָטש ער וואויהנט דאָרט גאָר ניט מעהר, דאָך בלוקענאַיעט ער זיך דאָרט אַרום ווי אַ גלגול, אַ שפּוק, וואָס קומט אויף די ערטער, וואו ער האָט אַמאָל געלעבט, צו שרעקען די לעבעדיגע, זיי צו ווייזען, אז עס איז ניטאָ קיין תקומה אפילו נאָכ'ן טויט...

ווען די אידישע גאָס מאַכט אָפּט אַ פּלאַן פאַר אַ געוויסען אויפטהו לטובת הכלל און זי פּערגעסט זיך גראד וואו זי האַלט אין דער וועלט מיט איהרע טהעטיגע מענשען, רעכענט זי אויך אריין דעם פעסימיסט אין איהר צעמעל.

אין אמת'ען אָבער קען מען איהם אפילו ניט רעכענען צו אַ מזומן, ניין! ער טויג ניט מעהר צום „בענשען“, ער איז אַ קללה אויפ'ן לעבען. דאָס איז ניט ער, וואָס שלעפּט זיך אַרום, נור זיין שאַטען, ער אליין עקזיסטירט שוין לאַנג ניט. ער איז קיין איד און קיין מענש, ער איז אַ גאָרניט. ער איז אַן איבערגעבראַכענער

שמעקען, אויף וועלכען קיין זאך און קיינער קען זיך אָנלעהנען.
ער איז אַ פעסימיסט.

דער פעסימיסט איז אַ קראַנקער מענש, וואָס איז קיינמאָל ניט געוונד געווען. זיין פרייהערדיגע היץ איז אויך געווען אַ קראַנקע, אַן אונגאַרמאַלע, דאָס איז געווען אַ היץ־קרייז. איצט וואַרפט דאָס איהם אין קעלט, ער וועט שוין מעהר ניט געוונד ווערען, ער קען ניט געוונד ווערען, די פיס זיינען איהם שוין קאַלט, ער וועט שוין מעהר ניט שמעהן און ניט געהן... עס גליווערען איהם שוין די הענד, ער וועט מעהר קיין זאך ניט טהאָן, ניט מאַכען, אין קאַפּ איז איהם אָנגעשנעט און אָנגעפראָרען, — גלעטשערס! דער פערנופּט וועט זיך דאָרט מעהר ניט דערוואַרעמען. ער איז די גייסטיגע נבלה פון דעם אידישען צענטער. זיין שטאַרקער גערוד איז שערליך פאַר יעדען איינעם, וואָס פערשטעהט ניט ווי איהם אויסצומידען.

דער פעסימיסט איז אַן אונגליקליכער, אַן אָפּפער, אָבער בלויז פון זיין אייגענעם ווילדען ענטהוויאָזמוס. קיינער האָט איהם ניט בעמראַגען, ניט אָבגענאַרט. ער האָט זיך אַליין אָבגענאַרט; זיין אייגענער איבערגעהיצטער מאַרד האָט איהם אַרויסגעשטעקט אַ צונג און ער, דער שומה, מיינט אַז די וועלט איז שולדיג, אַז זי קען איהם ניט צאָהלען איהרע חובות און איז באַנקראַט.

אין אמת'ן איז זי איהם גאָר ניט שולדיג, ער מאַכט בלויז אויף איהר אַ פאַדלאָנג... אַלץ, וואָס ער איז פעהיג געווען ביי איהר צו נעהמען האָט ער גענומען, מעהר האָט קיינער ניט... אַליין האָט ער זיינע פאַלשע וועקסלען אויסגעשטעלט און אַליין בעשטראַפט ער זיך איצט דערפאַר.

דער פעסימיסט זיצט אָפּט אין דער קאַפּע־הויז, וואו ער האָט זיך אַמאָל געהיצט, און וואָלט זיך איצט וועלען אָבהיצען פער־קעהרט, ער וואָלט וועלען ווייזען די נייע, די יונגע, די פרישע, די אונערפאַהרענע, אַז זיי האָבען אויך אַ מעות, אַז זיי וועלען ערשט שפעטער געוואָהר ווערען, האָט ער אָבער קיין כוח ניט דאָס צו

טהאָן. ער איז צו קאלט פאַר די פּלאַמענדע יוגענד, עס יאָגט פון
איהם אַ מורא'דיגער נאָרד־ווינד. די יוגענד אַנטלויפט: „קומט
קינדער, ער איז אַ פעסימיסט!“
און ער בלייבט שטום און קאלט קוקען אין דער לעבעדיגער
וועלט אַריין.

דער פעסימיסט.

דאָס לעבען האָט פאַר איהם קיין בריסט,
פון וועלכע ער זאָל האָפּנונג זויגען.
ער איז אַ פינסט־רער פעסימיסט —
אַ כמאָרע שוועכט איהם פאַר די אויגען.

די נאַכט איז שעהנער ווי דער טאָג,
וואָס האָט קיין פרעהליכקייט, קיין ברעקעל.
די צוקונפט פון דער וועלט איז קלאָג,
דער שעהנסטער אידעאַל איז עקעל.

דער קאַמפּף איז קוים, די ליעבע — שאַנד,
דער שיקזאַל האָט אַ בייטש פון שלאַנגען.
עס ציהט זיך נור אומזיסט די האַנד
דעם כּוס פון נחַת צו דערלאַנגען.

די וועלט איז וועלט, דאָך איהם פּערדריסט,
ער האָט איהר פּיינד, ער קען נור האַסען.
ער איז אַ בראַך, אַ פעסימיסט,
דער יאוש פון די אַר'מע גאַסען...

דער טיפ

ער איז אן איינפאכער מענש, טאקע ווי מען זאגט, „א פראסד-
טער שליש סעודות“, ער דרעהט זיך אבער שטענדיג ארום „אינמע-
ליגענטע“ און זוכט זיי נאכצומאכען, נאכצוריידען. ער האקט מיט
ווערטער, וואָס ער פאנגט ניט אָן צו פערשמעהן, און מען לאַכט אין
די פויסטען, הערענדיג זיינעם אַ שמועס.

מאכע לצים, וואוילע יונגען, דערגעהען איהם די יאָהרען:
נאָך יעדען טעכנישען וואָרט, וואָס קומט ביי איהם אַרויס מיט'ן
קאָפּ אַראָב, קוקען זיי איהם אין די צייהנער און רוקען איהם
אונטער אַן אַרעס פון אַ דענטיסט...

פון אַלע פרעמדע ווערטער אָבער, וואָס ער האָט איינגע'הור'ט,
געפעלט איהם דאָס וואָרט „טיפ“ צום בעסטען. ער ווייס ניט גענוי
וואָס דאָס בעדייט, ער פערשמעהט ניט וואָס דאָס מיינט, איהם
דאַכט זיך נור, אז דער „טיפ“ פאַסט זיך אומעטום אַרײַן און מען
קען איהם געברויכען צום האַק און צום זאַק. צו די אַנדערע טעכנישע
ווערטער, צו די שווערע, געפאַנצערטע אַרטילעריע למשל, ווי „קאַפּיר-
טאַליזאַציאָנס קאָנצענטראַציע“, „אַניטאַציאָנעלע קאָמוניקאַציע-
נען“, אָדער „כראָנישע קריפּטאָנאָמיע“, צי „פאַראַלעלאָגזמען פון
דעאָזמוס“ א. ז. וו. — יא, צו די דאָזיגע ווערטער דאַרף מען האָבען
באַקדזייהנער. עס איז קיין קאַטאָועס ניט, געה! קאי האַרמאַמען!
גריזשע פּאָדקעוועס! דאָס זיינען דאָך ווערטער, אז מען זאָל אָבער-
היט ווערען! ... אמת'ע מויקים. דאָ קען זיך נאָך חלילה אַ „צדיק“
אוועקשמעלען אין האַלץ פּאַפּעראַק און כאַמטש ווער דערוואָרען,
שונאי ישראל! ... א „צדיק“ איז אַ האַרטער ביסען, שווער צו קאיען
און שווער צו פּערדייען... היינט ווער רעדט שוין עמליכע „צדיק'ן“

מיט אמאָל! זאָל ער שומר ומציל זיין! ... מען דאַרף זיין זעהר
אינטעליגענט זיי ארויסצוטאַלקעווען. דאָס וואָרט „טיפ“ איז פשוט
א מחיה, עס פאַלט אַראָב פון צונג אזוי לייכט, אז מען דאַרף צו
איהם קיין פיעל כחות, קיין צייהנער, קיין לייב און לעבען, א געזונד
אין „טיפ“, ער ראטעוועט אידען.

און אונזער העלד, דער „מיסטער טיפ“ אָדער טיפּש, האָט
געהאַט א סך בעווייזע צו זיין טהעאָריע. אָט צום ביישפיעל גיט
מען א משרת אין א רעסטאָראַנט א „טיפ“, ביי א פאָטאָגראַפער
„טיפּט“ מען זיך אָב, אין די אירישע צייטונגען שרייבט מען אָפט
א „טיפ“ אָדער א סך טיפּען... ככן איז דער „טיפ“ אומעטום א
מחותן און מען מעג איהם געזונדערהייט ניצען און זיך קיין קאָפּ
ניט פערדרעהען. דו זאָג „טיפ“ און ביזט אַן אינטעליגענט... סתם א
איד פון א גאַנץ יאָהר וועט פון דעסטוועגען גיט וואַרפען אַלע רגע
מיט „טיפּס“, דערצו דאַרף מען עפעס קענען...

דער כּלל, אונזער אינטעליגענטער „פאטריאַט“ האָט אזוי
לאנג און אזוי פיעל געאַרבייט מיט זיין „טיפ“ ביז מען האָט איהם
א נאָמען געגעבען „מיסטער טיפ“, אָדער „דער טיפ“ און אַלע
קענען איהם אונטער דעם דאָזיגען נאָמען.

דאָס וואָרט „טיפ“ איז ביי אונזער מיסטער טיפּ אזוי בעליעבט,
אזוי איינגעבאַקען אין האַרצען, אז דאָס געהט איהם קיינמאָל פון
די ליפּען ניט אַראָב, און אפילו אין שלאָף, ווען ער דעבאַטירט אין
חלום, שרייט ער מיט אַזעלכע קולות „טיפ“, אז ער כאַפט זיך אַליין
אויף פון זיינע אייגענע געוואַלדען און שפייט אויס א צושראַקענער:
— פּפּו! א שרעקליכער טיפּ פון א חלום! ...

אין דער פרעמד איז ער נאָך מיט זיין „טיפ“ אביסעל צוריקד
געהאַלטען, אויפ'ן צעהנטען פאַל, טאָמער געברויכט ער דאָס גיט
ריכטיג; ביי זיך אין שטוב אָבער, איז ער תּכּיף און האַלט אין איין
טיפּעווען. אָט וואָס פאַר א „טיפ“ ער זאָל האָבען אויפ'ן האַרצען,
א פּרעהליכען אָדער אַן אומעטיגען, לאָזט ער איהם אויס צום ווייב

און די קינדער. — טיי, ביילקע — שרייט ער פלוצלינג אויס צו זיין „אידענע“ — וואָס פאר אַ טי פּ קאָכסטו עפעס היינט? מאַך מיר נור ניט קיין זויערען טי פּ, ווי נעכטען! איך האָב פון דיין נעכטיגען טיפּ קיין שום הנאה ניט געהאַט...

„זויער און ביטער זאָל דיר זיין מיט דיין „טיפּ“, קלעהרט נעבעך די אָרעמע פרוי, וועמען דער „טיפּ“ קריכט שוין פון האַלז, נור זי שווייגט נעבעך, אַ ברירה האָט זי, אז מען האָט אַ מאַן אַ „געבילדעוועמען“ מענשען מוז מען אַלץ אויסשטעהן...

פאנגען אָן די קינדער צו שטיפען, דונערט דאָס אויס: — „קינדער, הערט אויף צו קאָמאָנדעווען, משונע צו מאַכען דעם קאָפּ מיט אייערע טי פּען! איהר הערט? איך קען פון אזעלכע טיפּען ניט אויסהאַלטען“...

מילא מיטעם טיפּ, ווי געזאָגט, האָט פאר איהר מאַן'ס „טיפּ“ דרך ארץ. אין די קלאַגעדיגע ליטאָ, פון וואַנען זי קומט, האָט זי אזא לשון ניט געהערט, ליטאָ אַ מדינה! וואָס הערט מען דאָרט יע? אַהויץ „קרופניקס“, „ניכפה'ס“ און „שוואַרץ-יאָהרען“, „סאַנע-ישראל“ (שונאי ישראל) הערט מען דאָרט זעלטען עפעס אַ לייטיש וואָרט... און אפילו אין אמעריקא הערט זי „באָרעך אשעם“ (ברוך השם) אויך נאר ניט. אַ אידענע, מישטיינס געזאָגט! וואו געהט זי און וואו קומט זי? רק מיט די קולאַקעס אין וואַשיטאָפּ, רק שיטעל מעפעל-לעפעל-שיטעל, רק האַצקע זיך מיט די קינדער און פאָרע זיך מיט די כלים, — אַ אידענע!... דער מאַן קומט אָבער צווישען מענשען, הערט זיך אָן אַלערהאַנד לעקציעס, לייענט זיך אָן פול ווי אַ פּויק מיט צייטונגען און ביכלעך, ווייס ער טאַקע... מישטיינס געזאָגט, וואָס זי קען שוין פון איהם לאַכען!...

די קינדער אָבער האָבען סתם מורא פאר אַ קלאַפּ און זיי לאַכען פון „טיפּ“ אין זיך, אָדער צווישען זיך אין דער שטיל... אָפּט מישען זיי איהם איבער שטילערהייט און אַ אינגעלע, וואָס ווייזט אַרויס פּעהיגקייט אויף אַ דעקאָדענטישען פּאַעט, גראַמט איהם נאָך

אין פערבאָרנעניס „טיפּ“, „גריפּ“, „קניפּ“ א. ז. וו. די קינדער
טהוען דאָס געוועהנליך דער טאַטע זאָל ניט הערען, זיי ווייסען, אז
מיט זייער טאַטענס „טיפּ“ שפּיעלט מען זיך ניט...

זיי זיינען איבערהויפּט ביזן אויפ'ן „טיפּ“, זיי וואָלטען איהם
צוריסען אין שטיקלעך, זיי האָלטען דאָס פאַר דעם געפּעהרליכסטען
וואָרט אין דעם אידישען לשון... דער „טיפּ“ נודעט זיי שוין, ער
שלאָגט זיי צום האַרצען. נאָר ד... ווען זיי וואָלטען כאַטש פּער-
שטאַנען וואָס דאָס מיינט!...

אוין מיידעלע האָט די צודרינגליכע קינדישע נאַטור צו וועלען
אַלצדינג ווייסען, צו פּרעגען קשיות. זי איז איינמאָל אַרויפגעקראַכען
ביי איהר טאַטען אויפ'ן שוים און מיט טרעהרען אין די אויגען האָט
זי איהם גלעמענדיג געפּרעגט:

— פּאַפּ, וואָס איז טיפּ?

ביילקע, דאָס ווייב, האָט אָנגעשטעלט ביידע אויערען זיך איינ-
ציהערען איהר מאַן'ס ענטפּער.

„אַט ערשט“ — טראַכט זי זיך — „וועל איך זיך ענדליך דער-
ווייסען, וואָס „טיפּ“ בעדייט... אַ זינדיגע אשה, מישטיינס געזאָגט,
איך קען דען געהן אַריינקוקען אין אַ ספּר? ... דערצו דאַרף מען דאָך
זיין אַ מאַנסביל“...

ווי איבערראַשט איז זי אָבער געוואָרען, ווען איהר מאַן האָט
געענטפּערט דעם מיידעלע:

— טיפּ איז אזא מין טיפּ, וואָס דו ביזט צו קליין צו פּער-
שטעהן. זועסט זיין גרויס און געלעהרענט, וועסטו ווייסען...

אַ קעלט איז נעבעך דער אַרעמער אידענע אריבער איבער'ן
לייב. זי איז געבליבען זיצען אויף אַן אָרט, פּונקט אזוי קלוג ווי
נעכטען.

שעהן איז ווען מיסטער טיפּ זיצט אָפטמאָל אין קאַפּעהויז
מיט זיינע אַמאָליגע חברים פון רוסלאַנד, וואָס האָבען אויך געצויגען
זייער גייסטיגע חיונה פון די דאָרטיגע ערשטע, אונטער-ערדישע

אגיטאציאָנס־בראָשורקעם, און טענה'ט מיט זיי איין מכה פּאָלי־
טישע עקאָנאָמיע און אנדערע קיין־קאָמוניסטישע ענינים.

די קאָפּע־הויז איז פול מיט דעם רויך פון ביליגע פּאַפּיראַס־
לעך, מיט דעם גענעץ פון פּערשלאָפּענע גבורים, מיט וכוחים איבער־
ביראָקראַטיע, אידישע ליטעראַטור און מילכיגע בלינצעס... פון
יענעם טישעל אָבער, וואו אונזער העלד געפינט זיך, טראָגען זיך די
קולות: „עקספּראָפּיאַציע“, „אגיטאַציע“, „אָרגאַניזאַציע“, „אָר־
גינאַל“, „מאָראַל“, „קאָפיטאַל“, „פּאָלקס טריבונאַל“, דאָך מעהר
פון אלעמען קאָכט זיך אונזער העלד און זיין „טיפּ“ שטעקט אַרויס
מיט אַ שפּייץ פון אלע טענות און דעבאַטען.

עס שיינט אָבער, אז מיסטער טיפּ פּאַנגט זיך אָן ביסלעכווייז
צו אַמעריקאַניזירען. ניט חלילה ווייל ער לערענט זיך ענגליש, עט,
אַזאַ זאָך ליגט איהם אפילו אין דער לינקער פּאַה ניט. ער איז
פשוט געוואָרען אַ שטיקעל „קאָסטאַם פּעדלער“ צווישען גוים און
האָט געכאַפט פון זיי עטליכע גרויסאַרטיגע ווערטער, וואָס ניט
יעדער איינער האָט שכל זיך אויסצולערנען אויף אויסענוועניג.

זיינע בעקאַנטע האָבען אפילו אָנפאַנגט מורא געהאַט, ער זאָל
זיך ניט חלילה אזוי אַמעריקאַניזירען, אז ער זאָל זיין גאַנצען איד־
שען „טיפּ“ ניט פּערלירען... אָבער זיי האָבען זיך אומזיסט געשראַך־
קען. ער איז דער זעלבער „טיפּ“ וואָס געווען... ער האָט זיך אין די
ענגליש ניט דערטרונקען. ער האָט זיך ניט אַסימילירט, ער איז גאַט
צו דאַנקען געבליבען אונזערער, ער בעלאַנגט צו דער אידישער
גאַס... ער קען ניט קיין ענגליש און וועט ניט קענען, מען דאַרף
איהם אין דעם ניט הושד זיין... ער האָט בלויז אַרויסגענומען פון
דעם גאַנצען ענגלישען לשון דאָס, וואָס קען איהם ניט שאַדען און
ניט דערווייטערען פון אונז... איהם זיינען געוואָלדיג געפּעלען
געוואָרען די ווערטער „רענאַד“ (רענאַרד), „אַרדוּשענעל“ (אָר־
דוּשינעל) און „יו נאָו“, און ער קעהרט מיט זיי וועלטען. די
איבעריגע ווערטער אין דער גאַנצער שפּראַך ניצט ער גור אױם

נויט, ווייל מען קען פשוט אָהן זיי ניט אויסקומען, זאָנסט דאַרף ער
זיי אויף צעהן כפרות.
דער כלל, ער איז דער זעלביגער „טיפ“ און וואָלט דער זעלבי-
גער פערבליבען אפילו ווען ער זאָל ריידען כינעזיש.

דער טיפ.

גיש דער גלות אונז אַ קניפ,
און מיר ליידען און מיר קריינקען,
גיש ער אונז דערפאַר אַ טיפ,
אַז מיר זאָלען האָבען צו געדענקען.

עפ

יאנקעל „אינדיוויד“

יאנקעל אינדיוויד איז א האלבער א גרינער, א האלב אינטעלי-גענטער יונגער-מאן. ער וואוינט אין דעם וואַכעדיגען ניו יאָרקער אידישען קוואַרטאַל — די „איסט סייד“, אין אַ גאַנץ וואַכעדיגען טענעמענט הויז, און איז אַ גאַנץ וואַכעדיגער קבצן פון קבצן-לאַנד; רעדען אָבער רעדט ער שבת'דיג אפילו אין אַ מיטען מיטוואָך. ער טראָגט שמענדיג אַ ווערטער-ביכעל מיט הויכע, טעכנישע ווערטער אין בוועס-קעשענע און וואַרפט מיט פראַזען וואו זיי פאַסען יאָ און פאַסען ניט.

דער הויזקיפער מיינט, אַז ער האָט דאָ צו טהאָן מיט אַ פראַפעסאָר, וואָס רעדט אפשר זיעבעציג לשונות, און די „אידענע פון יענער שטוב“ גלויבט, אַז ער איז דעם קיסר'ס אַ גליעד-שוועסטערקינד;

„אַ קלייניגקייט רעדט ער ווערטער! אַ געוואַלד אין דער וועלט! ... מען קען איהם גאָר ניט פערשמעהן“...

יאנקעל אינדיוויד איז נאָך דערצו פון די מענשען, וואָס האָבען זיך ליעב צו לאָזען הערען. ער איז איינער פון די שרייעדיגע נאַטורען. ער האָט פיינד צו ריידען שטיל און געלאַסען. ער רעדט אויף די „אויבערשמע כלים“, און די פראַזען „אינדיווידועלע פאָר-טהיילהאפטטיגקייט“, „איניציאַטיווע מיינטענירונג“, „אונטערדרי-קערישע פיקאַנטעריע“, „פלעגמאַטישע אינטעלעקטואַליטעט“ רעגע-נען פון איהם ווי פון אַן אָנגעזופטען וואַלקען, עמערווייז פליוכעט ער זיי און פערגיבט דעם אידישען קוואַרטאַל...

קאָמיש איז דאָס ווען אינדיוויד רעדט מיט'ן אידעל פון קויה-לעניקעלער, בעשטעלענדיג ביי איהם אַן עמער קויהלען אין אַ

שפראך, מיט וועלכער מען פיהרט דיפלאמאטישע מלוכה־פערהאנד־
לונגען. דער אָרעמער, פערשוואַרצטער אידעל נעבעך קוקט איהם אָן
און, כאַטש הענג איהם, הויבט ער ניט אָן צו פערשטעהן, וואָס
יאַנקעל אינדיוויד וויל האָבען פון איהם.

— איהר זייט דאָס דער פרינציפאל פון דיעזען בעהייצונגס
ארסענאל — פאנגט אָן יאַנקעל אינדיוויד איינ'טענה'ן מיט'ן פער־
פינסטערמען קויהל־מאַן, וואָס שמעהט א האַלב הונגעריגער און
האַקט א שטשאַפע האַלץ — איך אַנטיצעפיר, אז איך וועל ניט
דארפן אָנווענדען קיין בעזאָנדערע פראָפּאָגאַנדאַ ביז איך וועל
פון אייך קענען אַקצעפּטירען דאָס געפאָדערטע ברען־מאַטעריאַל.
דעם 29טען דיעזעס מאָנאַט האָב איך אייך העפליכסט אויפ־
געפאָדערט מיר צו ברינגען דאָס זעלביגע, האָב איך דאָס ערשט
בעקומען דעם 30טען. דאָס בעשטעמיגט מיין פערדאַכט, אז ביי די
קויהלען־ליפּעראַנטען איז פינקטליכקייט ניט קיין פרינציפ און ניט
קיין אידעאַל און מען מוז מאַכע שטערבליכע שטונדען אוועקלאָזען
מיט'ן ווינד ביז זיי ערפילען זייער פליכט.

— וואָס זאָגט איהר, מיסטער? — פרעגט דער אידעל א
צוטומעלמער, אוועקשטעלענדיג די האַק — איהר ווילט א פּעיל
(עמער) קויהלען?

— הערט א מין פריוואַלע קוריאָזיטעט! — ווערט אינדיוויד
אן אָנגעצונדענער — איהר מיינט, אז איך בעאַנשפרוך אייך אַלס
ליטעראַריש קינסטלערישען אינדיווידואום און פאָדער פון אייך א
לעקציע און קונסט־ליטעראַטור?

— זאָגט שוין, נו — ווערט דער קויהל־מאַן אונרוהיג — איהר
ווילט הייסט דאָס א פּעיל קויהלען...

— אָט דאָס הייסט אן אדאָסיטעט (הוצפּה) — שרייט אויס
יאַנקעל אינדיוויד — עס איז גרינגער צו שמעהן אין קאַמפּה מיט
בורשוואַנע וואַמפירען, ווי צו אַרגומענטירען מיט אייערע אונאינ־
מעליגענטע סוביעקטען פון די לומפען־פראַלעמאַריער...

— רעדט ווערמער! — ווערט דער אידעל אין כעס און כאפט
דעם רידעל פון די קויהלען א צוביזערמער — איהר ווילט קויהלען?
— וואָס דען וויל איך פון איך? — ווערט אינדיוויד א
צושראָקענער — דימענטען?

— אזוי, איהר קענט ריידען אידיש אויף? — ווערט דער
אידעל ווייכער — א גוט יאָהר אויף איך, צו וואָס האָט איהר
גערעדט צו מיר אימאָליעניש? איהר זעהט דען ניט, אז איך בין
א איד מיט א באָרד, מיט ציצית און א יארמולקע?... ווילט איהר
הייסט דאָס א פעיל קויהלען...
— נאָני בעשטימט.

— געוויס איז בעשטימט. אָט באַלד טראָג איך אַרײַן.
ס'זעהערט אביסעל, א איד קען אזוי גוט ריידען אידיש און
רעדט ניט.

ניט וועניג לעבערליך איז, ווען יאנקעל אינדיוויד געהט איבער'ן
גאס מיט זיינע היימישע חברים און חבר'טעס און מאַהלט פראַזען
ווי א ווינדמיהל. ער מישט דאָן צוזאַמען זיינע אידישע רוסיש,
דאָס ביסעל אידיש ענגליש און דאָס רעשמעל פּרעמד-ווערמער, וואָס
ער האָט זיך אויסגעלערענט, צוזאַמען מיט דאָס ביסעל אַמ'ת'ע
„אידישע אידיש“, וואָס ער קען צום בעסטען. ער מאַכט דערפון אזא
קאָמישען קוואַטש, אז מען קען זיך האַלטען ביי די זיימען
לאַכענדיג.

— א קאָזשע, יא, א קאָזשע וואָס פּאָנראַיוויטסאַ? וואָס
(וואָסט דו יו טינג טהינק)? א משוגעת, יעי באָגו א משוגעת...
פּאָדאַרקאָם, פּרעפּאָנדעראַני... בעסטיאַליטעטס-וועזען... נייע
טשאַוואָן...

ווען דער דאָזיגער געשפרעך געהט נאָך אָן אויף ראַטגערים
סקווער, אויף גרענד סטריט אָדער קאַנעל סטריט איז נאָך א האַלבע
צרה, אָבער ווען יאנקעל אינדיוויד מיט זיינע קאָלעגען און קאָלע-
ניכעס פּערגלוקסט זיך אַמאָל אזוי צו פּראַזעווען און פּלוידערען אין

דער קאכעדיגער, טומעלדיגער בראָדוויי אָדער אַרום ברוקלין בריק, וואו מענשען לױפען און שמאַיען ווי פער'ס'טע, — כאַפט נעבעך גאָספּאַדן-מיסטער אינדיוויד אַ פּלעם פון הינטען במחילה, אז די פּראָזען שטעלען זיך איהם פּאַפּעראַק און דער „אַ קאַס-זשע" ווערט איהם פּערגליווערט אויף דער שפּייץ צונג און ער זעהט זיך פּלוצים אַרום, אז ער איז גאָר ניט אין מינסק אָדער סלאָבאָדקע...

דער הויפט יחסן איז יאַנקעל אינדיוויד אין פּעראַיין פון זיינע לאַנדסלייט. דאָרט פּערשפּרייט ער זיך מיט זיין ביסעל פּרעמדע סחורה ווי אַ בעל־הבית און דרעשט זיינע אויסגעדראָשענע שטרוי מיט אַלע כוחות.

דאָרט זיינען דאָס רוב גרינע אידען, וואָס האָבען נאָך גרויס דרך ארץ פאַר אַלי, וואָס זיי פּערשטעהען ניט... און ווייל זיי ווייסען ניט וואָס זייער לאַנדסמאַן באַלבעט, זיינען זיי פון איהם געוואַלדיג ענטציקט און גיבען איהם אָב גרויס כבוד...

ביי יעדער פּערהאַנדלונג נעהמט אינדיוויד דאָס וואָרט. ער לאָזט קיינעם קיין מויל ניט עפענען. ער מוז זיך ביי יעדער זאָך אַריינמישען אין מיטען. זיין צונג געהט ווי אויף רעדער. קיינער אָבער וואַגט איהם ניט צו אונטערברעכען, און ווען דעם פּאַרזיצענ־דען ווערט שוין ניט גוט פון אינדיוויד'ס תורה און ער בעט איהם שווייגען, פּאָלגט ער אויף ניט און שטעהט אַזוי לאַנג און באַמבאַ־דירט די פּערזאָמלונג מיט פּראָזען, ביז עס פאַלט איהם אַליין צו אַ בייזע חלשות צום האַרצען און ער זעצט זיך אַוועק די שענדיג ווי אַ גאַנז.

אינדיוויד'ס אַ פּעראַינס־ברודער האָט דערזעהלט וועלכע צרות זיי האָבען פון איהם אַריינגעכאַפט, ווען עס האָט זיך געהאַנ־דעלט וועגען קויפען קרקע פאַר אַ בית־עולם. ווי אינדיוויד האָט זיך אַוועקגעשטעלט און האָט ערקלעהרט, אז די ערד דאַרף צונעהמען אַלעמען אומזיסט און מען דאַרף לױט פּרינציפּ דערפאַר ניט בעצאָהלען. ער האָט זיך געוואַלט וועמען מיט'ן פּרעזידענט פון

פּעראיינ, אז ער וועט ווייזען א קונץ, דאָס מען וועט איהם מוזען
בערגאָבען אומזיסט...

מאַנכע מיטגלידער האָבען זיך דערפרעהט: זיי האָבען
געמיינט, אז זיי וועלען שוין פון איהם פטור ווערען, אָבער א
„נעכטיגער טאָג“. יאנקעל אינדיוויד איז נאָך אלץ דער שיינדעל פון
זייערע לאַנדסלייט און ביי יעדער מיטינג האָגעלט ער מיט זיינע
פּראַזען, וואָס מען הויבט ניט אָן צו פּערשטעהן.
זיין אַרגומענט וועגען די קרקע האָט אַ וויציגער מיטגליעד
פּערשריעבען אלס אַ פּראַבקע פון אינדיוויד'ס פּראַזאָלאָגיע. דאָס
לייענט זיך אָט אזוי:

— ברודער פּרעזעס, מאַנכע פון אונזערע חברים זוכען צו
אימפּאָנירען און צו פּאַספּאַרעסצירען מיט דער איִלומינאַציע פון
זייער געניאַליטעטס־פּעהיגקייט, אז יעדער אינדיווידואום מוז שטי-
מען צו קויפּען קרקע. דאָס איז פּרענעזיע (משונעת), מיינע ברידער,
יא, פּרענעזיע וועל איך עקסקלאַמירען, מיר האָבען שטענדיג פּראַ-
פּאַנאַדירט אויפ'ן שלאַכטפּעלד פון די מאַסען, אז די ערד מוז זיין
אַ מוניציפּאַלער אַרטיקעל און מיר וועלען די זעלבע פּראַפּאַנאַדירט
ניט לאָזען רעדיקולירען אפילו אויפ'ן שלאַכטפּעלד פון די איסט-
סייד... מיר וועלען ניט טראָגען קיין פּריגישע היטלען (רויטע
פּרייהייטס־היטלען) אויף שקלאַפּישע שאַרבענס און פּערשקלאַפּטע
קעפּ... מען דאַרף ניט פּיעל פּרעלאַקווירען (פּאַראַויסריידען) צו
זעהן, אז מיר מוזען די זאך מעהר פּראַקלאַמירען צווישען די חברים...
איך ווייס, אז איך בין דאָ נור ביי אונז אין פּעראיינ אן „אינדיוויד“,
אָבער איהר וועט שפּעטער איינזעהן, אז איך בין געווען דער פּרע-
פּאַראַנד (צובערייטער) פאַר מוניציפּאַלער אייגענטהום...”

אָט אזוי האָט יאנקעל אינדיוויד געדונערט מיט טעכנישע
ווערטער אויף אַ מיטינג פון ליטווישע אידען, וועלכע זיינען געזעסען
און זיך געוואונדערט וואו זייערער אַ לאַנדסמאַן האָט ערגעץ
געכאַפּט אזא לשון, וואָס נור „געבילדעוועטע“ מענשען ריידען. זיי

האָבען נאַטירליך ניט געוואוסט פון דעם ווערטער־ביכעל, וואָס ער
טראָגט אין קעשענע און חזר'ט איהם אויף אויסענוועניג אפילו
אין חלום.

סידווייסיי אָבער האָבען אַ פּאָר וואוילע יונגען זייט יענעם
משונה'דיגען קרקע-פּאָרטראַג צוגעגעבען יאַנקל'ען דעם נאָמען
„אינדיוויד“ און אזוי רופט מען איהם יאַנקעל אינדיוויד אויף
היינטיגען טאָג.

אינדיוויד.

ער קען ווי אַלע אידען אידיש,
ער איז אַ ליטוואַק און אַ איד,
דאָך דאָס וואָלט זיין אַ קנאַפער חידוש,
ער מוז זיין יאַנקעל אינדיוויד.

ער מישט די פּראָזען ווי אַ וויכער,
זיי מאַכען איהם קיינמאָל ניט מיעד.
ניש'קשה, ס'גיבען ווערטער־ביכער
פאַר אונזער יאַנקעל אינדיוויד.

אזעלכע שעחנע „אינדיווידען“
פערמאָגען מיר איצונד אַ סך.
זיי זיינען פון די „נייע אידען“,
וואָס מאַכען אידיש פאַר אַ שפּראַך...

דער עקשן

איהר וועט ניכער אַברוקען א טענעמענטהויז מיט איהרע שכנים, באַרדער און באַרדערקעס און שווינדזוכטבאצילען, און קרעמלעך, און די מיליאָנען פֿוד צרות, וואָס דאָרט געפינט זיך ; איהר וועט גרינגער אוועקשטופען א גאנצע גוי'שע גאס מיט איהרע ביער-סאַלונס, שכורים, „לויפערס“, אַנטיסעמיטען און דאָרט מאַכען א יריד פֿון ציצית, קוואַס, יארמולקעס, מאַרינירטע הערינג, „רעוודענדס“, שוואַרץ ברויט, טוקערקעס און סמינקעס ; איהר וועט א סך לייכטער פֿערוואַנדלען א קאַטוילישע קירך מיט איהרע געצען און פינסטערע גלחים אין אַן אַרטעהאָדאָקסישע סינאַגאָגע מיט א „מקוה כשרה“, מיט פעטש פאר עליות, מיט קאַראַבקע געדאַנקען, מיט כל טוב סלח ; איהר וועט שנעלער מאַכען א רעוואָלוציאָן אין רוסלאַנד און בעוועגען א „גרינעם“ ער זאָל ניט שילטען קאַלאַמבוס'ען — אידער אייך וועט געלינגען איבערצושפּאַרען דעם עקשן. איהר וועט זיך אומזיסט פֿערמאַטערען און פֿערשוויצען, איהר וועט איהם אויף א האַאר ניט ריהרען פֿון זיין איינגעשפּאַרטקייט, איהר וועט מיט איהם ניט פּאַרטיג ווערען, אזוי ווי מיט דער סוכאַטע, ער בלייבט ביי דאָס זייניגע — ער איז אַן עקשן. — נוואַלד, עקשן, הער זיך אויף צו שפּאַרען ! — בעט איהר זיך ביי איהם — מען זאָגט דיר, היינט איז מיטוואַך. און איהר ווייזט איהם דעם לוח. דער „מס“ פֿון מיטוואַך שטעכט פשוט אויס די אויגען. ער אָבער רעדט ניט פיעל און זאָגט אייך קאַלט „דאָנערשטאג“, און עס איז פֿערפאַלען, עס איז דאָנערשטאג, כאַטש געהט און זאָג איהם „לאַנגט וואו רחום“...

דאָס מערקווירדיגע מיט דעם עקשן איז, וואָס ער האָט פיינד צופיעל צו דעבאטירען, ער וויל גאָר מיט אייך ניט איינ'טענה'נען; ער האָט ניט וואָס צו טענה'ען, ער ווייס אז ער איז גערעכט, דער דעבאטאנט בלייבט איהר, און ער שווייגט.

אָפט ווערט איהר בעז איבער זיין עקשנות, און וואָלט טאקע איינמאָל פאַר אלע מאָל איהם וועלען איבערצייגען זיין טעות, אז זיין בעהויפטונג אָדער בעשלוס איז ניט ריכטיג, קען ניט זיין ריכטיג און האַלט ניט אויס קיין חשבון און קיין לאַגיגע. אייך פערדריסט ממש צו זעהן אזא פערדרעהטען מח און איהר היצט זיך, קאָכט זיך, איהר ווייסט, אז דער אמת איז מיט אייך, און, אַרויסגעהענדיג פון געדולד, וואָלט איהר דאָס איהם וועלען אַרײַנקלאַפּען אין קאָפּ מיט אַ האַק...

ענדליך הערט ער זיך אויף צו האַמפּערען, זיצט גאַנץ גלייכ-גילטיג, קוקט אייך אין די אויגען און שווייגט, ווי איינער וואָלט זאָגען: „נו, מיכאַ וואָס זאָל איך טהאָן? דו האָסט אויסגעפיהרט: לאַ פיעדאָלטי, האָב איך דאָס מאָל ניט געפיעדעלט, ניט געטראַפּען, דיינע זיעבען גענו, דיינע — לאָז מיך שוין צורוח...“

איהר ניט זיך דאָן אַליין אַ קניפּ אין בעקעל: „גוד באַי, — דערט איהר צו זיך אַליין — „האָסט בייגעקומען אַ ווילדען עקשן. ער האָט מודה געווען אז דו ביזט גערעכט.“

איהר ווערט שטאַרק גדול'דיג ביי זיך און קוקט מיט טריאומף אויף אייער בעזיענטען געגנער און זיין אונגעלומפערטע עקשנות, וואָס איז געפאַלען פאַר אייער קיין קאַטאַוועסדיגע פערשפיצטקייט, וואָס איז אַ געוואָלט אין דער וועלט.

באַלד אָבער געפינט איהר אויס, אז איהר זייט געבליבען מיט אַ נאָז, אז אייער נצחון הייבט זיך גאָר ניט אָן. דען ווען איהר זייט שוין הייזעריג און ווישט פון זיך דעם שווייס, דערלאַנגט אייך אייער אָפּגענענט פלוצלונג גאַנץ קאַלטבלוטיג אַ זאָג דאָס זייניגע און איהר בלייבט ווי אָבערפּליוכעט מיט קאַלט וואַסער. איהר

פערקריצט די צייהן פאר כעס און צופוקענים: „דער עקשן!“ —
טראכט איהר זיך, און וואָלט איהם צוריסען אין שטיקער.

וואָס אייך וואונדערט אַם מעהרסטען איז, וואָס דער עקשן
איז דאַכט זיך זאָנסט ניט קיין נאַרישער מענש. ווען איהר שטויסט
זיך מיט איהם ניט צונויף איז ער גאָר נישט־קשה פון אַ סוביעקט.
דער אונגליק איז גור ווען איהר מאַכט איהם אויפמערקזאַם אויף
אַן אירטהום. ערשט דאַן געפינט איהר אויס, אַז דער עקשן איז
אין גרונד גענומען אַן עס הארץ, אַ גראָבער יונג, אַן איינגעבילדעט־
טער נאַר, וועלכער איז ביי זיך זיכער אַז ער איז אונטערהאַבאַר ווי
גאָט כביכול אַליין, אַז גיכער וועט די וועלט אונטערגעהן איידער ער
וועט מאַכען אַ „מיסטיק“. איהר דערוויסט זיך דאַן בעשטימט
מיט וועמען איהר זייט געגאַנגען צום טיש און זוכט איהם אויסצור־
מידען ווי אַ באַלעריע.

דער עקשן איז זעהר אַפט שטאַלץ אויף זיין עקשנות, ווייל,
זייענדיג טעמפּ אויט'ן שכל הישר האָט ער אַ גראָבען טעות און
מיינט אַז איינפאַכע איינגעשפאַרטקייט איז פּרינציפּ, אַז ער גיט
ניט גאָר און האַלט זיך ביי זיין עקשנות ווייל ער איז „פּרינציפּיעל“
(אויף אזא אַרט איז טאַקע דער אירישער קוואַרטאַל פּול מיט „פּרינ־
ציפּיעלע העלדען“). אין אמת'ען אָבער איז ער אַ כאַמלע, אַ
פּשוט'ער פּויער, איינגעשפאַרט ווי אַן עזעל, כאַטש ממית איהם
האַקט ער מיט די פּאַדקאָועס אַן דר'ערד, שפאַרט זיך אָב מיט די
הינטערשטע פּיס און ריהרט זיך ניט פון פּלעק, ער שטעהט אויף
אַן אַרט, ער איז אַן עזעל — אַן עקשן.

איהר וועט ביי דעם עקשן קיינמאַל ניט פּועל'ן, ער זאָל צוויי
מאַל איבערקלערען אַ זאַך, ער וויל גאָר די זאַך קיין סאַטיספּעקציע
ניט געבען און איהר וויעדער אַ טראַכט צו טהאָן. אָט ווי ער האָט
דאָס ערשטע מאַל אַ קלער געטהאָן איז גענוג. זיך אריינלאָזען אין
קלערענים האָט קיין שיעור ניט. אָט אזוי מוז דאָס זיין, אָהן

קאמפראמיסען, און איבערטראכטעניס, טראכטען פיהרט סוף כל סוף צו גאָר ניט, דאָס טויג ניט, לוינט ניט — ער איז אַן עקשן. דער עקשן לעזט אמאָל אַן אַרטיקעל אין אַ צייטונג און פער- שטעהט דאָרט אַ געוויסען געדאַנק אַנדערש ווי זיין פריינד, און, ווי דער שטייגער איז, פערשטעהט ער דאָס אויף דער לינקער זייט. מען בעשליסט זיך צו ווענדען צום שרייבער אַליין און איהם פרעגען די ריכטיגע מיינונג. דער עקשן אָבער שפאַרט זיך מיט'ן שרייבער גופא. ער האַלט זיך ביי זיין גרייז, אַז דער שרייבער האָט שוין פערנעסען, דען שרייבענדיג האָט ער זיכער געמיינט דאָס וואָס ער, דער עקשן.

גרויסע צרות כאַפט פון איהם אַרײַן זיין אידענע, וועלכע ער האַלט אין איין איבערשפאַרען און וועלכע איז ביי איהם קיינמאָל ניט גערעכט סיידען זי טרעט איהם אָב און קומט ניט אַ פּאָאר טעג אין הויז. ערשט דאָן איז ער זיך מיטש, אַז קוים קומט זי אַהיים, וועט ער איהר לאָזען אַ פּאָאר מאָל זיין גערעכט, אַבי זי זאָל קאָכען וועטשערע.

צעהן שדוכים זיינען ביי איהם אָבגעגאַנגען איידער ער האָט חתונה געהאַט און אַלץ דערפאַר, וואָס די מיידלעך האָבען זיך ניט געלאָזט איבערשפאַרען... און די עלפטע פערשיקט זיך די ביינער דערפאַר, וואָס זי איז ניט געווען גענוג איינגעשפאַרט און מוז זיך איצט שפאַרען מיט אַן עקשן, וואָס דערנעהט איהר די יאָהרען. געברענטע ליידען שטעהען פון איהם אויס די לאָדזש, די יוניאָן, די חברות און פּעראַיינען, וואו ער בעלאַנגט. זיי וואָלטען איהם מיט ליעבע געצאָהלט כאַטש אַ האַלב יאהר קראַנקען-בענעפיט, זיי וואָלטען אפילו געצאָהלט זיין ווייב טוידמען-בענעפיט אַבי ער זאָל ניט קומען צו די מיטינגען. ווען דער טשערמאַן אָדער דער פרעזידענט דערזעהט דעם עקשן, ווייס ער שוין אַז דער בראָך איז פאַרטיג, מען וועט שוין האָבען אַ פּערשטערטען אַבער, מען וועט שוין קיין זאָך ניט בעשליסען, און דאָס בעסטע וואָס זיי קענען

טהאָן איז — איבערגעבען דעם טשער צו אַן אנדערען און מיט אַ תירוץ זיך אָבטראַגן אַהיים אָדער, אין ערנסטען פאַל, אָבלעגן דעם מיטינג אויף אַן אונבעשטימטע צייט, נאָכדעם איינרופען די מיט־גליעדער דורך עקסטראַ פּאָסטאַל קאַרדס און „פּערגעסען“ דעם עקשן צו שיקען אַ קאַרטעל...

אָט אַזעלכע ענוים קשים מוז דאָס נעבעך אויסשמעהן די אידישע גאַס פון איהר גרויסען בראָך, איהר עקשן. אָט ווי דער עקשן איז ניט קיין געוויינטלעך מיטגליעד אין דער מעגשליכער משפּחה, קענען מיר זיך ליידער ניט העלפען און מוזען מודה זיין אַז ער איז אונזערער אַ פּאַרשוין, יא, אונזערער מיט די ביינער.

גוים האָבען אויך עקשנים, איינגעשפּאַרטע מענשען, אבער נעגען אונזערע האָבען זיי אַ פנים פון חזק. גוים זיינען מענשען, וואָס לאָזען זיך איבעררעדען, איבערמאַכען, אין אַ נויטפאַל לאָזען זיי זיך האַנדלען, ווען מען דריקט זיי שטאַרק צו צום וואַנד, ווען „אין ברירה“, איז ביי זיי רעכט אזוי אָדער אזוי. „איז ניט מייַן נאָט איז דיין נאָט, איז דיין אמונה, דיין פּריעסטער — כאַפּט זיי דער וואַטעמאַכער!... — וואָס איז די נפּקא מינה?...” דער גוי'שער עקשן איז שוין אזוי. איהר צייגט איהם איבער און איהר האָט איהם.

א אידישער עקשן אָבער — דו ליעבער גאָט!

עקשנות איז דער בערוף פון דעם אידישען פּאָלק. דאָס איז דער אידישער יחוס. דאָס גאַנצע אידישקייט איז אַן אלטע שטיק עקשנות, וואָס די וועלט האָט שוין לאַנג אויפגעגעבען פאַר אַ „בעד דזשאַב“...

עקשנות און דער איד — אויף עקשנות האַלט זיך זיין בית־המדרש, זיין שבת, זיין יום־טוב, אויף עקשנות איז געשריבען זיין ספּר תורה, זיין תלמוד, זיין „יודענשטאַט“, זיין „התקוה“, זיין אַלץ מיטאַנאַדער... ביי אונז איז איינגעשפּאַרטקייט כּראַניש,

שוין פון דורות ווי מיר ליידען דערפון... ביי אונז אן איינגעשפאר-
טער האָט איינגעזויגען די איינשפארענים מיט זיין מוטערס מילך,
ער איז דער עקשן פון די עקשנים און עס איז דערפאר קיין וואונדער,
וואָס אַ אידישער עקשן איז אַ בעזונדערער טיפּ.

דער עקשן.

דער עקשן איז אַ איד אַ שלאַק,
עקשנות איז, וואָס ער פערמאָגט —
כאַטש נעהם און האַק איהם מיט אַ האַק,
מוז בלויבען פונקט אָט ווי ער זאָגט.

איחר מעגט זיך שטעלען אויפ'ן קאַפּ,
אומזיסט, איחר זייט צו איהם ניט קלוג.
ער גיט ניט נאָך, ער מרעט ניט אָפּ,
אַ איד'שער עקשן און גענוג.

זיין איינגעשפארטקייט ריהרט די גאַל,
וואו האַבען גוים אַזאַ העכט? —
ער איז דער שיינדעל פון קוואַרטאַל,
אַ איד אָן עקשן און גערעכט...

דער שרעקעדיגער

ער איז אן עהרליכער מענש. ער וואָלט דאָס אפשר ניט געווען,
ווען ער וואָלט ניט מורא געהאַט.

ער איז אַ שרעקעדיגער.

ער איז שטענדיג פול מיט פלענער ווי אַ מילגרוים מיט קערנער.
ער שרעקט זיך אָבער זיינע פלענער דורכצופיהרען, ווייל טאָמער
וועט ער דאָס ניט קענען.

ער איז אַ שרעקעדיגער.

ער איז ניט פויל צו געבען אַ בעקאנטען אָן עצה, און זיינע
עצות זיינען אָפט גאַנץ גלייכע. ער אליין אָבער איז אויף גרויסע,
געהאַקטע צרות. זיך אליין קען ער קיין עצה ניט געבען.

ער איז אַ טרום, אַ שרעקעדיגער.

ער האָט שוין געטהאָן פערשיעדענע זאַכען, פון וועלכע מען
האָט ניט געקענט פיעל געווינען אָדער פיעל פערלירען. יענע זאַכען,
וואָס האָבען געפאָדערט מען זאָל עפעס איינשמעלען, עפעס ריזי-
קירען, אום פון זיי שפעטער הנאה צו האָבען, — יענע זאַכען האָט ער
געראַטהען אַנדערע זאָלען עס טהאָן. דער סוף איז געווען, אַז יענע
האָבען טאַקע אויסגעפיהרט. ער אָבער איז געבליבען דער זעלביגער,
וואָס פריהער, ווייל ער האָט ניט געוואַגט צו אונטערנעמען, ער
האָט זיך געשראַקען.

ער איז אַ שרעקעדיגער.

ער האָט זיך אפילו מאַנכעס מאָל געלאָזט איבערריידען און
האָט זיך אָנגעטהאָן אַ כוח עפעס וויכטיגעס צו פראָבירען. ער האָט
געטהאָן זאַכען, וואָס האָבען געפיהרט צו ערפאָלג. ער וואָלט געוויס

געווען ערפאלגרייך, דען אלע אויסזיכטען האָבען זיך געלעזען „הצלחה“, עס האָט זיך נור געפאָדערט נאָך אַביסעל איינצושטעלען און וואַרטען. אָבער ער האָט געציטערט, האָט אָבגעגעבען דעם קאַמפּף ערב געווינס און איז געבליבען א „געבראַכענער“.

ער איז אַ שרעקעדיגער.

עס האָבען זיך געפונען לייט, וואָס האָבען מיט איהם געוואָלט מאַכען בשותפות געשעפטען, דען ווען מען רעדט מיט איהם מיינט מען, אז ער איז איין „מאדים“, אָיין אויפטהווער אין דער וועלט. ער איז זאָנסט טאַקע אַ קלוגער און פעהיגער מענש; זיין שרעק אָבער „צו לעגען די לעבעדיגע אויף די טוידטע“, זיין ציטערנים עפעס צו ריזיקירען, האָט אלעמען אָבגעשטויסען צוריק און ער איז געבליבען דער זעלביגער שרעקעדיגער קבצן אויף היינטיגען טאָג.

ניט קיין קליין ביסעל צרות האָט מען פון איהם געהאַט איידער ער איז געקומען קיין אַמעריקאַ.

הונדערט מאָל האָט ער זיך אויסגעריכט צו פאָהרען, זיך פאַרטיגן געמאַכט צו דער רייזע, זיך געזעגענט מיט דער משפּחה און זיי געקושט דעם לעצטען „זייט געזונד“. דאָך, ווי עס איז געקומען אַריינצוגעהן אין פוהר, פלעגט ער זיך דערשרעקען און בלייבען אין דער היים.

אַ קלייניגקייט אזא ווייטע, געפעהרליכע נסיעה! ווער ווייס צי ער וועט גאָר קומען אַהין?

ער פלעגט אַראָבנעהמען צוריק פון וואָגען די איינגעמאַכטס, די טאַרבע מיט די „סוכאַרעס“, דעם טלומאַק מיט די העמדער און אַנדערע רייזע-מכשירים און זיך אָבשטעלען אויף אַן אָרט.

עס האָט שוין געהאַלטען דערביי, אז ער האָט ניט געקענט קריגען קיין בעל עגלה ביי איהם אין שטעדטעל און ניט אין צעהן מייל אַרום. מען האָט איהם שוין געקענט אלס דעם שרעקעדיגען, און מען האָט ניט געוואָלט פאַר איהם שמירען אומזיסט די רעדער. אזוי האָט מען אַ פאָר יאָהר נאָכאַנאַנד ביי איהם אין הויז

געגעסען געפרעגעלטע בוריקעס, צוויבאק, אייער-קיכלעך, ציבעלע-
קוכען, לימינעס און מען פלעגט גרויזשען דארע-קישקע און טרוקען
קעז, וואָס ער פלעגט זיך אָנגרייטען מיטצונעהמען אויפ'ן ים... דען
ער פלעגט אַליץ בלייבען אַ היימישער.

אַט האָט ער מורא געהאַט פאַר'ן „גנב'ענען דעם גרענעץ“ און
אַט האָט ער געציטערט, אַז עס וועט איהם זיין אומעטיג, אַז ער
וועט ביינקען אין דער פרעמד. ער פלעגט זיך שרעקען, ער זאָל ניט
געכאַפט ווערען, ניט געשאַסען ווערען און ניט דערטרונקען ווערען,
און פלעגט בלייבען אין דער היים צוריק.

ער האָט זיך צוויי מאַל אומגעקעהרט פון דער אַנדער זייט
גרענעץ, ס'הייסט פון דייטשלאַנד. איין מאַל איז ער צוריקגעקומען
פון האַמבורג. ער האָט דערזעהן די שיף מיט'ן גרויסען „פאַר-
וואַסער“ איז ער געוואָרען אַ מוידטער און איז אַנטלאָפּען. ער האָט
זיך מיישב געווען, אַז די בעסמע זאָך פאַר אַ מענשען איז צו זיצען
אין דער היים. ער לעבט ווי ער קען און פערשפאַרט אַלע סכנות,
און ער איז האַסטיג געקומען צוריק ביי זיך אין שטעדטעל.

ער האָט אָבער אין דער היים ניט געהאַט פון וואַנען צו לעבען
און פלעגט זיך באַלד וויעדער געהמען קלייבען צו געהן נאָך אַמעריקאַ
און באַלד וויעדער הרטה האָבען. ער פלעגט זיך שרעקען.

ווען ער איז צום לעצטען מאַל אוועק און האָט זיך ניט מעהר
געוויזען פיער וואָכען נאָכאַנאַנד און האָט נאָכדעם געשיקט אַ בריעף
פון עסעקס סטריט, האָט מען נאָך אַליץ חושד געווען דעם פאַסטיליאָן,
אַז ער ברענגט אַ ידיעה, דאָס דער שרעקעדיגער קומט צוריק אַהיים,
אַז ער קעהרט זיך אום פון דער וועגענס מיט די איינגעמאַכטס,
סוכאַרעס, לימענעס און דארע-קישקע, ווייל ער האָט מורא אַזוי
ווייט צו פערקריכען.

איצט איז ער אַן אַמעריקאַנער און די, וואָס קענען איהם
ווייסען, אַז ער איז אַ שרעקעדיגער, אַ מענש, וועלכער פאַסט ניט

פאר אמעריקא, ווייל ער קען דאָ ניט „וואַקסען“ און ניט צו ווייט קומען.

אַמאָל איז ער געווען פרום און האָט זיך געשראַקען פאר גאָט, שפעטער איז ער געוואָרען אַן אפיקורס און האָט זיך געשראַקען פאר מענשען... ער איז געווען אַ רעליגיעזער און מורא געהאַט פאר „יענער וועלט“, ער איז געוואָרען אַ ראַדיקאַל און געציטערט פאר די וועלט. איצט איז איבערהויפט שווער צו וויסען וואָס זיין רעליגיעזע אָדער עקאָנאָמישע אמונה איז. מען ווייס, אַז ער האָט פחד אי פאר דאָ נען אי פאר דאָרטען און ווייס אַליין ניט וואו ער איז אין דערוועלט.

ער איז דאָ פון דעסוועגען אַ שטיקעל מענש. ער בעלאַנגט צו חברות און פּעראַיינען, וועלכע האָבען פון איהם געברענגטע ליידען. ער שטערט יעדע וויכטיגע אונטערנעהמונג, ווייל ער שרעקט זיך, אַז מען וועט דאָס ניט קענען פּערווירקליכען, מען וועט ניט האָבען דערפון קיין „סאָקסעס“.

זיין לאָדזש, חברה אָדער פּעראַיינ ווייל נעהמען פאר זיך אַ טהעאַטער-בענעפיט אין ווינטער, אָדער אַ פּיקניק צי אַן „עקסקויר-שען“-בענעפיט אין זומער, און וואָלט ניט וועלען פּערהאַנדלען וועגען דעם אויף אַ מיטינג, וואו דער שרעקעדיגער געפינט זיך. דען זיינע טענות זיינען ווי אייזוואַסער פאר אַ פּערשוויצטען, זיי קיהלען אָב און מאַכען קראַנק.

ווען עס האַנדעלט זיך וועגען אַ טהעאַטער-בענעפיט, נעהמט ער דאָס וואָרט און פּאָהרט אַרויס מיט קשיות, אַז עס ווערט קאַלט הערענדיג.

— איהר ווילט זיך אונטערנעהמען צו פּערדיענען פון אַ טהעאַטער-בענעפיט, אַל-רייט. ווי וועט אָבער זיין, אַז עס וועט יענעם טאָג שנעען, רעגענען אָדער האַגלען, אַז מען וועט ניט קענען אין גאָס קיין נאָז אַרויסשטעקען? ווי איז, אַז עס וועט אויסברעכען אַ כאַלעריע און די געזונדהייט-בעאַמטע וועלען ניט לאָזען אַ סך

מענשען אין איין אָרט צוזאַמענקומען? ווי וועט זיין, אז די הויפט-אקטיאָרען וועלען זיך פּערקיהלען, אונטעררייסען, קריגען דעם קאָיך-הוסט, די „דער“, ניערען-טראַבעל אָדער צוקער-קראַנקהייט און וועלען ניט קומען שפּיעלען?

— וואָס וועט איהר טהאָן, ווען די גוטע אַקטריצעס וועלען גראָד יענעם אבענד ווערען הייזעריג, יאָדושליװע, דיכאַװיצנע, אָדער זיי וועלען סתם כאַפּען אַ „צוג“ אָדער אַ „גוט אויג“? ...?

— ווער וועט דעמאָלט געהן אין טהעאַטער ווער וועט שפּיעלען? איהר וועט דאָך מוזען אומקעהרען דאָס געלד פאַר די פּערקויפטע טיקעטס און די קאַסע וועט בלייבען ליידיג ווי דער טשאַלענט-טאַפּ ביי אַ „סלעק-אַפּרייטאַר“.

עהנליכע אַרנומענטען געפינט דער שרעקעדיגער ווען עס האַנד-דעלט זיך וועגען אַ פּיקניק-בענעפיט.

— אַמעריקאַ איז געוואָרען אַ לאַנד פון פינאַנציעלע קריזיסען. — נעהמט ער פּלוצלינג דערצעהלען — פון וואַנען ווייסט איהר, אז פונקט אַ וואָך פאַר'ן פּיקניק וועט ניט ווערען אַ קריזיס, אַ געפעהר-ליכע פּאַניקע? די מיידלעך און ווייבלעך, וואָס וועלען זיך ריכטען צום פּיקניק, וועלען מוזען בלייבען זיצען אין דער היים אין זייערע וואַכעדיגע ספּאָדניצעס מיט די פאַרטוכער בעשפּריצט פון בולכעס שאַבען? די וועט זיך ניט קענען געהן קויפען קיין קלייד צום פּיק-ניק; די וועט איהר קלייד ניט קענען אַרויסנעהמען פון דער שניידערקע, און די וועט מוזען איהר פּיקניק-קלייד פּערזעצען אויף דיר-הגעלד... פון וואַנען ווייסט איהר וואָס עס קען ווערען? איהר וועט נאָך מוזען צו אַזאַ פּיקניק דערלעגען דעם קאַפּ מיט די אויערען מיט אַלעמען. איך שרעק זיך פאַר אַ פּיקניק ווי פאַר פייער.

אַן עהנליכען צעטעל שרעקעניש לעגט פאַר דער שרעקעדיגער ביי אַ פּעהראַנדלונג וועגען אַן עקסקוירשאַן, אַן אויספּלוג אויפ'ן וואַסער:

— איך וועל גיכער טרויען אַן אַמעריקאַנער באַנק, אז זיי וועט

ניט ברעכען, איידער דעם שטילסטען וואסער. וואסער איז א גנב, איך קען אהן שרעק אויף איהם ניט קוקען. איהר האָט דאָך געלערנט חומש, אז מיט וואסער שפיעלט מען זיך ניט. איהר ווייסט פון א מבול, פון „קריעת ים סוף“ און דאָך היט איהר זיך ניט און ווילט מאכען עקסקוירשאנס. א סך מענשען האָבען גלאַט מורא צו פאָהרען אויפ'ן וואסער : איינעם פערדרעהט זיך דער קאָפּ, דעם אנדערען פאלט צו חלשות צום האַרצען. איבערהויפט די ווייבער... איהר וועט זיי מוזען צוגעבען צו יעדער טיקעט א לימענע אָדער א פלעשעלע יום-כפור־טראָפענס... דאָס וועט אייך בדלות שטעלען און בעגראָבען אייער גאַנצען פראָפיט... מיר שרעקט דאָס האַרץ פאַר עקסקוירשאנס, איך האָב מורא אז מיר וועלען נאָך אריינקריכען אין א פינאַנציעלע בלאָטע, אין א דעפיציט...

אויס דעם זעלביגען גרונד איז דער שרעקעדיגער אויף א שלעכטער יוניאָן-מאַן און נאָך אן ערגערער סאָציאַליסט. ער וואָלט אריין אין די יוניאָן, האָט ער מורא, אז זיין באָס קען נאָך ווערען אין כעס...

— סאָציאַליזמוס — זאָגט ער — איז א גוטע זאך, עס נעהמט אבער אָן א שרעק וואָס מען מוז דורכמאַכען איידער מען קען קומען דערצו. מען דאַרף זיך פערקריעגען מיט א וועלט און מען קען נאָך אפשר גע'הרג'עט ווערען אויך.. דאָס איז א צו שרעקליכע זאך צו אונטערנעהמען...

דער שרעקעדיגער, דער מיאוס'ער טרום, וואָס טרויט ניט זיין אייגענע שיין פון די אויגען, איז אייגענטליך אויך אן אַלגעמיינער טיפּ — א שוועכליג, וואָס געפינט זיך ביי די אומות העולם פונקט ווי ביי אונז. דער אידישער טרום אָבער איז אן אויסגעכאַפטע פאַרשוין, ווי געמאַכט אויף בעשטעלונג פאַר דער אידישער גאַס. אין איהם איז פערקערפערט דעם אידענ'ס דורות-לאַנגער גלות־שרעק, די אונבעהאַלפענקייט ; דער היסטאָרישער פערדאַכט, אז

עס וועט מוזען געהן „מיט די פוטער אראָב“ און ער שרעקט זיך
אפילו פאר דעם געדאנק צו פרובירען זיך העלפען, ווייל ער וועט
געוויס געפינען שטרויכלונגען אויפ'ן וועג, וואָס וועלען איהם
אומוואַרפען און קאַלעטשען.

דער שרעקעדיגער.

דאָס איז דער שרעקעדיגער נאָר.
זיין פיין וואָלט לאַנג געעקט זיך,
דאָך ער מוז אויביג ליידען צער,
ער איז אַ ברום, ער שרעקט זיך.

ער וואַגט קיין גוטע זאך צו טהאָן,
ער וואַגט צומאַל ניט שרייען.
און טראַגט אַרום דעם עלענד'ס פּאַהן
און קען זיך ניט בעפרייען.

און ניט נור ליידי'מ אין דיעזען פּאַל
דער ברום אַליון, דער גולם,
עס ליידי'מ דורך איהם דער גאַנצער כלל,
עס ליידי'מ דורך איהם דער עולם.

איהם האָט דער שד אַהער געבראַכט
צו מעהרען אומ'רע צרות.
ער אַטהעמט שרעק, ער אַטהעמט נאַכט, —
מען דאַרף איהם אויף כפרות.

דער פאַרלעזער

ער איז ניט אזא פאַרלעזער, וואָס ווערט איינגעלאָרען צו געבען עפענטליכע פאַרלעזונגען, ווייל אזא פאַרלעזער דאַרף קענען פאַרלעזען; ער דאַרף בעזיצען די קונסט פון אַראַטאָריע, די רעד-קונסט, וואָס זאָל בעצויבערען אַן עולם, און ער בעזיצט דאָס ניט; ער איז אַ וויסטע, פינסטערע קאַליקע, ער קען בעסער בערירן דען ווי רידען.

אַן עפענטליכער פאַרלעזער דאַרף קענען ציהען אַ פּובליקום אין זאַל, אָדער אין טהעאַטער און ער, אונזער „פאַרלעזער“, ווערט מייסטענס אַליין אַרויסגעצויגען.

אַן איינגעלאָרענער פאַרלעזער דאַרף האָבען אַ נאָמען, אַ זעלבסט-פּעררייענטען נאָמען און ער האָט נור דעם נאָמען, וואָס דער מוהל האָט איהם געגעבען אויפ'ן ברית און דעם פּאַמיליען-נאָמען וואָס ער האָט געקראָגען פון זיין טאַטען.

אַ ריכטיגער פאַרלעזער לעזט גערן פאַר גוטע זאַכען פון אַנדערע פּערפאַסערס, פּונקט ווי זיינע אייגענע, ער וועט אָבער ניט פאַרלעזען אַ פּרעמדענס אַ זאַך, ווען מען זאָל איהם אפילו שרעקען מיט דער תּליה. ער וועט דאָס ניט טהאָן, ווייל ער איז דער ווילדעסטער ענאָאיסט, דער פינסטערסטער בעל מַקנאַ, דער מיאום-טער בעל גאווה, וועלכער זאָגט, אַז קיינער, אויסער איהם, קען ניט אויב ער וועט אַמאָל אויף איינעם מסכים זיין, אַז יענער קען אויך, וועט ער דאָס טהאָן מיט מסירת נפש; מיט בויכוועהמאָג; מיט ניערענ-קרענקונג; מיט לעבער-עסענים; מיט האַרץ-קלאָפּונג; מיט צייהן-קרצענים. ער וועט דאָס איבערהויפט טהאָן אום צו ווייזען, אַז ער איז ניט אייפּערזיכטיג, ווי מען מיינט; אַז ווען

איינער קען טאקע, איז ער „מיט פערגעניגען מודה“ און גיט איהם א הסכמה. אין אמת'ן אָבער איז ער יענעם א דם שונא און וואָלט איהם אָבגעהאַקט ביידע הענד, ער זאָל ניט קענען מעהר געברויכען קיין פּעדער. ער וואָלט פּעראורטהיילט יעדען איינעם, וואָס פּער-קויפט יענעם ליטעראַט אָדער דיכטער שרייב-געצייג. ער וואָלט באַקיאַטירט יעדען לענדל־אָרד, וואָס פּערדינגט יענעם א דירה; יעדען בעקער, וואָס פּערקויפט איהם א פּאַמפּערניק; יעדען שנייד-דער, וואָס מאַכט איהם תּחתונים; יעדען שוסטער, וואָס פּערייכט איהם די אָבזאַצען און יעדען רעדאַקטאָר און פּערלעגער, וואָס דרר-קען יענעם'ס זאַכען. ווען ער דערזעהט א בעריהמזען פּערפּאַסער, ווערט ער בלייב פאַר כּעס און עס נעהמט איהם אָב דער לשון פאַר ערגערנים און רציחה.

בכּן וועט אונזער פּאַרלעזער א פרעמדען פּערפּאַסער'ס ניט פּאַרלעזען; אָבער זיינע אייגענע זאַכען איז ניטאָ וואָס צו הערען. און דאָך איז ער א פּאַרלעזער, א בעוואוסטער פּאַרלעזער, מען קען איהם אַלס אַזעלכען אין דער גאַנצער אידישער גאַס.

דער דאָזיגער פּאַרלעזער איז — ווי מען קען זעהן פון דאָס פּריהער געזאָגטע — אַליין א שרייבער, און זעלבסטפּערשטענדליך, אַז דער גרעסטער אין דער וועלט. ער שלעפט זיך שטענדיג אַרום מיט זיינע זאַכען אין די קעשענעס און ווי גיך ער דערזעהט א בעקאַנטען, לעזט ער איהם פּאַר.

די, וואָס קענען איהם, היטען זיך פאַר איהם ווי פאַר פייער; ציטערען ווי פאַר אַן עין הרע; שרעקען ווי פאַר די אינפּלוענציע און אַנטלויפּען ווי פאַר א מגפה. זיי ווילען איהם ניט בעגעגענען; זיי האָבען מורא ער זאָל זיי ניט נעהמען נורען מיט א „פּאַרלעזונג“; זיי ווערען פול מיט אַנגסט ניט צו חלש'ען אונטער זיינע הענד.

ער איז ניט קיין גרויסער מפונק, דער העלד אונזערער, וואָס, וואָס, ווען און פאַר וועמען פּאַרצולעזען. ער וועט זיך אַמאָל פּוילען אייך צו בעגריסען, ער איז אָבער שטענדיג מוכן

ומזומן ארויסצושלעפען פון קעשענע און אייך מכבד זיין מיט זיין רעשמעל ניט-גוטקייט. יעדער אָרט איז גוט גענוג, יעדער פער-פאסעכטס זיינע — וואויל גענוג און יעדע צייט — פאסענד גענוג. די הויפטזאך איז נור, אז ער זאָל פאָרלעזען און אייך „איבער-צייגען“, אז ער איז דער גרעסטער פון די גרעסטע, אז קיינער, קיינער קען ניט אזוי גוט ווי ער, אז קיינער פערשטעהט איהם ניט.

ער וועט אריינגעהן אין א פולגעפאסטע קאך, וואו מענשען שטעהען צונויפגעפרעסט און איינגעדריקט איינע אין די אנדערע ווי הערינג אין א פעסעל, קוים וועט ער דאָרט דערזעהן א בעקאנטען, וועט ער איהם פארלעזען. ווען איהר זאָלט איהם אמאָל טרעפען אין מרץ, — אן אָרט, וואו ער געהט אפילו זעהר זעלטען, כמעט קיינ-מאָל ניט, — וועט ער פלוצלונג פערשווינדען, וועט ארויסשלעפען פון זיינע „אונטערשטע“ אן ארטיקעל און ארויפקריכען אויפ'ן אויבער-שטען פאָל, וואו איהר ליעגט און בעזימט זיך, און אייך פארלעזען...

איהר וועט זיך שמייסען און קראצען, און ער וועט אייך לעזען איבער פארפומירטע גן-עדן-סטעזשקעס; איבער שפרינד-גענדע וואסער-נימפען; איבער געווירצטע כאַליאַוועס און דרעמד-לענדע קאָטשערעס, איבער געטער און מלאכים, און סעדער, און גערטנער, און זויערע אוגערקעס.

איהר וועט הנאה האָבען פון באָד און שוויצענדיג קרעכצען „אוי, גוט! וואויל, געשמאק, א מחיה נפשות!“ און ער וועט מיינען אז איהר קוועלט דאָס פון זיינע ליטעראטור; אז איהר קראַצט זיך און בעלעקט זיך פאַר בעגייסטערונג.

ער וועט אייך כאַפען אין מיטען גאָס אין א שנעע-שטורם און פארלעזען. ער וועט אייך פארלעזען אין קעלער, אויפ'ן דאָך, אין שפייז-קרעמעל, אין יאטקע און אפילו דאָרט, וואו דער „קיסר געהט צופוס“... איבערהויפט פיהלט זיך דער דאָזיגער פארלעזער גליקליך, ווען ער קען ערגעץ קריעגען זיין קרבן אין א ווינקעל, אָדער איהם

צוקוועטשטען צו דער וואנד, אז יענער זאָל זיך ניט קענען א ריהר טהאָן און זיך פון איהם ניט ארויסרייסען און בעפרייען.

דער פאָרלעזער בענוגענט זיך אָבער ניט מיט'ן פאָרלעזען אַליין, צום ערגסטען זיינען זיינע „בעפונגען“, וואָס ער ניצט צו זיי. ער לעזט און קוקט אייך אין די אויגען, וואָס פאר א מינע איהר מאַכט. בעהימען זאָל גאָט מיט זיין רעכטע, כשר'ע האַנד איהר זאָלט דאָן היליכה פלוצלונג קריעגען קרעמפּען, אָדער צייהן־וועהטאָג! ווייל דאָן וואָלט איהר זיך דאָך געוויס געמוזט א קרים טהאָן, אָדער ווערען אונגעדרודיג... דער פאָרלעזער וואָלט אייך געבליעבען א בלוט־פיינד ביז אין קבר.

דאָס בעסטע ביי אזא פאָרלעזונג איז דאָס, וואָס דער פאָרלעזער האַלט אייך אין איין שטורבען מיט'ן עלענבויען און מאַכען בעמערקונגען: דאָס וועקט אייך נאָטירליך אויף און לאָזט אייך ניט איינשלאָפען אויף אייביג.

זיינע בעמערקונגען זיינען אונגעפעהר אזוי: „נו, וואָס זאָגט איהר?“ „איך עס נעהמט אייך?“ „עס איז גרויס־אַרטיג“, „קלאַר־סיש“, „עס איז נאָך גאָר אזוינס ניט געווען“, „זיי קענען אלע א מכה; זיי האָבען קיין טאַלאַנט“, „זיי לערנען ניט“, „איהר מוזט מודה זיין, אז מיין שרייבען איז דאָס בעסטע אין דער אידישער ליטעראַטור“, „א שאַך וואָס מען איבערזעצט מיך ניט אין אַנדערע שפראַכען...“, „איך בין דער איינציגער, וועמעס זאָכען אידען מעגען לעזען און הנאה האָבען“, „די איבריגע שרייבער זיינען שמירער“, „ניטאָ קיין איין רעכטער רעדאַקטאָר ביי אידען...“, „די חוצפה צו דרוקען זאָכען פון אַנדערע שרייבער און פון מיר ניט...“, „דער עולם וואָלט קיינעם ניט געלייענט נור מיך“, „די געמיינהייט, די ניעדערטרעכטיגקייט צו אַנאַנסירען אַן אַנדערענס אַרטיקלען איידער זיי ווערען געדרוקט און מיינע זאָכען דרוקט מען גאָר ניט...“, „דאַרף מען נאָך שעהנערע פּערפאַסונגען ווי מיינע? די לומפען וואַרפען

זיי גלייך אין פאפיער־קארב...“ „פערדאמטע רעדאקציעס אין אמעריקא...“

אָט אזוי האָגעלט דער פּאַרלעזער מיט בעמערקונגען. ער לעזט אָב אַ שטיקעל, גיט אייך אַ שטורף און מאַכט אַ בעמערקונג; און אזוי געהט עס כּסדר: אַ לעז, אַ שטורף און אַ בעמערקונג; אַ לעז, אַ שטורף און אַ בעמערקונג און ווייטער געלעזען...

זאָל נאָט שומר ומשמר זיין, אז אַי יך זאָל זיך אויף פּער־וועלען מאַכען אַ בעמערקונג, אָדער זאָגען אַ מיינונג, אָדער פּער־גלייכען אייער פּאַרלעזענדען מחבר'ס געדיכט אָדער אַרטיקעל מיט די ווערק פון אַנדערע שרייבער ווי שעקספּיער און די נביאים!....

היינט ווער רעדט שוין ווען איהר זאָלט איהם חס ושלום אַ זאָג טהאָן, אַז זיין „תורה“ איז גיט אַריגינעל, אַז זיינע מאַכערייקעס זיינען נאָכגעמאַכט, אַז זיי האָבען אַן עהנליכקייט, אַז זיי זיינען גענומען אויף פּריקאַט, אָדער איהר זאָלט איהם פּראָבירען אַ „טאַפּ טהאָן“ פּאַרוואָס ער גיט גיט אָן די קוועלען, וואו ער שעפט, — דאַן וועט ער אויף אייך איבערקעהרען זיין פּעלץ און לעזען אייך אַ צעטעל, אַז איהר זייט אַן עס האַרץ, אַן אינגאַראַמוס, אַז איהר פּערשמעהט גיט, גאַרניט מיט גאַרניט.

לויט דעם פּאַרלעזער'ס בעגריף, יא, לויט זיין גרויסקייטס־משוגעת האָט איהר גיט קיין רעכט צו זאָגען די קלענסטע מיינונג, נור צו עפּענען דאָס מויל, די נאָז און אוירען, און זיך דראַפען פאַר נחת רוח, קריכען אויף די גלייכע ווענד פון זיינע חכמות און קרעכצען ווי אַ געקוילעטע כּפּרה פון זיין טראַגזומוס. צום גלייכ־סטען איו, איהר זאָלט שמעהן ביי זיין פּאַרלעזונג ווי אַ ליימענער גילם, גיט אַ פינטעל טהאָן מיט אַן אויג, גיט אַ צוק טהאָן מיט אַ ברעם, גיט אַ טרייסעל טהאָן מיט דער מאָרדע, גיט דערלאַנגען אַ נאָס, אַ שלוקערץ אָדער אַ גענעץ. איהר דאַרפט שווייגען און הערען, הערען, הערען, ביז עס וועט גיט זיין מעהר וואָס צו הערען און איהר וועט שוין גיט מעהר קענען גיט הערען און גיט זעהן, און

וועט אונטער זיינע הענד ווערען א פארטיגער און פערשפארען אליין
צו לעזען אָדער הערען א פאַרלעזונג בין משיח וועט קומען און
אויפֿוועקען אלע טויטע...

דער פאַרלעזער.

ער שרייבט, ער איז א ליטעראַט.
פאַסט אויף און ווערט פון איהם גענעווען!
ער איז א שלאַק, א פּסיכאָפּאַט,
ער ווערט קינמאַל נישט מיד און מאַט,
ער זוכט פאַר וועמען פאַרצולעזען.
ער לעזט אומזיסט, בור אלס געשאַנק...
ער לעזט אויך דול, ער לעזט אויך קראַנק.

ער געהט אַרום, צו אַלמענס וועה,
געגרייט די מענשען צו פּערגיפּמען.
ער זוכט קרבנות, אום פאַר זיי
צו עפּענען אַ דומפּפּע איי:
יא, פאַרצולעזען זיינע שריפּמען.
קוים זייט איהר נישט פאַר איהם געהיט,
דאַן לעזט ער פאַר, — איהר ווילט, צי נישט.

דער בעל טובה

עס זיינען דאָ דיכע מענשען, וואָס פּערגינען ניט אַ צווייטען דאָס לעבען. זיי מיינען אז אַלץ אויף דער וועלט, און די וועלט גופא, געהערט נור זיי אַליין, און ווען נאָך אימיצער לעבט אויף דיעזער וועלט, דאָן קומט זיי אַ דאַנק.

דאָס זיינען קאַרגע, ענגהערציגע, שמאַלע ברואים, וואָס וועלען ניט העלפען זייערע אַ נאַכבאַר, אַ בעקאַנטען אָדער אַ פּריינד מיט דאָס מינדעסטע, און וועלען זיך דאָך בעטראַכטען פאַר גרויסע בעלי־טובות דערפאַר, וואָס זיי לאָזען אייך אַרומגעהן מיט זיי אויף דערזעלביגער ערד.

מען דערזעהלט, אז איינער פון די דאָזיגע חברה־לייט האָט אַמאָל געזאָגט, דאָס ווען ער וואָלט געוואוסט בעשטימט דאָס זיינער אַ שפּיי וועט אימיצען צוניץ קומען, וואָלט ער ניט געשפּייט אומזיסט. עס איז ניטאָ קיין גרונד צו מענשליכע קאַרגשאַפט פּונקט ווי עס איז ניטאָ קיין גרונד צו מענשליכע גוטהערציגקייט. עס איז דאַרום כּדאי זיך צו בעקענען מיט די אַזוי־גערופּענע „בעלי טובות“, וואָס ווילען אַ לויב דערפאַר, וואָס זיי גיבען אַ קוק אויף אייך, און בעטראַכטען זיך פאַר די גרעסטע פּילאַנטראָפּען, ווייל זיי זאָגען אייך „גוט מאָרגען“.

אזא מין „בעל טובה“ ניט קיין שמעק טאַבאַק פאַר דער וועלט'ס מיינונג וועגען „טובות“, וועגען „העלפען“. ער האָט וועגען דעם אויסגעאַרבייט זיין אייגענע פּילאַזאָפּיע, נעמליך: „העלף יענעם און בעריהר ניט דיין אייגענע קעשענע“.

ער איז איבערזייגט, אז פּראַקטיש העלפען יענעם איז אַן עברה, אַ פּערברעכען געגען דעם „טאַטען אין הימעל“. דאָס איז

פונקט ווי זיך רייצען מיט'ן רבונו של עולם: „זעהסט, איך בין בעסער פון דיר, דו האָסט יענעם געזשאַלעוועט צו געבען, וואָס ער דאַרף, איך אָבער גיב איהם יא...“

ער ווייס, אז די ווערטער „רהמנות“, „הילף“, „גוטהערציג-קייט“, „מענשליכקייט“, „פריינדליכקייט“ האָבען שנאָרערס, לעדיג-געהערס און טרוסען אין די ווערטער-ביכער אַריינגעשמוגעלט, אז דאָס איז טרפה סחורה, קאָנטראַבאָנד, און ער היט זיך דעריבער ווי חלילה ניט צו געברויכען.

ער האַלט דערפאר שטענדיג צו דאָס האַרץ און דעם טייטשער, זיי זאָלען זיך חס ושלום פאַר קיינעם ניט עפענען. ער וויל ניט פערזינדיגען די יאָהרען...

עס לוינט אָבער ניט איינצורייסען מיט די מענשען, מען איז דאָך מישטיינט געוואָנט אלץ איך אַ שטיקעל מענש, מוז מען ווילענדיג אָדער ניט-ווילענדיג טהאָן יענעם אַ טובה: אַמאָל אַ שאַקעל טהאָן מיט'ן קאַפּ אַ בעגריסונג, אָדער אַמאָל טהאָן עפעס אַן אַנדער „טובה“, וואָס דיר זאָל גאָר ניט קאָסטען.

אָט דער דאָזיגער „בעל טובה“ וועט איך אַמאָל איינלאָדען צו זיך אויף בעזוף. ער וועט איך מכבד זיין מיט אַ ביינקעל און פונדעווען מיט אַ גלאָז-וואַסער.

— טרינקט, טרינקט, שעהמט זיך ניט, — וועט ער איך בעטען — וואַסער איז געזונד, עס שווינקט אויס דעם מאַגען... אַ גלאָז וואַסער איז זעהר נוצליך פאַר יעדען מענשען... טרינקט, טרינקט. זשאַלעוועט ניט...

אַ ברירה האָט איהר? — איהר טרינקט. איהר נעהמט די גלאָז וואַסער און פלייכעט אַריין אין זיך. איהר קענט אייער מכנים אורה, דעם בעל טובה, ניט אַבזאָגען און איהר קוויקט זיך מיט חלשות.

דער בעל טובה זיצט דערווייל און קוועלט, וואָס זיין פריינד-שאפט צו איך קאָסט איהם בלויז אַ טרונק וואַסער. איהר מוזט

אָבער היטען די גלאַז אזוי נידך ניט אויסצולעדיגען, דען ווען דער בעל־טובה נעהמט שוין אוועק די האַנד פון האַרצען קוקט ער שוין ניט „ווי שפעט עס איז“ — ער וועט זיך ניט פוילען און הייסען מען זאָל אייך דערלאַנגען א צווייטע גלאַז וואַסער און א דריטע.

ער וועט אייך אָנפילען מיט וואַסער ווי א „וויקשאַפט“, און וועט אייך האַלטען אין איין דערצעהלען ווי געזונד וואַסער איז, ווי דאָס איז דער נויטיגסטער אַרטיקעל צום לעבען. ער וועט אייך ערקלערען, אז טרינקען איז וויכטיגער ווי עסען, אז מיט עסען קען א מענש וואַרטען, טרינקען אָבער מוז ער די מינוט וואָס איהם פּערווילט זיך. דורשט אין קיין קאַטאַוועס ניט. גאָט זאָל שומר ומציל זיין!...

און איהם וועט טאַקע אַארען ווי צעהן מאָל גאָרניט, אויב איהר זייט הונגעריג אָדער ניט. עפעס אַ ביס צו טהאָן וועט ער אייך ניט געבען. וואַסער אָבער וועט ער אייך ניט קאַרגען. ער וועט דאָס אייך ניט געבען סתם אין דער וועלט אַריין, נור מיט אַ טובה און אַ גמילת חסד, פונקט ווי איהר וואָלט געווען אין דער מדבר סאַהאַראַ און ער וואָלט געטהאָן אַ נס און פאַר אייך געעפענט אַן אַאזיס...!

אמת, איהר וואָלט טאַקע נור געקראָגען אַ טרונק וואַסער, אָבער ניט גלאַט וואַסער פון אַ גאַנץ יאהר, זאָנדערן טובה־וואַסער, גאַסט־פּריינדשאַפט - וואַסער, רפואה־וואַסער, נסים־וואַסער, מיט איין וואָרט — וואַסער!....

דער בעל־טובה איז ניט נור „גאַסט־פּריינדליך“, ער איז אויך ניט פויל מיט אייך צו שפּאַציערען, ער וועט אייך רופען איהר זאָלט געהן מיט איהם אין פאַרק.

ער וועט דאָס מאַכען מיט אַזאַ מינע, מיט אַזאַ אָנשמעל פונקט ווי דאָס וואָלט געווען זיין אייגענער פאַרק און קיינער קען דאָרט ניט אַרײַן אָהן זיין ערלויבניס, פונקט ווי מען וואָלט אייך דאָרט אָהן

איהם ניט אריינגעלאָזט, נור ער נעהמט אייך מיט אויף זיינע
אחריות— ער טהוט אייך אַ טובה...

ער וועט געהן און אייך די גאנצע צייט געבען צו פערשטעהן
ווי גוט דאָס איז זיך צו בעוועגען, צו שפּאַציערען, צו כאַפּען פּרישע
לופט, ווי די פּרישע לופט איז בעסער ווי די שטוב־לופט.

ער וועט מיט אייך אזוי לאַנג רעדען וועגען דעם, אזוי לאַנג
האַקען אַ מח וועגען דעם שפּאַציער אין פּאַרק, ווי ער איז קיינמאָל
ניט פּויל צו געהן מיט אַ בעקאַנטען „כאַפּען פּרישע לופט“, ער וועט
אייך אזוי לאַנג נודען מיט זיין „גאַנג“, אז איהר וועט זיך אויף אַ
מינוט פּערגעסען, דאָס איהר געהט מיט אַ חזיר און אייך וועט זיך
אויסראַכטען, אז איהר חבּר'ט זיך מיט אַ מענשען, וואָס טהוט אייך
אַ טובה...

— האַ, גוט, גוט, אַ מחיה, — וועט אייך מיסער בעל טובה
געבען אַנצוהערעניס, זיך בעלעקענדיג פון די פּאַרק־לופט, — איז
וואָהר די לופט איז גוט? אייך האָב אייך באַלד געזאָגט, אז אַ
שפּאַציער צווישען די בוימער איז ווערטה אלע געלדען... איהר וועט
זעהן, אז איהר וועט שפּעטער פּיהלען גאָר אַן אַנדער מענש. איהר
וועט נאָך אזא שפּאַציער גאָר אַנדערש שלאָפּען... אַ מענש מוז
שטענדיג זיין גרייט צו נעהמען אַ גאַנג, קוים האָט ער נור מיט
וועמען, קוים וויל אים נור אימצער מיטנעהמען, דאַרף ער זיך
ניט אַבזאָגען און געהן... געהן... נור געהן... איי, גוט, געשמאַק,
אַ חיות!...

אַט אזוי וועט ער אייך קראַנק מאַכען מיט זיינע „טובות“,
פונקט ווי ער וואָלט בעשאַפּען דעם דרויסען, די בוימער און די
גראַזען, די ערד, דעם הימעל, די לופט, און די מעגליכקייט מען זאָל
קענען אַטהעמען.

איהר וואָלט זיך שוין וועלען פון איהם אָבטשעפּען און איהם
לאָזען געהן אין אַל די שוואַרץ יאָהר מיט'ן פּאַרק, מיט די לופט מיט
אַלץ מיט אַנאָנדער, אָדער איהר וואָלט זיך וועלען פּערשטאַפּען די

אויערען מיט וואַסע און ניט הערען ווי דער בעל טובה דרעהט אייך
א ספּאָדעק מיט זיינע טובות.

אַבער ער לאָזט אייך ניט אָב, ער וויל, איהר זאָלט וויסען און
בעגרייפּען וואָס ער טהוט פאַר אייך.

אַפּט טרעפט, אז דער שוסטער קומט צום בעל טובה און ברענגט
איהם אָב א פּאַר שיד, אויף וועלכע ער האָט געלעגט האַלבע זוילען
אַדער נייע אַבזאַצען, און בעקלאָגט זיך נעבעך, דער אַרעמער
שוסטער, אז ער איז קראַנק. ער דערצעהלט, אז עס שוואַכט איהם
דאָס האַרץ, אז ער ליידט פון קאַפּ-וועהטאַגען א. ז. וו.

דער בעל טובה טהוט דעם אַרעמאָן א טובה, ער הערט איהם
אויס און רופט זיך אָב :

— הערט — זאָגט ער איהם — אויב איהר ווילט א טובה פון
א קלונגען מענשען, טאָ הערט אויס וואָס איך וועל אייך זאָגען :
פּאַלנט מיר און געהט ניט צו קיין דאָקטאָר. איהר הערט ? לאָזט
זיך ניט קורירען, פערנעהמט זיך ניט מיט קיין דאָקטוירים און מיט
קיין רפואות. איהר דאַרפט דאָס אויף כּפרות... זיצט און ארבייט,
און מאַכט זיך ניט וויסענדיג...

— איך בין אַבער ניט פאַר אייך געדאַכט א טוידטער מענש,
איך פיהל, אז איך בין פּערביי — בעקלאָגט זיך דער קראַנקער
שוסטער, זיך האַלטענדיג פאַר'ן האַרצען — איך קען ניט ארבייטען.
— רעדט זיך ניט איין — שטראָפּט איהם דער בעל טובה —
היילט זיך נור ניט, וואַרפט ניט אַרויס קיין געלד ! איהר זייט א איד
אן אַרעמאָן, א רחמנות אייערע פּאַר גראַשען, געלד איז א צו גומע
זאָך אוועקצוגעבען דעם אַפטייקער... איך טהו אייך א טובה מיט
מיין עצה, געהט כּלעבען אהיים און זעצט זיך ארבייטען, מאַכט זיך
ניט נאַריש...

אזוי רעדט זיך אונזער בעל טובה און רויכערט זיין ציגאַר.
איהם קימערט אזוי דער קראַנקער אביון ווי דער פאַר-אייגהריגער
שנעע.

אויפ'ן טיש ביים בעל טובה שטעהען פלעשער מיט טהייערע
געטראנקען, מיט פרוכט, מיט לאָבונגען און צוקער געבעקס, אָבער
עס פאלט איהם נאָר ניט איין צו דערקוויקען דעם שוואַכען. עצות
זיינען ביליגער, ער גיט זיי מיט'ן פולען מויל און האָט נאָך אַ מצוה
אויף, ער שפּאַרט איין דעם שוסטער געלד און הייסט איהם געהן
אַרבייטען...

ווען עס לאָזט זיך גראָד אויס אז דער שוסטער שלעפט זיך
נאָך ווי עס איז אַרום אויף צרות, און, ניט האָבענדיג קיין אַנדער
ברירה, איז ער „געזונד“, און דער בעל טובה טרעפט איהם גראָד
אין גאָס, דערלאַנגט ער איהם אַ זאָג:

— נו, וואָס מאַכט איהר? איהר לעבט, האָ? איהר זייט טאַקע
ניט געשטאַרבוען... איך בין זיכער, אז איהר האָט מיך געפּאָלגט...
איהר זייט ניט דער איינציגער וועמען איך האָב אַ טובה געטהאָן...
דערפאַר אָבער ווען עס טרעפט אַמאָל, אז דער דאָזיגער בעל
טובה אונזערער קומט צופעליג אויף אַ פרעמדע חתונה און דער טיש
איז פול מיט כל טוב האַלט ער נאָכאַנאַנד אין טראַקטירען די געסט
וואָס זיצען געבען איהם און פונדעוועט זיך אליין אויף דערווייל. —
געהמט ציגאַרען, געהמט — גיט ער אונטער חשק און רוקט די
קעסטעל ציגאַרען צו די דערבייאַגע — אויף מיינע אהריות איהר
מעגט רויכערען, עס וועט איך גיט שאַדען, גוטע ציגאַרען.
אזוי זשאַלעוועט ער גיט יענעמס ציגאַרען, וויין, שנאַפּס,
פרוכט און פערשיעדענע געריכטען. ער איז דער גרעסטער בעל צדקה
אויף אַ פרעמדע בייטעל.

א בעל טובה.

אַט דאָס איז אונז'רער אַ בעל טובה,
פון וועמען טויזענד טובות שמאַמען.
בני'ם לעבען פאַדערט ער אַ „נאָמען“,
און ריכט זיך אויף אַ לויב'טענה.

ער איז אַ נישט, אַ מענשען-האַסער,
אַ בריה נור אין שמוץ צו ליעגען.
איהר קענט אין בעסטען פאל נור קריגען
ביו איהם אַביסעל קאַלמע וואַסער.

דען וואַסער איז זיין דומעס שטריבען,
און מוטנע וואַסער זיין נשמת,
זיין אַרט איז טיעף אין דער אדמה,
ווער דאַרף אַזאַ פערשאַלמ'נעם לעבען ?

הומאריסטישע סקיצען

גומעל

ווער עס קען ניט גומלען דער קען ניט די וועלט, ווייל גומעל
און די וועלט איז אלץ איינס.
אָבער ווער קען איהר ניט ?
זי איז א קהל'שע קליאמקע, אָן וועלכע יעדער מוז זיך
אָנריהרען.

זי איז שטענדיג דאָ אומעטום, אין די ווייטסטע גאסען און
פּערוואָרפענסטע הייזער. זי פּעהלט נור אויס אין איין איינציגען
אָרט; אין איין איינציגער הויז אין גאַנץ גרויס־נירויאָרק איז זי א
זעלטענער גאַסט — ביי זיך אין דערהיים.
איהר קענען אלע ווייבער און אלע קינדער; ווילד־פרעמדע
מענער הערען ריידענדיג ווענען גומלען און וויסן ווער גומעל איז.
אלע האָבען איהר גערן פאַר איהר גוט־ערציגקייט, פאַר איהרע
טובות, געבעטענע און אונגעבעטענע. דעם פּערריכט זי אן ארבייט,
יענעם ניט זי אן עצה; דאָ לעגט זי צו א האַנד, דאָרט — א צונג און
דאָרט אן אויער... איהרע אייגענע קינדער אָבער זעהען איהר זעלטען
אָן, און איהר מאַן איז געבעד געצוואונגען איהר צו שיקטען אונטער
די אויגען, ווייל זי איז קיינמאָל אין דער היים ניטאָ.

מען רופט איהר די קהל'שע קליאמקע, אָבער זי איז ניט פּער־
גונדען מיט קיין קהל'שען אינסטיטוט, מיט קיין וואָהלטהעטיגען
אַנשטאַלט; זי איז ניט געשיקט פון קינעם צו העלפען. מענשען
און קריגט ניט בעצאָהלט פאַר איהר ארבייט, — היליכה! זי איז
אַליין אן אַנשטאַלט, אן אינסטיטוט אויף א פאָר פיס און טהוט
אַלץ אומזיכט. אויף איהר אייגענעם חשבון, אויפ'ן חשבון פון איהר
מאָן'ס צופוקעניס און איהרע קינדער'ס ניט־פּערקאמטע קעפּלעך.

און גיטעל איז ניט קיין „האָמבאָג“. זי קען אלץ און ווייס
אלץ, און איהר הילף ווערט פיעל געפאָדערט. זי איז א קיין קאטאָד
וועסדיגע בריה, נור אלץ פאר אנדערע, ניט פאר זיך.

איהרער א צימעס, א ראָסעל־פֿלייש, אָדער א געפֿילטע קישקע
שמעקט איבער אלע טרעפ, אָבער א פייג מאַכט זי דאָס ביי זיך אין
הויז; א מכה זעהט אָן איהר מאַן אביסעל וואַרעמעס. מעהרסטענס
מוז ער זיך אליין פאָרען ביי די טעפֿלעך, און ניט זעלמען פערגעסט
ער און שיט אריין זאָלץ אין די קאפע און וואַרפט אריין די טהעע
אין די לאַקשען, און די אַרעמע קינדער נעבעך מוזען זופען פאר־
אַכט־טאָגדיגע טריפֿלעך און טראָגען א חודש נאָכאַנאַנד די זעלביגע
העמדלעך, במחילה. יעדער ווייס, אַז גוטעל איז די גרעסטע פּרעג־
לערקע אין אמעריקא. ווען ביי אימיצען דאַרף עפעס צופּרעגעלט
ווערען, ווערט דאָס ניט געטהאָן אָהן גוטלען; זי מוז זיין דערביי:
דאָס דורכמישען, פּערזוכען און זאָגען מבינות.

עס טרעפט אַמאָל אַז זי פּרעגעלט ביי זיך אין קיך טייגלעך
פאר א פּרעמדע שמחה: א ברית מילה, א בר מצוה, א תנאים, א
געבורטסטאָג אָדער א חתונה, דאָן האָבען שוין איהרע קליינ־וואַרג
זייער עהרליכע אויסקומענים. קינדער, פּערגעסען זיי און בעמען
א שטיקעל. נו, נו, קריגען זיי, אַז זיי האָבען צו געדענקען זייער
מאַמע'ס בריה'שאַפט! עס פּעהלט זיי קיין קלעפּ און קיין קללות,
און איהר מאַן טאָר זיך אפּילו ניט ריכטען, אַז מען וועט איהם
איינלאַדען אַלס גאַסט אויף דער פּרעמדער הולאַנקע, צו מאַכען א
ברכה אויף זיין ווייב'ס צופּרעגעלעניס. אלץ, וואָס איהם בלייבט
איבער פון די גוטע איינגעמאַכטס, איז אַן אויסגעווייקטער הערינג,
וואָס גיטעל צוהאַקט איידער זי טראָגט אָב איהר גוט־הערציגקייט
און העלפט דאָרט פּאַראיינס א סאַרווער טהאָן.

טהוט ערנעץ אימעצען עפעס וועה, איז גוטעל אין מיטען מיט
איהרע רפואות. זי איז א געוואַלדיגע מומחה'טע און פּערשטעהט
אַ קרייניק; זי מישט גאַרציצניקעס, „שטעלט א גלאָז“, מאַכט א

קליסטיר, א פוס-וואנע, לעגט צו הייסע אָדער קאלטע קאָמפרעסען, שטעכט אויס אן אָנגעריסענעם פינגער. איהר מאן אָבער איז אַ איד אַ חלש, קוים וואָס ער זשיפעט, טראָגט זיך אַרום מיט אַ היסטאָר רישען מאָנען קאטאר, וואָס ער האָט נאָך גע'ירש'עט פון זיין טאטען און האָט קיינמאָל ניט ווער עס זאָל איהם צולעגען אַ הייסען דעקעל צום בויך.

ביי גוטלען אין הויז זעהט שטענדיג אויס ווי נאָך אַ פּאַגראָם, אַ „תהו ובהו“, אַ וועלט-איבערקעהרעניס, אַלץ איז צומישט, פער-דרעהט, קאפויר מיט'ן קאָפּ אַראָב, אַ מין לעכערליכע פערדרעהעניס, אַ טייפעלשע אָרדנונג: דער בעזים ליגט אויפ'ן פּאָליצע און די כלים זיינען פערקעהרט אין ווינקעל; דער טשייניק ליגט צוגעדעקט איבער'ן קאָפּ אין וויענעלע און די ווינדלעך בלאַנדזשען צווישען די מילכיגע געפעס; דאָס עופה'לע האָט אויסגעקעהרט מיט זיך די שטוב, דער טישטוך געהט טבילה אין אַן עמער וואַסער, און דער אויווען איז אויסגעפּוצט אין אַ הויט מיט שמראַוס-פּעדערען.

באַרד ביים אַריינגאַנג אין הויז, ביים רעכטען שוועל ליגט אַ באַרג אָנגעוואָרפענע שמוהלען, אַלמע רעגענשירעמס, אויסגעדיענטע קאָרעטס, נומענע קאַפּאַשען, טעפּ, שיסלען, טעלער, פּושקעס האָבער-גרייז, ריב-אייזענס, וואַלגעהעלצער, אַלמע וועש און פער-שיעדענע שמאַטעס און שאַרבענס, און האַלבינאַקעטע, באַרוועסע, שמוציגע, ניט פערקאַמטע, הונגעריגע, וויינענדע, לאַכענדע, שרויי-ענדע און קוויטשענדע קינדער שפּרינגען אַרום איבער דעם אַלעם, אזוי ווי לצים, און די קולות הערען זיך איבער אַלע עטאַזשען.

גוטעל איז פּערנומען ערנעץ ביי אַ געוועזענע שכן'טע, אַ יונגע ווייבעל. זי לערענט איהר ווי צו זיין אַ בעל-הבית'טע; ווי צו האַלטען אַ הויז אין אָרדנונג; ווי צופריעדענשמעלען דעם מאן און האָדעווען קינדער...

און גוטעל העלפט ניט נור אַרעמע, נור אפילו רייכע אויך. זי

איז גוט צו אלעמען, און וואו זי בעווייזט זיך ווערט א ליכט אין די אויגען. זי זוכט זיך ניצליך צו מאכען און זי איז טאקע ניצליך. ביי אן אַרעמע פאמיליע, למשל, לערענט זי א אידענע פער-שטאָפּען דאָס מויל אָן אלטען מאַטראַץ, איבערניצעווען אַ טוניק, מאַכען פּון אַן עלטערע ספּאַרניצע אַ יונגען ספּענצעריל פאַר אַ מיידעל, אָבווישען אַ קינד דאָס געזעל, פּלעכטען אַ קיטקע, פּער-קאַמען אַ האָר-שייטעל, אָדער ערקלעהרען דעם סוּשעט פּון אַ „נאַרישע וואָך“ פּיעסע.

אין אַ רייכע הויז רעקאָמענדירט זי זיך אַליין אַריין אַלץ מביג'טע אויף דער דיענסט, אויף דער קעכין, זי קומט לויבען די בעל הבית'טע, אָנקוועלען פּון איהר טעהאַטער-מאַנטעל און ווינשען, זי זאָל זיך „גוט אַמוזירען“.

ווי איהר זעהט, האָט גאָט בעשאַפּען גוטלען, זי זאָל אַכטונג געבען אויף זיין מלאכה און פּערריכטען דאָרט, וואו ער האָט קיין צייט ניט זיך צו מישען. הער האָט אפילו געדאַרפט בעשאַפּען נאָך עפעס אַ מין גוטעל, וואָס זאָל רחמנות האָבען אויף גוטעל'ס מאַן געבעך און אויף איהרע עלענדע קינדער, ווען גוטעל איז ניטאָ.

נור פּרעג קשיות ביים רבונג של עולם! דערצעהל וואָס יא צו מאַכען און וואָס ניט צו מאַכען! מן הסתם דאַרף אזוי זיין. מיט אַ סך גוטעל'ס וואָלט דער וועלט צו גוט געווען און עס טאָר איהר ניט זיין צו גוט, ווייל זי וועט צופיעל זינדיגען. דערפאַר האָט ניו יאָרק איין גוטעל, אָבער אַ רעכטע...

דער טענצער

א פייג האָט טשאַרלי שפּרינגער, דער טענצער, געגעבען פאר דער גאַנצער וועלט: קוים קען זי ניט טאַנצען, טויג זי אויף כפרות. ער פלעגט הערען ווי מען רעדט וועגען גרויסע מענשען, וועגען שטאַטס־לייט, פּאָליטיקער און דיפּלאָמאַטען, וועגען פרעזידענט פון די פּעראַייניגטע שטאַטען, און פלעגט דערביי שמייכלען. ער האָט געוואוסט, אז טאַנצען קען ער בעסער ווי דער פרעזידענט מיט'ן קאָנגרעס און סענאַט צוזאַמען. ער איז געווען מעהר ווי זיכער, דאָס ווען אַמעריקאַ, לַמשל, וואָלט געפּאָדערט אַ מיניסטער אָדער אַן אַמבאַסאַדאָר אַ טענצער, דאַן וואָלט דאָס ניט געווען קיין אַנדערער ווי ער, טשאַרלי שפּרינגער.

יעדערער, וואָס האָט געקענט טאַנצען, האָט געקענט שפּרינגער'ען, און ווער עס האָט איהם ניט געקענט פּערזענליך, האָט דערקענט אָן זיין „גאַנג“, אָן זיין „טראַגען זיך“, אז דאָס געהט אַ טענצער. יא, אַ טענצער פון אויבען ביז אַראָב.

זיינע האָר זיינען געווען פּערשאַרען מיט אַ „פּאַלקע“ און זיינע פיס האָבען זיך גע'הן'ט אין לאַקירטע שיך, אָדער ווי דאָס הייסט אין ענגליש „פּעטענט לעדער שוהס“, אין וועלכע ער האָט אויסגע־זעהן ווי געבאָרען טאַנצענדיג.

אין אַלגעמיין האָט דאָס געשיינט, אז ווען מען זאָל טשאַרלי שפּרינגער אין גאַנצען צונעהמען פון זיך אַליין און נור איבערלאָזען זיין פּאַלקע מיט די לאַקירקעס, וואָלטען זיי אויסגעטאַנצט דעם שעהנסטען קאָדריל, אויסגערעהט דעם פיינסטען וואַלצער און אויסגעשפּרונגען די קונצינסטע האָפקע.

ווען עס וואָלט זיך געווענדעט אָן שפּרינגער'ס דעה, וואָלט

קיין אנדער אנשטאלט, אויסער טאניץ-לאקאלען, אויף דער ווייסער וועלט ניט געווען. אָנשמאָט אוניווערזיטעטען, וואו יונגע לייט זאָלען זיך דולען און ברעכען אַ מה מיט מאַטהעמאַטיק, פיזיק, אַסטראָנאָמיע, כעמיקע און אנדערע קעגנטיסען, אין וועלכע עס איז קיין גרונד ניטאָ, וואָלט ער געבויט טאניץ-אקאדעמיעס און זיך אין זיי געלאָזט טראָגען ווי אַ וויכער, זיך דרעהען ווי אַ ווינד-מיהל און דערטרינקען דעם לעבענס-ערנסט אין אַן אונגאַרישען „שאַטאַש“, אין אַ פּוילישע „מאַזורקע“, אין אַ „פּאָלינעזש“, אָדער אַן אַמערי-קאַנער „הומס-קוטשי“-טאַניץ.

ניט בלויז אין טאניץ-אקאדעמיעס און אויף בעלער פלעגט שפּרינגער זיין אַן אָפּטער גאַסט, נור אויף חתונות פלעגט ער אויך ניט פעהלען. ניט געווען אַן אָרט, וואו מען האָט געמאַכט אין אידישען קווארטאַל, אַז טשאַרלי שפּרינגער מיט דער פּאָלקע פון אויבען און די פעטענט לעדער שיד פון אונטען זאָל זיך דאָרט ניט דרעהען. ער איז געווען בעקאַנט מיט די פּערשיעדענע „האַלס“ פון די אידישע גאַסען, מען האָט איהם דאָרט געקענט ווי אַ ביזנעס שילינגער. ער האָט קיינמאַל אין ערגעץ ניט געדאַרפט קיין בילעט, קיין ספּעציעלע איינלאָדונג און קיין בעאַהאַלטען „העט-טשעק“. מען האָט איהם אומעמוס אַריינגעלאָזט מיט אָפענע אָרעמס. אפילו אין אידישען טהעאַטער פלעגט ער אַריינגעהן אומזיסט.

מען פלעגט מאַכען אַ חתונה אין אַ האָל, וואו מען האָט נור געהאַט געקליעבענע מענשען, וואָס מען האָט איינגעלאָדען דורך צוגעשיקטע בילעטען, קוים אָבער האָט דאָרט די מוזיק אָנגעהויבען שפיעלען, איז שפּרינגער געווען דער ערשטער, וואָס האָט זיך געגליצט מיט זיינע פעטענט לעדער שיד איבער די דילען, און זיין פּאָלקע האָט זיך שוין געוואָרפען אין די אויגען.

ניט זעלטען פלעגט ער אויף אזאַ אַרט פּערשפּאַרען אַ „סאַפּער“. איידער וואָס-זווען פלעגט ער זיך מאַכען ניט וויסענדיג און זיך צורוקען צום געגרייטען טיש מיט די געבעטענע געסט צוגלייך און

„האקען די סעודה ווי נאָך אַ קרענק“. דעם חתן'ס צד האָט געמיינט, אז ער בעלאַנגט צו דער כלה'ס צד און דער כלה'ס צד האָט געמיינט, אז ער בעלאַנגט צום חתן'ס צד. די משרתים פון האַלל אָבער האָבען איהם געקענט און געוואוסט, אז ער בעלאַנגט אין ערגעץ ניט און איז נור אַ מחותן מיט דער וועטשערע. זיי זיינען געווען זיינע חברים און פלעגען איהם דערלאַנגען אַ פאַרציע, אז ער האָט געקיימט אויף ביידע באַקען און פלעגט „אַרונטערלאָזען“ אין פלעשעל ביער נאָך דער צווייטער, און ווען עס פלעגט האַלטען ביים „בענשען“, פלעגט שפּרינגער שוין זיין געבען די כליזמרים און טאַנצען נאָר פון דאָס ניי.

ער האָט שטאַרק ליעב געהאַט אַ לעב צו טהאָן אויף אַ פרעמדע חתונה, אַליין אָבער איז ער שוין געווען אַן עלטערער בחור און האָט געווייכט פון דער חופּה ווי פון פייער. ער האָט גרויס הנאה געהאַט צו טאַנצען מיט פרעמדע כלה'ס, קיין אייגענע כלה אָבער האָט ער ניט געוואָלט, כאָטש הענגט איהם, און פלעגט ציטערן פאַר'ן מסדר קדושין ווי פאַר'ן מלאך המות.

שוין ניט איין בתולה האָט זיך פּרובירט צוצושאַרען צו שפּרינגער'ען, זיך צוצוטוליען צו איהם מיט ליעבע ביים טאַנצען, אַוועק-לעגען איהר קאָפּ מיט גרויע האָר ביי איהם אויפ'ן האַרצען... אָבער שפּרינגער פלעגט אָבטאַנצען און אַוועקשפּרינגען און איז שוין קיין היגער ניט געווען. ביי איהם זיינען די מידלעך נור געווען אַ גענעשטאַנד צום טאַנצען, אָבער ניט מקדש צו זיין; ער האָט דערפון ניט געהאַלטען.

ווען שפּרינגער איז געווען יונג און פיפּיג, פלעגען זיין פּריזור און זיינע פעטענט לעדער שיק גאַנץ אַנדערש צויבערען, און עס פלעגען קוקען אויף זיי די יונגע מידלעך אויך. שפעטער אָבער, ווען ער איז עלטער געוואָרען און פונקט איבער דער געדריכטער, געקרוימטער, שוואַרצער פּאַלקע האָט אָנגעהויבען אויפצוגעהן אַ „ווייסע לבנה“, איז ער נור געווען אינטערעסאַנט פאַר בעיאָהרענטע

פריילינס, וואָס פֿלעגן איהם צייטענווייז ניט וועניג דאָקומטשען. אָבער ער האָט זיך אויף זיי ניט אומגעקוקט. בלויז ביים „אָבקייה לען“ זיך צווישען די טעניץ פֿלעגט ער אַמאָל זוכען צו מאַכען מיט אַ מיידעל אַ קורצע בעקאנטשאַפט... אין העכערע פּאָליטיק פֿלעגט ער זיך מיט קיינע ניט אַרײַנלאָזען...

— וואָס פֿאַר אַ פֿרעכטיגע לבנה־נאַכט! ... — פֿלעגט איהם מאַכעס מאָל געבען אָנצוהערעניס אַ מיידעל, וואָס ער פֿלעגט בעגלייטען שפּעט ביי נאַכט אַהיים.

— די אָבערדראַנצער יאָנג מענס אַסאַסיאָיאַישאַן האָבען מיטוואָך אַ באָל — פֿלעגט ער פֿערשלאָגען די רײד, אום ניט צו פֿערקריכען אין אַ שידוך.

שפּרינגער פֿלעגט איבערהויפּט קיינמאָל ניט ווערען סענטי־מענטאַל. די הערליכסטע לבנה־נאַכט האָט איהם נור געוויזען, אז ער דאַרף קיין רעגענשירעם צו געהן אַהיים, און די שעהנסטע מוזיק פֿלעגט ניט אַפּעלירען צו זיין נשמה, נור צו זיינע פּיס: מען שפּיעלט, דאַרף מען טאַנצען...

איינמאָל האָט ער זיך בעקענט אין אַ טאַנצ־זאַל מיט אַ מיידעל, וואָס איז פּשוט געקומען זיך לערנען טאַנצען, אָבער נור טאַנצען און ניט מעהר. די מיידלעך און בחורים פון טאַנצ־זאַל האָט זי בעטראַכט בלויז פֿאַר געצויג, וואָס מען מוז געברויכען, ווען מען וויל זיך אויסלערנען טאַנצען. זי האָט קיינמאָל מיט קיינע און קיינעם פון זיי קיין איבעריגע טענות און מחזקות ניט געמאַכט. נאָכ'ן טאַנצען האָט זי זיי מעהר ניט געקענט און ניט געוואָלט קענען. אין גאָס פֿלעגט זי קיינעם פון איהרע מיט־טענצער ניט בעגריסען. זי איז ניט געווען זעהר שעהן, דערפֿאַר אָבער זעהר נעט און שטאַלץ, מיט אַ ווירדיגעס בענעהמען.

אַלס אַרעמע אַרבייטער־מיידעל איז זי געווען אַן אויסנאַהם. דורך איהר האַלטונג איז זי גיך פּאָפּולער געוואָרען צווישען די טענצער און טענצערקעס. זיי האָבען איהר אַ נאָמען געגעבען די

„אַריסטאָקראַטקע“. שפּרינגער, וואָס פּלעגט נור טאַנצען מיט די בעסטע טענזערקעס, האָט אָנגעהויבען מיט דער נייער שילערין צו טאַנצען, און אזוי ווי ער איז געווען אַן עקספּערט אין דער טאַנץ-קונסט, האָט זי פון איהם אַ סך געלערענט.

אזוי האָט טשאַרלי שפּרינגער געטאַנצט מיט דער „אַריסטאָקראַטקע“, און אַלע יונגע לייט פּלענען איהם מקנא זיין. אמת, זי איז ניט מעהר יונג געווען, אָבער איהר אויפגעדאַמטקייט האָט איהר פּערליהען אַ בעזאָנדערען חן.

פּלוצלונג זיינען זיי ביידע נעלם געוואָרען. זיי זיינען מעהר טאַנצען ניט געקומען, און מען האָט געהערט, אז שפּרינגער האָט התונה געהאַט מיט דער „אַריסטאָקראַטקע“.

מילא די אַריסטאָקראַטקע איז אַן אַריסטאָקראַטקע פּערבליבען, טשאַרלי שפּרינגער אָבער איז ווי „אונטער דער וואַנד אַרונטער“, ער איז געוואָרען אַ פּערביטענער. עס איז איהם ממש שווער צו דערקענען. זיין פּלונית'טע האָט איהם אזוי געטאַמעוועט, אז ער זעהט קיין קאָדריל אפילו אין חלום אויך ניט.

מען בעגעגענט איהם אָפט פיהרען אַ „בייבי קעריעדזש“, און זיין ווייב געהט פון דער זייט ווי אַ פּרינ'טע. וואו פּאָלקע? ווען פּאָלקע? וואו פעטענט לעדער שיד? — פון דעם אַלעם איז מעהר קיין זכר ניטאָ.

שפּרינגער טראָגט איצט די האָר קורץ געשאָרען, אַראָבגענומען מיט אַ שנייד-מאַשינקע, און די פּריהערדיגע היטעל, וואָס פּלעגט איהם זיצען אויפ'ן שפיץ קאָפּ, איז איצט אַ תּחום שבת צו גרויס און פּאַלט איהם אַריבער איבער די אויגען. און דיעזער אַריבערפּאַל איז גראָד ניט קיין צופּאַל. ער וואָלט געקענט פעס אונטערלייגען אינ-ווייניג און מאַכען די היטעל קלענער, וואָלט זיך אָבער צופיעל אַרויס-געזעהן דער פליך.

די שיד זיינען די זעלביגע, וואָס אַלע שטערבליכע טראָגען, און אַ סך מאל פּערגעסט ער זיי אָכצופּוצען. עס ליגט איהם ניט אין

זינען. דאָס קינד האַלט איהם אין איין „באדערען“ און די „אידענע“ אין איין זאָגען מוסר, אין איין לערנען צו זיין א מאן מיט אלע מענער צוגלייך.

— פעטענט לעדער שיק ווערען צושפאַלטען און זיי פאסען אויף ניט אויף אלע טאָג — ערקלעהרט זי איהם — זיי זיינען מעהרסטענס שעהן פאַר א לידי, אָבער ניט פאַר א מאנסביל... שפּרינגער הערט דאָס נעכעף צו און האָט מורא א וואָרט צו זאָגען, דען ער ווייס, אז מיט דער אַריסטאָקראַטקע שפיעלט מען זיך ניט...

— וועלכען זין האָט דאָס פאַר א מאנספאָרשויגן צו טאָנען? — רעדט זי צו איהם. — טעניז זיינען געמאַכט געוואָרען פאַר מיידלעך, ווייבלעך, אַקטיאָרען, אָבער ניט פאַר בעליבתיים... טאַנצט דער בוסשער, דער קוהל-מאן, דער לאַונדרי-מאַן אָדער דער גראָסערי-מאַן? — א מאן דאַרף זיין א מאן. ער דאַרף אַרבייטען און העלפען האַלטען די „בייבי“....

אָך און וועה איז צו טשאַרלי שפּרינגער, ווען ער קומט חלילה פון דער אַרבייט מיט א שעה שפּעטער ווי ער דאַרף. זיין בעשערטע ליענט איהם דאן א צעטעל, אז ער האָט איהר צו געדענקען.

שרעקליכע מינוטען לעבט דורך שפּרינגער, ווען ער געהט אָפּט-מאָל פון אַבענד פּערביי א האָל און הערט ווי די מוזיק שפיעלט זיינע אַמאָליגע בעקאַנטע טעניז. ער איז דאן ווי א פּערד פון פייער-דעפּארטמענט, וואָס איז פּערקויפּט געוואָרען אויף דער עלטער צו א „פּאָטימאָ פּעדלער“. דער אָרעמער פּערד איז דאָר, נור הויט און ביינער, קוים וואָס ער קריכט, קוים וואָס ער זשיפעט, קוים וואָס ער שלעפט דעם צובראַכענעם וועגעל מיט די פּאָר מעסטלעך בולבעס. זאָל אָבער פּלוצלונג פּערביילויפען א פייער-וואָגען, צינדט זיך אָן אין איהם זיין אַלטער אימפעט און ער פּאַנגט אָן הויבען די אַלטע, אַבנעקלאַפּטע קאָפיטעם, אז דער פּעדלער ווערט א צוצימערטער. אָבער דאָס קען דעם פּערהייראַטהען טענצער נאָר ניט העלפען;

ער דארף מעהר ניט טאנצען און גענוג. ער האָט אַ ווייב וואָס
טאנצט שוין פאַר איהם אויך.
זי האָט אַ גרויסע משפּחה. יעדע קורצע צייט איז חתונה ביי
איהרען אַ שוועסטערקינד, אַ גליעד־שוועסטערקינד, אָדער ביי אַן
אנדער קרוב, זי קריגט איינלאַדונגען, קען זי נאָטירליך אויף די
דאָזיגע שמחות ניט פּעהלען. מיט אַ קליין קינד אויף די הענד קען
מען דאָך אויף קיין חתונה ניט געהן.
טהוט די אַריסטאָקראַטקע אָן די פעמענט לעדער שיף און געהט
אוועק טאנצען, און שפּרינגער זיצט אין שטוב און וויענט די בייבי...

דער שטילער זיווג

(צרות פון א אידענע אן ארוחה)

שעפסעל שימקאוויטש קען זיך ניט בעקלאָגען, אז זיין חוה נעכע האָט א גרויס מויל, ווי דאָס טרעפט ביי לייטישע ווייבער. חלילה.

זיי האָבען שוין ביידע אריינגעבלאָנדזשעט א שטיק אין לעבען אריין און ער האָט נאָך פון איהר קיין הויך וואָרט ניט געהערט. עס געהען אָפט אוועק טעג און וואַכען, און ער הערט פון איהר אפילו קיין ניעדעריגען קול אויך ניט... ער הערט איהר אין גאַנצען ניט; זי שווייגט, שווייגט ווי די וואַנד.

זי ניט צום טיש שווייגענדיג, זי דערלאַנגט איהם די וועש און שווייגט, זי געהט אפילו שווייגענדיג שלאָפען... א שטילער זיווג.

געוועהנליך, אז זי שווייגט, שווייגט ער אויך. אזוי קאָיט ער נעבעך די ערד און טראַכט אין זיך, דען ער ווייס, אז קוים ווערט חוה נעכע אַנשוויגען, איז עפעס ניט גלאַט די מעשה און ער געהט ארום ווי א בעגראַבענער.

שעפסעל וואַלט אָפט אריינגעוואָרפען אין פושקע צו הערען פון זיין ווייב א וואָרט, צו וויסען איין מאָל פאר אלע מאָל, וואָס זי האָט צו איהם; זי זאָל איהם זאָגען פאָרוואָס זי שווייגט און מאַכט איהם דעם טויט, אָבער גיכער וועט משיח קומען איידער זי זאָל אַרויס מיט לשון, און דער אָרעמער שימקאוויטש איז א דער-שלאָגענער.

מאַנכעסמאָל פיהלט ער ווי איהר צו כאַפען פאַר'ן האַלז און איהר דערשטיקען, אפּשר וועט זי אויף אזא אַרט אַרויס מיט

צונג... ער פיהלט ווי איהר צו קנייפען, רייסען, בייסען פון איהר לעבעדיגע שטיקער, זי זאל כאַטש אויף אזא אופן נעהמען רעדען, שרייען, זיך בעזערען, שילמען, אָדער זיך בעמען, אפשר וועט זי דאָך זאָגען וואָס זי האָט צו איהם, וואָס זי שווייגט...
 ער פיהלט אָפט ווי איהר צו דערלאַנגען אַ „מעק“ איבער'ן קאַפּ, אז זי זאל שוין אַנשוויגען ווערען אויף אייביג און ניט דער לעבען מעהר צו רעדען אין גאַנצען.

„אין אמת'ען, דו פערדאַמטע קליפה, דו גיהנום-זוייב“ —
 ערגערט ער זיך טיעף אין האַרצען — „צו וועלכען שוואַרץ יאָהר דאַרפסטו אַ לשון, אז דו ווילסט דאָס ניט געברויכען? די וועלט וועט ניט אונטערגעהן, אז דו וועסט פערשפּאַרען צו רעדען אויף אייביג. דער בומשער, דער גראַסערי-מאַן און „די אידענע פון יענער שטוב“ וועלען דיך פערשמעהן אויפ'ן וואונק אויף... גאָט דאַרף דיין ברכה-זאָגען אויף טויזענד שאַק כּפרות... מי, וויעדער, איז אַלץ איינס, צי דו קענסט רעדען צי ניט, דו געהסט סאי ווי סאי שמענדיג ארום אַן „אַנגעבלאָזענע“, און נעהמסט מיר די געדערם שווייגענדיג... טאָ נאָ! ... נאָ! און ווער טאקע שטום, וואָס שטום הייסט, — דו פערשאַלטענע ארורה!“

באַלד אָבער איז ער זיך מישב, און האָט הרטה אויף זיין בעם. „ווי שלאָגט מען דאָס אַ מענשען, וואָס האָט דיר קיינמאָל קיין בעז וואָרט ניט געזאָגט? ווי ווערט מען דאָס צוקאָכט אויף אַ „אידענע“, מיט וועלכער מען וואוינט שוין עטליכע יאָהר און מען האָט נאָך פון איהר קיין קללה ניט געהערט? ... ווי צוהיצט מען זיך דאָס געגען אַ רוהיג, שטייל בעשעפענים, וואָס געהט זיך זיין וועגס און ריהרט ניט אָן, ווי זאָגט יענער, קיין פליעג אויפ'ן וואַנד? מען דאַרף דאָך זיין משוגע אָדער אַ רוצח אזא מענשען צו משעפען. דאָס איז דאָך אַ גאָלדענע נאַטור, אַרונטערצושלינגען דעם גרימצאָרן און שווייגען, איהם טראָגען אין זיך אַליין, איידער איהם אויסצור-ניסען אויף יענעמס קאַפּ און לייב און לעבען... וואָס איז יענער

שולדיג וואָס איך בין בעז? צו וואָס זאָל איך דאָס אַרויסברענגען
פון די ליפען? צו וואָס זאָל איך יענעם זאָגען וואָס מיך ערגערט?
איז ניט טויזענד מאל גלייכער, אז זי רעדט גאָר ניט, אז זי
שווייגט? פון רעדען, פון זאָגען קענען דאָך אַרויסקומען די
גרעסטע סקאַנדאַלען. ווי דער שטייגער איז, הייבט זיך דאָס אָן
מיט'ן מויל און עס ענדיגט זיך מיט די פויסטען, ניט זעלמען מיט'ן
רעוואָלווער. מיט חוה נעכע'ן אָבער קען דאָס דערצו ניט קומען,
זי איז שטיל, יא, שטיל ווי אַ טויב...

אַ שטילער זיווג.

ביי אַנדערע מענשען, איבערהויפט ביי ווייבער, אַרבייטען
שטענדיג דער מח מיט'ן מויל צוזאַמען, זיי אַרבייטען בשותפות
און ביידע מיט אַמאָל... אַט וואָס דער ערשטער גיט אַ קלער, גיט
דער צווייטער אַ פלוידער, און ווי דער מח אַרבייט גיך, אַרבייט
דאָס מויל נאָך גיכער, פונקט ווי זיי וואָלטען זיך וועלען איבער-
יאָגען איינס דאָס אַנדערע; אזוי ווערט דאָס „גערדאָשען“ נאָכ-
אַנאָד, אין איין אָטהעם און דו קענסט מעסטען נאַרישקייט אויפ'ן
זאַק... ניין, ער האָט ניט אזאַ טהייער נאַטור ווי זי, ווי חוה נעכע,
ער איז אַ מאַנסביל און האָט פון דעסטוועגען ליעב צו רעדען. ער
קען אין זיך גאָר ניט בעהאַלטען, אַלץ וואָס איהם „באַדערט“ מוז
ער אַרויספלאַצען, אַרויסשרייען, אויב ער שווייגט איצט צו אַביסעל,
האָט ער דאָס איהר, חוה נעכע'ן, צו פערדאַנקען.

זי שווייגט, שווייגט ער אויך...

אין דער זעלביגער מינוט אָבער גיט ער אַנדערש אַ טראַכט און
עס דערלאַנגט איהם אַ קלאַפּ אין האַרצען.

„אזאַ שלאַנג! יא, נור אַ שלאַנג און ניט אַנדערש. אַ שלאַנג
שווייגט אויך, אַ שלאַנג איז אויך קאַלט און שטיל, און איז דאָך
פול מיט גיפט, מיט סמיהמות... עס איז אַ מצוה פון אַזעלכע פטור
צו ווערען... צו בעטען אויף איהר דעם טויט... זי איז אַ מזיק,
אַ מלאַך המות, וואָס ממית'ט שווייגענדיג.“

א סך מאָל האָט ער איהר א נויטיגע זאך צו דערצעהלען, זיך מיט איהר מישב צו זיין וועגען א וויכטיגען ענין, אָבער מאַך, טהו, אז זי איז אין כעס, זי רעדט ניט! זי געהט אום שטום ווי אן אוגערקע און עפענט ניט דעם פיסק, כאַטש ווער צוועצט און צושפּונגען!

שעפּסעל קומט אָפט צו זיין לאַנדסמאַן יקותיאל שוועמעל, וועלכער האָט א אידענע, אז אָבגעהיט זאָל מען ווערען אין איהר „מענה לשון“ אריינצופאַלען! זי האָט א מויל — פעך און שוועבעל, א קאַלף-אוייווען, א גיהנום. ער זיצט און הערט ווי זי לעגט די תוכחה, ווי עס שיטען זיך פון איהר „דעשער“, „מיתות משונות“, „ניכפּה'ס“, „פּערכאַפּענישען“, „טרויערנישען“, „בויד“ וועהטאַגען“, „קאַפּוועהטאַגען“, „שוואַרץ יאָהרען“ און אַלערליי חלומות: „שוואַרצע חלומות“, „וויסטע חלומות“, „בעזע חלומות“, „חלומות פון די נאַכט“, פון „יענע נאַכט“, און פון א „נאַנץ געהענדיג און שטעהענדיג יאָהר“, און סתם „קלאַגען“ און „בראַכען“ און „כאַלעריעס“... שעפּסעל זיצט און הערט דאָס צו און איז זיין לאַנדסמאַן שרעקליך מקנא...

„אַט אזוי“ — קלערט ער זיך — „אזוי הערט מען דאָך עפעס ווערטער! א ווייב רעדט, רעדט זי, מען ווייס, אז מען האָט חתונה געהאַט, אז מען איז א פּערהייראַטהער מאַן... ניט צו פּערוינדיגען, עס איז דאָ וואָס צו הערען... און ווי שעהן זי איז, די מכשפה, ווען זי ווערט אין כעס!... ווי זי צינדט זיך אָן פּלאַם פייער... א באַקט אויווען, א טשאַלענט-אוייווען... א פעטשערע, זשאַר און פּלאַמען... אזעלכער איז כאַטש כדאי איבערצובעמען, מיט איהר גוט צו ווערען... עס איז כדאי... אַלץ כדאי... דאָ איז פאַראַן היץ, טעמפע-ראַמענט... א פרוי, וואָס קען אזוי הייס און ברענענדיג צאָרענען, קען הייס און ברענענדיג ליעבען אויך... עס איז א גענוגט-הואונג, א סאַטיספאַקציע, ווען אזעלכע ליעבט, ווען זי ווערט גוט... וואָס טויג א „אידענע“, וואָס איז שטום און קאַלט ווי אַן „אַיסטער“?...

שעפסעל פיהלט דאן ווי זיך צו בייטען מיט יקותיאל'ן. יקותיאל זאל כאַטש אויף אַ חודש צונעהמען פון איהם, פון שעפסלען, הייסט דאָס, נעכען, און ער, שעפסעל, זאל לעבען אַ פיער וואַכען מיט יקותיאל'ס קאלעקאָטקע. איהם דאָכט זיך, אז מיסעס שוועמעל וואַלט איהם דערלאַנגט גענוג „סחורה“, זי וואַלט איהם אָנגעגרייט אַ „סטאק“ מיט „גורם“, אז ער וואַלט שוין נאָכדעם געקענט בעשטעהן מיט פּערגניגען, דאָס חוה נעכע זאל פּערשטומט ווערען אויף אייביג.

באַלד נאָך דער חתונה, איידער שעפסעל האָט נאָך גענוי געקענט זיין חוה נעכע'ס נאטור, איידער ער איז נאָך דערגאַנגען דעם גרויסען סוד, אז ער מוז איהר לאָזען שווייגען ווען זי איז אין כעס, ביז זי וועט זיך לאַנגזאַם אַליין איבערבעטען און אָנהויבען צו שעפטשען — פלעגט ער איהר זוכען איבערצובעטען, צו דערגעהן, צו דערפאַרשען פאַרוואָס עס האָט איהר פּלוצלונג אויסגעטריקענט דאָס ביסעל „אידיש“ און אָבגענומען דער לשון און זי איז פון דער העלער הויט, דיר-ניט מיר-ניט, געוואָרען שטום און אָנגעשטויסען ווי די „מוטער גאָטעס“... ער פלעגט איהר זוכען אונטערצוקויפּען מיט עפעס, איהר צו עפענען די צונג מיט אַ גוטע זאָך, מיט אַן איבערראַשונג. שפעטער אָבער האָט ער אויסגעפונען, אז זי איז אַ שלאַק פון זיין ליעבען נאָמען, אז מען דאַרף איהר איבערבעטען און איבערראַשען מיט גוטע זאַכען צעהן מאָל אַ וואָך, און אז עס וועט איהם אויסמאַכען אַ סך ביליגער ער זאל איהר לאָזען זיין אין כעס און שווייגען ביז וואַנען דאָס וועט איהר מיאוס ווערען און זי וועט פון זיך אַליין אָנהויבען ריהרען מיט די ליפען. ער האָט זיך אַרומ-געזעהן, אז איהם איז בעשערט צו האָבען אַ שטילען זיווג און ער וויל ניט געהן געגען דעם רבונג של עולם און מאַכען דעם זיווג רעדעוור-דיג... איצט קוקט ער אויף חוה נעכע'ס שטילקייט מיט שטומער רעזיגנאַציע, מיט יאוש. ער טראַכט מעהר ניט די דאָזיגע צרה צו בעזייטיגען. ער האָט זיך בעשלאָסען זיין גורל צו טראַגען ווי אַ

העלך און זיך מאכען ניט וויסענדיג. זי שווייגט, שווייגט ער אויך...
א ברירה האָט ער? — עס איז אַ שטילער זיווג...
דאָס ערגסטע פון די ערגסטע מיט חוה נעכען איז, וואָס
שעפּסעל ווייס נאָך אַלץ ניט ווי זיך אויסצוהיטען ער זאָל איהר
ניט אַרײַנברענגען אין כעס, אז זי זאָל ניט דאַרפֿען אַנשוויגען
ווערען.

אָט רעדט זי, דאַכט זיך, ווי אַלע מענשען. אַ זיווג, אז עס
זאָל ניט פֿערשטערט ווערען, טאַטע זיסער! איהרע ליפּעלעך זיינען
איינגעטונקט אין מאָנטשקע, איהר צינגעלע איז סיראַפֿ און פּאַטוקע
און איהר אָטהעם איז אינגבער... אין מיטען־דערינען אבער קומט
אויף איהר אַ „בענמענים“: זי ווערט שטום ווי אַ שטעקען און
קענסט פון איהר קיין וואָרט ניט אַרויסקריגען ווי פון אַ געשוויר...
יא, אַ געשוויר! — דו טאַנצט דאַכט זיך און דרעהסט זיך
אַרום מיט די גרעסטע פּאַרויכטיגקייט, לעגסט איהם צו האָניג־
טייגלעך און אַלע גוטע זאַכען... אבער ער ווערט ניט ווייך און
עפענט זיך ניט דאַן, ווען דו ווילסט, נור ווען ער אַליין האָט חשק
און ווערט גוט און פּאַרטיג דערצו... און אויף אירישע שונאים
געזאָגט וואָס פאַר אַ טעם דאָס האָט אפילו דאַן...

דער כלל, חוה נעכע איז שוין צעהן טויזענד מאָל געווען ברונז
און שעפּסעל ווייס נאָך אויף היינטיגען טאָג ניט די סיבה אפילו
פון דעם קלענסטען רונז'5. ווען זי שווייגט, וועט זי דאָך דאָס
געוויס ניט זאָגען, און ווען זי הויבט שוין אָן רעדען, האָט ער מורא
צו פּרעגען, כּרי זי זאָל וויעדער ניט אַנשוויגען ווערען.

אַזוי פּערצאַפּעלט זי זיך און ווערט פּערשטומט אַלע מאָנטאג
און דאָנערשטאג און ניט זעלמען דיענסטאג און מיטוואָך און אָפּט,
ווי אויף צופּוקעניש, אפילו שבת בייטאָג, און ער געהט אום אַ
צולעבערטער און קוקט אויף דער סטעליע.

זי שווייגט, שווייגט ער אויך, שווייגען זיי ביידע — אַ שטילער
זיווג...

דער לאָדזשען-ברודער

מאָס צימעס איז אַ ליידענשאַפטליכער לאָדזשען-ברודער און ווייל ער איז אַ „ברודער“ פון אלע לאָדזשען, איז ער אַ ברודער פון גאַנץ גרויס ניו יאָרק, דען ווער בעלאַנגט דאָס ניט אין אַמעריקאַ צו אַ לאָדזש?

עס איז ניטאָ אַ מאַן, וואָס צימעס זאָל איהם אָנערעפּען און ניט וויסען ווי צו געבען דעם געהיימען „שלום עליכם“ פון יענעם לאָדזש, חברה אָדער סאָסייעטי. זיין האַנד איז איינגעמושטירט אין די פּערשיעדענע הענד-געבענים, פינגער-גראַבלענים און פינגער-פּלעכטענים, פּערבאַרגענע און פּערשוואַרענע לאָדזשען-צייכענס, און ער האָט קיין מאָל ניט קיין טעות אין אַ „שלום עליכם“ אָדער אַ „פּאַס-וואָרט“.

אויף אזא אופן איז ער אין-ערגעץ ניט קיין פּרעמדער און איז אומעטום אין דער היים. ער גיט נור אַ קוק אויף דער לאָדזשען שפּילקע אָדער לאָדזשען-קנעפעל ביי יענעם אין קליאַפּע, טהוט ער איהם שוין אַ שעפּטשע אין אויער דעם „פּאַסוואָרט“ און מען ווייזט שוין איינער דעם אַנדערען אַ געהיימען פינג, אַ פּערדרעהטען פינגער, די נאָז, די אויערען אָדער די פּאַטילניצע — די בעשטימטע סמנים פון דער לאָדזש. צימעס איז שוין אַ „ברודער“ און האָט שוין וועגען וואָס צו רעדען.

ביי מאָס צימעס אין הויז איז אַ מין מוזעאום פון פּער-שיעדענע קאָלירטע ליענטעס, היטלען, קאָקארדעס, מיצקעס, שווערדלעך, שפּילקעס, קנעפלעך מיט אלערליי צייכענס און בוכ-שטאַבען פון די פּערשיעדענאַרטיגסטע לאָדזשען, אָרדענס און סאָסייעטים. דאָרט געפינען זיך בענעפיט-טיקעטס, הענד-בילס און

א בעזונדער „ביבליאָטֶהעק“ פון אלטע און נייע קאָנסטיטוטשאַן-ביבלעך, און פּראָטאָקאָלען פון טוידטע לאָדזשען און פּעראַיינען, וואו ער איז אַמאָל געווען סעקרעטער, כאָטש ער איז זעהר שטומפּיג אויף „עברוי“. ער זאָמעלט אָט די אלע זאַכען, ווייל ער איז פשוט פּערליעבט אין לאָדזשען. ער איז אַ געבאָרענער לאָדזשען-ברודער. ער איז שוין געווען אַ גוטער ברודער ביי זיין מאַמען אין בויך. און ער איז ניט סתם אַ ברודער ווי אלע ברידער פון אַ גאַנץ יאהר, אַ ניין! צימעס איז אומעטום אַ בעזונדערער געריכט, אַ פּאַרשפּיז אָדער אַ צושפּיז, אַ שטיקעל יחסן, אַ קאָמיטע-מאַן, אַ „אינערע וואַכע“, אָדער אַ „אויסערע וואַכע“, אין מאַנכער לאָדזש אפילו אַ „ברודער פּרעזידענט“.

ער איז זעהר אַ פּעהיגער מענש, אָט דער צימעס. אַ מענש אַ טויגער, דאַכט זיך, אַ קאלואַריער, האָט גערעדט אין דער היים אַ מין ליטווישע איריש, מען קען זאָגען די ליטווישע איריש פון אלע ליטווישע אירען אין דער אירישער ליטא. אויף די מימינגען אָבער האָט ער דייטש ווי אין קרויט: „איך באַט איבער איהרען קאוועד“ (כבוד), „איך מאַכע איהנען אַ פּורשלאַק, אַז דער ברודער איז אויסערן אָרדערונג“. אָדער „ברודער פּרעזידענט, איהרען מאַשען שטינצער איך אַרונטער“ א. ז. וו. צימעס האָט זיך אַזוי איינגעוועהנט אין די לאָדזשען צו דייטש, דאָס איהם דאַכט זיך אָפּט, אַז ער איז אַ געבוירענער אַ בערלינער.

צימעס איז אַ קאָסטאַמער פּעדלער, אָבער עס בלייבט איהם קוים צייט צו פּעדלען. אַזוי שטאַרק איז ער פּערטיעפּט אין די מימינגען, אַז זיין ביזנעס-ביכעל, וואו ער פיהרט די חשבונות מיט זיינע קונדען איז איינגעטונקט איבער די אויערען אין לאָדזשען-סודות מיט אלערליי אלטע און נייע פאַס-ווערטער. די לאָדזשען-פּערדרעהענים מיט די ביזנעס איז אַזוי פּערפּלאַנטערט, אַז ער קען זיי אָפּטמאָל קוים פּאַנאָדערפּלאַנטערען און זיין מסחר לידט דער-פון ניט וועניג.

עם איז כמעט ניטאָ איין טאָג אין יאָהר, וואָס צימעס זאָל ניט
 האָבען אַ מיטינג, אַ שטיקעל לאַדזשען-שמחה, אַ „מארטש“, אַ
 בענעפיט־פאַרשטעלונג, אַ קאָנצערט פאַר איינע פון זיינע לאַדזשען.
 ער איז נאָך אבער אלץ ניט פאַרטיג. ער האַלט זיך נאָך שטענדיג
 אין איין פאַרשלאָגען אין שפּאַגעל־נייע חברות און פּעראַיינען; אין
 איינ'הור'ן די אַריינגאַנגס־צערעמאָניע, און מאַנכע פון די דאָזיגע
 צערעמאָניעס זיינען גאָר ניט גרינג. מען דאַרף זיין אַ מוטהיגער
 יונג זיי דורכצומאַכען. מען דאַרף זיך אַרומכאַפען מיט מתיים און
 ווילקאָלאַקעס; שפּרינגען איבער הילצערנע בעק; זיך אַנטהאַן
 אין תּכריכים און זיך קנייפען מיט דער רעכטער האַנד פון פאַרענט
 און מיט דער לינקער האַנד פון הינטען... אָדער פּערקעהרט. דאָ
 דאַרף מען זיך אַריינשטעקען אָנגעצונדענע חנוכה־ליכטלעך אין נאָז
 און דאָרט דאַרף מען זיך אַריינלעגען אין אַ טרונע און אַרויסשטעקען
 דעם מלאַך־המות אַ צונג; דאָ מוז מען זיך איבערקוליען דריי מאָל
 איבער'ן קאָפּ און דאָרט מוז מען קריכען אויף אַלע פיער און לאַכען;
 דאָ מוז מען זיך אַריינלעגען מזוזות אין די אויערען און ציהען פאַר
 די באַליאָועס און דאָרט דאַרף מען טראָגען אַ מילכיגען מעסער אין
 די באַליאָועס, זיך ציהען פאַר די אויערען, פאַטשען אין די הענד
 און זאָגען „יקום פּורקן“. און יעדע זאָך האָט זיך איהרע פּער־
 באַרגענע סודות, איהר בעהאַלטענע מיינונג, וואָס אַ פּרעמדער טאָר
 הילף ניט וויסען...

דער כלל, צימעס האָט גענוג אַרבייט און עס איז איהם ניט
 צו פּערדענקען, וואָס ער מוז פּערנאַבלעסיגען זיינע ביזנעס און זיין
 אייגענע היים.

ווען ער קומט אין אַ הויז טהאָן געשעפט, פּרובט ער דאָרט
 פריהער פאַר אלץ פּערקויפען בענעפיט־טיקעטס פאַר אַ לאַדזש.
 נאַטירליך, טהוט ער זיך דערמיט קיין טובה ניט.
 אַ ווייבעל האַלט אין בעשטעלען ביי איהם אַ דאָפּעלט־
 ברעסטיגע מעשענע בעט מיט אַ גוטען ספּרינג־מאַטראַץ, און ער

גיט איהר נאָד פּלוּצלוּנג אַ פּרעג, צו וועלכער לאָדזש איהר מאַן
 בעלאַנגט... דאָס ווייבעל דערהערט דאָס וואָרט „לאָדזש“ צינדט
 זי זיך אָן ווי אַ שוועבעלע און ווערט ווילד ווי אַ טיגער, ווייל איהר
 מאַן דערצעהלט איהר אַלץ, אַז ער זיצט דאָרט אָב גאַנצע נעכט
 און קומט אהיים אַ צודולטער ווען זי שטעהט שוין אויף פון בעט...
 זי ווערט פּלאַס־פייער אויף איהר מאַן'ס לאָדזש און פּאַנגט אָן
 שילטען אַלע לאָדזשען פון דער וועלט און אַלע מענער, וואָס זיינען
 ביינאכט אין דער היים ניטאָ. זי איז זיך גלייך מיט, אַז אייגענמ־
 ליד דאַרף זי נאָר קיין ברייטע בעט גיט האָבען... צו וואָס? צו
 ווען? פאַר וועמען? און צימעס געהט אוועק ווי אַן
 אָבגעשמיסענער.

זעהר אָפט איז ער אַזוי פּערטראַכט אין דעם נייעם פּזמון פון
 אַ נייע לאָדזש, אַז רעדענדיג וועגען ביזנעס פּאַנגט ער אָן צו מישען
 ווערטער און זאכען וואָס דער קאָסטאַמער פּאַנגט גיט אָן פּערשטעהן
 און קוקט איהם אָן ווי אַ נעכטיגען.

אינטערעסאַנט איז צו זעהן ביי אַ לאָדזשען־פּאַראַד ווי צימעס
 דיט אויף אַ פּערד מיט אַ ליענטע און אַ שווערדעל, ווי ער זיצט
 און ציטערט די „בהמה“ זאָל איהם גיט אַראָבוואַרפען. אין קאַלוואַריע
 פּלעגט ער אַלס אינגעל אויף רייטען, אָבער גיט אויף אַ פּערד. די
 איינציגע קאַוואַלעריע, וואָס ער האָט געוואוסט איז געווען
 דער קה'לשער באָק, וועלכען ער פּלעגט האַלטען פאַר די הערנער
 און רייטען איבער'ן מאַרק. קיין ציעג אין קאַלוואַריע איז גיט
 געווען זיכער אַז צימעס וועט זיך אויף איהר גיט אַרויפכאַפּען
 רייטען. אין אַמעריקא אָבער האָט ער זיך אויסגעלערענט רייטען
 אויף פּערד און מערקווירדיג — ער דיט...

ווען זיין ווייב איז גיטא אין שטוב מאַכט ער פּראָבע אויף אַ
 נייע „אינישיאיישען“, אַ נייעם „אריינגאַנג“ אין אַ נייע לאָדזש.
 ער טהוט זיך אויס באַרוועס אָדער ער בלייבט אין די סקאַרפעמקעס
 און שפּרינגט איבער די בענקלעך, איבער'ן טיש, איבער'ן בעזים,

רעדט אליין צו זיך, קרימט זיך געגען שפיענעל, גרייזעלט די פינגער און חור'ט די נייע פאסיווערמער. ווען דאָס ווייב קומט האַסטיג אָן און דערזעהט, ווערט זי אַ צוצאַפּעלטע. צייטענווייז ווערט זי שטאַרק פּעראַינטערעסירט אין איהר מאַן'ס שפּרינגעניס, זאַגעניס און פּרעפּלעניס. זי האָט איהם שוין פּיעלע מאָל פּרוּבירט פּרעגען וואָס דאָס בעדייט, אָבער ער האָט איהר ערקלערט, אַז ער איז פּערשוואַרען קיין זאָך ניט אויסצוזאָגען און ער וועט די שבועה ניט ברעכען. זי ווייס איצט, אַז איהר פּרעגעניס וועט ניט העלפּען, זיצט זי נור און קוועטשט מיט די פּלייצעס. זי ווייס, אַז דאָס מוז זיין זעהר וויכטיג, זעהר טיעפע, געהיימניספּולע זאַכען. אבער זי קען זיי אין לעבען ניט וויסען...

זי האָט אָבער ביסלעכווייז אָנגעהויבען צו ליידען פון איהר מאַן'ס לאָדזשעריי. זי פּלעגט זיצען גאַנצע אבענדען, גאַנצע נעכט אליין אין הויז און ער פּלעגט זיך דולען מיט זיינע „ברידער“. זי איז געווען אַ שרעקעדיגע פּרוי, פּלעגט זי זיך קוועלען, לאַנגוויילען און מורא האָבען. דער מינדעסטער גערויש פּלעגט איהר מאַכען ציטערען, און אַ שטילע שנאה האָט זיך אויסגעשפּונען ביי איהר אין האַרצען. אַ שנאה, ניט אַזוי צו די לאָדזשען ווי צו איהר מאַן, וואָס איז קיינמאָל אין דערהיים ניטאָ און קימערט זיך ניט וועגען איהר.

„ווען אלע מענער זאָלען זיין ווי ער“ — פּלעגט זי טראַכטען — „וואָלט דאָך גאָר קיין פּאַמיליען-לעבען ניט געווען... בערעכענט נור צו וויפּיעל לאָדזשען ער בעלאַנגט! ... אין יעדער לאָדזש איז ער פּערויכערט אין אַ פּאַר הונדערט דאָלאַר... זי האָט פון איהם סאַי ווי סאַי קיין שום פּערגניגען ניט... וואָס קומט איהר אַרויס וואָס ער לעבט? ... זי וואָלט געקענט זיין אַ גביר'טע און קריעגען אַ מאַן, וואָס זאָל איהר ליעבען... אמת, ער ליעבט איהר אויך, קען מען דאָס אָבער רופּען ליעבע? לאָזען אַ יונגע פּרוי זיצען אבענדען אליין אין הויז! ניין, זי ווינשט איהם חס ושלום ניט דעם טוירט... זי

וויל ניט, ער זאל שטארבען, זי וויל נור, איהר זאל ניט אומעטיג זיין... זי וויל ניט, קען ניט פערברענגען שטענדיג מיט איהר אייגענעם שאטען, יעדער טריט דורכ'ן האַלל און יעדער קלאַפּ מיט'ן טהיר זאל איהר איבערשרעקען! סעם איז אויך אַ לאַדזשען-ברודער... ער בעלאַנגט צו דערזעלביגער לאַדזש וואָס איהר צימעס, ער איז נאָך אַ בחור אויך... וואָלט ער דאָך געוויס געקענט געפינען וואו צו פערברענגען, פון דעסטוועגען איז צייט ער איז ביי זיי אַ באַרדער, בלייבט ער שטענדיג דורך די אַבענדען אין דער היים... ווען ניט סעם, וואָלט זי אפשר משוגע געוואָרען... ער זיצט מאַקע ביי זיך אין צימער, אָבער זי ווייס, אַז ער איז דאָ, אימיצער איז דאָ אין הויז און די מורא איז ניט אזוי גרויס... אַמאָל זינגט ער אַ ליעדעל פון אידישען טהעאטער, אַמאָל פייפט ער אויס אַזא שעהנעם נגון און אַמאָל שפיעלט ער אויפ'ן האַרמאָניקע, און זי זיצט אַליין פערטראַכט און הערט זיך איין... אַך, ווי שעהן ער שפיעלט! מיט אַזא געפיהל... גאָט צו דאַנקען וואָס סעם וואָהנט ביי זיי. מען דאַרף זעהן ער זאל קיינמאָל, קיינמאָל ניט אַרויס, „מופען“... ער זאל דאָ בלייבען, ער איז אַ ליעבליכער מענש, זעהר אַ ליעבליכער און אַן אַרענטליכער... שוין אַביסעל צו אַרענטליך...

אַט די דאָזיגע געדאַנקען האָבען זיך ביי מיסעס צימעס אַלין מעהר און מעהר פערשארפט און זי האָט געשלאָסען מיט סעם'ען געהענטערע בעקענטשאַפט. עס איז איהר שוין מעהר לאַנגווייליג ניט געווען. עס האָט איהר מעהר אַ האַזאַר ניט געאַרט וואָס איהרער זוּימט זיך. זי האָט געבעטען, ער זאל איהר מאַן אַריינשיקען אַ דעה צו בעלאַנגען צו נאָך אַ טויז לאַדזשען. ער האָט איהר מעהר ניט געפעהלט, זי האָט איהם ניט געדאַרפט: איין לאַדזשען-ברודער איז אַוועק און אַ צווייטער לאַדזשען-ברודער איז געבליבען אין דער היים.

דאָס איז שפעטער געווען דער איינציגער מיטעל, דורך וועלכען צימעס האָט זיך אויסגעניכטערט פון זיין לאַדזשען-שכרות. ער

האָט זיך אַרומגעזעהען, אַז עס איז גלייכער צו זיין פֿון אָבענד אין
דער היים און פֿערברענגען מיט'ן ווייב. ער האָט דאָן געוואָרפען אַן
אומ'חן אויף די לאָדזשען, אַז ער האָט ניט געקענט הערען זייער
נאָמען און איז געוואָרען אויס גוטער ברודער אפילו מיט דעם
לאָדזשען - ברודער, יוואָס האָט געהאַלטען פֿריוואַט - מיטינגען ביי
איהם אין הויז.

296

פערלאָרען דעם זכרון

דאָקטוירים זאָגען, אז פערלירען דעם זכרון איז אַ קראַנקהייט. זיי האָבען אפילו דערצו אַ בעזונדערען נאָמען, „שאַזוואַ“, דאכט זיך, רופען זיי דאָס. דאָך האָט האַנטשיק אַ לענגערע צייט געהאט פערלאָרען דעם זכרון און הלאַזי אויף אַלע הלאים געזאָגט. ער פלעגט זיך יעדען הודש אָבוועגען און יעדעס מאָל פלעגט איהם צוקומען אַ שטיק גוף. זיין קארק איז געווען רויט ווי אַ בוריק און עס איז איהם געוואַקסען אַ דאָפּעלמע מאָרדע. ער איז געווען אַ „ריעלעסטייטניק“ און פון יעדער צוגעקומענער פראָפּערטי פלענען איהם וואַקסען די ביימעל און דאָס בייכעל, נור קיין זכרון האָט ער ניט געהאט פון דאָנען אַהין. ער פלעגט געדענקען יעדע קלייניגקייט אין זיינע געשעפטען, ער פלעגט קיינמאָל ניט פּערגעסען אַרונטערצודריקען עטליכע דאָלאַר וואו עס האָט זיך נור געלאָזט, ער האָט אָבער ניט דערקענט קיין מענשען... דאכט זיך אייגענע, משפּחה, גוטע פריינד, לאַנדסלייט, — ער פלעגט זיי אָבער בשום אופן ניט געדענקען און קוים, קוים מיט צרות דערקענט דעם טאָמען מיט דער מאָמען. מאַנכעס מאָל פלעגט ער זיי אויף פּערגעסען... וואָס העכער ריעלעסטייט איז געשטיעגען, אַלץ ניערריגער פלעגט איהם פאלען זיין געדעכטניס. ביי יעדען גייעם מסהור, וואָס ער פלעגט מאַכען, פלעגט ער פּערגעסען אַן אַלטען פריינד. ער פלעגט בעגעגענען זיין בעסטען גוטען ברודער פון אַמאָל און איהם קיינמאָל ניט פּרענען „וואָס מאַכסטו“, און ניט ענטפּרען אויף קיין בעגריסונג. ער פלעגט איהם פשוט ניט געדענקען — ניט

געשטראַפּט זאָל מען ווערען! א מענש פערליערט דעם זכרון,
„אפאזיא“, א קלייניגקייט א קראַנקהייט, אָבנעהיט זאָל מען
ווערען!...

— העללאָ, האַנטשיק! וואָס מאַכסטו? געדענקסט דו האָסט
אַמאָל געבאָרגט ביי מי ר א „קוואַדער“? פלעגט מען איהם צייטענר
ווייז פרוּבען דערמאָהנען, אָבער האַנטשיק פלעגט ענטפערען אויף
ענגליש:

— „אי דאָנרעמעמבער“, אי דאָנאָ. ער געדענקט נעבעך
ניט, פערלאָרען דעם זכרון. א געזונדער מענש און דאָך א חולה...
ער האָט אפילו פערנעסען זיין קאָזין, וועלכער האָט איהם אין
די „אַלטע גוטע צייטען“ א גרויסע טובה געטהאָן. דער קאָזין איז
אַמאָל אין א פרייטאג נאכמיטאג אָנגעקומען אין העסטער סטריט,
ווען א פאָליסמאן האָט האַנטשיק'ען אַרעסטירט פאר שטעהן צו
לאַנג אויף איין אָרט מיט א שמופּדוועגעלע „פרישע פיש“. דער
קאָזין האָט דאָן אַריינגערוקט דעם פאָליסמאן א „שטעכעניש“ און
אויסגעלעזט האַנטשיק'ען פון גוי'שע הענד. די פיש אָבער האָט ער
ניט געקענט ראַטעווען. א גוי, א רשע, האָט ער מורא געהאַט, אז
זיי קענען העלפען אידען זינגען זמירות... און האָט זיי אויסגעקעהרט
אין גאַס און בעגאַסען מיט קעראַסין. דאַכט זיך א מעשה, וואָס
האָט פאַסירט ערשט מיט א דריי, פיער יאהר צוריק, אָבער האַנטשיק
האָט דאָס בשום אופן ניט געקענט געדענקען, און ווען זיין קאָזין
האָט דאָס איהם אַמאָל, פערלאַנגענדיג פון איהם א שטיקעל גמילת
חסד, פרוּבירט דערמאָהנען, האָט ער איהם אָנגעקוקט מיט גלעזערנע
אויגען, ווי זיינע אַמאָליגע פרישע קאַרפען פלעגען אָנקוקען ערב
שבת די אַרעמע ווייבער און כשר'ע רעסטאָראַטערס...
זעהר אַפּט פלעגט דאָס האַלטען דערביי, אז האַנטשיק האָט זיך
ניט געקענט דערמאָהנען ווען ער האָט חתונה געהאַט, אויב ער האָט
איבערהויפּט נאָר חתונה געהאַט און זיין ווייב איז טאַקע זיין ווייב.
עס פלעגט קומען צו די גרעסטע מחלוקות.

— פארשווער פיש-פערלער! — פלעגט זיין ווייב שרייען
פונקט ווי אמאל ביי די פיש — אין מאַרק בין איך דיר גוט געווען,
געהאלפֿען שטופֿען דעם וועגעל, געזעסען מיט אייער, מיט אלטמוזאָרג,
מיט געקאָכטע אַרבעס, געוואַשען פרעמדע וועש, געסקראָכעט
פּלאָאָרס, „געפינישד“ מייטקעס און דיר אוועקגעגעבען דעם גראַשען.
איצט מױג איך דיר ניט.

— איך געדענק ניט וואָס אמאל איז געווען, — פלעגט ער
זאָגען, האַלטענדיג זיין ציגאַר צווישען די צייהן — דו ביזט אַ
סערעכע, איך קען זיך מיט דיר אין ערגעץ ניט ווייזען. עס גלױבט
זיך מיר גאַר ניט איך זאָל האָבען מיט דיר חתונה געהאַט. איך
געדענק ניט...

— דו האָסט פּערל־אַרען דעם זכרון, האָ? אַ בראַך צו דיר!
האַנטשיק אַ יחסן געוואָרען, און האַשע מױג שוין ניט! וויסט
גאַר ניט אויב דו האָסט חתונה געהאַט מיט מיר, אַ בעזער, פינסטער
רעד, וויסטער רחמנות אויף דיין קאַפּ! האַנקע לאָבון, האָסט
פּערגעשען, נאָ איך האָב דיר געקויפֿט אַ פּאַאַר הויזען צו דער חתונה.
אַ קלאַג צו דיר, „האַלע־סטײַטיק“...

צײַטגעוויזן איז איינפאַך געווען אויף האַנטשיק'ען אַ ביטערער
צער. מענטשען פלעגען איהם דערנעהן די יאָהרען: „געדענקסטו
דאָס?“ „געדענקסטו יענעם?“ „דאָס איז געווען דאָ און דאָ;
דאָרטען און דאָרטען,“ פונקט ווי אַ ריעל־עסטייט־מאַן קען געדענקען
יעדע קלייניגקייט. מענטשען פּערגעסען, אַז נאָט ניט איינעם
אלע גוטע זאַכען מיט אמאל. ניט ער איינעם ריעל־עסטייט, נעהמט
ער איהם צו דעם זכרון...

אויסגערעגט פלעגט אונזער העלד ווערען ווען זיינע אַלמע
בעקאַנטע און קרובים פלעגען איהם רופֿען ביי זיין היימישען נאָמען
„האַגע“ אָדער „האַנטשיק“. ער האָט שוין לאַנג פּערגעסען, אַז ער
האָט אזוי געהייסען, און סתם די חוצפה דערפון, צו רופֿען איינעם
האַנטשיק אין דער צײַט ווען ער האָט אַזאַ חנ'עוודיגען נאָמען ווי

גאלדענלאַקש! ער פלעגט דערפאר אויף האַנטשיק גאָר ניט ענט-
פערען, ער פלעגט ניט געדענקען, אז דאָס איז ער, און וואָס איז
די עולה? אַ מענש מעג פערליערען דעם זכרון.

אין שוהל, וואו האַנטשיק איז געווען פרעזידענט, פלעגט מען
איהם אויסרופען „יעמוד ר' אלחנן אלימלך תנחום בר' פלמיאל למך
גרשון שלישי“. די פיינע עליה פלעגט איהם שטארק הנאה טהאָן.
אַבער דער צעטעל „גרינע“ נעמען פלעגט איהם שלאָגען צום האַרצען.
„אַלץ האַנע האַנטשיק“ — פלעגט ער טראַכטען — „איך קען דער-
פון ניט פטור ווערען. אַך, ווען מען וואָלט דאָס געמעגט אויפרופען
מיט'ן אַמעריקאנישען נאָמען און פאַמיליע-נאָמען, מיט די ביזנעס
מיט אַלעמען! ווען מען וואָלט דאָס דערלאָנגט אַ רוף אויף:

„יעמוד מורנו ר' הענרי גאלדענלאַקש ריעל עסטייט בראָוקער,
פייה פראַפערטיס אין די בראַנקס, טו טענעמענטס אין האַרלעם,
וואָן טענעמענט מיט טו בייסמענט סטאָרס אין פיטט סטריט, טרי
לאַטס אין בראַנזוויל און פאָר בילדינגס אויף „ליסט“ אין פיפקין
(פיטקין) עוועניו, פרעזידענט פון קראַצמיד לאַדזש, טראַסטי פון
חברה נומל בענשען, האַנאָראַרי ברודער פון פאָטאָאָקעווער בענעוואָ-
לענט סאָסייעטי, טרעזשורער פון טים טאָמער אגודה, טרעזשורער
פון באַראַבאָנעווער טשאַריטי אינסטיטוטשאַן, טרעזשורער פון די
צינגלער יאָנג ליידעס מלבוש ערומים קלאָב און פרעזידענט פון די
גאַרניטער ק"ק אַנש צמח צדקה צדיקים — שלישי!“

אַך, ווי שעהן דאָס וואָלט געווען! אבער טאָקע שעהן פאר
גאָט און פאר לייט... פיעל מאָל פלעגט ער זיך קלייבען פרעגען דעם
מגיד פון דער חברה פאַרוואָס מען זאָל אין אַמעריקא ניט אויפרופען
צום ספר מיט דעם ענגלישען נאָמען און פאַמיליע-נאָמען? אַ
נאָמען, וואָס איז גוט גענוג אויף אַ „דיד“ אָדער אַ מאָרטגיידיזש,
דאַרף זיין גוט גענוג פאר אַן עליה אויך... אין אַמת'ען, וואָס איז עס
זיין שוהל, וואָס די פינסטערע „ויראַפּ“ האָט איהם אָנגעהאַנגען
אַ שאַק משונה'דיגע נעמען? ווער איז שולדיג וואָס מען רופט

איהם האנטשיק און זיין טאטען למך? אין אמעריקא אָבער בייט
דאָך יעדער איבער זיין נאָמען. אז גאָלדענלאַקש פּאסט אויף ריעל-
עסטייט רעקאָרדס, מעג עס פּאסטן פאַר דער שוהל אויך... אָט, אָט
פלעגט ער שוין וועלען צוגעהן צום מגיד, אָדער איהם צורופען צו
זיך און פרעגען... אָבער אין מיטען-דערינען פלעגט ער זיך מישב זיין,
מאָמער לוינט דאָס ניט. אָבער די פּראגע פלעגט איהם שמענדיג
עגבערען.

איין מאָל האָט ער געמאכט אַ גרויסען „ריעל“, אַ געשעפט פון
געשעפטענלאַנד: ער האָט אויסגעביטען „לאטס“ אויף אַ מענער-
מענט-הויז, אין וועלכע ער האָט אַריינגעמאכט אַ מרחץ מיט אַ
מקוה, און דער השבון האָט געוווּזען אַ גרויסען פּראָפּיט. האָנטשיק
גאָלדענלאַקש איז געוואָרען אזוי שטאַלץ ביי זיך, אז ער האָט זיך
בעשלאָסען דורכצופיהרען זיין פּלאַן און פרעגען דעם מגיד מכה
די עליה-ביזנעס, און, שמעהענדיג איינמאָל אין שוהל אין מזרח-
וואַנד האָט ער זיך געווענרעט צום מגיד:

— רבי, — האָט ער אַ וואונק געטהאָן — זייט-זשע מוחל.
דער רבי'ל איז צוגעלאָפען מיט אונטערטהעניגקייט. האָנטשיק
האָט אָבער פּלוצלונג חרטה געהאַט. סטייטש, ווי פרענט מען דאָס
אַזא קשיא? ניין, ער וועט ניט פרעגען.

— זייט מוחל, רבי, וואָס איך האָב אייך געבאָדערט, — האָט
האָנטשיק געזאָגט — אפשר האָט איהר אַ שמעק טאַבאַק?

— מיט פּערגעניגען... — האָט דער רבי'ל געענטפּערט און
געעפענט ברייט די טאַבאַקערקע. האָנטשיק האָט אַריינגעשמעקט
די גראָבע פינגער, האָט גענומען אַ פּישערשען שמעק טאַבאַק, האָט
אַ געזונדען שמעק געטהאָן און אַריינגענאָסען דעם מגיד גלייך אין
פנים אַריין.

— האָט קיין פאַראיבעל ניט, רבי, — האָט האָנטשיק געשטאַ-
מעלט — עקסקויו מי, איך האָב אייך געוואָלט פרעגען אַ שאלה,
אָבער אין מיטען-דערינען האָב איך פּערלאָרען דעם זכרון....

— עם טרעפט... — האָט דער מגיד געזאָגט מיט אַ שמייכל.
דאָס איז אָבער געווען דאָס לעצטע מאָל וואָס מיסטער גאַלדענר
לאַקש האָט פּערלאָרען דעם זכרון. עס האָט פּאַסירט עפעס אזוינס,
וואָס האָט איהם אין גאַנצען אויסגעהיילט פון זיין קראַנקהייט און
ער האָט ווידער אָנגעהויבען צו געדענקען ווי אין די אַמאָליגע
יאָהרען.

די מעשה דערפון איז אזוי געווען:

געהענדיג פון שוהל הערט ער ווי די צייטונגס־פּערקויפּער
שרייען „עקסטראַ! עקסטראַ! צוויי באַנקען געבראַכען!“
האַנטשיק האָט זיך גלייך דערוואוסט, אַז דאָס זיינען די באַנקען
וואָס האָבען איהם געזאָלט בענייען די אויסגעלאָפּענע מאָרט-
גיידזשעס אויף מאַנכע פון זיינע הייזער. איידער ער איז געקומען
אַהיים האָט ער זיך דערוואוסט, אַז עס איז געוואָרען אַ גרויסער
געלד־פּאַניק, מען קריעגט ניט קיין סענט אין ערגעץ, און ריעל-
עסטייט־לייט, וואָס דרעהען זיך מיט פרעמד געלד, אזוי ווי
האַנטשיק, ווערען זיך מיט זייערע פּראָפּערטיס, ניט זיי קענען זיי
אַרונטערשלינגען און ניט אַרויסשפּייען. עס איז געוואָרען אַ
ביטערער קרויזיס, און מיסטער גאַלדענלאַקש האָט זיך ביסלעכווייז
אָנגעהויבען דערמאָהנען זאַכען, וואָס ער האָט שוין לאַנג פּערגעסען.
מיט יעדער פּראָפּערטי, וואָס ער האָט געהאַלטען אין פּערליערען
האַט ער זיך אַלץ מעהר דערמאָהנט. ער האָט אָנגעהויבען צו דער-
קענען מענשען. דער שוואַרץ־יאָהר ווייס, קיינער זאָגט איהם ניט
קיין „גוט מאָרגען“. אַלטע בעקאַנטע, לאַנדסלייט, ער געדענקט זיי
אזוי גוט, מיט מאַנכע איז ער אין חדר געגאַנגען... זיי מיינען, אַז
ער האַלט זיך גרויס, אַז ער וועט זיי ניט ענטפּערען: שוטים! ער
האַט זיך קיינמאָל ניט גרויס געהאַלטען, אַ פּערנומענער מענש, האָט
קיין צייט ניט געהאַט, ס'איז איהם אין זינען ניט געלעגען...
— הער, האַשעל, — האָט ער זיך איינמאָל אָבגערופען צו
זיין אידענע, וועלכע האָט ניט פּיעל געוואוסט פון זיינע פּינסטערע

געשעפטען — ווי מיינסטו, איך... וואָלט נאָך געקענט... זיין אַ
פּישער? ...

חאַשע האָט זיך דערשראַקען. זי האָט געמיינט אַז איהרען
איז עפעס צוגעקומען. נור איידער זי האָט נאָך געהאַט צייט צו
ענטפערען, האָט ער איהר וויעדער אַ פרעג געמאַהן :

— האָסט אפּשר די לעצטע צייט געטראָפּען אונזער אַמאָליגען
שכּן בעריל לאַפעמאַטניק, וואָס האָט פאר אונז אַמאָל צונויפגעמאַכט
צעהן־דאָלאַר אויף דיר־העלד, ער איז געווען זעהר אַן אַרענטליכער
מענש... איך וועל איהם קיינמאָל ניט פּערגעסען...

חאַשע האָט געמיינט אַז איהר מאַן איז קראַנק, אָבער ער איז
נאָר געזונד געוואָרען : ער האָט געוואונען דעם זכרון...

קאלעקטען רענט

די געוואוינהייט, זאָגט מען, איז די צווייטע נאטור, און ווי עס שיינט איז דאָס טאַקע אמת אויך. אָט האָט זיך באַרנעט קרעפֿך איינגעוואוינט צו קאַלעקטען רענט, קען ער פשוט אָהן דעם ניט לעבען.

ביי קרעפֿ'ן איז איינס פון די צוויי: אָדער קאַלעקטען רענט, אָדער הלילה שטאַרבען, און ער וואָלט, שונאי ישראל, בעסער גע- שטאַרבען, איידער איבערהיפען אַן „ערשטען“ און ניט געהן קאָ- לעקטען.

— איהר ווייסט ניט דעם מאכל פון נעהמען דירה-געלד, — ערקלערט ער אָפט זיין הויזגעזינד — מיר קומט צו דערפון א שטיק געזונד. די שעה זאָל ניט זיין! מיר דאַכט, ווען איך זאָל דאַרפֿען ווערען אויס לענדל־אַרד, וואָלט איך זיך אפשר אַ מעשה אָנגעטהאָן.

קרעפֿך איז אַמאָל געווען איינער פון די גרויסע אויפגעקומענע ריעל־עסטייטלייט. ער איז שוין געווען, ווי די ווייבער זאָגען, „איינ מאָל אַ ריעל־עסטייטמאַן“, אָדער, ווי דער ענגלישמען זאָגט, „אַ ריעל־עסטייטמען און אַ האַלב. ער האָט אַמאָל אויסגערעכענט, אַז ווען אַלע זיינע „מענענמס“, שכנים הייסט דאָס, מיט זייערע קינדער און קינדס־קינדער זאָלען בעלאַנגען צו איהם, וואָלט ער אפשר געהאַט אַן אַרמעע ווי דער רומענישער קעניג, און וואָלט אפילו ניט מורא געהאַט צו געהן אויף אַ מלחמה מיט פרייסען.

מאַנכעס מאָל פלעגט ער זיך טאַקע בעטראַכטען פאַר אַ שטיקעל קיסר, זיינע פראָפערטיס האָבען איהם געשיינט ווי קאַזאַרמעס, ווי

פעסטונגען, אָנגעפיקעוועט מיט פערשיעדענע מיליטער, און זיינע טענענטס פלעגט ער בעטראכטען ווי זיינע אונטערטהאנען, וואָס מוזען איהם צאָהלען קאָנטריבוציע, זאָנסט קען ער זיך אָברעכענען מיט זיי.

ער גיט אַ בעפעהל, און זיי ליעגען אין גאָס! אַ קלייניגקייט אזא כח! אַ קיסר, נור אַ קיסר קען טהאָן אזא זאך...

איצט געה איך סמאָטרעווען מיין חיל... — פלעגט קרעפֿן זאָגען כלומרשט אין אַ געלעכטער באלד דעם „ערשמען“ אין דער פריה, האַלטענדיג דעם ביכעל מיט די „רענט רעסיס“ אין קעשענע, אַ צילינדערהוט אויפ'ן קאָפּ און אַ בעגולטען שמעקען אין האַנד. זיין פנים פלעגט דאָן זיין לויטער שמייכעל, און מיט אַ שטאַל־צען טריט, ווי אַ זשאַנדארמסקער פּאָלקאוויק, אָדער אַ גענעראַל אַ קאָזאַק, פלעגט ער זיך אוועקלאָזען צו די „קאזארמעס“.

צייטען ביימען זיך אָבער: קעניגע ווערען אראָבגעוועצט פון זייערע טהראָנען; מלוכות ווערען „ניט דאָס“; פּאָלקאוויקעס און אפילו גענעראַלען, ניט דאָ געדאַכט, פאלען אַרונטער פון די פערד און לינקען זיך אויס אַ פּוס, אָדער זיי פערטרייסלען זיך אַן אויג מיט אַ באַמבע.

און בערע קרעפֿן איז נעבעך אויך ניט מעהר „אויפ'ן פערד“, ער געהט עפעס ווי אַן אויסגעלונקענער, די אויגען זיינען איהם אויך אזוי ווי פערטרייסעלט, ער ווייס אַליין ניט פון וואָס, פונקט ווי אימיצער וואָלט איהם אַן עין־הרע נעגעבען...

יא, צייטען ביימען זיך. ער איז אַמאָל געווען אַלל־ראַיט, אָבער טאַקע גאָר אַלל־ראַיט. ער האָט זיך אַרויפגעדראַפּעט אויפ'ן רעכטען שפיץ פון אַלל־ראַיט. דער מיאוסער קראַך אָבער אין די ריעל־עסטייט ביזנעס אין דעם לעצטען פּאַסקודנעם געלד־קריזיס האָט איהם אזוי ווי איבערגעקעהרט אויף דער לינקער זייט. ער האָט מעהר קיין פנים ניט.

די וואָס האָבען געהאַט גענוג שכל און קוראַזש צו פערקויפען

זייערע הייזער און שטיקלעך ערד איידער די פאניקע האָט אויס געבראַכען, האָבען געכאַפט אַ מקח און זיך אָבגעטונקט אין מטבעות. קרעפּף אָבער האָט זיך ניט געוואָלט שיידען מיט זיינע הייזער. ווען ער וועט זיי פּערקויפּען, וועט ער דאָך זיין אויס לענדל־אַרד און וועט ניט פּיהלען דעם געשמאַקען טעם פון קאַלעקטען רענט. ער וועט טאַקע האָבען געלד אין באַנק, אָבער ווער האָט דאָס ניט אַ באַנק ביכעל אין אַמעריקאַ? ניין! ער וועט דאָן זיין אַ מענש ווי אַלע מענשען, דאָס טויג איהם ניט. פּראָפּערטיס אָבער איז גאָר אַנאַנדער זאַך, אַ לענדל־אַרד איז קיין מענש ניט... אַ לענדל־אַרד איז... אַ לענדל־אַרד.

אַזוי האָט זיך נעבעך בערע קרעפּף מיט זיינע פּראָפּערטיס לאַנג ניט אָנגעפּרעהט. דער לייטער פון הצלחה האָט פּלוצלונג גענומען ציטערען ווי אַ קרחת, און קרעפּף האָט זיך איבערגעקוליעט און אַראָבגעקייקעלט פון אַלע שטאַפלען מיט'ן אויבערדאָס איבער'ן מה. עס איז פון איהם געוואָרען אַ תל. זיין פּריהערדיגע גוטע מערכה איז צוקראַכען געוואָרען ווי אַן איבערגעקאָכטער קרעפּף אין אַ פּאַן הייסע וואַסער. עס איז איהם כמעט גאָר ניט געבליעבען, און דאָס, וואָס ער האָט, מאַכט איהם „צו זינגען און צו זאָגען“.

ער קאַלעקטעט נאָך אפילו איצט אויך, אבער אָך און וועה צו אַזאַ קאַלעקטען! נור וואָס זאָל ער טהאָן? ער מוז, ער איז דערצו געוואוינט, און געוואוינהייט איז די צווייטער נאַטור, יו נאָו, מיכאַ, קאַלעקטעט ער...

פון זיין גאַנצע פּריהערדיגע „מלוכה“ איז איהם נור איבער געבליעבען איין איינציגער „פּאַלאַץ“ אין איינעם פון די גענענדען פון שטאַדט, וואָס ריעל־עסטייט לייט רופּען „נאָרד פּאַל“, ווייל קיינער וואוינט דאָרט ניט. מען קען דאָרט ניט וואוינהען. די הייזער זיינען זקנים, אַלט, „געריהרט“ און יאָדישליווע, אָהן לייב, אָהן לעבען, אָהן די נויטיגע בעקוועמליכקייטען, דערצו נאָך ווייט

פון א קאר אָדער א „סטיישאָן“. די בעפעלקערונג איז דאָרט „אויס געפראָרען“ ווי אויפ'ן „ים הקרה“, און עם פערבלאָנזושען נור אזעלכע קאָסטמאָמער, וואָס קענען זיך אייגענטליך בעגעהן אָהן א דירה אין גאַנצען און עם אָרט זיי אַ האָאר ניט וואו זיי שלאָפען און וועלכען פאָליסמאַנ'ס „קלאָב“ עם דעקט זיי צו...

אָט וויפיעל שויבען אין די פענסטער פון קרעפּף'ס פראָפּערטי עם געפינען זיך, זיינען זיי אַלע אויסגעצאָצקעט מיט „טאָ לעטס“, אָבער דאָס העלפט ווי אַ מוירמען באַנקעס. זעלמען ווער עם דינגט דאָרט אַ דירה און קוים ציהט דאָרט אימיצער אַרײַן, מוז מען איהם געבען דעם ערשטען חודש אומזיסט, דעם צווייטען חודש האָט ער ניט צו בעצאָהלען, דעם דריטען וויל ער ניט בעצאָהלען דעם, פינפטען חודש זאָגט ער צו צו בעצאָהלען אויפ'ן פינפטען, דעם פינפטען מוז מען איהם וואַרטען ביז דעם זעקסטען, וויל מען דאָרף אַ נייעם מאָרטניידזש — מוז מען ווייזען דעם מאָרטניידזשיר, אַז די הויז שטעהט חלילה ניט לעדיג און איז בעוואויהנט פון קאָפּ ביז די פיס; אויפ'ן זיבעטען חודש מוז איהם דער לענדלאָרד אַלײַן צוצאָהלען ער זאָל „מוחל זײַן“ טרובירען זײַן כבוד און ארויסציהען. ער מוז איהם אויך געהן העלפען זוכען נייע „רומס“, געבען דעם נייעם בעל הבית נייע האַנדגעלד, דאָן דאָרף ער זיך ניט פוילען אַלײַן צו בעשטעלען אַן עקספּרעסמאַן, בעצהלען מוה־געלד און געבען דעם געוועזענעם שכן עטליכע סענט אין קעשענע „צו ספענדען“, אַם וועניגסטענס אויף די ערשטע עטליכע קעסעלעך ביער, און טאָר נאָך אַלעם דעם ניט פערנעסען אַרײַנוואַרפען אַ מטבעה אין פּושקע דער פאַר וואָס ער איז אזוי לייכט פטור געוואָרען פון אַ „כשר'ע מצואה“, דען, ווען גאָט העלפט, קען מען פון אזאַ „מענענט“ אזוי גרינג ניט אָבשניידען, און מען שפּײַט פריהער אויס די לונג, איידער מען זעהט די צוויי צובראָכענע ביינקלעך מיט דעם שווינדזיכטיגען מאַטראַץ אויף אַ וועגעל.

— נוואַלד, בערלי, טשעפע זיך אָב פון דער חורבה, זי שטעלט

דאָך אונז בדרלות! — בעט זיך מיסעס קרעפך ביי איהר מאן, ווי ביי א גזלן.

— כלעבען, שוואַגער, — זאָגט זיין ווייב'ס גרינע שוועסטער
— אייער מאיאָנמעק טויג אויף צרות. אין יעווראָפּא וואָלט איהר
שױן מיט אזא מויער בעסער געמאַכט. ק'טשאַרטו! וואָס דאַרפט
איהר דאָס?

— „פאַפּא גיוו איט אַפ! — ס'הייסט: טאַטע, לאָז דאָס געהן
אין דר'ערד אריין! — וויינט דאָס עלטערע מיידעל.

— „ליוו איט, ליוו איט גאָ טו...!“ לאָז דאָס געהן צום
וואַטעמאַכער! — שרייען אלע מיט אַמאָל.

— וואָס ווילט איהר האָבען פון מיר? — שרייט בערע קרעפך
מיט אַ מיטלייד.

שטאַרק פערדענקען קרעפך'ן קען מען אויף ניט. געוואוינהייט
איז די צווייטע נאַטור. ער איז געוואוינט צו געהן אין די הייזער
און קאַלעקטען נאָך פון איראָפּא... דאָרט פלעגט ער געהן אין
פרעמדע הייזער. אין אַמעריקאַ איז ער אויך געגאַנגען אַ לאַנגע
צייט אין די הייזער, אין פרעמדע הייזער און „קאַלעקטעט“...
שפעטער האָט ער קאַלעקטעט אין אייגענע הייזער און איז נאָך פון
דעסטוועגען געגאַנגען אין פרעמדע אויף... איצט האָט ער נור איין-
איינציג הויז, לאָזט איהם פשוט ניט דאָס האַרץ עס צו פערליערען.
פערקויפען קען ער ניט, און דאָס לאָזען געהן צום טיוועל איז אַן
„עברה“.

אין אמת'ען וואָלט די פאַמיליע קרעפך טויענד מאָל גליקליכער
געווען אָהן דער פראָפּערטי. די יונגע קרעפך'לעך וואָלטען געוויס
גליקליכער געווען און עס איז קיין וואונדער, וואָס זיי פּרעגלען זיך
פאַר כעס, דען דאָס נאַנצע ביסעל שמאַלץ פון זייערע פּערדיענסטען
צופאַטשקעט זייער טאַטע אויפ'ן „נאָרד פּאָל“.

און זיי פּערדיענען אַ סך.

דאָס עלטסטע מיידעל איז אַן אַרטיסטקע אין נאָדעל-אַרבייט,

זי נעהט אויס די טהייערסטע שפיצען אויף קאסטבארע פרויען-
יאקען און פערדיענט דרייסיג דאָלאַר אַ וואָך.

אַ צווייטעס מיידעל אַרבייט ביי אַן אַריסטאָקראַטישער
טשעפּקע-מאַכערין און מאַכט איהרע פינף-און-צוואַנציג דאָלאַר אַ
וואָך. דאָס אינגסטע מיידעל איז אַ סטענאַגראַפּיסטקע און בוכ-
האַלטערקע און פערדיענט פּונצעהן דאָלאַר אַ וואָך. צוויי זיהן
טראַגען אַריין דרייסיג דאָלאַר אַ וואָך, דערצו האָבען נאָך די קרעפּכס
אַ קעלער-קראַם, אַ „בייסמענט“ מיט וואָלענע שטיקלעך, וואו די
אַלטע מיסיס קרעפּך שמעהט און פערדיענט, און זעלטען ווען עס איז
דאָ אַן איבריגער גראַשען, דען אַלץ קריכט אַריין אין דער לעדיגער
פּראָפּערטי.

פּראָצענט פאַר מאַרטגיידיזשעס, טעקסעס פאַר פּיער און פאַר
וואַסער, רעפּעראַציע — עס קאָסט און עס קאָסט.

דאָ ווערט געברייכט אַ „סילינג“ און דאָרט פערבייזערט זיך אַ
„טשימני“ און לאָזט ניט דורך דעם רויך און טהו איהם עפעס!
היינט סתם צרות, פון וועלכע עס איז ניט אויסצוהאַלטען: אַ
שכור'ער אירלענדער שכן איז אַראָבגעפאַלען פון די טרעפּ און האָט
זיך אויסגעהאַקט די צייהן, — נאַטירליך, איז דער לענדלאַךר שולדיג
וואָס ער האָט אזעלכע שלעכטע טרעפּ. דאָ פערלענגט זיך אַ לופּט-
פּאַיפּ און דאָרט עפענט זיך אַ וואַסער-פּאַיפּ. אַן איטאַליענער האָט
פאַר כעס צובראַכען אַלע טהירען מיט די לאָדענס און אויסגע-
הייצט מיט זיי דעם אויווען; אַ סלאָוואַק האָט פאַר אַן עהנליכע פרע-
טעניוע אַראָבגעריסען די וואַנד-פּאַפּיער מיט די ליים מיט אַלעמען
און פערשטאַפט זעהר אַ נויטיגע עפּנונג.... נאָכדעם האָט ער מודיע
געווען די „באַאַרד אָוו העלטה“ (געזונדהייטס-בעאַמטע), אַז ביי
איהם אין הויז, „הערט זיך עפעס אַ שטאַרקייט“... ער האָט מוראַ, ער
זאָל חלילה ניט קראַנק ווערען....

די שטאָרט האָט זיך אין דעם אַריינגעלענט, די פּאַליציי האָט
זיך אַריינגעמישט, און קרעפּך האָט געקראָגען אַ וואַרנונג איבערצור-

בויען דאָס הויז, אויב ניט, וועט מען דאָס אין גאַנצען פּערדאַמען און
קיינער וועט דאָרט מעהר ניט טאָרען וואויהנען... ער וועט פשוט
בלייבען אָהן אַ שכן און וועט בדלות ווערען...
די פּאַמיליע האָט זיך דערפּרעהט : איצט וועלען זיי אפּשר
האַבען אַ געלעגנהייט צו פּערליערען די תּורבה, אבער קרעפּף האָט
זיי באַלד איבערצייגט, אז אונגעזאַמט וועט ריעלעסטייט וויעדער
אָנהויבען „בומען“ און זיי וועלען זיין אַלל־ראַיט גאָר אויפ'ן אַלטען
שטייגער. דערווייל זיינען זיי פּאַרט אַ לענדל־אַרד'ס קינדער און
ער געהט קאַלעקטען רענט.

הומאָר און סאַטירע

צווישען שלעפערס

„מיסטער, קויפט אן אויבערראַק!“ האָט מיך פּלוצלינג איבער-
ראַשט און אָבגעשטעלט אַן „אַריינשלעפּער“ פּון אַ קליידער־קראַם
אין מיטען פּון דער בכבוד/ער קאַנעל סטרויט.

איך האָב פּרובירט זיך מאַכען גיט הערענדיג און ווייטער געהן,
אַבער דאָס האָט מיר גיט פּיעל געהאַלפּען. דער אַריינשלעפּער האָט
מיך שוין געהאַלטען פאַר אַ קנעפּעל און מיט אַ בעפּעהלענדען טאָן,
זוי אַ פּאַליסמאַן, געשריען „קויפט אן אויבערראַק!“

— גאָט איז מיט אייך! — האָב איך מיך ביי דעם אידען
געבעטען — וואָס פאַלט אייך איין? וואָס פּעהלט דען מיין אייגע-
נעם אויבערראַק? איך האָב דאָך איהם ערשט גיט לאַנג צוריק ביי
אייך געקויפט.

— און איך זאָג אייך, קויפט אן אויבערראַק! — האָט ער זיך
געהאַלטען שטייף ביי דאָס זייניגע — פּאַלגט מיך און קויפט,
פּאַלגט אַ אידען! איך בין כּלעבען אויסען אייער טובה, איהר
קענט זיך נאָך חלילה פּערקיהלען. פּערגעסט גיט, אז איהר האָט
זיך גיט מיט וואָס צו פּערשפּילענען.

אַזוי רעדענדיג האָט ער מיר גענומען אַריינצעהלען אין האַנד
די קנעפּלעך, וואָס זיינען שוין זייט אַ וואָך „געהאַנגען אויף
משקולות“ און ער האָט זיי יעצט אין גאַנצען אַרויסגעדרעהט.

— דאָס זיינען דאָך טאַקע מיינע קנעפּלעך! — האָב איך
פּראָטעסטירט.

— ווער לייקענט חלילה? — האָט ער מיר אונשולדיג צו-
געגעבען — איך זאָג דען, אז זיי זיינען מיינע קנעפּלעך? איך
זייל זיי דען בעהאַלטען פאַר זיך? פּערגעסט אבער גיט, אז מיט

אויסגעריסענע קנעפלעך קען מען זיך ניט פערשפילענען! — האָט
ער שטארק בעטאָגט זיינע לעצטע ווערטער.

— ווען אייערע קנעפלעך רייסען זיך אזוי גיך אויס, — האָב
איך בעמערקט — וויל איך מעהר מיט אייך ניט האַנדלען.

— דאָס איז די שולד פון יענעם „סיילסמען“ (פערקויפער), —
האָט מיר דער פּנע־רע ערקלעהרט — מיר האָבען איהם שוין אַוועק
געשיקט. ביי אונז האַלט מען ניט אַזעלכע סיילסלייט... קומט!
איז דעם נייעם ראָק וועלען זיך שוין די קנעפלעך ניט אויסרייסען,
איך וועל אייך געבען אַ סיילסמען, אַז איהר וועט מיך האָבען צו
געדענקען.

— סעי, העררי! — האָט מיין אַריינשלעפער זיך געווענדעט
צו דעם חתן־בּחור — פּערקויף דעם מאַן אַן אויבערראָק! ער דאַרף
אַן אויבערראָק, דו הערסט? נור גיב איהם די ריכטיגע סחורה;
זעה די קנעפלעך זאָלען זיין שטארק איינגענעהט...
אַנשטאַט זיך צו ראַנגלען מיט איינעם, האָב איך זיך שוין
איצט געמוזט ראַנגלען מיט צוויי.

— וואָס פאַר אַן אויבערראָק ווילט איהר? — האָט זיך צו
מיר דער נייער חברה־מאַן אַ נעהם געטהאָן — זאָגט! מיר האָבען
אַלערליי. ווילט איהר אַ קורצען אָדער אַ לאַנגען? וואָס פאַר אַ
קאַליר? ווייס, שוואַרץ, ברוין אָדער פּאַפּיליאַטע? סינגעל
בריסטיג (ברעסטעד) אָדער דאָפּעלט (דאָבעל) בריסטיג? אַ גאַנצע
פּלייצע אָדער אַ געהאַקטע? מיט אַ שפּאַלט אָדער אָהן אַ שפּאַלט?
אַ לאַנגען שפּאַלט אָדער אַ קליינעם שפּעלטעל? מיט שליצען פון
די זייטען, אָדער אָהן שליצען? גלייכע קעשענעם אָדער קרומע?
אַ סאַמעטענעם קאַלנער אָדער אַ שטאַפּענעם?

— אַ שאָד אייער מיה און מאַטערניס, מיסטער, — האָב איך
אויסגערופּען בעזלעך — איהר וועט מיר קיין אויבערראָק ניט פּער־
קויפּען; איך דאַרף דאָס ניט.

— איהר זייט ניט דער איינציגער וואָס דאַרף דאָס ניט. —

האָט מיר דער פּערקויפּער ניד געענטפּערט — מיר דאַרפּען דאָס אויך ניט, דערפּאַר ווילען מיר דאָס אַרויס'פּטר'ען וואָס נוכער. איהר מיינט, אז מיר „מאַנופּעקטשורען“ אויבעררעק אויף קאַטאַ-וועס, זיך מיט זיי צו האַלטען? מיר מאַכען זיי צום פּערקויפּען. מיר קענען ניט בעשטעהן צו לאָזען אייך געהן אין אַן אויבערראַק אָהן קלעפלעך...

— אַרויסגעוואָרפּענע רייד, — האָב איך דעם נורניק געגעבען צו פּערשטעהן — איהר האָט ניט געטראָפּען דעם ריכטיגען קונה.

— זעהט איהר, מיסטער, און איך וועל אייך ווייזען אַ קונץ, אז איהר וועט יא קויפּען אַן אויבערראַק. דערויף הייס איך שוין העררי דער גרויסער. איך פּערקויפּ אייך אַן אויבערראַק צי איהר ווילט צי ניט...

אָט אזוי האָט מיט מיר „העררי דער גרויסער“ איינגע'טענה'ט, פּונקט ווי איך וואָלט געווען זיינע אַ זאך און וואָלט נאָר קיין אייגענעם ווילען ניט געהאַט.

זעהנדיג אָבער, אז ער קען מיר קיין אויבערראַק ניט פּער-קויפּען, האָט ער צוזאַמען מיט'ן אַריינשלעפּער גענומען אַריינרעדען אין מיר אַ פּאַר הויזען. דאָ האָבען זיי כמעט ווי געטראָפּען און איך האָב מורא געהאַט אז זיי וועלען מיר טאַקע פּערקויפּען אויך — דען וועלכער אידישער שרייבער קען זיך בעריהמען אז ער נויטיגט זיך ניט אין דעם דאָזיגען מלבוש?

די צוויי געניטע חברה'לייט, דער „שלעפּער“ מיט'ן פּער-קויפּער האָבען געאַרבייט אויף אַלע כלים מיך אַריינצופיהרען אין קראָם. זיי זיינען פּערשוויצט און הייזעריג געוואָרען, און איך בין דאָך געבליעבען אויפ'ן טראָטואַר. מיט די גרעסטע עקשנות בין איך געשטאַנען דרויסען און זיך ניט געלאָזט איבעררעדען.

נעבען דעם קליידער-געשעפט איז גראַד געווען אַ געשעפט פון קאַפּעלושען, און, ווען דער אַריינשלעפּער פון יענעם געשעפט האָט

געזעהן, אז די ערשטע צוויי קענען מיט מיר נאָר ניט מאַכען, האָט
ער זיך אַרײַנגעמישט:

— וואָס טשעפעט איהר זיך צו אַ מענשען? — האָט ער זיי
גע'מוסר'ט — איהר זעהט דאָך, אז דער מאַן האָט אַן אויבערראַק
און געהט נאָך אין גאָר נישקשה'דיגע הויזען... וואָס ער דאַרף
און מוז האָבען איז אַ קאַפּעלע, אַ העט דאַרף דער מאַן
און אײַך וועל זי איהם טאַקע פּערקויפּען...
אויף אזא אַרט האָבען מײַך יענע צוויי לַצײַם אָבגעלאָזט און
דער נייער האָט מײַך אַרײַנגענומען אין דער אַרבייט.

— קומט, מיסטער, — האָט ער זיך אָנגעטראָן אַן מיר —
אײַער העט איז אַרויס פּון „שייף“ (פּאַסאַן); דערצו קלײַדט זי
אײַך סתּם ניט; זי האָט אײַך קײַנמאַל ניט געקלײַדט. אײַך דאַט
אײַך אויף ווינטער קײַן שטרױענע העט ניט צו קױפּען, אײַך וועל
אײַך ניט אַרויפּרעדען אַ העט אויפ'ן קאַפּ, וואָס זאָל אײַך ניט
פּאַסען צום פּנים...

די טענות פּון דעם העט־פּערקױפּער האָבען מײַך אַביסעל
געשמײַכעלט: אײַך האָב ערשט בעשטימט געוואוסט, אז אײַך האָב
אַ קאַפּ און האָב אַ פּנים בײַ לײַטען... האַנדלען אָבער האָב אײַך ניט
געוואָלט, נאָך ניט פּלעק.

נעבען דער העט־קראַם איז געווען אַ קראַם פּון העמדער,
קעלנער, קראַוואַטען און פּאַטשױלקעס. ווען דער אַרײַנשלעפּער,
וואָס איז געשטאַנען דאָרט פּאַר'ן טהיר, האָט געזעהן ווי דער קאַפּע־
לױשניק קען מײַך ניט „אײַנבױסען“, האָט ער אויסגעשריען:

— לאָז צורױ אַ אידען! אַ גוי איז ער, וואָס? ער געהט
דען חלילה מיט אַ הױלען קאַפּ? דו זעהסט דאָך, אז ער דאַרף
נעבעך אַ העמד... דער קאַלנער איז אַביסעל שוואַרצלעך, די מאַנ־
זשעטען צודריבעלט און דער קראַוואַט איז אַ פּאַר־אַיִגהריגע מאַדע.
דער דאָזיגער קאַמפּלימענט האָט מײַך ניט זעהר געפּרעהט, נור
אײַדער אײַך האָב נאָך צײַט געהאַט עפּעס צו ענטפּערען, האָט זיך

שוין דערהערט די שטימע פון דעם אריינשלעפער פון א דערבייאגע
שוד־קראָם.

— וואָס בינדט איהר זיך צו א מענשען סתם אין דער וועלט
אריין ? האָט דער נייער שלעפער אויסגעשריען — א שוואַרצען
קאַלנער קען מען אויסוואַשען. ניש־קשה, די „מיסעס“ איז ניט
קראַנק און דעם „טשיינימען“ האָט נאָך אויך דער שוואַרצ־יאָהר
ניט צוגענומען, מען טרייבט נאָך ניט אַרויס קיין כינעזער פון
אַמעריקא... א קנאפער זאָרג מיט שוואַרצע וועט, אָבער אויס־
גערעהטע אָבזאָצען איז א „מיאוסקייט“... וואָס דער מאַן דאַרף
איז א פּאָר שיד. ער מוז זיי נעכעך האָבען... קומט, מיסטר,
איהר קענט דאָך ניט געהן א באַרוועסער. וועלכען פרייז שיד ווילט
איהר ? וועלכען נומער שיד טראָגט איהר ? וואָס פאַר א פאַסאָן
פערלאַנגט איהר ? ווילט איהר פעמענט־לעדער, קאַלביס־לעדער
אָדער רוסישע שפיענעל ? נייע אבזאָצען אויף אייערע אַלמע שיד
וועט זיך אייך ניט לוינען, עס איז שוין באַלד פון זיי קיין „ביס“
ניטאָ...

אייך האָב געפיהלט, אז דער שוסטרשער שלעפער איז גערעכט;
אייך האָב דאָס שוין געפיהלט זייט דעם לעצטען גרויסען רעגען אין
ניו יאָרק. אייך האָב אבער ניט געקענט מוחל זיין דעם שלעפער זיין
שרעקליכע חוצפה מיר איינצורעדען אזא זאך גלייך אין פנים אריין...
אזא שוסטר יונג!

כעשערט געווען אָבער, אייך זאָל זיך אזוי גיך פון די שלעפערס
ניט בעפרייען און זאָל מוגלגל ווערען ביי נאָך איינעם אין די הענד.
נעכען דער שוד־קראָם איז געווען א קעלער מיט אַלמע מעבעל,
אָדער ווי דאָס הייסט אין אַמעריקאַנער אידיש, א „בייסמענט מיט
סעקאַנר הענדיגע פּאַרניטשע“ (פּוירניטשור).

דער פערשמירטער אידעל פון „בייסמען“ האָט גראד געזעהן
ווי דער שוסטר קען מיט מיר ניט אויסקומען און האָט זיך אונטער־
גערוקט :

— קומט, מיסטער, איך זעה אז איהר זייט א פערהייראטהער מאן. איהר דארפט געוויס א וויעגעלע פאר אייער קינד... קומט ארונטער אונטען און קלייבט זיך אויס! פאר'ן קוקען רעכען איך ניט. איהר מענט דורכקוקען מיין גאנצען „סטאק“. אפשר דארפט איהר א „ראַקינג טשער“ פאר דער „אידענע“, א „האימטשערקע“ פאר דער „בייבע“?

ווער ווייס ווי לאנג דער אַרימער אידעל וואָלט מיר געלייענט פון זיין צעטעל, ווען ניט א „שלעפער“ פון א הערינגגעשעפט, וועלכער האָט געזעהן, אז איך וועל חלש'ען אונטער די הענד פון מייע פערפאַלגער. ער האָט זיך אויף מיר דערבארעמט און מיך צוגעשלעפט צו זיך...

— קומט, מיסטער, — האָט ער געזאָגט אין גוטע, ליטווישע אידיש, אז איך האָב מיך ממש מחיה געווען — קומט! איך האָב די בעסטע הערינג אין אמעריקא, זיי צוגעהען פראָסט אין מויל, מען דארף נאָר צו זיי קיין ציינער ניט... היילע שמאלץ... וואָס פאַר א הערינג עסט איהר? היימישע הערינג, האָלענדער הערינג, מאטשעס (מאטיום) הערינג, גראָבע רוקענס, פעטע בייכער, מיכ'ך הערינג אָדער איקרע הערינג?

איך האָב געפיהלט ווי אויפצועסען דעם שלעפער מיט זיין גאנצע קראָם; די שפיייעכץ איז מיר געלאָפען פון מויל און, ניט קענענדיג לענגער ווארטען, האָב איך אויסגעשריען: „גיט א גרויסען, דעם גרעסטען וואָס איהר האָט!“ איך האָב געקויפט א הערינג.

המנים ווארנונג

(א פורים פאנטאזיע)

צו אייך, מיניע ברידער המנים, פון פערשיעדענע מדינות, ריכט
אייך די דאזיגע שורות דורך דעם „המנטאש“.

שוין א קימא פן פון עטליכע הונדערט יאהר ווי איך קלייב זיך
אייך צו זאגען א פאר נויטיגע ווערמער און האָב דאָס אלץ — ניט
פאר אייך געדאכט — ניט געקענט.

די פעמליע ארום מין געניק האָט מיך ניט געלאָזט ריידען...

איצט איז ברוך השם די שטריק צופוילט און איך בין, געלויבט
איז זאראטוסטרא, וויעדער א פרייער מענטש. בין אָבגעקומען דאָס
מיניגע און רוה זיך איצט אויס.

אייך האָב חלילה געקענט אין גאנצען דעם לשון פערלייערען, דען
בערעכענט צו האַלטען אזוי לאנג אַרויסגעשטעקט די צונג און
שווייגען!

א המן איז דערצו ניט געוועהנט.

אמת, איך בין יוצא געווען מיט אייערע רייד... איהר רעדט
איצט פונקט אזוי ווי איך האָב גערעדט אמאָל, דאָך, פאסט אויף!
זייט פאָרזיכטיג!

אויב מיניע אויערען זיינען לאנג גענוג, דאכט זיך מיר, אז איך
הער, ווי איהר טשעפעט זיך אלץ מיט א אידעל, מיט א מרדכי,
א מאַסקע, א מאַקס, דער שוואַרץ יאהר ווייס איהם ווי ער הייסט
דאָרטען...

אייך גלויב, אז דאָס מוז נאָך אלץ זיין דער זעלביגער אידליק,
דער „בן־יאיר, בן־שמעי, בן־קיש“. יא, דאָס איז דאכט מיר נאָך אלץ
דער זעלביגער אידעל, וואָס האָט מיך אַמאָל געמאכט פאר זיין פערד-

פיהרער... וואָס פאַר אַ לאַנגען לעבען ער האָט דאָס, אָט דער מרדכי-
אַטש! דער פּערדאָ....

ענטשולדיגט! איך קען ניט איצט ריידען ווי אַמאָל, עס פּער-
כאַפּט מיר דער אָטהעם...

יא, דאָס מוז זיין דער זעלביגער, איך דערקען דאָס אָן אייער
וויילדען כּעס; אָן אייער גרימציאָרען; אָן אייער צייהן־קריצעניס...
קיין וואונדער, מען קען פון דעם דאָזיגען אידען קייען די ערד, ער
אַנערקענט גאָר קיין אווטאָריטעט, קיין גרויסען, קיין בעריהמטען.
איך האָב אַמאָל — ווען איך האָב נאָך געהאַט מיינע צייען — איך
אַזוי געקריצט... איצט ביים איך מיר די נעגעל מיט די הויילע
יאַסלעס...

אויב דאָס איז ווירקליך דער זעלביגער, טאָ פּאָלגט מיין עצה
און טשעפעט זיך אָב פון איהם! איהר וועט פון דעם נידערטר....

ענטשולדיגט! די האַלז איז מיר צוטרוכירט... איך קען איהר
ניט ניצען ווי אַמאָל אין שושן הבירה...

פּאָלגט מיך און לאָזט איהם לויפּען!
הלואי וואָלט איך געפּאָלגט מיין פּלוגניט'טע, מיין זרש'ן, אַ

ליכטיגען גן ערן זאָל זי האָבען!... זי פּלעגט זיך בעטען ביי מיר,
מיך צופּען פאַר'ן אַרבעל: —

— המן, לאָז געהן מרדכי'ן! המן, הויב זיך ניט אָן מיט איהם!
המן, טשעפע זיך ניט מיט אַ אידען! המן, וועסט האָבען המן'ס

מפּלה...
אַ המן קען אָבער אַ אידען ניט לאָזען צו רוה, ער מוז איהם

טשעפען.
איך האָב דוקא געוואָלט זיין דער ערשטער און דער לעצטער,

דער גרעסטער, דער קיין־קאָטאָועס־דיגער, דער גאַנצער שיינדעל פון
שושן הבירה, די צאצקע פון די זעבען הונדערט און צוואַנציג

מדינות, דער צווייטער פון מלך אחשוורוש. כ'האָב דורכאויס געוואָלט
שיינען פון הורו ביז כּוש.

נו, נו, האָב איך דאָס, ניט פאַר אייך געדאַכט, געכוש'ט! ...
איך קען דאָס נאָך אויף היינטיגען טאָג ניט פּערנעסען!
מיר איז ניט אָנגעשטאַנען וואָס דער דאָזיגער אידעל האָט אויך
א נאָמען, וואָס ער זיצט אין „קעניגליכען טהויער“, וואָס ער איז אויך
אן „עפעס“ און איז דערצו אזוי שטייף ביי זיך און וויל זיך פאַר
מיר ניט בוקען...

— סטייטש איך! — האָב איך געטראַכט — זשוק און זשאַבע
לויפען מיר נאָך, בין א גאַנצער „יא מעביע דאָס“, מיט אַ סמיטשיק
אַריבער איבער אלעמען, איבער אלע מיניסטאַרען, חכמים, דיפּלאָ-
מאַטען, רעדנער און פּאָליטיקער; איך, מיט המן'ס קאַפּ אויף זיך,
דער בעל עצה, דער קענער פון אלע קענעכצען און וויסעכצען און
נאָך דערצו קיין איד אויך ניט... מיט איין וואָרט איך און איך, און
נאָכאַמאָל איך און וויעדער אַמאָל איך און ער, דער גאָט פּערדאָ...
ענטשולדיגט! עס איז מיר עפעס טרוקען אין גאַרגעל...

האָט ער, הייסט דאָס, דער בן־קיש זיך ניט געבוקט פאַר מיר.
בין איך געוואָרען ביז און האָב בעשלאָסען אָט וואָס: „דו ווילסט
זיין העכער פון מיר, דו ווילסט זיך אויך אַרויסזעהן, טאָ זיי אזוי
הויך, אז מען זאָל דאַרבען פּעררייסען די אויגען אַרויף, דיך צו
זעהן... יא איך האָב געהייסען ברענגען דעם העכסטען בוים פון פּרס
זמרים וועלדער...

וואָס מיינט איהר אָבער, ברידער המן'ס, איז געווען דער סוף?
איהר וועט דאָס וויסען שפעטער, ווען איהר וועט זיך ניט אַבטשעפען
פון דעם דאָזיגען לומ...

ענטשולדיגט! עפעס איז מיר אַרײַן אין לינקען קעהל...
ניט נאָר איך אַליין בין שטאַרק דערהויכט געוואָרען, נור מיין
גאַנצע משפּחה, אפילו מיין מוזשיניקעל איז געוואָרען אַ סך העכער...
מיינט ניט, אז איך בין דער איינציגער, וואָס האָט געכאַפּט
אזא ביטערע מפּלה, אזא אַבשניט; איך קען אייך אַבגעבען אַ גע-
רום פון אַ סך אַזעלכע ווי איך און ווי איהר...

וואָס מיך פּערדריסט צום שטאַרקסטען איז בלויז איין זאָך, וואָס זיי, די אידליקעס, האָבען פּערוואַנדעלט מיין געפּלאַנטען פּער- ניכטונגס-טאָג אין אַ פּרעהליכען יום טוב...

מאַכע פון מיינע פּריינד האָבען כאָטש געהאַט דעם פּערגעניגען מען זאָל פייערען זייער אַנדענקען מיט קלאַגען און בראַכען : מיט אַ „תּשעה באב“, אַ „רויטען זונטאָג“ און מיט אַנדערע טרויער-טעג און בראַך-סמנים, און פון מיר האָט מען גאָר געמאַכט אַ פּורים...

איך האָב געטראַכט און זיך דערטראַכט, אַז עס איז אַ גרויסע סאַטיפּעקציע ווען מען דערמאָנט דיך מיט גאַל, מיט ביטערקייט, מיט טרעהרען, מיט פּראָטעסטען, מיט אמת'ע פּויסטען, חרמות און זלוולים, אַ סימן, אַז דו האָסט וועה געטהאָן, אַז דו ביזט געקראַכען אין לעבער, דערגאַנגען די יאָהרען. מיך אָבער דערמאָנט מען מיט אַ שמייכעל אויף די ליפען, מיט אַ פּלעשעל און אַ המן-טאַש... איהר ווייסט גאָר ניט, ברידער המן'ס, וואָס פאַר אַ קרענקונג דאָס איז אַזאַ נקמה....

זיי האַלטען דאָס כלומרשט מיט מיר מלחמה מיט היילצערנע קאַלעקאָטקעס, מיט בלעכענע דרייערס, מיט לעכערליכע כלי זיין... מען קען דאָך דערפון צוזעצט ווערען!....

פּערלאַכט זיין איז ערגער ווי זיין געזידעלט. דער טייפּעל אַליין קוועלט פון אַזאַ ראַכע... אַ, דער הונד, אָט דער מרד.... ענטשולדיגט! די פּאַטילניצע דאָקוטשעט מיך....

עפ

דער המן-מאש צו די לעזער*)

פראָגראַם און פרינציפּען ערקלעהרונג.

גוט פורים איך, רבותי! דער „המן-מאש“ איז דאָ!
מיין דיכטיגער נאָמען איז אפילו גאָר „מאָן-מאש“, נור מיך
ארט ניט, זאָל זיין „המן-מאש“.

מיט די „מאשען“ פון די „המן'ס“ איז ניטאָ זיך איצט וואָס צו
שעהמען, פערקעהרט, די המן'ס מאשען זיינען די גרעסטע יחסנים,
סײ אין שוהל, סײ אין דער געזעלשאַפט און סײ פורים צו דער
סעודה.

די מאש פון א „המן“ האָט איבערהויפט א „שוואַרצע גבורה“
אין אמעריקא. אָט מיט וואָס און ווי א זוי זי זאָל
ניט זיין אָנגעפילט אין דער יוגענד, ווערט זי אויף דער עלטער פער-
וואַנדעלט אין א „לייבראַר“... אין אן אוניווערזיטעט... אין א קונסט-
מוזעאום... אין א שפּיטאָל... אין א פּאַנטאָן פון צדקה... אין א גע-
זאַנג פון גאַנץ הלל... א. ז. וו.

יא, איך בין א „המן-מאש“ און בין שטאַלץ דערויף.
אָט ווייל איך בין אזא „מאש“, דערפאַר בין איך אונשטערבליך.
מרדכי איז אפילו געווען א „יהודי“ און „יהודים'שע“ מאשען
זיינען אויך ניט צו פערזינדיגען, דאָך האָט איהר ניט קיין מרדכי'ס
מאש.

נישקשה, איך קען איך.

איהר מופעט כלומרשט מיט די פּאָדעשוועס; האקט מיט די

* דאָס איז געווען א לייטאַרטיקעל פון אַ הומאַריסטישען פורים-
בלעטל.

פּים אָן דר'ערד; גרענערט און קאַלעקאַטקעוועט; „קלאַפּט“ מיט
הילצערנע און בלעכענע צונגען; אייערע „שרייערס“ רוישען און
טומלען, און דולען אַ מוח מיט הייזעריגע קולות: סטייטש, „המן
בן המדתא האנגי“! ... סטייטש, אזא לומפ, אזא בלוט-הונד! דאָך
פון זיינע „טאַשען“ ווערט איהר בעגייסטערט... איהר כאַפּט זיך צו
צו זיי ווי די היישעריקען...

גרענערען, הרג'ענען המן'ן אויף קאַטאַוועס, בלויז ביי דער
„מגילה“, — דערצו זייט איהר גאַנצע העלדען, קנאַקערס, גבורים,
„טעראַריסטען“, פון דער סעודה אָבער, פון דעם פעטען ביסען, פון
דער ביסעל משקה, יא, פון טאַש און פון פלאַש האָט איהר הנאה...
אמת, טאַקע אַ „המן“, אַ צר הצורר, אַ רשע, אַן אויסוואורף
און אַ קלעק-נשמה, אָבער די סעודה, דער פורים מיט'ן המן-טאַש
איז אַ געשמאַקע זאַך, אַ מחיה נפשות.

איהר נעהמט המן'ס טאַש מיט געוואַשענע הענד, איהר מאַכט
נאָך איבער דעם המוציא, איהר בענשט און זינגט „על הנסים“...
אַ, איך קען אייך!

דער המן-טאַש איז אַלט גענוג אייך אַלעמען צו קענען. איך
האָב אייערע עלטערען, אייערע באַבעס און זיידעס, און עלטער-
עלטער זיידעס אויך געקענט... זיי האָבען אויך געהאַט „שרייערס“,
„קאַלעקאַטקעס“ און פערשיעדענע „דרייערס“ און „גרענערס“,
אָבער אַלין אויף צו פלייסען...

זיי האָבען קיינמאָל ניט געשרייען, גערעגערט און געשלאָגען
אויף אַן אמת. זיי זיינען געווען גאַנצע מאַכערס, קנאַקערס נאָך אין
שוהל, אין קלייזעל, ביי דער חברה, אָבער קיינמאָל ניט וואו מען
האָט געדאַרפט... אין בעסטען פאַל האָבען זיי זיך געשלאָגען פאַר
אַנדערע, פאַר פרעמדע, מיט פרעמדע כלי זיין, פרעמדע שונאים...
אָבער קיינמאָל מיט די ריכטיגע כלי-זיין, דעם ריכטיגען שונא! ...
איך קען אייך.

ווען איהר דערזעהט די „סעודה“, דעם המן-טאַש, יא ווען

איהר דערזעהט די פולע, אָנגעפאקטע טאש, מעג עס זיין ווי שוואַרץ אינעווייניג... ווערט איהר ווילד פאַר התפעלות... איהר פערנגעסט אָן אַלץ מיט אַנאַנדער און כאַפּט זיך צו צום פּלעשעל ווי משוגעים... איהר פער'שכור'ט זיך, פערשווינדעלט זיך אַליין און פערשווינדעלט אַנדערע, איהר „דרייט“, איהר „שרייט“ און אייער ליאַרם רופט אַרויס אַ געלעכטער. איהר קריצט כלמרשט מיט די צייהן און דאַנקט אין האַרצען המן'ען, וואָס האָט אייך פּערזאָרגט מיט אַן אייביגע סעודה, מיט אַ „פּיק-ניק“, איהר זאָלט האָבען וועגען וואָס צו גרענערען און פּערטומלען דעם עולם.

איהר האַלט דאָס פאַר אַ מצוה זיך צו פּערהוילען, צו „פּער-שנאַשקען“, אז איהר זאָלט ניט וויסען פון אייער קאַפּ צו זאָגען, ניט וויסען דעם אונטערשיעד פון „אַרום המן“ ביז „ברוך מרדכי“... איהר בעוויפט זיך אזוי מיאוס, אז איהר קוילעט איינע די אַנדערע, ניט וויסענדיג וואָס איהר טהוט....

אַט ווייל איך קען אייך, ווייל איך ווייס וואָס איהר האָט ליב, דערפאַר האָב איך זיך פּערוואַנדעלט אין אַ פּורים-בלעמעל און בין ערשיענען.

איהר מענט מיר געהמען ערנסט אָדער ניט, דאָס בלייבט מיר גאַנץ ענאַל. איך בין אַלענפאַלס פיעל ערנסטער ווי מאַנכע פון אייערע גרויסע בלעמער, וואָס ערשיינען אַ גאַנץ יאָהר... איך ווייס אָבער, דאָס ווי ערנסט איך זאָל ניט זיין וועט איהר אַלץ קוקען אויף מיר מיט אַ שמייכעל, ווייל איך בין אַ פּאַפּיערענער המן-טאַש...

איהר זייט געוועהנט אויף אַמעריקאַנער „פּייפּערס“, אידישע איבערהויפט, ניט צו קוקען מיט צופיעל ערנסטקייט, כּפּרט נאָך אויף אַ פּורים-בלעמעל: דאָס איז דאָך געוויס לצנות...

איך האָב זיך אָבער דערפאַר אַ נאָמען געגעבען „המן-טאַש“, ביידע ווערטער — אי „המן“, אי „טאַש“ — רופּען אַרויס אַן ערנסטע מינע. המן-טאַש רופט אַרויס דעספּעקט, דרך ארץ, עהרפּורכט,

זשערנעקייט. דער גרעסטער שונא המן'ס האָט אָבשיי פאַר אַ
טאַש, פון וועלכען מען קען הנאה האָבען...
פון דעסטוועגען, רבותי, פערלאַנג איך ניט איהר זאָלט מיך
לעזען מיט אַ פערקנייטשטען שטערען. עס איז פורים. וואַרפט
אַריין אַלע אייערע האַרבע שאַלֹות אין פֿלעשעל, דערטרינקט זיי און
פערבייסט מיט מיר און ניט מיט די ליפּען... שמייכעלט איצט און
לָאָזט אַ שמייכעל אויף „לעתיד לבוא“, ווען משיח וועט קומען. דען
ווי די הייליגע גמרא זאָגט, וועלען אַלע ימים טובים בטל ווערען
נאָר דער המן־טאַש וועט בלייבען...
אַ געזונד אין דער גמרא! ווי זי פערשמעהט אַן עסק! די
המן'ס טאַשען וועלען קיינמאָל ניט אונטערגעהן, ניט אַרויס פון דער
מאָדע... עס וועלען זיך שטענדיג געפינען מענשען, וואָס וועלען זיי
זוכען אויפצוהאַלטען...
האָט מיר אַ גוטען פורים!

די פרעהליכע אלמנה פון שושן

מצדאם המן'ס א בריעף אין אמעריקא.

א) פערזאמלונג פון פרויען-רעכטלערקעס. אין מיטען דערינען עפענט זיך די טהיר. עס קומט ארוין א פערטישער סריס (יעוונוד) א בארווע-סער, אין א קורצען גאלד-געשטיקטען ספענצער, אין ברויטע מייט-קעס און א יארמולקע מייט א קומאש אויפ'ן קאפ און גיט איבער א פערמאכטען בריעף און פערשווינדעט. עס ווערט אן אויפגענונג צווישען די זויבער. די סעקרעטארקע ברעכט אויף דעם זיעגעל, נעחמט ארויס דעם כתב יד און לעזט

„שושן הבירה, חודש אדר....

„צו די פערפוצטע וויבער פון קאלומבוס'עם מדינה. שלום און ברכה, פריעד און פרייד צו אייך און צו אלעמען, אחוץ די מענער.

„טהייערע שוועסטערקעס: —

„עס טראגט זיך ארום א קלאנג אין שושן, אז איהר קלייבט זיך צו ווערען שטיקלעך מענשען און זיך אברעכענען מיט די ימח שמו'ניקעס, די מאנטבילען. גוט! איך גראטוליר אייך אים נאָמען פון אלע פלונית'טעס פון הודו ביו בוש.

ווער איך בין דארף איך אייך גיט פיעל רערצעהלען. גיט, זייט מוחל, א מיש די מגילה און איהר ווייסט אלץ מיט אנאנדער. „מיינ נאָמען איז זרש — די מגילה מאכט פון מיר א גאנצע צאצקע, אז איך בין געווען איין חכמניות. מילא, איך וויל דאָס גיט אַבליקענען. איך גלויב, אז זי בלאַנדזשעט גיט, ווייל קיין נאר בין איך קיינמאָל גיט געווען.

„מיינער האָט געהייסען המן בן המרתא האנגי צורר היהודים.
א לומפ, א פרויען-יעגער געווען, איינער אין גאנצען מורח.

„ווייל ושתי מיט איהר באַדעווקע אויפ'ן שטערען ניט ערשיי-
נען אין דער מוטער הוה'ס קאָסטיום, צו דערפרעהען דעם שכור'ען
מלך טפוש, איז מיינער אין מיטען. אין דער מגילה האָבען זיי דאָס
פערגעסען שרייבען, דער קאָפּ איז זיי געווען צומישט, די אַרעמע
אידלעך — ער איז זיי דערגאנגען די יאָהרען.

„מאכט די אידישע אסתר א „פיקניק“ — איז מיסטער המן
אן עהרען-גאסט און דער מלאך גבריאֵל שטופט איהם אַרויף ביי
איהר אויפ'ן מאַטראַץ... דאָ האָט רש"י — זאָל ער מיר מוחל זיין —
וויעדער א טעות. המן'ען האָט מען ניט געדארפט אַרויפשטופען
ביי א פרוי אויפ'ן בעט... ער איז ניט קראַנק געווען אַליין אַרויפ-
צוקריכען. איך האָב, כלעבען, געקענט מיינעם בעסער ווי רש"י, אז
איך זאָג אייך ער האָט זיך אַליין געשטופט, מעגט איהר מיר גלויבען.
איך רייך פון סדור... דאָס איז געווען א נידערטרעכטיגער שורקע.
ערשט נאָך דער בייזער געשעהעניש שעהמט ער זיך ניט, קומט
אָהיים זיך רייצען מיט מיר און דערצעהלען די גאנצע מעשה.

„וואָס א לומפ א המן קען!

„ער געהט זיך שפיעלען מיט א פרעמד ווייב, און איך מוז
זיצען אין שטוב און זיך האַלטען מיט זיין מושיניקעל, ניט דערלעך-
בען זאָל ער!

„אָבער ווייבערלעך, קרוינעלעך, איך האָב דערלעבט א נקמה!
הלואי אויף אלע שלעכטע מענער געזאָגט! — מען האָט איהם
אויפגעהאנגען און איך בין אַל-רייט.

„איך האָב זיך ביי איהם געבעטען ווי ביי א גזלן: „המן, זיי
א סטאַטיק; המן, זיי אין דער היים; המן, המרתא'ס זוהן, אנגלי'ס
אייניקעל, הער זיך אויף צו „גאָגען“, דו האָסט א ווייב זאָל שוין
מיר זיין אזא יאָהר! טאַקע וואָס מען רופט „אין מאָל א ווייב“,

אן אמת'ע פערסיאנערקע, בלוט און פייער... המן, קריך ניט צו פרעמדע נקבות אויף בעלער און בלאַנדזשע ניט אויף ווייבערשע שעניקעס, אויף שעניקעס פון אַידישע ווייבער איבערהויפט. וועסט חרטה האָבען, וועסט אויסגעריסען ווערען, מיט אַ אידענע מאַכט מען ניט קיין מחזקת, וועסט האָבען אַ פינסטערען, אַ וויסמען סוף, וועסט כאַפען אַ חלק, אז עס וועט ריר אין האַלז ניט קריבען. מילא האָט ער מיך ניט געפאַלגט און האָט געכאַפט אַ פאַרציע, אז נור אויף אלע המן'ס געזאַגט, זאַראַמוסטראַ זיסער!"

— עי גוד דזשאב! (אַ שעהנע ריינע כפרה).

— סוירוו הים רייט! (רעכט אויף איהם).

— הי וואָז נאָ גוד! (ער האָט געטויגט אויף צרות).

האָבען זיך געהערט געשרייען פון די פערזאמעלטע. די סעך רעטארקע האָט ווייטער געלייענט.

„מילא, טהייערע שוועסטער און שוועסטער-קינדער, אז איך האַלט שוין דערביי קען איך ניט שווייגען און מוז אייך ווייטער דערצעהלען. איך קען זיך פשוט ניט איינהאַלמען, ניט זינדיגען זאָל איך מיט די רייד, זאַראַמוסטראַ זיסער! אויף מיין אייגענע לאַנדס פרוי געה איך רעדען און נאָך אויף אַ מלכה דערצו. אָבער וואָס זאָל איך טהאָן? איך קען איהר ניט מוחל זיין, און איהר זאָלט אזוי גוט זיין אָנגעהמען אַ בעשלוס געגען איהר. אַ פרוי זאָל פועל'ן ביי זיך אזוי צו פערגעטערען אַ מאַנספערשוין, דאָס איז אַ געוואַלד אין דער וועלט, אז ניט געדאַכט זאָל דאָס ווערען!"

„איך מיין דאָ מיין בעריהמטע לאַנדספרוי אַרטעמיוואַ. אוי, אז מיאום און מאום זאָל איהר זיין אויף יענער וועלט, זאַראַמוסט טראַ האַרצייגער! אזאַ בעסטיע פון אַ נקבה! אזוי לאַנג וואָלט דער קיסר מאוסאַלוס געקרענקט, ווי לאַנג איך וואָלט זיך מיט איהם ניט געפאַטשקעט נאָכ'ן טויט.

הערט, ווייבערלעך, אַ געזונד אין אייך, אַפּשר ווייסט איהר ניט דערפון, וועל איך דאָס אייך דערצעהלען. אזוי זאָלען מיר אלע

געזונד זיין ווי דאָס איז אַן אמת. דאָס איז ניט פון דער מגילה און
רש"י האָט זיך דאָ ניט אַרײַנגעמישט....
הערט זיך איין!

„אין דעם יאָהר 364 פאַר די געבורט פון די קריסטליכע פער-
קרימענים, דעם גוי'אישען נאָט, איז דאָס געשעהן. דעמאָלט האָט
געהערשט אין אונזער מדינה פרם און מדי דער קיסר מאוסאָלום.
„מילא מען קען אַנדערש ניט זאָגען, ער האָט געהאַט מיט זיין
אַרטעמיזיא אַ גוט לעבען. אַ גאַלרענע מערכה האָט זי פאַר איהם
געהאַט, אַ זיסע מערכה, — אַ צוקער-פּוּשקע! עס האָט איהר ניט
געפּעהלט ממש פון פּויגעל-מילך. אָבער איהם האָט אויך ניט
געפּעהלט. זי איז געווען די סקאַוואַראַדע פון אַריענט, געפּרעגעלט
און געבראַטען, פּלאַם פייער. די גאַנצע גלוט פון פּערסיע האָט זי
אין זיך געטראָגען, און שעהן איז זי געווען, אַ מזרח'דיגער זומער-
טאָג. מאוסאָלום — ניט זינדיגען זאָל אײך מיט די רייד — האָט
זיך ניט גענאַרט....

מאַכט זיך „הייזעלע-מייזעלע“, און ער שטאַרבט אַוועק. פּשוט
אַוועקגעשטאַרבען, ניט מיט אַ מיתה משונה ווי מיין חמן, דער
גיהנום'ניק, און אַרטעמיזיא איז שיער משוגע געוואָרען. זי האָט איהם
געשטעלט אַ מאָנומענט פון אַזעלכע סקולפּטורנע זיילען און האָט
זיי געלאָזט צודעקען פון אויבען מיט אַזעלכע אויסגעצאַצקעטע
דעכעלעך (טאַבעלאַען בלע"ז), וואָס האָבען ניט קיין גלייכען אין
דער גאַנצער וועלט. „מאוסאָלעאום“ האָט זי דעם מאָנומענט אַ
נאָמען געגעבען, נאָכ'ן נאָמען פון איהר טויטען מאַן מאוסאָלום, און
דיעזער „מאוסאָלעאום“ איז איינער פון די זיעבען וואונדער פון
דער וועלט.“

— שעים! ...! שעים! ...! (אַ חרפה און אַ שאַנד).

— איי פּראָטעסט! (אײך פּראָטעסטיר).

די פרויען האָבען ביטער פּראָטעסטירט געגען דער פּערסישער
מלכה, און די סעקרעטאַרקע האָט ווייטער געלעזען:

„אבער דאָס האָט נאָך אַלץ ניט געטרויסט דאָס האַרץ פון דער נאַרישער אַרמעמיזיא, און זי האָט געהייסען אַרויסגעהמען זיין אַש און האָט דאָס שמענדיג אַרומגעטראָגען ביי זיך אין אַ גאַלדען קאַסקעטעל בעזעצט מיט דימענטען. (עס הערט זיך אַ געמורמעל צווישען די ווייבער, און די סעקרעטאַרקע זעצט פאַרט:) ענדליך אין איין שעהנעם טאָג איז זי זיך מיט געווען האָט אַריינגעשאַטען די אַש אין אַ בעכער וואַסער און האָט דאָס אויסגעטרונקען, כדי צו זיין אייביג מיט איהר בעשערטען צוזאַמען.“

— פוי! ... פוי! ... פוליש! ... (פע, פע, נאַריש).

— אַנפאַרדאַניבל! ... (אונפערצייהליך).

די סעקרעטאַרקע לעזט:

„אָט אזוי האָט דאָס מיינע אַ לאַנדספּרוי אונז פּערסיאַנערקעס פּערשוואַרצט די אויגען... אמת, זי האָט געמאַכט דעם דאָזיגען פאַרד מיט אַ טויטען מאַן. אַ טויטער מאַן איז שמענדיג דער בעסטער מאַן און איז ווערטה מען זאָל מיט איהם מאַכען אַ שטיקעל עקסטראַ יום טוב. אַ לייטישע פּרוי אָבער טהוט דאָס ניט... אָט ווי ניד מיינער איז געווען אין דער לופטען, האָב איך איהם שוין געהאַט אין דר'ערד.“

„די אידלעך פון שושן האָבען דאָן געמאַכט אַ קאַנצערט און באַל, וואו מרדכי האָט דעקלאַמירט „מי כמוך“ און מאַראַם אַחשוּרוש האָט געזונגען די „התקוה“, מען האָט געשפּיעלט און געהוליעט, האָב איך מיר געמאַכט אַ נייעם דזשעקעט, אַ מופּטע מיט אַ קאָלאַרעט פון פּערסישע פּעלכלעך און בין אוועק טאַנצען... איך בין געוואָרען די „פּרעהליכע אַלמנה“ פון שושן הבירה. מען שלאַגט מיר אָב די שוועלען איך זאָל וויעדער חתונה האָבען, אָבער איך לאַך זיך אויס. איך האָב געהאַט גענוג פון דעם ערשטען המן, פון אַ צווייטען וויל איך ניט וויסען — זיי זיינען ניט בעסער איינער פאַר'ן אַנדערען.“

— שי איז רייט! (זי איז גערעכט).

— טרי טשירם פאָר זרש! (לאַנג לעבען זאָל זי).
 „ווייטער, ליעבע שוועסטערלעך, שרייב איך איך, אז ביי אונז
 אין שושן איז כאָטש טהו זיך אַ מעשה אָן, עס איז פון די מענער
 ניט אויסצוהאַלטען. האָבען זיך אַרײַנגענומען אין זייערע פער-
 שטאַפטע קעפּ, אז די ווייבער מוזען טראָגען אַ פּרכת אויפ'ן קאָפּ און
 אַ כּפּורת איבער'ן פנים; אונזערע ווייבער מוזען געהן פּערדעקט די
 מיילער... היינט געה, רײד! ... מיר קאָיען פּראָסט די ערד. מיר מעגען
 קוקען פּיעל מיר ווילען און וואו מיר ווילען, אָבער דאָס מויל מוזען
 מיר האַלטען פּערהאַנגען... אָט דאָס אין שושן, מינע שוועסטער,
 יא, שושן הבריה, דאָס לאַנד פון די המן'ס... אויב איהר קענט עפעס
 טהאָן פון אונזערטוועגען, בעט איך איך אום זאַראַטוסטראַ'ס
 ווילען, אײלמט זיך אונטער, דען מיט פּערשטעלטע מיילער זיינען מיר
 פּשוט אויס... ווייבער. מיט קוקען אַליין קענען מיר גאָר ניט
 מאַכען...

וואָלטען כאָטש אונזערע מאַנסבילען געווען שטיקלעך מענשען,
 וואָלט נאָך געווען אַ האַלבע צרה. זיינען דאָס אָבער אַזעלכע חמורים,
 אז עס איז זייער גלייכען ניטאָ.

„אז אחשוּרוש איז געווען אַ מלך טיפּוש ווייס דאָך אפילו אַ
 חרר-אינגעל, אָבער אונזער אידיאָטישען קיסר קסערקס האָט אויך
 ניט געפּעהלט פּיעל צו משוגעת.

„הערט, ווייבערלעך, אַן איינפאַל!

„דערפאַר, וואָס עס איז געוואָרען אַ שטורם אויפ'ן וואַסער,
 וואו עס איז געשטאַנען די פּערסישע פּלאָטע, וואָס איז געשיקט
 געוואָרען געגען גריכענלאַנד, האָט דער טיפּוש קסערקס געהייסען
 אַרײַנוואַרפען קייטען אין ים כּדי איהם צו בינדען און האָט בעפוילען
 צו שמיסען די כּוואַליעס מיט ריטער, זיי זאָלען אויפהערען צו
 בושעווען.

אָט פון אַזעלכע זכרים, טהייערע שוועסטערקעס, דאַרפען
 אַזערע פּערסיאַנערקעס לידען.

„איך האָב זיך אפילו אַ לענגערע צייט געשלאָנגען מיט דער דעה
אויב איך זאָל אייך דעם דאָזיגען בריוועל שיקען, דען איך האָב
געהערט, אז ביי אייך אין אמעריקא זיינען אויך פאראן נאָרישע
אַרטעמיזאס, וואָס יאָגען זיך פון הודו ביז כוש צו כאַפּען עפעס אַ
שטיקעל המן, אַ יחסן, אַ „שני בשלישי“ פון מיינעם, אַ ליכטיגען
גן־עדן זאָל ער האָבען! און זיי מאַכען איהם אונטערהויען,
במחילת, פון טשעקס און תחתונים פון באַנקאָמען. איך וואָרן
אייך, טהייערע שוועסטערקעס: ניט יעדע פרוי האָט אזאַ גליק ווי איך
צו בלייבען אַ לוסטיגע אלמנה... מיט „המן'ס“ שפיעלט מען זיך
ניט, דאָס רוב לאָזען זיי איבער אַרעמע גרושות — זאַראַטוסטראַ
זאָל זיך דערבאַרעמען!
„האָט מיר אַ גוטען פורים!“

163

בערעל דער פֿיסקאָטער ווערט א דעקאָדענט

ער צומישט זיינע געגראַמטע יוצרות מיט אַ פֿרינציפּ.

נידער מיט די אַלטע דיכטער!
ווער קען זיי איצונד פֿערטראָגען? —
מ'פֿיחלט, זיי זיינען וואָס זיי זאָגען,
פֿווי! זיי זיינען אונז צו נישטער —
ניט קיין משאַד און ניט קיין רויך,
און די וועלט פֿערשמעהט זיי אויך.
דאָס איז ניט פֿאַר אונזער מאַגען.
געטהע, שולער, אויך טאַלענטען!
אָך! זיי מאַכען אונז דעם קאַטער.
ס'לעבען אונז/רע דעקאָדענטען!
ס'לעבע בערעל דער פֿיסקאָטער!

(* אונטער דעם טיטעל „בערעל דער פֿיסקאָטער“ האָט דער מחבר אַמאָל געלאָזט ערשיינען אין „פֿאַרווערטס“ אַ סעריע הומאָריסטישע אַרטיקלען וועגען די גראַמען-מאַכער פֿון דעם אידישען קוואַרטאַל. ער האָט זיך פֿאַרגעשמעלט אַ בדהן, אַן עם האַרץ, וואָס קען אַנדערש ניט רעדען ווי מיט גראַמען. קיין וואָרט איז איהם ניט געשטאַנען אין זועג. צו אַלץ האָט ער צוגעשפּאַנט אַ גראַם. דאַכט זיך וואָס קען שווערער זיין ווי צו צופֿאַרען אַ גראַם צו דעם וואָרט „אַפֿערע“? אָבער בערעל האָט זיך אַן עצה געגעבען: „אַפֿערע, כראַפֿערע, קום האַרץ-אַפֿעהרע!“ דאָס איז אַלץ אַ פֿראַבקע פֿון בערעל'ס „פֿיסקאָטע“ פּאָעזיע. פֿאַר גרויס בע-

דאָס איז געווען אין דער דעקאדענטישער קאפע-הויז פון אי-
דישען קווארטאל, וואו יונגע לייט זוכען צו ווערען געווען און על-
טערע קומען זוכען קוראזש אין הייסע גלעזער ציקאָריע.
אַלטע בחורים קומען דאָרט עסען מארענירטע הערינג מיט
ציבעלע און זיך קוויקען מיט אַ לימינע און עלטערע בתולות
קומען קוקען מיט ליעבע אויף סענדוויטשעס פון רוסישען קאוויאָר...
די דאָזיגע קאפע-הויז, אָדער, ווי מאַנכע אינטעליגענטען רופען
איהר, „קאוויארנע“, איז דער געמיינער קריטיקער פון דער
ניו יאָרקער אידישער קהלה. פון איהרע גלעזער האָבען שוין געזופט
די גרעסטע דעקאדענטען, רעדאקטערע און כלל-טהווער. איהרע
„ספּאַנדזש קייק“ האָט שוין געקוויקט דעם „וועלט-שמערץ“ פון
„גרינע“ און געלע“ ליריקער, און איהרע לימענעס האָבען שוין
געמינטערט דעם הומאָר פון די שרעקליכסטע וויצלער. דאָרט
טראָגט זיך דער רויך פון סיגאַרעטלעך פון אלע „איסטען“ פון דער
„איסט סייד“. און ביי איהרע טישלעך האָט מען שוין געשפּיעלט
„ווערפלעך“ און „געקיבעצט“ די גרעסטע מענשען...
אייך היט זיך דאָרט חלילה ניט אַריינגוקומען, ווייל ווער ווייס

גייסטערונג פלעגט ער זיך אָפט צושלאָגערען, דאָן פלעגט דער גראַם
אַריינטאַנצען אין רעכמען מיטען שורה. צום ביישפּיעל:

גראַמען, פּלאַמען

דער מאַמען... כאַפּ!

אָדער:

דער חתן טהומ אָן אַ קימעל

און אַ הימעל... מיט אַ יאַרמאָלקע.

אַבער די וועלט מאַכט פאַרטישן, און בערל שמעחת ניט אַב.
עס איז געוואָרען אַ מאַדע אויף דע קאָדענטישען שרייבעריוו,
„שטימנגס-פּאַעזיע“, „אימפרעסיאָניזמוס“... מען שרייבט מיט פינגערלעך

וואָס אין אַ דעקאָדענטישע גלאַז טהעע אָרער קאָפּע טהוט זיך!
דאָרט מוזען זיך מישען גאַנץ כינא, יאַפּאַן, אינדיען, רוסלאַנד, אַרץ-
ישׂראל, פּאַריזער בולוואַרד און די גאַנצע צוקינפּטיגע געזעלשאַפּט,
און, — נאָט ווייס, — איך קען קוים פּערדייען אַמעריקאַ אַליין...

אגב האָט מען מיר געזאָגט, אז אין יענער קאָפּע-הויז ווער איך
בעטראַכט אלס דער ערגסטער אין דער וועלט, ווייל זיי פּערשטעהען
דאָרט וואָס איך זאָג... דאָס איז ביי דעקאָדענמען ערגער ווי אין
טאַמען אַרײַן. דאָס איז אַ סימן, אז איך בין פון די אַלטע, פון
דער „קלאַסישער שולע“, מ'שטיינע געזאָגט, וואו שרייבער האָבען
נאָך גערעדט ווי מענשען, און מענשען זיינען געווען שרייבער.

דעקאָדענמען רעדען ניט ווי מענשען, כאָטש זיי עסען ווי
מענשען, אויב זיי האָבען נור וואָס... דעקאָדענמען פּערשטעהען
זיך אויפ'ן וואונק און אויב זיי פּערשטעהען זיך ניט איז נאָך בעסער,
דאן קען זיך יעדער פּאַרשטעלען וואָס זיין כשר האַרץ גלוסט, פשוט
פויגעל-מילך...

דאָס איז נאָך אַ גרונד פאַרוואָס איך קום קיינמאָל ניט אין דער
דעקאָדענטישער קאָפּע-הויז, איך ווייס ממש ניט ווי מען בעט דאָרט

אַנשאַט ווערטער. מען רעדט אויפ'ן וואונק, אויף שטום לשון. מען פאַרט
ווערטער אויף אַ „נייעם“ שטויגער. „בלאַהע פאַרנאַכטען“, „גריין-נעכטיגע
הונגער-שוויבען“... וואָס בעדייט דאָס? דאָס קען פּרעגען בלויז אַן עס-
האַרץ... דעקאָדענטישע שרייבער איז ניט צו פּערשטעהן, נור צו דער-
שמעקען, און שמעקען ביי דעקאָדענמען שמעקט מען ניט מיט אַ נאָז,
נור מיט אַ געמיטה, מיט אַ שטימונג, און דער קיצור איז, אז וואָס
זועניגער מען פּערשטעהט, אלץ מעהר קען מען זיך אַנשטויסען. און וואָס
מעהר בלאַהע פאַרנאַכטען און תאוה'דיגע ברוסטען איז אלץ מעהר
פּאַעזיע.

בערל האָט זיך אַלזאָ גענומען צו דעם נייעם שניט, און... ער
„פּיסמאַקעוועט“ אויף אַ דעקאָדענטישען שטויגער.

א גלאז טהען. איך צימער, טאָמער פערשטעהען זיי מיך, וועלען זיי מיר ווערען דם שונאים, און צווישען שונאים האָב איך פיינד צו זיצען.

דאָס מאָל אָבער האָב איך בעשלאָסען דאָרט אריינצוגעהן עסען מיטאָג. איך ווייס אפילו ניט ווי מען רופט א ביער-סטיק אויף דעקאָדענטיש, האָב איך מיך דערפאר בעשלאָסען, דאָס ווען דער „ווייטער“ וועט צוגעהן צו מיר פרענען, וואָס איך וויל, זאָל איך זיך א כאַפ טהאָן אָן דעם ווייכסטען אָרט פון מיין גוף און איהם ווייזען.

האָט מיר אָבער אַ נייער קריטיקער ערקלערט, אַז אויף ווייכקייט פערשטעהען זיך ניט די דעקאָדענטען, אַז דער דעקאָדענט-טיזמוס איז האַרט ווי פּאָדקאווע, ניט אריינצובייסען. אויב איך זייל אָבער פאָרט אַ דעקאָדענטישען סטיק, זאָל איך אויסטהאָן די שלייקעס, ארייננעהמען איין ברעג אין די צייהן און אַנשפּאַרען דעם אַנדער ברעג מיט'ן פּוס און צייהען, קנאַקען מיט די פינגער און פייפען, וועט מען שוין וויסען וואָס איך וויל.

איז אָבער וויעדער אַ קשיא: ווי געהט מען אַריין אין אַ דעקאָדענטישע קאַפּע-הויז סתם אזוי מיט די פּיס אַראָב, ווי די אַלטע קלאַסיקער? דעקאָדענטען געהען דאָך מיט'ן קאַפּ אַראָב, מיט'ן קאַפּ דורכ'ן וואַנד און מיט די פּאָדעשוועס צום הימעל... ווען איך זאָל געהן מיט אַ מענשליכען גאַנג, וועלען זיי דאָך מיך מאַכען אויסצורדעהען...

נור מילא, זאָל זיין, וואָס עס וויל — איך בין אַריין. ביי דעם זעלביגען טישעל, וואו איך האָב זיך געזעצט, פונקט אַנטקעגען מיר, איז געזעסען אַ קליין מענשעל, אָבער טאַקע קליין ווי אַ מינוט, מיט לאַנגע האַאר און שפּאַקולען אויף דער נאָז. ער איז געזעסען נעבען אַ בעיאָהרענטע בתולה מיט אַ קורצען נעזעל, אַ פּלאַכען בוים, ווי אַ לאַקשען-ברעט, און אַ רויטען שפּעצער מיט שפּיצלעך און שנאָלען.

זיי האָבען געמונקט פּאַמפּערניק אין סמעטענע און געלעזען
 אין רוסיש. דער מאַן האָט אַלע וויילע געקוקט אויף מיר און זיך
 גע'סוד'עט מיט דער נקבה. דער מענשעל איז מיר פּאַרגעקומען
 זעהר בעקאַנט, נור איך האָב זיך בשום אופן ניט געקענט דערמאָנען
 וואו איך האָב איהם געזעהען. איך האָב זיך אָנגעשטרענגט צו
 הערען, וואָס ער רעדט וועגען מיר און האָב געהערט:

קלאַסיקער, קוואַסיקער,
 מיר זיינען פּאַסיגער.
 וואָס שוויגען פענשעריי ?
 נור דעקאָדענטעריי
 איז איצט דאָס ריכטיגע,
 ליכטיגע... שרייבעניס...
 בלייבעניס... אויף אויביג...

בערל! — האָב איך אַ קלער געטהאָן — יא, בערל דער
 פּיסקאַטער, דער בעקאַנטער, אַלטער ברחן פון גרויס ניו יאָרק. שוין
 אַ צייט ווי ער איז ווי אין דר'ערד אַרײַן. זאָל ער איצט פּלוצלונג
 האָבען אויסגעוואַקסען אַלס פּאַרטיגער דעקאָדענט ? איך האָב
 איהם דערקענט אָן די פּערדרעהטע גראַמען. אַמאָל פּלעגט ער
 צומישען זיינע געגראַמטע יוצרות, ווייל ער האָט בעסער ניט
 געקענט; איצט, זעהט זיך, טהוט ער דאָס מיט אַ פּרינציפּ — ער
 איז אַ דעקאָדענט.

אָבער וואו האָט ער גענומען אזעלכע לאַנגע האָאר און אַ
 אינטעליגענטקע אין אַ רויטען שפּענצער ? דער דעקאָדענטיזמוס
 האָט מיך אָנגעהויבען אינטערעסירען. וואָס בערל דערקענט מיך
 מעהר ניט, איז ביי מיר קיין וואונדער ניט געווען: אַלס דעקאָדענט,
 אַלס איינער פון די „נייע“, ווייל ער מיט די אַלטע מעהר ניט
 האַנדלען. נור אפשר איז ער גאָר ניט בערל דער פּיסקאַטער ?

עפעס איז ער מיר אין קאפע־הויז א גאנצער יחסן, פון אלע טישלעך
 קוקט מען אויף איהם מיט דרף־ארץ, א גוואלד אין דער וועלט. א
 יונגער דעקאדענטעל אין דעקאדענטישע שיק, מיט די אַבזאצען
 ארויף, איז דערווייל צוגעגאנגען מיט כבוד צו מיין קליינעם
 בעטרעפענדען שכן און האָט איהם דערלאנגט, מיט רעספעקט צו
 מעלדען, א דעקאדענטישען סיגארעטעל: לאנג, שמאַל און בלוי, ווי
 די „בלויע פארנאכטען“. און האָט דערביי אַ פליוך געטהאָן א זמר:

ויצט ניט פער'סוחר'ט,
 צינד'ט אָן און רויכערט.
 בלאָהליכדיג ציהט זיך
 אַ גרינגען געמיטה זיך.
 רויכדיג אין דוחק
 מאַכט זאָט און בויכג.
 בלאָהע פאַרנאָכטען,
 שלאַנקיגע ברוסטען,
 תאוה'דיג זיי גלוסטען,
 ליעביג צו יכאָכטען,
 דאַכטען און פראַכטען,
 יאַכטען און שלאַכטען,
 פיסלאַך און בייכלאַך,
 ציבעגע יאַיכלאַך,
 צויהנדלאַך אין קעמלאַך,
 קופּערנע שוועמלאַך,
 קלאַסיש איז העסליך.
 רויכט פאַפירעסלעד,
 בויסט אויזן די וויבער
 זאָפטיג די לויבער,
 ליידענשאַפּטליך, גאַלדיג,

האלדיג און פראלדיג,
וואונדיגע רויזען,
בארבענע הויזען —
ווי איך בין א איד! ...

דער קורצער אידעל מיט די לאנגע האָאר ביי מיין טישעל האָט
דערלאנגט א נעהם דעם סיגארעטעל און פאר גרויס בענייסטערונג
האָט ער איהם אריינגעוואָרפען אין מיין גלאָז קאפע, דאָן האָט
ער א קיצעל געטהאָן דעם „רוימען שפענצער“, האָט פערמאכט די
קליינע פעפערדיגע אויגלעך און אָנגעהויבען:

תאוה'גער בוזים
ווי צוויי זווים,
ווי צוויי גוזען,
צוויי ארכוזען,
רוימע בלוזען....
בריסט ווי לעמער,
ווי צוויי עמער,
ווי צוויי נעהמער,
ווי צוויי בערגער,
מענער - ווערגער,
ווערט נישט ערגער!
לאָזט זיך בייסען,
קושען, רייסען,
כ'בין א בעס'ן.
ווי אין פרייסען,
זייט איהר פולע,
בתולה און גדולה,
הינקט אויף א קולע..

גאלדיג בלאַהע
 פאַרנאַכטען גראַהע,
 וועלען מיר ליעגען
 ווי די ציגען,
 כאַפען פליעגען,
 אַ פּערגעניגען.
 קוישען און קוישען
 לויפען... גריכע...
 אויף גראַזיגע בעמלעך
 סיגארעטלעך... סמוקען...

איצט איז ביי מיר מעהר קיין ספק ניט געווען, אז מיין
 דעקאדענטישער קאמפּע-נאַכבאַר איז דער אַלט-בעקאַנטער און
 בעוואוסטער ברחן בערל דער פּיסקאַטער, וועלכער איז געוואָרען אַ
 גאָט אין די נייע „ליטעראַטור“... ער רעדט נאָך אַלץ ניט קיין
 פּראָזאַ פּונקט ווי אמאָל. איצט האָט ער נאָך צוגעקריענען „בלויע
 פאַרנאַכטען“ און „תּאוה“, און ער איז אַלל-רײַם. איך האָב זיך ניט
 געקענט בעהערשען און אויסגעשריען: „בערל!“
 אָבער אנשטאַט מיט מיר צו רעדען, האָט ער דערלאַנגט אַ גאָס
 אויף מיר אַן עמער מיט דעקאדענטיזמוס, האָט געכאַפט דעם רויטען
 שפּענצער פאַר אַן אַרבעל און איז אוועק, מורמלענדיג:

בערל, שטערל,
 כּיבון קיין קערל.
 דעקאַטענטיש
 און סטודענטיש
 בין איך איצטער
 אַ פּערישצטער —
 בלאַהע געכט,

שמעכט און ברעכט,
אוי! ס'איז שלעכט...
זינג איך תאוה,
האָב איך גאוה,
בוים איך בריסט,
אומזיסט... גאָר...
מתותן ליעבער
האָט מיר... אַ גוטען...

א בעזע בעגעגעניס

(כמעט א פאקט)

דאָס איז געווען אין א פארעווען מיטוואָך : דער וועטער איז געווען טרוקען, דער הימעל לויטער, און די „איסט סייד“ וואָכעדיג. איך געה מיר אזוי איבער'ן נאָם, שמעלט מיך פלוצלינג אָב א בלייכער יונגעראַן מיט א בלויען שניפּס, אן איבערגעדעהטען רעגענשירם און א צוקנייטשמען קאפּעלוש.

— זייט איהר דאָס מיסטער .....?

— ווער זייט איהר ?

— ווער איך בין, בין איך.

— און איך בין אויך, ווער איך בין.

— אָבער מיר איז שטאַרק נוגע צו וויסען ווער איהר זייט. —

האָט מיר דער יונגעראַן ערקלערט — אויב איהר זייט דאָס טאָקע דער זעלביגער, איז מיט אייך ניט פרעהליך.

— און אויב איהר זייט אפילו נ י ט דער זעלביגער, איז מיט

אייך אויך ניט פרעהליך... — האָב איך דעם לץ געגעבען צו פער-
שטעהן.

— וואָס מיינט איהר ?

— און וואָס מיינט איהר ?

— איך מיינ, — האָט דער יונגעראַן געזאָגט זיך אויסהוסמענ-

דיג — איך מיינ, אז אויב איהר זייט דאָס דער, וועלכער שרייבט

אין צייטונג די סאַטירע „בערל דער פּיסקאַטער“ און לאַכט אָב

פון דעקאדענטען, וועט דאָס אייך טהייער קאָסמען. דען בערל דער

פּיסקאַטער איז אין כעס און מיר זיינען אַלע אין כעס... איצט זאָגט,

וואָס מיינט איהר ?

— איך מיון, — האָב איך דעם בלייכען בחור געזאָגט — אז
אויב איהר זייט אפילו ניט דער זעלביגער, וואָס שרייבט די שלעכטע
פערזען, וועט איהר אויך כאַפּען ביטערע מפלות און עס וועט אייך
קאָסטען זעהר ביליג, פשוט נאָר ניט.

— פארוואָס ?

— פאר א סך זאכען.

— דהיינו ?

— ערשמענס, פאָר'ן טראָגען אין אזא שעהנעם וועטער אָן
איבערגעדעהטען רעגענשירם ; צווייטענס, פאָר'ן ניט אויסגלייכען
איינער קאפּעלוש, ווייל א צוקנייטשטער קאפּעלוש פאסט אפילו
אויף א דעקאדענטישען מח אויך ניט און דריטענס, יא, דריטענס —
פאָר'ן אָבהאלטען אין מיטען נאָס א מענשען, צו וועלכען איהר האָט
ממש קיין שום טענה ניט.

— וואָס הייסט איך האָב ניט קיין טענה ? — האָט מיך דער
יונגערמאן געפרעגט פּערוואונדערט — איהר טשעפעט דאָך אונז.
זאָגט, וואָס האָט איהר צו אונז ? — האָט ער כמעט מיט טרערען
געפרעגט.

— און וואָס האָט איהר צו אונז ? — האָב איך איהם אויך
כמעט וויינענדיג איבערגעפרעגט. יא, וואָס האָט איהר צו אונז ?
וואָס האָט איהר זיך אָנגעטשעפעט אן אונזערע יאָהרען ? צי דען
האָבען מיר, אידען, קנאָפּ צרות חוץ אייך ?

— וואָס טהוען מיר וועמען ? — האָט מיך אָנגעקוקט דער
בלאָסער מענש א צומישטער — וואָס טהוען מיר ?
— איהר שרייבט.

— טאָרען מיר ניט ?

— איהר טאָרט און טאָרט ניט.

— פארוואָס ?

— ווייל איהר קענט ניט. אָבער דאָס וואָלט ניט אויס-

געמאכט, איהר זייט נאך יונג און וואָלט געקענט ווען איהר זאָלט וועלען, וויִלט איהר אָבער ניט.

— וואָס הייסט מיר קענען ניט? — האָט דער יונגערמאן פּראָטעסטירט, פּערריכמענדיג זיין בלויען שניפּסעל — איז דען דאָ אַ גרונד אין קענען?

— אמת, אין קענען איז קיין גרונד ניטאָ און ניט אַליץ, וואָס עס הייסט קענען ביי אײנעם, הייסט קענען ביי אַלעמען. געמעה האָט געזאָגט, אז שעקספּיער איז אַ „שטערען פון דער העכסטער הויף“ און טאַלסטאָי האָט געזאָגט, אז שעקספּיער האָט גאָר ניט געקענט. וואַנגער האָט גערופּען היינען, „פּאָליטישער ברוח“, און אונז דאָכט זיך, אז מיר וואָלטען געמאָכט אַ בעסערע וועלט ווי גאָט. אמת, אין קענען איז קיין גרונד ניטאָ און די געשמאַקען זיינען אויף פּערשיעדען, אָבער איהר האָט גאָר ניט געמאָכט די מינדעסטע פּראָבע צו וועלען קענען, איהר האָט נאָך קיין צוויי פּערשטענדליכע שורות ניט אָנגעשריעבען. אייער גאַנצע „קונסט“ און שאַפונגס-ענערגיע דרעהען זיך פּערטשאַדעט ארום אַ פייגענבלאַט... און אַליץ, וואָס איהר מאַכט און טהוט, איז דערפאַר ווערט אַ פייג. מען פּערשטעהט אויך ניט, דאָס איז דאָס ערנסטע. — אבער ניט אַלע קענען פּערשטעהן אַליץ, וואָס מען שרייבט.

— האָט דער יונגערמאן אַרגומענטירט און איז פון מיר ניט אָבגעטרעטען — די גרויסקייט און שעהנקייט פון פּאָעזיע איז דאָס, וואָס מען רופּט „סאָנדרזשעסטשען“, „אַנשטויסעכץ“, מען דאַרף ניט אַליץ איינפאַך ארויסרעדען, דער לעזער דאַרף זיך געוועהנען „אַנצור-שטויסען“ וואָס מען מיינט, צו טרעפּען, צו „כאַפּען“ דאָס ניט-דערזאָגטע. פּערשטעהט מען אין מוזיק אַליץ, וואָס דער מוזיקער מיינט? מען האָט דערפון הנאה און גענוג.

— געזעכט, אָבער פון אייך האָט מען קיין הנאה ניט, פּער-קעהרט, עס פאַלט צו אַ בעזע חלשות. זיך „אַנשטויסען“, כאַפּען דאָס ניט-דערזאָגטע, איז שויד, ביי מענשען, וואָס זאָגען עפעס

און דערזאָגען ניט. איהר אָבער זאָגט דאָך גאָר ניט. איהר שטויסט זיך מיט די עלענבויענעם, ווי שכור'ע מאַטראָזען, און איהר ווילט, אז דאָס אידישע פּאָלק זאָל זיך מיטשטויסען מיט אייך...

איהר מיינט, אז איהר זייט געקומען אביסעל צו שפעט, ווען אלץ איז שוין פיקס און פארטיג. איהר מיינט, אז דאָס אידישע ליעד איז שוין אָבגעזונגען, דאָס אַרבייטער ליעד — אָבגעזונגען, און אייך איז גור איבערגעבליעבען זיך צו ראַיען אין ווייבערשע פּאַרטוכער און אונטער-קליידלעך און מגלה זיין דער וועלט דעם סוד פון אַ קאַרסעט און זאָקען-בענדלעך... משוגעים! דאָס האָבען נאָך אידען געוואוסט אין מדין; בלעם דער בלינדער דעקאדענט פון „באר“ האָט שוין פּעראינטערעסירט אונזער פּאָלק אין די „תּאווה“ דיגע ברוסטען“ פון „כזבי בת צור“, די צנועה פון מדין'ס טעכטער... קיין גוטס איז דערפון אונזער פּאָלק ניט צוגעקומען. פרעגט דעם חומש, וועט ער אייך זאָגען.

— אבער דאָס ליעד פון ליעבע איז נאָך פאַרט אין אונזער מאַמע-לשון ניטאָ, עס פעהלט אונז אין גאַנצען... — האָט זיך דער דעקאדענטעל ביי מיר געבעטען.

— אבער איהר זינגט דאָך ניט קיין ליעבע; איהר גענעצט תּאווה, שלוקערצט אונזין און קאיכט אויסגעלאַסענהייט. איהר זינגט איבערהויפט ניט, איהר פּראָטשיוועט זיך... תּאווה איז אַ זאָך, וואָס יעדער עס-הארץ קען אָהן אייך; קען אויף אויסענר וועניג... דאָס ווייסען אַלע, מען דאַרף דערצו ניט האָבען די ערמוטהיגונג פון דעקאדענטישע פּאַעטען.

— פארוואָס אָבער מעגען די גוים זיין דעקאדענטען? פאַר- וואָס מעגען זיי זינגען אַזעלכע זאַכען? — האָט דער יונגערמאַן גערעדט צו מיר שוין אַ סך ווייכער.

— די גוים מעגען, — האָב איך איהם ערקלערט — ווייל ביי זיי איז דער דעקאדענטיזמוס, דער עקעל פאַר דאָס פּערשטענדליכע,

ריינע און שעהנע א נאטירליכער. זיי האָט שוין די וועלט גענוג
 פערשטאנען, מעגען זיי זיך פערגינען קונסטפאָל א „פלוידער“ צו
 טהאָן, זיי האָבען די מענשהייט גענוג ענטציקט. זיי האָבען זיך
 שוין מיט דעם דופט פון קלאַסישער שעהנהייט שיער פערניפטעט,
 זיי איינער, וואָס שלאָפט אין אַ גאַרטען פון רויזען, און זיי
 בלאַנדזשען און זוכען נייע וועגען, נייע פאַרמען. מענער, וואָס
 האָבען זעהר שעהנע פרויען, פערליעבען זיך אָפט אין אַ מיאוסקייט,
 פאַר אַ „טשענוש“, אַן איבערבייט. אונזער פאַלקס-ליטעראַטור
 אָבער איז נאָך דערווייַל צו יונג, אונז דאַרף נאָך ערשט די וועלט
 אָנהייבען צו פערשטעהן, און מיר פערשטעהען זיך נאָך איינע די
 אַנדערע אויף ניט. מיר קענען ניט איבערהיפען אַ שטיק פון
 אונזער לעבען, אריבערשפרינגען משוגע איבער זיך אַליין צו דער-
 יאָגען די, וואָס אַנטלויפען פון זיך אַליין. איהר פערשטעהט,
 יונגערמאַן?

— איהר מיינט, הייסט דאָס, אז מיר קענען נאָך געפינען
 גענוג וואָס צו זינגען.

— יא, דאָס ליעד פון לעבען איז נאָך ניט אויסגעזונגען, און
 וועט קיינמאָל ניט ווערען אויסגעזונגען. גרייפט אין די סטרונעס
 פון גאַנצען, פולען לעבען! זינגט — פלוידערט ניט. איהר זייט
 די יונגע, איהר בלייבט איבער. ווי קען מען אָבער משוגענע,
 צולאָזענע קינדער איבערלאָזען אַ ירושה? זיי וועלען דאָס דאָך
 פערניכטען. צי דען מיינט איהר, אז אונז קאָסט די אידשע ליטעראַ-
 טור קנאַפ טהייער? האָבען מיר פאַר איהר קאַרג בלוט פערגאַסען,
 זי זאָל זיין דאָס, וואָס זי איז?

— אויב אזוי, זייט איהר דאָך טאַקע גאָר ערנסט!

— וואָס דען האָט איהר געמיינט?

— וועט איהר נאָך פאַרטועצען אייער סאַטירע, בערל דער

פּיסקאַטער?

— דאָס ווענדט זיך אָן אויף.

— טשעפעט אונז ניט!
— גלייכט אויס דעם קאפעלוש און שרייבט! מאנכע פון
אייד האבען טאלאנט. איך קען אייך ניט, מעגליך אז איהר זייט
איינער פון זיי.

178

גרייזען

(פעליעמאן)

די וועלט זאגט, אז א מענש איז געגליכען צו א שניידער : א שניידער שטארבט און א מענש שטארבט אויך. איך זאג, אז א מענש איז געגליכען צו א זעצער. ערשטענס טאקע צוליעב דעם זעלביגען טעם און צווייטענס צוליעב נאך א טעם, וואס האט אפטמאל קיין טעם ניט.

יא, צווייטענס איז א מענש געגליכען צו א זעצער, — איך מיין צו א שריפטזעצער און ניט צו קיין אנוזעצער — ווייל א זעצער מאכט גרייזען און א מענש פערגרייזט אויך אין לעבען. איך זאג דאס צוליעב דעם, ווייל א זעצער האט מיר אמאל אריינגעזעצט א קליין אין א פסח'דיגע שטיקעל ליטערארישע ארבייט, וואס איך וועל אין לעבען ניט פערגעסען.

איך האב געשריעבען אַט אזוי :

דאס זיינען ניט די קניידלעך,
וואס מאכען פסח'לעך,
דאס זיינען אונז'רע מיידלעך
אין פריהלינגס גרינגעס וועב.

דער זעצער האט דאָ געטהאָן א קלייניגקייט, ער האָט פערבימען די „קניידלעך“ אויף מיידלעך“ און די „מיידלעך“ אויף „קניידלעך“. דאכט זיך א קליינער גרייז, אָבער דער פומון האָט זיך שוין דאן געלייענט אַט אזוי :

דאס זיינען ניט די מוידלעך,
וואס מאַכען פּסח־לעב,
דאס זיינען אונז'רע קניידלעך
אין פּריהלינגס גרינעם וועב...

בבן זיינען, לויט דעם זעצער'ס טעות, די „קניידלעך“ געווען
אויסגעוועבט אין „גריין“...
רבנו של עולם! „גרינע קניידלעך“?! איך דערשרעק זיך, ווען
איך דערזעה געלע קניידלעך, היינט קענט איהר זיך פאַרשמעלען
מיין פּחד, ווען איך האָב דערזעהן גרינע קניידלעך. דעם זעצער'ס
גליק איז געווען, וואָס איך האָב ניט געוואוסט זיין אדרעס...
דער גרייז איז געשעהן אין יענער צייט, ווען אידישע זעצער
און אידישע ליטעראַטען האָבען נאָך קיין אדרעסען ניט געהאַט...
מען האָט ניט געקענט אָנשרייבען זייער אדרעס אָהן אַ גרייז, ווייל
זיי האָבען געוואויהנט יעדען מאָנטאָג און דאָנערשטאָג אויף אַן
אַנדער אָרט. היינט איז דער אדרעס געווען ריכטיג, אויף מאָרגען
איז ער געווען אַ גרייז און האָט ניט אָנגעהויבען צו טויגען, און דער
פּאַסטיליאָן פלעגט זיך אַרומטראָגען מיט די פּסול'ע קאַנווערטען...
סאי ווי סאי, איך האָב דעם זעצער ניט געקענט מוחל זיין דעם
אומגעלומפּערטען גרייז און האָב זיך מיט איהם אָבגערעכענט אויף
זיכער.

איך האָב אָנגעשרייעבען אַט וואָס :

איך בין מקנא משה'ן,
און שרייב דאָס פּרוי אין בלאַט—
וואָס ער האָט דאָרט אין גושן
קיין זעצערס ניט געהאַט.

דער זעצער איז אבער אויך קיין נאָר ניט געווען און האָט מיין
שטיקעל כּעס צורעכט געמאַכט אַט אזוי :

איך בין מקנא גושן,
און שרייב דאָס פֿריו אין בלאַט —
וואס ער האָט דארט אין משה'ן
קיין זעצערס ניט געהאָט...

דאָ האָט ער מיר, הייסט עס, וויעדער אויפגעשפיעלט דאָס
זעלביגע שטיקעל מיט מעהר פֿרישקייט.
ער האָט פֿערביטען „גושן“ אויף „משה'ן“ און „משה'ן“ אויף
„גושן“.

איך האָב וויעדער געוואָלט אוועקשיקען אַ בריעף מיט קאָמפּלי-
מענטען אויף זיין אַדרעס. האָט ער וויעדער קיין אַדרעס ניט גע-
האַט, און איך האָב גראָד דעם טאָג אויף געבימען מיין אַדרעס....
איז מיר, ברודֿר השם, שוין דער זעצערשער גרייז אין זינען ניט
געלעגען...

מיין שיקזאַל האָט מיר געמאַכט מיאוס'ע גרייזען. ער האָט
מיר פֿערביטען „פֿרייד“ אויף „לייד“, „מצה“ אויף „פֿראַצע“, „וויין“
אויף „פֿיין“ און „פֿסה“ אויף „ווייס איך“..
דער כלל, עס איז מיר וואויל געווען!

איצט, ווען עס קומט פֿסה־צייט דערשרעק איך זיך פֿאַר די
פֿסה'דיגע גרייזען. דען אונטער דער צייט זיינען מיר צוגעקומען
צו די מיידלעך מעהר גראַמען. איצט גראַמט זיך שוין ביי מיר ניט
נור „מיידלעך“ מיט „קנידלעך“, זאָנדערן „מיידלעך“ מיט „קלייד-
לעך“ און פֿערשיעדענע „דרידלעך“, וואָס מאַכען מיר אָפט פֿיהלען
„לוידלעך“...

לאַנגע, לאַנגע יאָהרען זיינען שוין אוועק זייט יענע זעצערשע
„מיסטויקס“. איך בין געוואָרען אַ צייטונגס־מאַן און אלס אזעלכער
האָב איך זיך איינגעוואוינט צו פֿערשיעדענע גרייזען, איצט בין איך
דערנאָנגען דעם גרויסען סוד, אז מיין גאַנצער לעבען איז אַ גרייז,
אז אלעמענס לעבען איז אַ גרייז, אז די גאַנצע וועלט איז אַ מיאוס'ער

גרייז, וואָס איז שווער צו פּערריכטען, סיידען מען זאָל איהר אויפֿ-
זעצען גאָר פון דאָס נײַ... און ניט אויף אַ „ליינגאָטייפֿ“-מאַשין
אויף „האַררי אָפֿ“ אין זעקס טעג, זאָנדערן מען זאָל זיך טאַקע
נעהמען צו איהר מיט אַן ערנסט פּשוט'ע האַנד-אַרבייט... עס זאָל
אַרויס אַ לייטישער „דזשאַב“, עס זאָל טויגען פּאָר גאָט און פּאַר
לייט...

און מערקווירדיג! כאָטש איך בין איינגעוואוינט צו גרייזען
פון כל המינים, דאָך מאַכט יעדער נייער גרייז אויף מיר אַ שרעק-
ליכען איינדרוק און שטעהט מיר פּאַר די אויגען ווי אַ שרעקענס-
גייסט.

שטאַרק אין כּעס בין איך ווען אַ זעצער מישט זיך מיר אַריין
אין פרעמדע פּאַמיליען-אַנגעלעגענהייטען און דרעהט זיי איבער
מיט'ן קאָפּ אַראָב. ער מיינט ניט הלילה קיין בעז, אָבער ער צו-
הרג'עט זאַכען אז גאָט זאָל זיך דערבאַרעמען!

אַט זעהט אויף אַ טשיקאַוואָסט!

איך לויב אַ ווייבעל אין טאָג אַריין און דערצעהל וואָס פּאַר אַ
צנועה זי איז:

איך קען אַ ווייבעל טריינע,
וואס האָט אַ פּערד אַ מאַן,
דאָך בלויבט זי אייביג זיינע,
זי וועט ניט ווערען דיינע
און וועט ניט ווערען מיינע
פאַר קיין שום געלד און פּלאַץ...

דאַכט זיך אַ טריינע, אז הלואי אויף אלע טריינעס און בריינעס
און יענטעס געזאַגט געוואָרען. אַן עהרליכע אידישע טאַכטער, וואָס
איז אָנגעקניפט אָן איהר „בעשערטען“ ווי אַ גאָלדענע קייטעלע.
דאָך זעהט וואָס דעם זעצער'ס גרייזען האָבען פון איהר
נעמאַכט:

איך קען אַ ווייבעל טריינע,
וואס האט אין דר'ערד איהר מאן,
זי איז דאך דאָרט זיך זיינע,
דאך קען זי ווערען דיינע,
און קען אויך ווערען מיינע,
נור געלד, דאס איז איהר פלאן...

— וואָס האָט איהר צו מיר? — האָט דאָס בעל־דיגמע ווייבעל
ביי מיר געפרעגט — סטייטש, וואָס האָט איהר מיר פערשוואַרצט
די אויגען אין צייטונג?
איך בין געשטאַנען ווי צומישט און געזוכט אַ תירוץ. געה,
דערצעהל איהר, אַז דאָס האָט מיר דער זעצער אָנגעפויפּט! באַלד
וועט זי דיר גלויבען!
מיין איינציגער מיטעל איז געווען זיך צו פערענטפערען, און
איך האָב זיך פערענטפערט:
— גאָט איז מיט אייך! — האָב איך געזאָגט תם'עוואַטע —
וואָס פאַלט אייך איין? סטייטש, איך זועל אייך בעל־דיגען? איהר
מיינט, אַז מען רעדט פון אַ „פערד אַ מאַן“ איז דאָס דוקא אייער מאַן
און עס איז נור דאָ איין „ווייבעל טריינע“, וואָס „האָט איהר מאַן
אין דר'ערד“, און קען זיין אי „דיינע אי מיינע“? ...
דאָס האָט נאָך מיין בעקאַנטער טריינע'ן מעהר אויפגעברענט,
און איך האָב ניט געהאַט קיין אַנדער ברירה ווי איהר צו זאָגען:
— איך בין אסור שולדיג, אסור חזיר...
— וואָס הייסט איהר זייט ניט שולדיג? — האָט זי געשריען—
ווער דען איז שולדיג? עס איז דאָך אויפגעשריעבען אייער נאָמען.
— נאָט אייך אַ גראַשען פאַר אַ נאָמען אין אמעריקא! — האָב
איך זיך פערענטפערט — אין אמעריקא אַ נאָמען... די שולד איז
זיינע...
— וועמעס?
—

— זיינע, דעם זעצער'ס, ערב פסח, ביז, האָט ער געמאַכט אַ גרייז...!

— אַ שעהנער גרייז!

— נו, מילא, וואָס זאָל איך טהאָן? האָט ער גראָד דאָס מאָל
ניט געטראָפּען... אָפּמאָל פּיקסט דעם זעצער'ס אַ גרייז דעם גאַנצען
ענין און די זאָך קומט אַרויס אי גוט אי אמת.
אָט האָב איך אַמאָל געהאַט אַ טעות אין אַ געוויסען רעוורענד
און האָב איהם געשילדערט פאַר אַ גרויסען צדיק און אַ לַמְדָן. אין
אמת'ען איז ער געווען אַ גרויסער גאַרנישט, און דעם זעצער'ס גריי-
זען האָבען איהם אַרויסגעבראַכט אין זיין ריכטיגען קאַליר.
איך האָב געשריעבען:

מען קען דעם רעוורענד צדוק

אַזש אין דעם הימעל זבול,

פון גאַרמעל ביז דעם ספּאַדעק

איז ער מיט פרומקייט פול.

די גרייזיגע נבואה האָט אָבער דעם זעצער אויסגעזאָגט דעם
אמת און ער האָט דאָס אויסגעזעצט אָט אזוי:

מען קען דעם רעוורענד צדוק,

אַזש אין דעם הימעל דול,

פון גאַרמעל ביז דעם ספּאַדעק

איז ער מיט „דומקייט“ פול...

ער האָט געמאַכט פון „זבול“, „דול“ און פון „פרומקייט“ —
„דומקייט“ און עס איז אַרויסגעקומען ריכטיג...

געדאנקען איבער פעלצען

מײן רבינ'ס הייליגער פוטער און סתם פוטערס.

איך ווייס, אז דער מענש איז א חיה, אבער קיינמאל ערשיינט ער מיר ניט אזוי חיה'ש ווי ווינטער, ווען ער טהוט זיך אן פון קאפ ביז די פיס אין פעלץ.

פעלצענע רעק, פעלצענע יאקען, פעלצענע הענדטשקעס, פעל-צענע מופטעס, פעלצענע הימלען און אפילו פעלצענע שטיוועל. וואס מעהר פוטער, מעהר פעלץ דער מענש טראגט אויף זיך, איז ער אלץ מעהר יחסן, מעהר תקיף, מעהר „צדיק אין פעלץ“. יא, וואס מעהר „חיה“, אלץ מעהר „מענש“...

אין דעם אָרעמען קווארטאל זעהט מען דאָס ניט אָן אזוי שטארק, דאָ איז דאָס מעהרסטענס באַזוועל, וואַמע, „קאַטען“ — אַ זאָך, וואָס וואַקסט אויף דר'ערד, וואָס קאָסט קיין בלוט און קיין לעבענס דאָס צו קריגען. אין די רייכע מקומות אָבער נעהמט דאָס אָן אַ מורא — חיות, אַן אמת'ער מהיער-נארטען! ... הינד, פערד, וועלף, בערען, פוקסען, ים-חינד, ים-חורים א. ז. וו., מען פערנעסט גאָר, אז מען איז צווישען מענשען...

צום מערקווירדיגסטען זיינען די דאמען.

ניט לאנג צוריק איז געווען זומער, און זיי זיינען געווען בעפעדערט און געפליעגעלט: וואָראַבייטשיקעס, שוועלבעלעך, טייבעלעך, קאנאָריקלעך, נאכטיגאלען, סתם „פויגלעך“ און שמראוס-פויגעל.... פלוצלונג איז דאָס ווינטער, און זיי זיינען גאָר קעץ, טכורען, ביבערס, וועוואָרקעס און פלעדערמייז... און זיי זיינען וויעדער שעהן. זיי זיינען אינטערעסאנט אלס חיות פונקט ווי אלס עופות... זיי פערשמעהען זייער עסק אזוי צי אזוי — זיי געפעלען...

און וואָלטען די מענשען נור געמראָגען די חיה פון אויבען, וואָלט נאָך געווען אַ האַלבע צרה, וואָלט מען אַמוועניגסטענס געוואוסט, אַז מען דאַרף פאַר זיי ניט מורא האָבען. איז אָבער אַ גרויסע סברה, אַז זיי טראָגען אויף די חיה אינוועניג. דאָס איז שוין אַן אַנדער זאַך. עס איז נאָך פאַראַן אַ האַלבע סברה, אַז ניט טראָגענדיג די בעסטע אין זיך, איז זעהר שווער צו טראָגען איהר פעל אויף זיך... ניט האָבענדיג דעם וואָלף אין האַרצען, איז איהם שווער צו האָבען אויפ'ן פּלוצע און נור מיט אַ פּוקסישען איינפאַל קען מען אָבשינדען אַ פּוקס זיך צו מאַכען אַ פּוטער...
 ניט אזוי לייכט לאָזט זיך אַ בער אַראָכציהען זיין קאַפּאַטע איבער די אויערען, און ווען איינער טהוט דאָס פאַר דיר, מוזטו איהם דערפאַר גוט בעצאָהלען. ניט יעדער איז אויפגעלעגט זיך צו פאַטשקען מיט אַ טכויר, וועלכער „הערט“ זיך פון דערווייטען... זיין פעלץ איז אָבער טהייער, און אויב דו ווילסט אימיצער זאָל זיך פאַטשקען פון דיינעטוועגען, מוזטו עפענען דאָס געלד־זעקעל, און אום צו האָבען אַ געלד־זעקעל מוז מען האָבען נעגעל און צייהן — מען מוז זיין אַ חיה.

זעלמענע געדאַנקען ערוועקט אין מיר דער ווינטער מיט זיינע פעלצען און פּוטערס. אַלטע, גאַנץ אַלטע זאַכען דערמאָהן איך זיך, זאַכען, וואָס זיינען אי קאָמיש אי אומעטיג.
 אזוי ווי היינט געדענקט איך מיין רבי'ן „ר' אליה דער בלייבער“ — אזוי האָט מען איהם גערופען — און זיין פליכעוואַטען פעלץ, וואָס מיין בלינדע רבי'צין פייגע מושע האָט צורעכט געמאַכט מיט כשר'ע פּאָרדום. איך געדענק ווי דער גאַנצער חדר האָט געלאַכט, און נאָכדעם איז געווען אַ שמייסענים. איצט, ווען איך דערמאָהן זיך אָן דעם, לאַכט זיך מיר ניט, איך ווייס שוין איצט, אַז אַ פעלץ און אַ מלמד זיינען ניט קיין פּאָאר קליידער.

מיון רבי, ר' אליה דער בלייכער, האָט געהאט אַ פוטער אַ ירושה פון זיין עלטער־זיידען, ר' אברהם'עלע זישנער, זכרנו צדיק לברכה. פון וואָנען ר' אברהם'עלע האָט געהאט אַ פוטער, וועלען מיר שפעטער זעהען, דערווייל איז גענוג צו בעמערקען, אז עס האָט זיך ניט געפונען ביי אונז אין שטעדמעל קיין איינציגער מענש, וואָס זאָל וויסען די ערשטע סיבה פון דעם דאָזיגען פוטער, די מעשה בראשית זיינע און פון וועלכע פוטער־וואָרג מען האָט איהם בעשאַפען. עס זיינען געווען חלוקי דעות, דעם אמת אבער האָט קיינער ניט געוואוסט.

עס איז שוין איבערהויפט געווען שווער צו דערקענען, אז דאָס איז אַ פוטער. די האָאר זיינען שוין לאַנג געווען אויסגעקראַכען און דער פוטער האָט אויסגעזעהן פון אינוועניג מעהר ווי אַ בלעכער־נער: האַרט, שטייף, הויז און גלאַנציג, ווי אַ בלעך, נור וואַרניט־וואו האָט זיך געפונען אַ האַאָריגער פלעק פון אַן אונבעשטימטען מאַסש. דער געלבלייכער פוטערנער קאָלנער האָט אויך געהאט אַ פליך איבער'ן רעכטען מיטען און האָט אויסגעזעהן קאַמיש־טרויריג, עפעס ווי אַן אויסגעקראַכענער הונד, אַן אַרומטרייבער — אַ צער געווען אויף איהם צו קוקען.

ר' אליה אָבער פלעגט זיך מחיה זיין, ווען ער פלעגט דעם פוטער אָנטהאָן.

— דו ווייסט, פייגע מושע — פלעגט ער זאָגען — איך ווייס ניט ווי איך וואָלט אויסגעהאַלטען די שווערע פרעסט, ווען ניט דער פוטער... דער פוטער דערהאַלט מיך ממש ביים לעבען...

— אַ דאַנק זיין ליעבען נאָמען, ער טהוט נסים מיט דעם אָרעמאָן! — פלעגט די בלינדע רביצין אָבזיפצען — ווען ניט דער פוטער, פלעגט זי צוגעבען, וואָלטען אפשר די קינדער אויך דער־פראָרען געוואָרען... איצט איז כאַמש דאָ ביינאַכט אַ וואַרעמע זאך מיט וואָס זיי צוצורעקען...

זעהר רחמנות'דיג פלעגט דאָס אויסזעהן ווען דער ווינד פלעגט פעררייסען ביי ר' אליה'ן די פאָלעס מיט די ווייסע פליכעס אַרויף. ער פלעגט זיך נעבעך דאָן ראַנגלען מיט'ן גולן, דעם ווינד; ער פלעגט פערברעכען די פאָלעס אַרויף און ר' אליה פלעגט זיי פרובען אַריינבייגען מיט אַ קנאַק אינוועניג, אָבער זיי זיינען געווען אזוי שטייף, אז ער פלעגט זיך נעבעך פערשוויצען אַרביימענדיג.

ר' אליה'ס פוטער האָט געהאַט אַ שם אין שטערמעל. מען האָט געוואוסט פון וועמען ער שטאַמט און מען האָט געהאַט פאַר איהם גרויס דרך ארץ. ר' אליה פלעגט געהן אין איהם מיט אַ מין נאווה. ער האָט פערשטאַנען אז קהל איז איהם מקנא.

וועגען דעם דאָזיגען פוטער איז אַרומגעאַנגען ביים עולם אַ לעגענדע, און מענשען האָבען דערצעהלט, אז דער פוטער איז בעשריעבען אין שטאַדטישען אַלמען פּנקס. בעשטימט אָבער האָט דאָס קיינער ניט געוואוסט.

די מעשה דערפון דערצעהלט זיך אזוי:

די שטאדט האָט אַמאָל געהאַט אַ שטאַדטישען באַק, אַ „קרוש“, אַ מין קעסט-באָר, וואָס פלעגט אַרומגעהן פראַנק און פריי, וואו זיין כשר האַרץ האָט געלֹסט און קיינער האָט איהם ניט געדאַרפט בעריהרען. אַ אידענע האָט איהם אַמאָל אַ קלאַפ געטהאָן, האָט איהר דער מאַן גע'גט. ויהי היום, האָט זיך געדאַרפט מאַכען, אז דער באַק איז אַריין אין פאָליש פון בית המדרש און האָט אויפֿגעגעסען אַ גאַנצען באַרג מיט שמות... איז געוואָרען אַ מהומה.

קהל האָט פערלאַנגט מען זאָל גוזר תענית זיין. אַנדערע האָבען געזאָגט, אז מען זאָל דעם באַק האַלטען אַ גאַנצען מעת-לעת ביחידות, אָבגעזונדערט איינעם אַליין און איהם ניט געבען עסען, ער זאָל פשוט פאַסטען אַ טאָג... נאָכדעם זאָל מען אויסקעהרען די מיסט זיינע און עס בעהאַלטען נעבען אַלמען בית עולם...

אזוי האָט מען טאַקע געטהאָן. אָבער אזוי ווי דער באַק איז

שוין פאָרט געווען אַ הייליגער, האָט מען איהם שפעטער געשאַכטען, ער איז כשר געוואָרען אָהן אַ סרבה. דאָס פלייש האָט מען פערנוצט ביי אַ יתומה אויף דער התונה און פון די פעל, צוזאמען מיט נאָך עטליכע פעלכלעך פון כשר'ע שעפסען, האָט מען צונויפגעשטעלט אַ הייליגען פוטער פאר ר' אברהם זישנער, זכרונו לברכה, ר' אליה דעם בלייכענ'ס עלטער-זיידע.

דאָס איז איין לעגענדע. נאָך איינע דערצעהלט, וויעדער, אַז דער פעלץ שטאַמט פון אַן ארץ ישראל משולה, וואָס איז פלוצלונג געשטאָרבען אין שטערטעל און איבערגעלאָזען דעם פעלץ ביי קהל. ער איז דורכאויס, זאָגט מען, געמאַכט פון ארץ ישראל-ציעגען, וואָס האָבען זיך געפיטערט אויף די כשר'ע באַקסאַרען פון דעם אַנדער זייט יהרן.

סאי ווי סאי, דער פוטער האָט סוף כל סוף גענומען איינגעהן פון טאָג און פערליערען דאָס לעצטע ביסעל האָאר און איז טאַקע גאָר פשוט צוריסען געוואָרען. מען האָט דאָן געקראָגען ביי אַ שניידער אַ ווייסע פעלכעל און אַ פאָאר פאַסמעס כשר'ע פאָדים, די הרר-אינגלעך האָבען דאָס פאר די רבי'צין איינגעפעדיט אין אַ שטאָפּ-נאָדעל און זי האָט זיך אַ נעהם געטהאָן מאַכען פון דעם פוטער אַ לייט.

זייענדיג נעבעך בלינד און ניט זעהענדיג וואָס זי טהוט, האָט זי אָנגענעהט די פעלכעל ניט אויף די זייט פון די פוטער, נור אויבען, אויף די אויבערשלאַג. ר' אליה איז, ווי זיין שמויגער איז געווען, אויפגעשטאַנען פארטאָג, האָט אָנגעטהאָן דעם פוטער און איז אַוועק אין בית המדרש...

נו, איז געווען אַ לעבעדיגע וועלט.

איך געדענק ווי ער איז געגאַנגען אין דער פריה פון בית המדרש מיט'ן מלית-זעקעל אונטער'ן אַרעם, מיט דער אָנגענעהטער ווייסער פעלכעל אויפ'ן רעכטען מיטען פון דער שוואַרצער, טוכענער

פלייצע פון אויבען. אינגלעך קונדסים און גרויסע יונגאטשעם
זיינען איהם נאָכגעלאָפּען מיט געשרייען: „ר' אליה, וואו האָט
איהר גענומען אזא פוטער? ... פוטער, פוטער, פוטער!“....

אָט אזעלכע מעשיות און געדאַנקען שטעהען אויף אין מיר, ווען
דער ווינטער קומט אָן און איך דערזעה פוטערס ביי לייטען.

בעקאנטע

בעזע בעגעגענישען אין די אידישע גאסען.

צייט די שטאדט ניו יארק איז געוואָרען „גרויסניו יארק“, עס זיינען צוגעקומען צו איהר נייע קווארטאלען, און זי איז געוואקסען אין דער לענג און אין דער ברייט, האָבען זיך אַ סך אלטע בעקאנטע אזוי פערלוירען איינע פון די אנדערע, אַז זיי קענען זיך זעלטען ווען וויעדער טרעפען.

וועגען דעם דאָזיגען פומער איז אַרומגעגאַנגען ביים עולם אַ בעגעגענט און מיט איהם גערעדט, מיט איין מאָל איז ער נעלם געוואָרען, און איהר וואונדערט זיך וואו ער איז אַהינגעקומען. און מערקווירדיג.... איהר וואָהנט מיט איהם אין איין שמאָרט, נור ניט מעהר אין די „איסט סייד“. ער האָט זיך אַריבערגעפּעקעלט אין האַרלעם און איהר האָט זיך אַריינגעקרויזשקעט אין די בראַנקס און אויס — איהר זעהט זיך מעהר ניט.

דער אַלטער ניו יארקער אידישער קווארטאַל, די איסט סייד, איז שוין איצט געוואָרען דער וואָהנפּלאַץ נור פון „גרינע“, נייר אַריבערגעקומענע. די מעהרסטע „אויסגעגרינטע“, וואָס מען טרעפט נאָך איצט אין דעם דאָזיגען געגענד, געפינען זיך דאָ נור בייטאָג אין זייערע געשעפטען, ביינאַכט אָבער פּאַהרען זיי אַוועק שלאַפּען אין באַראָ פּאַרק, וואו „קאַלואַריער דאַמשען“ שניידען זיך אויף „יאַהודים“, אָדער זיי פּאַהרען אַוועק נעכטיגען אין אַנדערע נייע אידישע מקומות.

איך האָב אַמאָל געקענט אין די איסט סייד אַ באַרבער, איך האָב זיכער געמיינט, אַז ער וועט שוין דאָרט אויסלעבען זיינע יאָהרען.

ניט נור איז געווען א טיעפע בעקאנטשאפט צווישען מיר און
 דעם האָזיגען מייסטער, נור אפילו צווישען מיר און זיין ראָזיר-
 מעסער... מיר זיינען פשוט געווען „בלוט-פערוואַנדטע“....
 דער באַרבער האָט אַ געוויסע צייט צוגעקעלט מיט „ריעל-
 עסטייט“ און איינמאָל, מיר רייבענדיג אַ מאַרדע, האָט ער געזוכט
 אַרײַנצורייבען אין מיר אַ טענעמענט-הויז. ער האָט גערעדט און
 גערײַבען, און האָט זיך אזוי צוהיצט, אַז, פּערגעסענדיג וואָס ער
 טהוט, האָט ער מיר איינגעזויפט די נאָז, די ליפען און די אויערען.
 איך בין געלעגען אויפ'ן „באַרבער-טשער“ אין איין ציטערניס, ער
 זאָל זיי מיר טאַקע ניט אַראָב-„שיווען“. דאָן האָט ער גענומען
 שאַרפען די בריטווע און לויבען די פּראָפּערטי, און איך האָב גלייך
 פּערשטאַנען, אַז ער מיינט מיך צו מאַכען פאַר אַ „גלאַטען בעל-
 הבית“... איך האָב געוואוסט, אַז ער האָט שוין מאַכע פון זיינע
 קונדען גוט „איינגעזויפט“ און זיי געגעבען, וואָס דער ענגלישמען
 רופט, אַ „קלאַוזד שיוויו“. ווען איך האָב פּלוצלונג דערפיהלט, אַז
 זיין גאַל-מעסער ווערט מיט מיר אויך „צופיעל שמעלקע“, האָב איך
 זיך דערלאָנגט אַ הייב פון שטוהל ווי אַן אָבגעבריהמער, האָב
 אָבגעווישט דעם פנים מיט'ן אַרבעל און זיך אָבגעטראַגען ווי אַ ביהן.
 שפעטער האָט איך צופעליג געהערט, אַז מען האָט איהם, דעם
 באַרבער אויך גוט „איינגעזויפט“ און „גלאַט אַרומגעגאַלט“, און,
 גאָט'ס וואונדער, דאָס האָט גראָד געטהאָן אַ בלעכער.
 זייט דאָן האָב איך מיין בעקאַנטען באַרבער מעהר ניט געזעהן,
 און איך וואָלט איהם אפשר פּערגעסען אויך, נור דאָס האָב איך ניט
 געקענט, דען יעדעס מאָל, וואָס איך פלעג געהן אין באַרבער-שאַפּ,
 פלעג איך זיך דערמאָהנען אָן מיין לעצטען „שיוויו“ אין די איסט
 סייד, און פלעג זוכען פריהער אויסצוגעפינען, אויב דער באַרבער
 האַנדעלט נאָך מיט ריעל-עסטייט...
 איינמאָל האָב איך דורך אַ סיבה פּערבאַלאַנדשעט אין אַ פּער-
 וואָרפענע געסעל אין די בראַנקס, ערשט איך הער מען רופט מיך

ביים נאָמען. איך דרעה אום דעם קאָפּ, וועמען זעה איך ? מיין אַלטען בעקאנטען באַרבער.

ער האָט זיך געוואָלט מיט מיר אַרומכאַפּען, אבער איך בין געלאָפּען ווי אַן אונטערנעשאַסענער און זיך געטאַפּט מיט בייזע הענד דעם פנים און געקוקט, אויב עס געהט ניט קיין בלוט.... איך האָב מורא געהאַט, ער זאָל מיר ניט געהמען פּערקויפּען אַ הויז....

אַ צווייטען בעקאנטען האָב איך אַמאָל גאַנץ אונגעריכט געטראָפּען אין האַרלעם. דאָס איז געווען מיין ערשטער באָס, אין וועמעס שניידער־שאַפּ איך האָב געשוויצט גרינערהייט. איך האָב איהם שוין ניט געזעהען איבער אַ פּערטעל יאהר־הונדערט. אָט דער באָס איז אפילו געווען אַ גרויסער גראָבער יונג, אָבער אויגען האָט ער געהאַט ווי אַ וואָלף : ער האָט מיך באלד דער־קענט און, מיינענדיג, אז איך טהו נאָך אַלץ יענע מלאכה, דערלאַנגט ער מיך אַ פרעג מיט'ן אַמעריקאַנער טראָפּ : „ביזוי“ ?

ווען ער האָט מיר קוים אויפגעקלערט מיט סמנים ווער ער איז, האָב איך מיך דערמאָהנט, אז ער איז מיר שולדיג פאַר אַ וואָך אַרבייט, נור ער האָט משמעות פּערגעסען, דען ער האָט מיר געגעבען אַנצוהערען דאָס, אויב איך דאַרף אַ „דזשאַב“, קען איך קומען ביי איהם אַרבייטען....

איך האָב זיך פּערשעהמט פאַר דער אידישער ליטעראַטור, און האָב זיך שטאַרק געוואונדערט צו טרעפּען אזא ווילדען עם האַרץ ביי דעם „עם הספר“.

איך האָב אבער באלד אַ קלער געטהאָן אויב עס וואָלט טאַקע ניט געווען אַ פּלאַן זיך אַרײַנצוכאַפּען אויף אַ פאַר וואַכען אין אַ שניידער־שאַפּ, אפּשר וואָלט דאָס מיר העלפּען איך זאָל ניט פּער־געסען „שניידען“... איך ווייס גראַד עטליכע נאַקעטע נפּשות וואָס עס וואָלט געווען אַ מצוה זיי צו „בעקליידען“... ניט וועניג אינטערעסאַנט איז איינמאָל געווען מיין בעגעגעניס

מיט א רבי'ל. אין א קהל'שע, שטאדטישע זומער-באָד אין דאָס געווען.

איך געדענק ניט גענוי ווי דאָס איז געשעהן, איך געדענק אָבער פונקט ווי היינט, אז מען האָט דאָרט ביי מיר צוגע'גנב'עט א זעהר דעליקאטנעם מאַנסביל'שען „בגד“ במחילה, אָהן וועלכען אן אַמערי-קאָנער דזשענטעלמען אין א קורצען רעקעל קען ניט בעשטעהן צו געהן אין גאָס...

איהר קענט זיך פאַרשטעלען מיין לאַגע. איך בין געוואָרען פאַר צרות אזוי צומישט, אז איך האָב גענומען צווייפלען, אויב איך האָב גאָר דעם דאָזיגען „מלבוש“ מיטגענומען, אפשר האָב איך איהם גאָר פערגעסען אין דער היים... איז דאָך אָבער די קשיא: ווי וואָלט איך געקומען אַהער? ... וואָלטען מיר די יונגאָטשעס ניט פערוואָרפען מיט שטיינער? און די מאָראַל? וואָלט זי מיר געשוויגען?

איז אָבער וויעדער א קשיא: ווען איך וואָלט דעם „בגד“ געהאַט מיט זיך, טאָ וואו וואָלט ער אַהינגעקומען? איך בין דאָך אין א קהל'שען מרחץ, א שטאָדטישער אַנשטאַלט... היתכן קהל זאָל גנב'ענען? די פּאָליטיקער גופא באַדען זיך דאָך ניט מיט'ן עולם צוזאַמען? ... אמת, זיי לאָזען טאַקע די בירגער הויל און נאַקעט, אָהן תּחתונים, במחילה, אבער אויף אן אנדער אופן.

סאי ווי סאי, אָט ווי איך זיי אזוי אין געהאַקטע וואונדען און קלער, וואַקסט האַסטיג אויס נעבען מיר א איר מיט א בעשאַרען בערדעל און רוקט מיר אַרײַן א „שלום עליכם“.

איך האָב איהם דערקענט. ער האָט אַמאָל געהאַלטען א לאָונדרי אין ברום סטריט, ער איז מיינער א שכן געווען און פלעגט קריגען מיינע גרעט. ער האָט מיר גלייך אויפגעקלערט, אז ער איז איצט א „רב“, א „רעוורענד“ אין ברוקלין און מאַכט א „שעהנעם לעבען“, נור ער איז געוואוינט פון אַמאָל זיך צו באַדען זומער אין די ניו יאָרקער שטאָדט-בעדלעך, איז ער געקומען אַהער. רעדענדיג

האָט ער מיך גענומען בעשווערען, איך זאָל קומען הערען זיינע
„שפיצעס“ (דרשות)...

איך האָב אַ קוק געטהאָן אויף זיך און אויפ'ן „רעוורענד“
און האָב גענומען שמייכלען... געה אַזש אין ברוקלין הערען אַ דרשה
פֿון אַ לאָונדרי־מאַן, אַז איך קען ניט אַרויסגעהן אין גאַס!
איחר קענט זיך פֿאַרשמעלען ווי מיר איז געלעגען אין זינען
דעם „רעוורענד'ס“ געפלעמע תורה!

איך בין אָבער געפֿאלען אויף אַן המצאה. אַ חרפה אָן אַ זייט.
איך האָב פֿערטרויט דעם רבי'ל מיין לאַגע. מיט אַ פרומע מינע
האָב איך איהם געזאָגט, דאָס איך ווייס געוויס, אַז דאָס איז אַ
גאָט'ס זאָך: מן הסתם איז מיר אַזוי בעשערט, עס איז „אָנגעשריע־
בען געוואָרען“ איז פֿערפֿאלען... נור אויב ער וועט זיך בעמיהען
ברענגען פֿון מיין היים אַן אנדער פֿאָר, פֿערזיכער איך איהם אויף
מיין עהרענוואָרט, אַז איך וועל קומען אין ברוקלין איהם הערען
דרש'ענען...

דאָס האָט פֿאַסירט דאָן, ווען איך האָב שוין געהאַט צוויי
פֿאָאר, אויף אָנטהאָן און איבערטהאָן.

מיין אלטבעקאַנטער לאָונדרי־מאַן האָט זיך אָנגעכאַפט אָן
מיין פֿאַרשלאַג מיט הענד און פֿיס. אין אַ שעה אַרום האָב איך זיך
שוין אָנגעטהאָן און האָב אָבגעמאַכט מיט מיין פֿריינד, איך זאָל
איהם קומען הערען דריי שבתים נאָכאַנאַנד.

איך בין זיך מודה ומתודה, אַז מעהר ווי צוויי מאָל בין איך
ניט געגאַנגען דאָרט, וואו מיין אַמאָליגער לאָונדרי־מאַן ביגעלט זיין
קהלה, פֿליושקעט זיך אין אַ וואַש־טאָפּ פֿון וואַסערדיגע מוסר און
קראַכמאַליעט אָן שטיקער מדרש, אַז זיי ווערען האַרט ווי אַ ברעט...
איך האָב שוין געהאַט טויזענד חרמות, וואָס איך בין בעסער
ניט געבליעבען זיצען אין באָד.

ערב פסח

„גאונים“ ארכיימען פשוט מעשים.

דער פסח־לעב, ער קומט שוין אן
מיט מצה און מיט תריון,
רבנים פאנגען אן צו טהאן,
די אידשקייט איז שעהן....

הכשרים הענגען איבעראל
פון „גאונים“ א געוואלד,
ס'איז „כשר“, „פסח־דיג“, הכלל,
עס דודקעט און עס שאלט.

יא, „וין שרף“, עפעלקוואס,
און „וין גפן“ ד'רעקט
פון ציון, עס איז וואויל, ס'איז נאס,
ס'איז יום טוב־דיג, עס שמעקט...

א קריינק האט פרעה פארגעשטעלט
זיך דאן דעם אידען'ס גליק
אין יענע שווארצע שקלאפענוועלט,
מיט יאהרען לאנג צוריק.

דערויסען גרינט, אין קעש'נע „טאגט“,
דער מידער קאפ איז דיל,

מען קויפט הגדות און מען מראגט
מיט פרייד אין הארצען פול.

ניטאָ קיין „המין“, ווער בעדארף
דאָס איצט? די מצה ברינג!
ציה אָן די נאַציאָנאַלע האַרף,
און זאָג און זופ און זינג!...

עס איז פאר פסת. איך געה דורך די אידישע גאסען און
טראכט: ווען אידען וואָלטען אין מצרים ניט געווען און וואָלטען
דאָרט קיין „אָווערטיים“ ניט געאַרבייט, און פרעה וואָלט נאָכדעם
קיין מכות ניט אַריינגעכאַפט און מיר וואָלטען שפעטער ניט אַרי-
בער דעם ים סוף, וואָלטען דאָך איצט אידען געבליבען אָהן פרנסה,
און דער אידישער קווארטאַל וואָלט אויסגעזעהען אזוי ווי א נעכ-
מיגער.

איצטער אָבער האָבען מיר בה"ש פון גרינע „אויבערשטע“ ביז
נייע „אונטערשטע“ און דער אידישער מאַרק איז פול מיט חרין,
אייער, מצה, ראָסעל, משקאות און פסת'דיגע ניס, — אַ ליעבער
נחת אָנצוקוקען...
עס איז פאר פסת.

די אידישע מוכרי ספרים מאַכען איצט ניט אַזעלכע גאָרענע
געשעפטען ווי פאר „ימים נוראים“ און פאר סוכות. מען דאַרף
ניט קיין שופרות, קיין אתרוגים, קיין נייע תפילין... מען האָט ניט
מורא פאר גאָט און מען פרעגט ניט נאָך מענשען; עס קומט אָן אַ
פרייע, אָפענע, לעבעדיגע וועלט. פון דעסטוועגען אָבער פערקויר-
פען זיי הגדות מיט מחזורים און דערלעגען אויף ניט דער באַבע'ס
ירושא.

די רעכטע קאָכעניס און פרעגלעניס אָבער איז דערפאר ביי די
רבנים, רב'לעך, רב'אָנטשיקעס, רב'עלעך, רעווענדרס און רעויר-
רענדוירים.

אָט וויפיעל לעכלעך עס זיינען דאָ אין אַ מצה, אַזוי פיעל
 „רבנים“ זיינען דאָ אין אַ שוהלכעל. יעדער מלמד גיט אַרויס אַן
 הסכמה אויף „יין גפן“, „יין צמוקים“ און „יין שרף“ און זאָס פאַר
 אַ מבין אַ מלמד איז אויף בראַנפּען זאָל אייך דער גבאי זאָגען!
 איך בין זיכער, אַז דער פּראָסטעסטער גוי, אַן אירלענדער,
 למשל, וואָלט געקענט אַרויסגעבען אַ בעסערען „הכשר“ אויף אַ
 פעסעל משקה אפילו ווי אַ גמראַ מלמד... איהר וואָלט זיך געמעגט
 פּערלאָזען אויך, דען ער איז אַ מבין און פון די בראַנפּען מיט זיין
 הסכמה וואָלט איהר טאַקע הנאה געהאַט אויך, פיעל מעהר ווי פון
 די „יין שרף“ מיט אַ היתר פון גרעסטען גאון... יאָ „נסך“, ניט
 „נסך“, יאָ חמץ'דיג, ניט חמץ'דיג, דערפאַר אָבער וואָלט דאָס גע-
 ווען פון די רעכטע סחורה, די גוטע, די שטאַרקע, די „קרעפּקע“, אַז
 פון יעדער „שנעבקע“ וואָלט איהר דערזעהן קריעת ים סוף, מלחמת
 עמלק און מתן תורה...

אַזוי אָבער ווי דאָס איז איצט, פּערקויפט מען אייך דאָזשינקע
 סאַק אַלס די וויין, מיט וועלכע אונזער עלטער-פעטער לוט האָט
 זיך נאָך „פּערטראַסקעט“, און אַ ביסעל קוואַס פאַר עכטע „טאַ-
 קאָיער“, מיט אַ הכשר פון אַ „גאון“, און איהר האָט ניט וואָס צו
 קלערען, עס וועט זיך אייך שוין דרעהען דער קאַפּ פונקט ווי געהער
 ריג איז. אי גרונס דער אַפּרייטער איז זיך מחיה, אי גאָט האָט
 הנאה, אי די שכינה לעהנט זיך אונטער דאָס האַרץ, אי אידעלעך
 האָבען פּרנסה.

עס איז פאַר פּסח.

יעדער ביגלער ווערט אַ פּאַדריאָדטישק, אַ לייוועראַנט פון
 מצות, פון פּסח'דיגע געטראַנקען, פון פּאַסטערנאַק, פון פּסח'דיגע
 וואַסער אין פּלעשער, בוניעס און פענכערס... עס איז לעבעדיג אין
 שטעדטעל. אידען האַנדלען, זיי מאַכען געשעפטען...

ווען איך גיב אַ קוק אויף דעם אייביגען פּאַלק, אויף זיינע
 אירדישע מסחרים, איידער עס קומט אָן אַזאַ געבענשטער, חיונה-

פולער, פרנסה-געשוואָלענער יום טוב, ווי פסח־לעב, פערקלעהמט מיר דאָס האַרץ אויף די אַרעמע גוים, נעבעך: איך ווייס ניט, כ'לעבען, פון וואָנען זיי לעבען דאָ, פון וואָנען לעבט, נעבעך, א גוי? וואָס טהוט א גוי אין אמעריקא? ...

מילא א איד גיט זיך אן עצה, אידען האָבען בה"ש פרנסות. איז פראָסטע מצה, איז מצה-שמורה, אייער-מצה, מצה-מעהל, מצה-לאַקשען, מצה-פארפעלעך, "יין צמוקים", "יין גפן", "יין שרף" און סתם "יין", "אונגארישער שליוואָויטש" געמאַכט אין בראַנזוויל, "טאָקאיער" געשטאַלירט אין פיטט סטריט, "ארץ ישראל וויין", געליימערט אין טשעררי סטריט. ווילנער הגדות מיט קאָוונער "חכמים" און מינסקער "רשעים", מיט א וועלעמער "תם" און א יהודים'שען "שאינו יודע לשאול", יארמולקעס, הריין, און אויב דאָס איז נאָך אלץ וועניג, קען א איד, אופ'ן לעצטען פאַל, א ביד סעל צוקנעלען, ער וואַרפט זיך אַרײַן אין א צילינדער-הוט מיט א ווייסע שניפּסעל, לאָזט אַריבער די הויזען איבער די שטיוועל און ווערט א "רעווענד", אָדער, באַין ברירה, אויס נויט, א "גאון" און גיט אַרויס הכשרים און האָט פרנסה בכבוד....

זאָל דאָס פּרובען טהאָן א גוי! — וועט ער קענען? ווייזט מיר איין אלטען גוי, א "בידק־לייער", וואָס ער זאָל ווערען אויף דער עלטער א גלח, אָדער א פּראָפּעסאָר!
א אידישער פּאָטיטא פעדלער אָבער איז שמענדיג א קאַנדידאַט אויף א "גאון". ביי אידען אן אפּרייטער מהוט א שמעל אַוועק די אייזערנע "דאָנקי" (די נעה־מאַשין) און ווערט א גייסט־ליכער "מאָנקי" (אפּפּע) און לעבט און לאַכט פון דער וועלט....
וואָס פאַר א טייער פּאָלק אידען זיינען! ...

א קרייניק האָט זיך פּרעה געקענט פּאַרשטעלען וואָס פאַר א טובה ער האָט געטהאָן אידען מיט זיינע פּערשאַלטענע עקשנות. ערשטענס, האָט ער געמאַכט אידען פאַר בעלי מלאכות, פאַר מויערער, אָדער ווי דאָס הייסט אין ענגליש "בילדערס". ער האָט

גענומען איינפאכע פאסטוכער פון כנען און האָט זיי געמאכט פאר
„לייט“. זיי זיינען אַריבערגעקומען אין אמעריקא פארטיגע „בילד-
דערס“. וואָס זיי האָבען זיך אויסגעלערענט אין מצרים, איז זיי צור-
ניץ געקומען אין די בראַנקס, וואו זיי האָבען ממש אויסגעבויט
אמת'ע פתום און רעמסס פיראַמידען, אידישע פיראַמידען...

פרעה דער רשע האָט געזשאַלעוועט אידען שטרוי צו די ציגעל,
דערפאר האָבען דאָ אידען, איהם אויף צו להכעיס, אויסגעבויט
גאַנצע הייזער, גאַסען פון שטרוי. בראַנוויל, למשל, איז אין גאַנץ
צען אַ שטרויעגע, און מיר האָבען אַ וועלט מיט שטרויעגע ריעל-
עסטייט-לייט... מאַנכע פון זיי זיינען טאַקע דערפאר אָבגעברענט
און אָבגעריסען געוואָרען, מאַנכע אָבער וועלען זיך זיצען ברייט-
לעך ביים סדר און זינגען „אָדיר הוא יבנה ביתו בקרוב“...

דאָס איז ערשטענס. צווייטענס האָט ער, דער עגיפטישער
דעספאָט, פערזאָרגט אידען מיט אַ פּסת. אי אידען מאַכען אַ לע-
בען, האָבען פרנסה איבער אַ לעפעל, אי זיי האָבען אַ צאַצקע אַ
יום טוב, וואָס פערשעהנט זיי דעם פרויהלינג און גיט זיי אַ געלע-
גענהייט צו ליענען „שיר השירים“, די געווירציגע ליעבע ליעדער,
וואָס שמעקען מיט ארץ ישראל וויינפערלעך.

הערט ארבה ווערטער :

פון דיר געקושט, געליעבט צו זיין
איז בעסער פון געשמאַקטען וויין.
ווי דופט'גע זאַלבען שמעקט דיין גוף,
און דופט'גער זאַלץ איז דיין בערוף,
דרום האָבען דיך די מיינלעך האַלד,
אַת, ציה מיר, האַרציגער, איך לויף
נאָך דיר ביז אין דעם מלך'ס הויף,
ברינגסט מיר אין צימערען פון גאַלד.

אָבער ניט נור זיינען אידען „בילדערס“, מויערער, „ריעל־עסטייט־לייט, נור זייער אלטע פראפעסיאן פון פאסטוכער האָבען זיי נאָך אויף ניט פערנעסען. זיי האָבען נאָך גענוג פאסטוכער, וואָס ווייסען ווי אָנצוגעהן מיט בהמות... און אזוי ווי עס פעהלט אונז בה"ש קיין „בהמות“ אין אמעריקא, האָבען אונזערע אלטע פאסטוכער וואָס צו טהאָן, זיי האַלטען דעם בייטש און האָבען חיונה בכבוד. זיי הימען די סטאדע, זיי לאָזען ניט אַראָב קיין אויג פון גאָט'ס טשערעדע, פון די „צאן קדשים“ און זיי קענען זיך הילף ניט בעקלאָגען, די פאסטוכער אונזערע, אז עס פעהלט זיי עפעס. זיי שעהרען די וואָלל, מעלקען, שחט'ען, און לעבען אַ גר טען טאָן, עס בעצאָהלט זיך פונקט ווי אין ירושלים... אידען האָד בען פינדע, מען זאָל אַרום זיי אַרביימען אומזיסט...

יא, פסח איז אַ שעהנער, אַ ליעבער, אַ זוניגער יום טוב און דערפאר איז ער אַ טייערער, אידען בעצאָהלען טייער פאר אַליי, וואָס זיי גלויבען, אז דאָס איז פסח'דיג. ביי די יעניגע, וועלכע ווילען זיין זיכער, אז אַליי איז כשר וישר אַט פונקט ווי דער דין, איז געלד אַ קלייניגקייט, זיי בעצאָהלען. דערפאר האָבען מיר אַפילו פסח'דיגע קאמאשען, כשר'ע גאטקעס און אידישע ברוד־נארטלען, געמאכט מיט כשר'ע פאָדים, אָהן אַ ברעקעל שעמנוז....

אַט ווי איהר גיט אַ וואָרף מיט אַן אויג איז אַ מצהדראָם אונ־טער דער השגחה פון אַן אנדער „גאון“, דאָס הייסט, פון אַן אַב־דער „היימישען“ שלח מנות־טרעגער, וואָס האָט זיך אַרויפגע־גאון'עוועט אויף אַ גאון אין קאָלאָמבוסעס מדינה.

אַנקוקענדיג די שילדען אויף די אידישע קרעצמעס און מצה־געשעפטען, וואָס שמעהען אונטער די השגחה פון אונזערע „גאונים“, געהט פשוט אַ וואַרעמקייט דורך די ביינער.

ווייזט מיר איין פאָלק אויף דער וועלט, וואָס זאָל זיין אזוי גאונות'דיג ווי דאָס פאָלק ישראל! אויף אזא זאָך האָט זיך אַפילו משה רבינו אַליין אויף גיט געריכט. ער האָט נור געוואוסט, אז

גאָט האָט צוגעזאָגט די אידען, דאָס זיי וועלען איהם זיין אַ קע-
ניגרייך פֿון כהנים, פֿריסטער און אַ פּאָלק פֿון הייליגע. אַ פֿריס-
טער איז נים שטענדיג אַ גאון און אַ גאון איז זעלטען אַ פֿריסטער...
אַ הייליגער קען אויך זיין אַ רעכטען תּחום שבת פֿון אַ גאון. אויך
קען אַ כּהן אין אַמעריקא, איז דאָס אזא עס הארץ, אז איהר קענט
איהם ממית'ן, ווייס ער נים ווי מען מאכט המוציא איבער אַ רע-
טאָך. און אויך האָב זיך אַמאָל צופֿעליג אָנגעשטויסען אָן אַ „היי-
ליגען“, איז ער אויך קיין גאון נים געווען...

אַמעריקא שוויבעלט און גריבעלט אָבער מיט לויטער גאונים,
גאָט זאָל שומר ומציל זיין! .... מען קען נים לייקענען, דאָס איז אַ
מדרגה, מיר האָבען זיך אַרויפגעאַרבייט, אַ כּה אויף די אומות
העולם!...

און ביי אונז אַ גאון איז גאָר עפעס אַנדערש ווי ביי זיי,
ביניהם. זיי האָבען פֿאַר יעדער זאָך אַן אַנדער גאון, אַן עקספּערט,
וואָס האָט געשטודירט אין גוי'שע בתי מדרשים, אין אוניווערזי-
טעטען.

אָט נעהמט אַ גוי'שע מדינה, איז זי פול מיט פּראָפּעסאָרען ווי
אַ מילגרוים מיט יאָדרעס: אַ בילדונגס-מיניסטער, אַ האַנדעלס-
מיניסטער, אַן אַגריקולטור-מיניסטער, אַ יוסטיץ-מיניסטער און ז.
ל. אויף יעדער זאָך בעזונדער אַ קענער אַ ספּעציאַליסט, ביי אונז
אָבער קען איין איינציגער מלמד אָט די אַלע זאַכען, ווייל אין איהם
שטעקען אַלע „גאונים“ מיט אַמאָל און ער גיט אויך ארויס הכשרים
פֿשוט אויף פּויגעל-מילך....

אָט, דאַכט זיך, שטעהט איהר און זעהט ווי ערגעץ אין אַ קע-
לער-שטוב ראַנגעלט זיך אַ בלייך, יאָדרעדיג אידעל אַ פּערשוויצ-
טער מיט אַ חדר אינגעל, וועלכען ער וויל דוקא אָבשמייסען, און
לסוף לאָזט זיך גאָר אויס, אז דער אינגעל, זייט מיר מוחל, כאַפּט
זיך אַרויף אויפ'ן מלמד, שפּיליעט איהם אָב און „טשאַכטשעט“
אַריין אויף וואָס די וועלט שטעהט...

שפעטער אָבער טרעפט איהר אָט דעם זעלבונגען, אָבגעשמיסער
 נעם, "רבי'ן" אין אַ צילינדער־הוט מיט אַ ווייסע שניפסעל זיצען
 און גלעטען דאָס ציגענע בערדעל, און פּסק'ענען שאלות, אַ קול־
 טור־מיניסטער, אָדער ער איז גאָר אַ "ראש בית דין" און זוכט
 איינצובייסען אַ שווערע דין תורה, אַ יוסטיץ־מיניסטער, אָדער ער
 גיט ארויס הכשרים אויף פּסח־דיגע משקאות, ער פּערוזיכערט אייך
 אויף זיין עהרען־וואָרט, אז די געטראַנקען זיינען געשמאלירט ווי
 עס געהער צו זיין, אַ פּראָפעסאָר אויף כעמיקע, אָדער ער שרייבט,
 אז ער איז געשמאנען אין פּעלד צייט די ווייץ האָט אָנגעהויבען
 שפּראַצען ביז מען האָט דאָס אָבגעשניטען און געבראַכט אין שייער
 אריין, אַן אנטיקולטור־מיניסטער, און גאָר צום סוף גיט ער אייך אַ
 הכשר אויף די מצה, אז ער איז געשמאנען ביים מאָהלען און בייט־
 לען די מעהל, און דאָס איז אזוי געראַטען, אזוי פּסח־דיג, אז דאָס
 איז גאָר פיש, פיש אין דער וועלט, אז אפילו אברהם אבינו מעג
 דאָס עסען... אַ מילנער, אַן אמת'ער מילנער, און טהוט איהם
 עפעס! און די קונדען, מיט וועמעס אינגלעך ער קנעלט, פּערקויפט
 ער אליין מצה און פּערשרייבט אויפ'ן בוכעל, אַ האַנדעלס־מיני־
 ניסטער...

אָט אזוי טהוט זיך דאָס ביי אונז אידען פאַר פּסח. אַ מכה
 האָט פּרעה אויסגעפיהרט מיט אונז....

נאָך פסח

חמץ'דיגע קשיות פאר א גאנץ יאהר.

אויס פסח!

מיט דער אלטער בעפרייאונג האָט מען זיך שוין אָבערפּרעהט און קיין נייע איז נאָך דערווייל ניט צו זעהן.

די צייהנער זיינען אָנגע'ברוגז'ט אויף די מצה און דער מאָגען פיהלט זיך ווי אַ בעזיעגטע פעסטונג.

מען האָט איהם אזוי לאַנג באַמבארדירט מיט פסח'דיגע קניידלעך און האַרטע אייער, ביז מען האָט איהם איינגענומען....

אַרעמער, אידישער מאָגען! אַלץ געהט נעבעך אויס צו איהם.

אידען האָבען אַמאָל „נעאַרבייט מעשים“ אין מצרים, דאַרף ער זיך איצט ראַנגלען מיט „לחמא עניא“, יא, דאַרף ער זיך איצט שטאַפען מיט חרין, „סענדוויטשעס“ און מיט סתם חרין, געשני-טענע און געריבענע, מיט „כורד“, מיט „מרור“, מיט „אויבערשטע“ אין „אונטערשטע“, מיט „אפיקומן'ס“, מיט פעטרישקע און צי-בעלע און חרוסת, און מוז גוטמוטיג ארונטערשלינגען „מכות“ מיט „חד גדיא'ס“....

אונגליקליכער אידישער מאָגען!

ער מוז נעבעך פּערוואַנדעלט ווערען אין אַ קהל'שען „סינק“, וואו דער אידישער קוואַרטאַל ניסט אַרין זיין „פּסח'דיגען באַרשט“, זיינע „גרעפּץ-וויין“, זיינע „ציראַפּ-מעד“ און „נאַרישע וואָך-פּיעסען“!....

מילא, סיי ווי סיי, דער פסח איז אוועק דאָרט, וואו „דער

ליעבער שבת קודש געהט אהין, און איך האלט אין איין ארומזוך
כען א חמץ'דיגע הגדה.

אָט ווי איהר הערט, רבותי, פשוט, א חמץ'דיגע הגדה.
איך האָב די פסח'דיגע הגדה מיט „עברי טייטש“ און פער-
שיעדענע טייטשען אידישע און יאהודישע און אפשר א שאַס אַנד-
דערע פירושים. זיי האָבען מיר געלערענט ווי דעם חמץ פון שטוב
ארויסצו'פטרין, און ווי דאָס צו פערקויפּען פאר אַשפּאַט פרייז צו
לייז אַ גוי....

איך האָב געפּאָלנט. א ברירה האָב איך געהאַט? ! דערפאר
בין איך דאָך אַ איד.... א איד, פונקט ווי אַ אידענע, מוז טהאָן
„וואָס דער טאַמע הייסט און וואָס די מאַמע הייסט און וואָס אַלע
גומע און פרומע לייט הייסען צו גומען טהאָן“; אפילו וואָס די
הגדה הייסט....

האָב איך זיך געלאָזט אָנריידען און האָב אויסגעראַמט דאָס
ביסעל חמץ ביז אַ ברעקעל. איהר קענט ניט געפינען ביי מיר קיין
פיצעל ברויט אויף אַ רפואה.... איך האָב געפּאָלנט דער הגדה'ס
עצות און האָב „מבטל“ געזען נאָך נאָר אַ פרישען פּאַמפּערניקעל....
איך האָב ווירקליך געמיינט, אַז איך וועל לעבען מיט „נסים“...

ערשט זיך איך אין אַלע „טייטשען“ און אין אַלע פרושים און
עצה ווי אַ שטיקעל חמץ אין הויז אַריינצוקריענען און געפין וועגען
דעם קיין וואָרט ניט.... די הגדה מאַכט אַ שווייג וועגען דעם. יאָ,
די הגדה מאַכט זיך „כלא ידע“ און דער גאַנצער שאַק פרומע
פירושים און עצות דערצעהלען נור ווי דאָס שטיקעל חמץ פון שטוב
ארויסצו'פטרין.... ווי זיך צו בעגעהן אַהן דעם און זיין צופריעדען
צו פראַווען אַ „סדר“ מיט אַ דאַרען פרעציל אַהן זאַלץ, מיט אַ
שטיקעל „אַרעם ברויט“.

אָט אזוי האָט מיר די אַלטע הגדה אָנגעפייפּט. זי האָט מיך
אזוי אויפגעוויצט מיט אַמאָליגע גליקען, איך בין פאר גרויס שמחה
אַריין אין אַזעלכע התפעלות, דאָס איך האָב זיך פאר גרויס פרייז

נאָך ניט אַרומגעזעהן, אַז אײַך האָב דערוויילע ניט קײן ביסען ברויט
אין שטוב....

אײַך האָב זיך עפעס נאָך ניט אַרומגעזעהן ווי גיך עס האָט זיך
אויסגע'וים-טוב'ט. דער קרוש, מיט'ן הלל, מיט די נסים, מיט די
יוצרות, מיט'ן „שיר השירים“ זײנען אַוועק ווי אַ רויך, ווי אַ שעה
נער בלענד און אַן ערנסטער, שטרענגער אַנדערוואַכען גלאַצט מיר
מיט אַן אײזיגע קאַלטקײט אין די אויגען אַרײן :

„וואו איז דיין ברויט? — נעקט ער מיך — דו, פרייער פריץ
מײנער! .... האָסט זיך געפרעהט, הא? פרעה האָט זיך דערטרונקען
און דו לעבסט... שוטה! וואָס שמעהסטו אַ צומישטער ווי אַ לע
קיש? דיר באַמבעלט זיך נאָך אין מח דער משאד פון דיין געווע
זענער מלוכה? .... ביזט געווען אויף אַ פאָר שעה אַ „מלך“.... אויף
שונאים געזאָגט אזא מלוכה! .... דיר שפוקען נאָך אַרום אין זכרון
דיינע אַמאָליגע זמרות... דיר זינגט זיך נאָך אין דעם צודולטען,
דערשלאָגענעם, פערזאָרגטען קאַפּ, דו מײנסט, אַז דו זיצט נאָך
אויף דער הסיבה-בעט מיט דער „מלכה“ ביי דער זײט און טריי
לערסט אַ ליעבעס-ליעד — אַרעמער „מלך“! נאַאיווער, נאַרעשער
שלעפער!

נייע פרעה'ס זײנען אויפגעשטאַנען און דו בלאַנדזשעסט נאָך
אין דער מדבר... אין דער טיעפער, ווילדער מדבר פון אַ דאַפּעלטען
גלות. דאָ פאַלט ניט מעהר קײן מן פון הימעל. שווער און ביי
טער, מיט יסורים און אויפאַפּפערונג מוזטו דיין ברויט פערדייע
נען. פערוואָגעלטער, געוועזענער „מלך“! דײנע פרינצען מוזטו
אין פײער פאַסטקעס שיקען, זיי זאָלען דיר העלפען מפרנס זײן.
אונגליקליכער! זעה, דיין פריהלינגס יום טוב איז פאַרביי, דיין
„ספירה“ איז געקומען.... האָסט זיך ניט מיט וואָס צו פרייען,
טאַרסט זיך ניט פרייען, אַן אומעט רינגעלט דיר אַרום און טויענד
ערנסטע קעמפּע קומען דיר אַנטקעגען“....

אַט אזוי טענה'ט אײן מיט מיר דער קאַלטער, שטרענגער אַנ-

דערוואַכען און איך ווער בעז פארוואָס מיר האָבען ניט אַ חמץ/דיגע
הגדה מיט חמץ/דיגע, פראַסטע אַנדערוואַכעדיגע קשיות און אַ געד-
זונדען נייעם תירוץ...

און מיר דאָכט, אז איך בין אַ קינד און זיך אַ הונגעריגער לעד
בעז מיין אָרעמען, בעזאָרגטען טאָטען און פרעג איהם נאָר נייע-
מאָדנע קשיות :

ערישטע קשיא :

טאָטע, פארוואָס האָבען מיר ניט קיין שטיקעל ברויט אין
שמוב ? דער פסח איז דאָך שוין פערבוי און מיר האָבען ניט קיין
חמץ און ניט קיין מצה ? ...

צווייטע קשיא :

טאָטע, פארוואָס האָסטו קיין געלד ניט ?

דריטע קשיא :

טאָטע, דו האָסט מיר דעם גאַנצען ווינטער צוגעזאָגט צו קויר-
פען אַ נייעם אנצוג אויף פסח. דער פסח איז שוין צוועק און איך
טראָג נאָך אלץ מיין אלטען, צוריסענעם רעקעל מיט די צוריסענע
הויזקעס ? דו האָסט דער מאַמען אויך קיין זאך ניט געמאַכט אויף
יום טוב ? ...

פיערטע קשיא :

טאָטע, דו אַרבייטסט דאָך, פארוואָס ביזטו ניט רייך און
פארוואָס רופען אונז די גוים „שיני“, און פארוואָס קאָסט אידישע
פלייש טייערער, און פארוואָס קומט ניט משיח און פארוואָס
נעהטו אזוי פריה צו דער אַרבייט און קומסט אזוי שפעט, און
פארוואָס וואוינען מיר אין אַזעלכע קליינע רומקעס און פארוואָס
איז ביי אונז אין גאס אזוי שמוציג ? און פארוואָס ווילען אונז
דער בוטשער מיט'ן גראַסערי-כאַפּ מעהר ניט באָרענען ? פארוואָס
פאָהרען מיר ניט זומער אין די קאָנטרי ? פארוואָס רעדען ניט די
גוים קיין אידיש ? ... פארוואָס ... און ... פארוואָס ? ...
ערישט איצט כאַפּ איך פערשטעהן פארוואָס מיר האָבען ניט

קיין אַנדערוואַכעדיגע הגדה: די קשיות וואָלטען פערנומען אַלע
בלעטלאַך און ניט געלאָזט קיין אָרט פאר נסים... און הגדות אָהן
נסים זיינען קיין הגדות ניט....

אידען טאַרען איבערהויפט קיין קשיות ניט פרעגען. ביי איר
דען איז פ ר ע ג ע ן א פריוויילעגיע, א חסד, דען אין גרונט גענומען
דארפן אידען נור קוקען און שווייגען....

קוים האָט מען זיי צוויי מאָל אין יאָהר ערלויבט צו פרעגען
קשיות, האָט מען זיי פריהער אָנגעשריעבען וואָס צו פרעגען און
אָנגעגרייט דעם תירוץ בעצייטענס....

סטייטש?

בייטש!...

היינט זיינען די קשיות אַזעלכע קינדערשע און סך הכל פיער
אין צאָהל....

דער בעל הגדה האָט מורא געהאט, אז בשעת עם וועט זיין לוסד
טיג אויפ'ן האַרצען, אידען וועלען זיך פאַנאָנדערפרעגען, זאָלען זיי
ניט דערלאָנגען אַ שטעל אַזעק אַ קשיא, פון וועלכער עם זאָל וועד
רען ענג אין שטערען, און אידען האָבען בה"ש גענוג וואָס צו פרע-
גען אי ביי גאָט, אי ביי דער וועלט....

סיי ווי סיי, עם איז פסח און איך פרעג אויך „פליינע“
קשיות.

די פינפטע קשיה

א קינדערשע פראגע פאר גרויסע מענטשן.

איך זיין און קלעהר וועגען די איינגע'עקשן'טע פיער קשיות, וואָס געדענקען נאָך מיין עלטער-זיידען און שטעהען נאָך אין דער הגדה מיט דער זעלביגער האַרטגעקויקייט און טרעטען ניט אָב און קימערען זיך ניט פאַר דעם „עברים היינו“, אין דרייען צו יעדער צייט אַ מח מיט די חכמות פונקט ווי זיי וואָלטען געווען אַ געוואַלד אין דער וועלט.

זיין איך און קלעהר ווי אזא אַלטע הגדה ווערט דאָס דורך אזוי פיעל יאהרען אַ האָר ניט קליינער און האָט ניט קיין חרפה און קיין בושח צו פרעגען אַלץ די זעלביגע און די אייגענע קשיות. זיין איך און קלעהר, און עס קומט מיר אַרויף אויפ'ן געדאַנק אַ קשיא, וואָס מיינע אַ מיידעלע האָט מיט אַמאָל אַ געוויסען ערב פסח אַ פרעג געטהאָן, אז איך האָב איהר ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערען.

— פאַפּא — האָט זי זיך פּלוצלונג דערלאַנגט צו מיר אַ קעהר אין מיטען פון ערב פסח'דיגען טומעל — פאַפּא, מעגען מיר עסען מצה מיט'ן זעלביגען מויל? ...

— וואָס מיינסטו? — האָב איך איהר אַ פרעג געטהאָן אַ צו-מישטער — טאַכטערקע, וואָס מיינסטו „מיט'ן זעלביגען מויל“?

— איך ווייס — האָט זי געענטפערט, ווערענדיג אַ ביסעל פערשעהמט — איך ווייס, טאָ ווי מעגען מיר מיט דעם זעלביגען חמץ'דיגען מויל זיצען ביים סדר און עסען פסח'דיגע קניידלאַך?

— נאר, שומה, — האָב איך ערקלערט — אַ מויל איז שטענדיג כּשר. אַ מויל איז אי פּלוישיג, אי מילכיג, אי חמץ'דיג, אי פסח'-

דיג... א מויל איז... איז א מויל... מען וואשט דאָס אויס און גענוג...
אן אונגעוואשענעם מויל איז טריף...

— טאָ פארוואָס וואשט מען ניט אויס א חמץ/דיגען טעלער
און גענוג?

— ווייל א חמץ/דיגער טעלער איז... איז...

— איז וואָס?

— איז א... א... חמץ/דיגער טעלער...

— און א חמץ/דיג מויל איז א חמץ/דיג מויל — האָט די קלייד-

נע צוגעזעצט.

— ניין, — האָב איך איהר געגעבען צו פערשטעהן, — ניין,

א טעלער איז ניט קיין מויל און א מויל איז ניט קיין טעלער...

פערשטעהסטו?

פארוואָס?

— אָט פאר דאָס, ווייל א טעלער קען מען איבערבייטען, א

טעלער קען מען קויפען, מען שמעלט אוועק דעם אלטען טעלער און

מען נעהמט א נייעם, א מויל אָבער קען מען ניט קויפען אָדער

בייטען... א פערקויפטעם מויל איז איבערהויפט טריף ווי חזיר...

ערגער ווי חמץ אום פסח... ווייל חמץ קען מען כאַטש פערברענען,

אָבער א מויל... יא, א מויל....

דאָס מיידעל האָט מיך א רגע אָנגעקוקט פערוואונדערט, דאָס

קינד האָט פשוט ניט געוואוסט וואָס איך רייד. וואָס איז דער

וואונדער? איך וואָלט דאָס צו אַכט יאָהר אויך ניט געוואוסט,

באלד אָבער האָט זיך דאָס קינד א כאַפ געטהאָן.

— אז א מויל קען מען ניט קויפען, — האָט דאָס קינד מיר

דערלאָנגט א ציה פאר'ן אַרבעל — טאָ ווי קען גאָר זיין א פערקויפ-

טער מויל?

אָט דאָ איז מיר געוואָרען ענג אין שטערען. איך האָב דער-

זעהן, אז איך בין שלעכט פערפאָהרען. די קליינע וועט מיך ניט

פערשטעהן און האַלטען אין איין מאַטערען.

דאָס ניט פערשטעהן איז שוין פסח קיין נייעס ניט. ווען די הגדה וואָלט פערשטאנען דעם תירוץ, וואָלט זי דאָך ניט געמוטשעט יעדען יאהר מיט די זעלביגע קשיות...

ווען די אידען וואָלטען פערשטאנען דעם תירוץ, וואָלטען זיי זיך ניט געפאָרעט מיט א הגדה, וואָס דערצעהלט זיי פון א פער- צייטיגע נאָלח מיט פערצייטיגע נסים, וואָס קלינגט ווי די מעשה פון סאבערדע מיט'ן לאָמפ... ווען די אידען וואָלטען פערשטאנען זייער פסה, וואָלטען זיי שוין לאַנג געהאט א נייע הגדה, מיט א נייעם נוסח, וואָס דערצעהלט פון א נייערע, מאָדערנערע נאָלח... ווען די אידען וואָלטען פערשטאנען דעם אַלטען תירוץ אויף זייערע אַלטע, אויסגעדראָשענע קשיות, וואָלטען זיי ניט געבליעבען ביז אויף היינטיגען טאָג גלות-מענשען, קנעכט, איינגעבעטענע ביי פרעמדע פֿעלקער...

ווען די וועלט אין אַלגעמיין וואָלט בענריפען דעם מיין פון אונד זער פסה, וואָלט זי פערשפאָרט צו קרעכצען אונטער דעם יאָך פון איהרע איצטיגע פרעה'ס...

היינט געה, ערקלעהר א קינד אזא זאך ווי א פערקויפטער מויל!

ביי מיר איז די זאך זעהר איינפאָך. איך ווייס, אז קיין הענד קען מען אויך ניט קויפען. אז, ווען איינער פערליערט חלילה א האַנד אין א פאבריק, איז פערפאלען, קען מען קיין נייע האַנד ניט שאַפען. און דאָך ווייס איך, אז די מעהרסטע הענד אין אונזער וועלט, אין אונזער איצטיגער געזעלשאַפט, זיינען פערקויפטע... איך ווייס, אז מען קויפט און פערקויפט זיי אויפ'ן מאַרק פונקט ווי א גראַבליע, א קאָטשערע, א לאָפעמע, אָדער אַן אַנדער געגענד שטאָנד, וואָס מען קריעגט פאר געלד.

דאָס אייגענע איז מיט די פיס, קעפ, אויגען, אויערען, מאַרף און הערצער, און דאָס אייגענע איז מיט מוילער... א קליין מוילערל וועט דאָס זיין שווער צו פערשמעהן. געה ערקלעהר איהר, אז א

פערקויפטער מויל איז, מעהרסטענס, א פאליטישער בעל דרש'ער, אן אמעריקאנער „רעווענדר“, א פראפעסאָר פון סאָציאלע עקאָנאָמיע אין אַ קאָפיטאליסטישען אַוניווערזיטעט; אַן אַרוואָקאַט, אַ „מטיף לאומי“ א. ז. ווי זאָל אַ קינד בענעהמען אַזעלכע זאַכען, וואָס גרויסע גוים קענען ניט פערשמעהן; וואָס אַ גאַנצע מדינה קען ניט בעגרייפֿען כאָמיש האַק איהר מיט פלעקער אין מוח!

און מוין מיידעל'ס קשיא, — אָט ווי נאַריש זי איז, דאַכט זיך, געווען — איז דאָך געווען אַ קשיא. די מענשען האָבען כ'לעך בען געדאַרפט האָבען צוויי מיילער. איינעם אַ פראָסטען, אַ וואָך כעדיגען, אַ טרפּה'ן, אַן אונגעוואַשענעם, אַ המצ'דיגען, צו זייער טעגליכע פאַסקורסטוואָך, צום מאַרק, צו זאָגען ליגען, שילמען, מסר'ן, בעריידען, אָבלאַכען, פלוידערען און קיבעצען, און איין מויל אַ ריינעם, אַ געוואַשענעם, אַן אָבגעהיטען, אַ כשר'ן, אַ יום טוב'דיגען, אַ פסח'דיגען צו האַוונען, צו זאָגען שיר השירים... צו זינגען „לכה דודי“ און „ברח דודי“... איין מויל זאָל זיין אי פלייך שיג, אי מילכיג און „משאַמקען“ אי באָטשווינע, אי קונעל, אי פאַמפערניק, אי מצה שמורה איז עפעס ניט אזוי הן'עוודיג....

אָט שטעהט ערב פסח אַ סקעב און פער'מסר'ט פאַר'ן באָס די יוניאָן. ער גיסט פעך און שוועבעל אויף די יוניאָן-לייט, ער לעסטערט דעם יוניאָן-ביכעל און בילט אויפ'ן יוניאָן-לייבעל. זיין מויל איז פול מיט קויט און גאַל אויף דעם אַרבייטער'ס אהדות. ער לעקט און חנפ'עט די שקלאַוועריי און דרייט זיך אַרום זיין דריי-קער ווי אַ געטרייער הונד. ער איז דער אמת'ער „רשע“, אויף זעלכען די הגדה זאָגט דאָס, „ווען דיזער לומפּ וואָלט געווען אין מצרים, וואָלט ער קיינמאַל ניט אויסגעלייזט געוואָרען“. ער וואָלט אין דער שוואַרצער טומאה פערזונקען געוואָרען.

אויף דער נאַכט זיצט אָט דער דאָזיגער רשע-סקעב אויף דער היסבי-בעט און זאָגט מיט דעם זעלביגען שמוציגען „המצ'דיגען“ מויל דעם הייליגען „הלל“, דעם „בצאת ישראל“.

איז ער ניט מחלל מיט זיין טרפה'ן פיסק די כשר'ע ווערטער?
בעלידיגט ער ניט דעם פסח'דיגען קדוש, דעם „יום הרותינו“,
דעם „זכר ליציאת מצרים“?

וואָלט מען ניט געדארפט פאַלגען די הגדה און אויסהאקען
אזעלכען די צייהנער און כשר'ן די ברודיגע צונג אויף יום טוב?
מעג אזעלכער אָנריהרען מיט זיינע טרפה, טמא ליפען דעם פסח'-
דיגען כּוּם מיט כשר'ן וויין? ווערט ניט דער וויין „יין נסך“, ווען
אזא מויל ריהרט זיך צו דעם? ווערען ניט דער „חר גדיא“
מיט'ן „אחד מי יודע“, מיט'ן „אדיר הוא“ פּערוואַנדעלט אין אזא
מויל אין שמוציגע וואָדעוויל ליעדלעך פון א מאווינגפיקטשור-
שאַן?

דען באַלד דעם ערשטען טאָג חל המועד איז דער דאָזיגער
חברה'מאן ווערער אן ארבייטער פּעררעטהער און האָט א פולען
מויל מיט „חמץ“, מיט „זויער-טייג“, מיט טרפות און אנווירדיגעס
אויף זיינע ארבייטער ברודער, וואָס ווילען פּערגרינגערען זייער ביר-
טערען מצרים-יאָך דורך פּעראייניגונג.

אָט רעדט א יונגער בעל-הבית'ל צו זיין ווייבעל די זיסטע, די
הארצינסטע, די ליעבסטע רייד. א כּה אויף שלמה'ן ער זאָל אזוי
האַבען גערעדט צו זיין שולמית'ן! און דאָס ווייבעל גלויבט איהם.
א קלייניגקייט, אזא גאָלדענער, פּערלדיגער מויל! אויף מאָרגען
זיצט דער דאָזיגער יונגער-מאַנטשיק מיט זיינע אַ לינקע „בעד-
שערטע“ און זינגט איהר אַ גאַנץ אנדער פּזמון. ער דערצעהלט
איהר מיט דעם זעלביגען מויל און שווערט איהר אויף זיין עהרענ-
וואָרט, אז ער האַסט זיין ווייב ווי דעם טוידט, אז ער קען אויף
איהר ניט קוקען און אַז היינט-מאָרגען וועט ער פון איהר אַנטלוי-
פּען און לעבען גליקליך מיט זיין נייע „בעשערטע“.

און אזוי איז דאָס אויך מיט די פּסח'דיגע מיילער; זיי
קאיען, דאַכט זיך, די הגדה און מיינען די קנידלאַך...
ווי אזוי מען קען מיט'ן זעלביגען מויל ארבייטען אויף אלע

כלים, אין א פינפטע קשיא, וואָס האָט טויווענד תירוצים און קיין
איינעם ניט קיין רעכטען, און דער איינציגער, ריכטיגער תירוץ
אויף אלע קשיות שיינט דאָך צו בלייבען דער אלטער „עבדים
היינו“....

258

א מענה צווישען א פאמפערניקעל און א מצה

עס איז שוין נאך פסח.

אין הויז איז געווען שמיל ווי אין אן אויער. מען האט לאנג
זאם און עפעס ווי פערשלאפען גענומען אריינטראגען אין קיך דעם
חמץ, און א פרישגעבאקענער, ווארעמער פאמפערניקעל, וואס האט
געשמעקט א מחיה, האט געעפענט א מויל און האט זיך אָנגערופען
צו אן אלטע, צוטריקענטע מצה:

— היי, דו, זיי מוחל, בלייבע בעל-חבית'טע, טרוביר א ביסעל
דיין נורנעם כבוד און ווארף זיך ארויס פון דאנען! געה, טראָג זיך,
און לאָז מיך ארויף אויפ'ן טיש! איך בין זיכער, אז מען האט זיך
שוין אויף מיר קוים דערווארט.

דו מעגסט טאקע מיינען, אז דו ביזט א קיין קאטאָועסדיגע
יחס'טע, א קלייניגקייט! דו האָסט א הכשר פון א מלמד... ביי
מיר אָבער ביזטו זעהר פלאַך אין יתום, און סך הכל האָסטו א פנים
פון א נרויסע, אלטע לאַטע אויפ'ן יודענטהומ'ס צוריסענע זשופיצע,
אין וועלכע ישראל'יק האָט זיך שוין אויסגעשלעפט אין אלע
בלאָטעט....

ווער אייגענטליך ביזטו דען אזוינס סיי ווי סיי, דו שטיק
פנרה! דו ביזט דאָך גור א ביסעל מעהל מיט וואַסער, האָסט דאָך
אפילו ניט קיין ביסעל הייווען און קיין שפּריץ זאַלץ אין זיך...
וועלכער אַנשטענדיגער אמעריקאנער קריסטליכער בירגער
וועט דיך אריינלאָזען ביי זיך אין הויז?
קינער ניט!

איך בין אָבער אלעמענס אן אמת'ער הויז־פריינד, איך ליעג אויפ'ן טיש אפילו ביי די גרעסטע מיליאָנערען, ביי מיניסטאָרען, פראָפעסאָרען און קעניגע. אַ חוץ דעם, וואָס איך האָב אויף זיך אַ יוניאָן־מאַרקע פון דער בעקער־יוניאָן, בין איך טאַקע אַ מאַכל אויך, איך בין ניט קיין „אַרעם ברויט“, איך בין ברוט, יא, ברויט מיט'ן פולען מויל. איך גיב די מענשען כח און קראַפט, איך גיב זיי לעבן, און איך בין דער שטאַב פון לעבען.

דו אָבער, דו שטיק געשמופעלטע, פאַסקודע, דו גיבסט דיינע עסער מאָגען־קאַטאַר, דיספעפסיע.

מעגסט האָבען אויף זיך דעם „הכשר“ פון גרעסטען „גאון“, מעגסט אפילו זיין אַ מצה־שמורה, אָדער אייער־מצה, ליינסטו זיך דאָך אין מאָגען ווי פרעה'ס ציגעל, ווי די אלטע מצרים־ליים פון פתום ורעמסס.

מען קען דורך ניט פערדייהען, ביזט אַ שטראַף פון גאָט, אַ מיין אָבקומעניס. מיין ניט, אַז דו ביזט שוין מיט אידען פאַרטיג, זיי וועלען נאָך אַ מאָל פון דיר פטור ווערען. הער, אדרבא, וואָס די הייר ליגע ספרים זאָגען, אַז אפילו דער פורים־דינער המן־טאַש וועט דורך אַריבערלעבען. יא, „אַלע ימים טובים וועלען בטל ווערען און פורים וועט בלייבען“. מען וועט טרינקען משקה אָהן אַ הכשר, אָנשטאַט „יין צמוקים“ געמאַכט פון „סוויט פאַטייטאַס“ און „יין גפן“ פון גריטשענע פאַרפעל, וועט מען טרינקען אַ גוטען גלעזעל חמץ־דיגע קאַניאַק אָדער ווהיסקי און מען וועט טאַקע הנאה האָבען אויך.

איך וועל דעמאָלט אָנקוועלען, און עס וועט טאַקע זיין אַ „גוד דושאַב“ אויף דיר. וועסט אויסוועפען, אויסדונסמען ווי אַ חלום, ווי אַ נעכטיגער טאָג, און אַראָב פון מאַרק.

די מצה, אויסהערענדיג אַזאַ בעליידיגונג, האָט אַזש אָנגעהויר בען ציטערען פון כעס, זי האָט זיך אָנגענומען מיט גבורה און האָט געזאָגט :

— ברויט עסט דאך יעדער יורקע, יעדער שייגעז, א בערד, א חויר עסט אויך „חמץ“, א קונץ דאָס איז צו „משאמקען“ זויער טייג! וועלכער נוי קען דאָס ניט? וועלכער לויפער קען דאָס ניט קאָיען א שטיק פאָמפערניקעל אָדער א בייגעל? מצה עסט אָבער נור דאָס „אויסערזעהלטע פאָלק“, מיך עסען נור אידען, דאָס פאָלק פון ישראל. איך בין דאָך אן אנדוינק פון פרייהייט און פרייהייט איז מיין בערוף, מצה און „חרות“ (פרייהייט) זיינען „סינאָנימס“, אַלץ איינס...

— יא, אַלץ אמת — האָט דער פאָמפערניקעל געזאָגט — אָבער דאָס ניט דיר נאָך אַלץ ניט דאָס רעכט זיך צו לענען אין מאָגען. דער איד האָט בה"ש גענוג צו פערדייהען אָהן דיר אויך. ער האָט א תורה, א גמרא, מדרשים, מדרג און דעקאדענטי טישע פאָעזיע... די פרייהייט, וואָס לייגט זיך אין מאָגען, אַנשטאָט אין האַרצען, איז איבערהויפט קיין פרייהייט ניט, איז א נאַני קנאַפע סחורה. טשעפע זיך ב'לעבען אָב און געה, וואו דער „ליעד בער שבת קודש געהט אַהין“, און הער אויף צו פלאַגען מענשען! האָסט גענועדט א פאָלק א רונדע וואָך נאָכאָנאַנד — גענוג! לאָז מיך ארויף אויפ'ן טיש!....

— אז איך האָב דיר אָנגעגרייט א ריינעם טיש מיט א ריינעם טישטוף, דו גראָבע, אומגעלומפערטע שטיק חמץ — האָט זיך די מצה גערנערט — וועסטו כאָטש איצט קענען לייענען ווי א פרייז. א נאַני יאָהר אָבער לייענסטו אויף א חמץ'דיגען טיש ווי א „דבר אחר“.

— איך וועל בעסער לייענען אויף א חמץ'דיגען טיש — האָט דער פאָמפערניקעל געזאָגט — איידער לייענען אין מאָגען אזוי ווי דו, דו אַלע, צושטופעלטע מצרים־פערזעהעניס, דו גלות־לאַטע, אַרומגערינגעלט מיט היפאָקרימען און נאָט־ס־גנבים פון כל המינים. דו ביזט מיר אן אנדענק פון א געוועזענעם גלות, אויף כפרות

דארף איך דיר! וואָס איז עפעס מיט דעם גלות פון היינט? „פאַר
געוועזענע צאָהלט מען ניט“, זאָגט די וועלט.

דו ווייסט וויפיעל אַן אַרבייטער דארף האָרעווען און „קריעה
רייסען“ איידער ער קען דיר אַרײַנקריעגען ביי זיך אין הויז אַרײַן?
דו ביזט אַ גאַסט אויף אַ ווײַלע, מאַכט מען מיט דיר כלומר'שט אַ
שטיקעל פאַראַד, איך בין אָבער אַ „היימישער“, אַ וואַכעדיגער
הויז־פּרײַנד, יאָ, איך בין אַ פּרײַנד צו יעדען מענשען ענאָל, איד
אַדער קריסט, אַ מענש איז אַ מענש און איך בין יעדענס פּרײַנד, אַ
שטיק לעבען, מיט מיר דאַרף מען קײן פאַראַד און קײן הכנות ניט
מאַכען, מײַן אײַנציגער „הכשר“ איז דער יונאַן־לײבעל און איך
בין כשר פאַר דער גאַנצער וועלט.

איך, פּראָסטער פּאַמפּערניקעל, זעה לײדער דעם ביטערען
גלות אַ גאַנצן יאָהר. איך זעה ווי די שוואַכע מוטער מיט די אַרײַמע
קינדערלעך פּרעהען זיך מיט מיר, ווי זײ ווייסען פּשוט ניט וואָס
צו טהאָן מיט מיר פאַר שמחה, ווי זײ בעשמירען מיך מיט פוטער,
אַזױ טהײער בין איך זײ... זײ שלײנגען מיך ממש מיט די אויגען,
זײ עסען מיך, יאָ, זײ עסען מיך אַזש אויף פאַר לײעבשאַפט, און
איך לאָז זיך, איך גיב זײ חיות. איך בין געשמאַק און גוט כאַטש
אַהן אַ „הכשר“ פון אַ רעליגיעזען שאַרלאַטאַן, אַהן בלאָף, אַהן
פּײַק, וואָס גרױכט „ממצרים ועד הנה“, פון מצרים ביז בראַנזוויל...
דיר מוז מען אַרויפבלאָפען אויף אַ אידישען טיש, שרעקענדיג
דעם עולם מיט „כרת יאָהרען“, מיט אַלע צרות, זאָנסט וואָלט מען
דיר אַפּילו ניט אָנגעקוקט. היינט סתם די צרות, וואָס מען האָט
פון דיר. די „אויבערשמע“ מיט די „אונטערשמע“, די זאָגעניש
מיט די זופעניש, עס שלאַגט דאָך פּראָסט אַ בעזע ניט־גוטקײט צום
האַרצען, איידער מען קען פון דיר אַ כּוית דיספּעפּסיע אָבבייסען
און אַרונטערשלינגען.

איך ווייס ניט כ'לעבען, וואָס דו ברעקעלסט זיך אַזױ!...
— אין דיין מענה פון דעם איצטיגען גלות — האָט די מצה

געזאגט — בין איך ניט שולדיג. ניט איך האָב געמאַכט דעם גלות מצרים און ניט איך מאַך דעם איצטיגען גלות. וואָס קען איך, א שוואַכע מצה, אימיצען שאַדען? דו ווייסט דאָך, אַז די טענה פון די פּערפּלובטע אַנטיסעמיטען, דאָס איך דאַרף האָבען בלוט, איז כּזבּ ושקר. דאָס האָבען בלוטיגע הינד אויסגעטראַכט און האַלטען זיך דערביי.

דאָס, וואָס איך בין אַרומגערינגעלט פון אַ כאַפּטע נאָט'ס־גנבים און רעליגיעזע באַנדימען, בין איך אויך ניט שולדיג. איך האָב זיי ניט בעשאַפּען, זיי זיינען געוואָרען זיי די זשוקעס אין זומער....

בערעכען אָבער, וועלכע שעהנע און גוטע זאַכען עס קומען אין דער וועלט גלייך מיט מיר!

איך בריינג דעם דופּטיגען געזאַנג פון „שיר השירים“, איך בריינג דעם ענטזיקענדען טרילער פון די פּויעל, איך בריינג די גרינע פּופּטישקעס אויף די בעלעבטע צווייגען, איך בעקלייד די פּעריונגטע קעצעל־ווערבע מיט ליעבע, סאַמעטענע, גלעטענדע קע־צעלעך, איך בריינג דעם זיסען געפיהל פון ליעבע און גיס מיט איהם אָן אַלע הערצער און זעלען, איך בריינג די שעהנסטע מעשיות־לעך פון דעם גאָלדענעם אַריענט און מאַך דעם מענש אַלס ליעבלינג פון גאָט.

דו אָבער, שטיק חמץ, שטיק חומר, זויער־טייג, בריינסט צו־דיק די פינסטערע פּאַבריק, די דומפּע, טוכלע שאַפּ מיט איהר ווילדען גערויש און געזשום און איהרע טויזענד ביטערע וועהען.... דערצו בריינג איך נאָך דעם נויטיגען מוסר השכל פאַר דעם שטערבליכען.

ווען דער זינדיגער מענש ווערט אזוי שטאַלץ ביי זיך מיט דעם אַנקונבט פון פּרייהלינג, ער ווערט אַ „פּריי מאַיאָר“, און פּאַנגט אָן ווילד און צולאָזען, אָהן אַ חשבון צו בריקעווען אין נאָט'ס פּרייער, שעהנער וועלט אַרײַן און זיין האַרץ הויבט אָן ווערען אַ נעסט פון

זינד און אויסגעלאסענע מחשבות, צווינג איך איהם, אז ער זאל קור
 קען אויף מיר, אויף מיין צורה די בלייבע, די דארע און וויסען, אז
 ער וועט אויך אזוי אויסזעהן... אז ער וועט מוזען פערוועלקט און
 אלט, און אָבגעלעבט זעהן ווי אלץ לאַכט און קוועלט אַרום און ער
 איז שוין באַלד נישט, און צעהלט זיך באַלד צו די פּערגאַנגענע.
 איך, מצה, האָב אַ פנים פון דעם מענש אויף דער עלטער...
 איך האָב אויך אַ אַידישען פנים, בלאַס, דאַר און צושטאַכען... איך
 בין אָהן זאַלץ, ווי דאָס לעבען פון דעם אָרעמאַן.... איך בין דער
 סימבאָל פון גלות, דער צייכען פון דריי גלות'ן: דער גלות מצרים,
 דער איצטיגער גלות און דער גלות פון דעם מענשענס יוגענד....
 דו אָבער ביזט געווען און ביזט אַ שטיק גראָבע, פּראָסטע ברויט.
 האָסט קיין שום בעדייטונג, דו ערוועקסט אין מענש די בהמה,
 דערמאַנסט אָן גאָר נישט אויסער אָן דער קאָרעטע, אָן קאַיען...
 — דו רעדסט פּאַעזיע — האָט דער פּאַמפּערניקעל געזאָגט בעז
 — איך פּערשטעה דאָס נישט...
 — זאָל זיין פּאַעזיע — האָט די מצה געזיפּצט — אַבי דאָס
 איז אמת...

דער הייליגער יריד

עס קומט דער הייליגער יריד
פאר די גן עדן־שלעפער.
א מורא פאלט אויף יעדען איד,
עס צימערט יעדעס אידיש גליעד,
עס ווערט דער עולם פרום,
מנינים אומעטום,
אין קעלערס און אין „שעפער“.
דער שופר שאלט,
דער תזן האלט
אין חזר'ן די תפלות,
עס ווערט אין בוזים קאלט,
און אומעטיג און אלט...
א מעלאַנכאָליע פאלט
אויף אידישע קהלות,
ניטאָ קיין היים,
ניטאָ קיין פוי'ם,
א, העלף אונז, העלף אונז, טאָטע!
בעפריי פון נויט,
בעפריי פון טויט
אונז שוואַכע, נע ונד'ע!
בעצאָהל דיון צוגעזאָגטע שולד,
דען וועה, עס פלאַצט שוין די געדולד,
מיר קענען מעהר ניט טראָגען.
און די כלי קודש, אונזער גור,
זיי ווערען פעט פון אונזער צער,
פון אונז'רע גרויסע קלאָגען.

ענדליך האָבען אונזערע גן ערן־שלעפער, די „בלי קודש“, דער
לעבט זייער נרעסטען יריד — די „מורא'דיגע מעג“.

א פחד פאלט אָן אויף די גלויביגע און די האַלב־גלויביגע פיהד
לען עפעס אויך קאלעמוטנע אויפ'ן האַרצען, און זיי הויבען זיך אָן
אָרומדרעהן אויפ'ן הייליגען יאָהר־מאַרק איינצוהאַנדלען מצוות
און מעשי־טובים.

עס איז ווי היינריך היינע זאָגט: „מענש, בעצאָהלע דייע
שולדען“.... דאָס הייסט אויף אַמעריקאַנישע אידישע אידיש: „סיי,
מיסטער, שטעקט אָב וואָס איהר זייט שולדיג!“

גאָט קען אויך ניט בעשטעהן אייביג צו וואַרטען און צו שיינד
קען. הברה קענען איהם נאָך בדלות שטעלען....

אַנדערע צאָהלען איהם טאַקע „במזומן“, אָדער ווי דאָס הייסט
אין ביזנעס־אידיש „ספאָרט קעש“, אַנדערע אָבער „נעהמען אויפ'ן
ביכעל“, זיי האַנדלען מיט גאָט אויף קרעדיט. זיי נעהמען און הייר
סען פערשרויבען: נישט קשה, רבונג של עולם, דו מעגסט אַ ביי
סעל אונטער־וואַרטען. קיין אחריות, דו וועסט חלילה ניט באַנקראַד
טירען. אַ מענש איז שטענדיג ביי דיר אין די הענד; אַ איד געד
ווייס.... האָב קיין מורא ניט, ער וועט בעצאָהלען.... ער וועט אַוועק
געבען מיט הויט און מיט ביינער. מיט גוטען, צי מיט בייזען, אַ
איד בעצאָהלט, ער בלייבט ניט שולדיג.... דו ביסט דאָך, טאַטעניו,
אַ געניטער געשעפטסמאַן, ווען ישראל'יק שפאַרט זיך איין און
שרייט „אין לוי“, „איד האָב ניט און מהו מיר עפעס“! האָסטו שוין
דיינע שלוחים, וואָס מאַהנען אויף.... דו האָסט קאָזאַקען, הוליאַנד
נעם, „שוואַרצע מאות“ און סתם באַנדימען, וואָס רעכענען זיך אָב
פון דיינעטוועגען....

נור אונזערע גאָט'ס קאָזאַקען פערזיכערען אונז ביי זייערע
בערד און פאות, אַז מעהר וויא יאָהר קען כביכול גאָט ניט בעד
שטעהן צו וואַרטען. אין די „ימים נוראים“ נעהמט ער „סטאַק“,
רעוודירט זיינע ביכער און ברײנגט אין אָרדנונג זיינע ביזנעס....

און זיי, די גן ערן־שלעפער אונזערע, שפיעלען דאָ אַן אמת
אידישע גלות־ראָלע. זיי ווערען מאַסקלער, אַגענטען און קאַלעק־
טאָרס. זיי העלפען דאָס אינטער דעם „מלך יושב“. זיי האַלטען
דעם „ספר החיים“ און קאַלעקטירען פאַר דער הימעלשער לעבענס־
פערזיכערונגס געזעלשאַפט, פאַר די „פמליא של מעלה“. זיי זיינען
אַ מיין „לויף איגשורענס“ אַגענטען... זיי אַרבייטען אויף פּראָצענט,
אויף געהאַלט, ווי עס לאָזט זיך, און דערלייגען ניט צו דעם עסק.
דעם עולם אָבער לעדיגען זיי דערווייל אויס די מאַשען.

און דער תירוץ איז אַ גלאַטער: „וועט מען לעבען, וועט גאָט
העלפען, וועט מען שטאַרבען, דאַרף מען דאָך קיין געלד ניט“, און
דער איינציגער, זיכערער מיטעל ווי פון די עטליכע גראָשען פּטור
צו ווערען, איז זיי אוועקצוגעבען צו די מצוות־ברייגאדע, זיי וועלען
דאָס שוין אַזוי בעהאַלטען, און דער טייפּעל אליין וועט זיי אויך ניט
געפינען און שאַ „שלום על ישראל“, אידעלעך וועלען געהאַלפען
ווערען...

זיי זיינען ניט געפאַלען אויפ'ן מוח, די נשמה־פּערזאָרגער. זיי
מאַכען דאָס אויף אַ גרויסען שטייגער, זיי רודערען אויף די וועלט,
טאַקע, ווי מען זאָגט, מיט פּויקען און טרומייטען.

די אידישע גאַסען זיינען פול מיט אידישקייט איבער די
אויערען. זיי זיינען פול מיט פרומע געזאַנגען, מיט הייליגע אַפּי־
שען, מיט געטליכע צירקולאַרען, מיט בילדער פון חזנים, רבנים,
דרשנים, רעזוענדרס, בעלי תּפּלות, קאַנטאָרס, פּאַרבעטער און הינד־
מערבּעטער, מתפּללים, דאַוונער, אידישע קאַרוואָס, ווילנער בעלי־
בית־לאָך, בערדיטשעווער וואַנגערס, באַלטרימאַנצער ווערדים, שני־
פּישקער מאַסקאָנים און סלאַבאָדקער דאָניצעטיס.

אין יעדער טענעמענט־הויז ווערט געבּלאָזען, געבעטען, גע־
הויבט, געבליפעט און געטרילערט אויף אלע בליים. מען געהט בין
איבער'ן „דיך“ אין ימים נוראים־ליטעראַטור, וואָס וואַלגערט זיך
אַרום אין אַלע רינעס און איז פול אין אַלע באַרבער־שעפּער, יאַט־

קעם, שפייזקרעמלאך, בעקערייען, אפטייקען, שוךגעוועלבען און
קויהלען-קעלערס. מען נעהמט זיך צום אמעריקאנער יודענטהום
מיט חשק, מיט התמדה, מיט התפעלות, מיט התלהבות, מיט... קע-
שענע בעגייסטערונג...

קויפט איהר א פלעשעל מאנגעויע, איז דאָס איינגעוויקעלט
אין א „הזן“ מיט א טלית ארום האַלז; קויפט איהר א בינטעל קיש-
קעם, ליעגט דאָס איינגעדרייט אין א „בעל תפלה“; קויפט איהר א
פאַמפערניק, געפינט איהר מיט איהם צוזאַמען א „קאנטאַר“ אין א
שפיציגע יארמולקע; קויפט איהר א פאַךר שמעקשיך, זיינען זיי
צונויפגעלייגט אין א „רעוורענד“ מיט א צוגעקלעפטען בערדיל;
קויפט איהר א זויערע אוגערקע, זייערט זי זיך צוזאַמען מיט א
„מתפלל“; און ווארט איהר אויף אייער „נעקסט“ אין באַרבער-
שאפ, רוקט מען אייך דערווייל אריין א פאַפירענעם „פאַרבעטער“,
וואָס שמעהט און קרימט זיך אויפ'ן „מלך אביון“...

דער כלל, איהר האָט פון זיי ניט קיין מנוחה שעה, איהר זייט
געצוואונגען זיך צו פּעראינטערעסירען מיט די „מורא'דיגע טעג“,
וועלכע ערוועקען אין אייך שמערץ, כעס און געלעכטער...

איך וועל קיינמאָל ניט פּערגעסען ווי א פאַנאַנדערטראַגער פון
די שוהל-אַנאַנסען האָט אריינגעוואָרפען זיינעם א צירקולאַר אין א
קעלער פון קויהלען. דער פאַנאַנדערטראַגער האָט געמיינט, אז דער
קויהלען-קעלער איז א אידישער געשעפט, דאָס האָט אָבער בע-
לאַנגט צו אן איטאַליענער.

אזוי ווי דאָס וואָלט היינט פאַסירט, אזוי געדענק איך דעם
איטאַליענער'ס מינע, ווען ער האָט אויפגעהויבען דעם צירקולאַר
און האָט איהם אָנגעקוקט מיט א פאַךר אויסגעגלאַצטע אויגען,
כאָטש איינצושלינגען דעם „אידישען קאַרוואָ“, וועלכער איז גע-
שטאַנען אויפגעדרוקט מיט'ן פינגער ביים גאַרנעל...

דער איטאַליענער האָט געדרייט דעם כשר'ן „הענד בילל“ און
ניט געקענט קלוג ווערען וואָס דאָ טהוט זיך. דערווייל איז אַהיים

פון קארנער ביער־סאלאָן אַ „פארטיגער“ אירלענדער און האָט גער
האַלפּען דעם איטאליענער קוקען. זיי האָבען ביידע געקוקט ביז
ענדליך האָט זיך אָבערופּען דער אירלענדער לאַכענדיג: „ביי גאָט,
איך האָב פּערנעסען מיין פּיערעל אין דער היים, האָט זעהט אויס
זווי ווי נאָמען....“

פּלוצלונג איז אָנגעקומען אַ ניגער און האָט אויך געכאַפּט אַ
קוק אויף גאָט'ס סחורה.... ער האָט אָנגעקוקט ישראל'ס „שליח
ציבור“ און האָט געזאָגט בעשטימט, אז דאָס איז אַן אַדווערטייז
מענט פּון אַ וואָדעוויל שאָו. „איהר זעהט דאָך — האָט ער געזאָגט
— דעם עקטער.... ער איז פּערשטעלמ פאַר אַ כינעזער מאַג
דאָרין“....

נאָך אַ קורצען ישוב הדעת האָבען זיי אַלע דריי איינגעשטימט
אז דאָס בילד איז פּון אַן אַסטיאָר און דאָס אַנאָנסירט מען עפעס אַ
מין „שאָו“, אַ וואָדעוויל אָדער אַ „מואווינג פּיקטשור פּלאַטץ“.
דאָכט זיך גוים, וואָס ווייסען פּון זייערע הענד און פּיס ניט צו
זאָגען און ווי זיי פּערשטעהען פּון דעסמוועגען אַן עסק.
יאָ, דאָס איז טאַקע ניט מעהר ווי אַ וואָדעוויל שאָו, אַ טהע-
אַטער, און אפּשר גאָר אַ צירקוס....

לשנה טובה קארטען

לשנה טובה קארטען!
קויפט זיי, קויפט צום נייעם יאָהר!
וועט איהר קענען לויכט ערוואַרטען
וועלכען גליק אייך ווילט זיך נאָר.

קויפט זיך ווייסע, רויטע, גרינע,
די קאלירען זיינען רייך —
קויפט, מיט בילדער פון דער שכינה
ווי זי זיצט און קלאַגט אויף אייך...

קומט און קויפט, איהר מצוות־קויפער!
זעהט נור סתורה! ביליג שפּאַט,
קארטען ווי מען בלאַזט אייך שופּר,
ווי דער רבי געהט פון באַד;

ווי די רביצין מאַכט האַלקעס
אונטער'ן מגן דוד פּאַהן;
ווי מען שלאַגט אַ אידען מלקות
און כפרות מיט אַ האַהן;

ווי ס'שמעהען ישראל'ס גרויסע;
ווי מען דאווענט מיט אַ באַר, —
קויפט זיך קארטען, קויפט, רבותי,
קומט און קויפט אַ „גוטען יאָהר“.

פונקט דער זעלביגער פומון ווי פאר א יאהרען און פאר צעהן יאהרען אין דער צייט, און גאָר ניט.

ביי מיר וואָלגערט זיך נאָך ערגעץ ארום א לשנה טובה-קארטע מיט א ווינשעניס פון לעצטעס יאהר, וועלכע בלאַפּט מיר מיט א „שנת היים, פרנסה ושלום“, איך זאָל זוכה זיין צו זעהן די „נחמה פון ציון און ירושלים“...

מילא די נחמה, וואָס איך האָב דערווייל דערלעבט פון ציון, קען איך זאָגען דער לעצטער ציוניסטישער קאָנגרעס. וואָס איר בעטרעפט מיין „היים“, איז דאָס פונקט ווי אין מצרים... מיין „פרנסה“, ניט קיין רייכע הכנסה, און וואָס אנבעטרעפט דעם „שלום“, איז דאָס ניט מעהר ווי א הלום...

ניין, רבותי, נימאָ קיין שלום אין דער דאָזיגער שלים מול-דינגער וועלט. עס קען קיין שלום ניט עקזיסטירען דאָרט, וואו עמליכע לעבען און א סך קראַפירען... שלום מיט אלעמען קען נור זיין דער צבועק אָדער דער שוטה, שלום קענען נור זיין די טויטע, איבערהויפּט קען ניט לעבען בשלום א צייטונגס שרייבער.

זאָל ער ניט שרייבען, וועט ער ניט האָבען וואָס צו עסען און זאָל ער שרייבען צופיעל, וועט ער ניט האָבען קיין שלום מיט'ן לער זער... יא, גאָר ניט זאָגען, וועט טויגען אויף קלאַגען און ארויס-געהן מיט דיבורים, וועט שוין ניט פעהלען קיין יסורים. אפילו די שעהנסטע לשנה טובה-קארד וועט דיר אויך ניט העלפען...

יא, אַט אזוי ווי איהר הערט, רבותי. די לשנה טובה ווינשע-ניס האָט מיר קיין גוט יאהר ניט געבראַכט. פערקעהרט, איך האָב נאָך אריינגעכאַפט א רעשמעל צרות.

אין דער פריה האָב איך בעקומען די קארד און פארנאַכט האָב איך ערהאַלטען א מעלעגנאַמע, אז מיין שוויגענער קומט... די לשנה טובה-קארד האָט מיר אזוי צוגעטראַפּען, פונקט ווי יענע צובראַכענע וועג-מאַשין אויף אן אייזענבאַהן סטיישיאָן האָט צוגעטראַפּען אן אַלטער, דיקער ניגערקע.

די מאשין איז געווען פון דעם זאָרט, דאָס ווען מען וואָרפט אריין אין איהר אַ סענט, שפיעלט זי אַ „אנקט מסלדף“, זי וואָרפט אַרויס אַ צעטעל פיעל מען וועגט, ווי אַלט מען איז און זי זאָגט פאַראינס דעם מזל...

די ניגערקע האָט גראָד ניט בעמערקט אויף דער מאשין דעם צעטעלע, דאָס זי (די מאשין, ניט די ניגערקע) איז אַרויס פון אָרד-נונג און אַרבייט ניט ריכטיג. זי האָט אַריינגעוואָרפֿען אַ סענט, ווייל דער אָרט, וואו מען וואָרפט אַריין דאָס געלד, איז געווען אַלל-רייט.... און האָט זיך מיט איהר פולען אומגעלומפערטען קערפער און דערצו מיט אַ גרויסען קאָרב אייער דערלאַנגט אַ שטעל אַרויף אויף דער וועגמאַשין.

נו, האָט זי געהאַט אַ חתונה!

ערשטענס, האָט איהר די מאשין דערלאַנגט אַ פאַרציע „מיר זיך“.... דאָן איז אַרויסגעפאלען אַ צעטעל, וואָס האָט געוויזען פון איין זייט, אַז די שוואַרצע גויה מיט די אייער מיט אַלעמען וועגט פינף און דרייסיג פונט. פון דער אַנדער זייט איז געשטאַנען דער מזל מיט דער דאָזיגער נבואה:

דו וועסט הייראַטהען זעהר יונג, און לעבען מיט דיין זיווג ווי אַ פאָאָר טויבען. וועסט האָבען אַ סך ליעבעס, אָבער דיין ריכטיגער זיווג וועט האָבען בלאַנדע האָר, בלויע אויגען, דינע ליפעלאַך און אַ פנים ווייס ווי געפאַלענער שנעע....

ווען די ניגערקע האָט אָנגעטהאָן איהרע שפאַקולען און איי-בערגעלעזען דעם צעטעלע פון ביידע זייטען, האָט זי זיך אזוי פאַר-נאַנדערגעלאַכט, אַז פאַר גרויס געלעכטער איז איהר אַרויסגעפאלען פון האַנד דער קאָרב מיט די אייער און אָבעפאַרבט ביי אַ יונגען חת-רבחור זיין נייעם אנצוג און די לאַקירקעס. עס איז געווען אַ רחמנות צו קוקען....

יא, יא, מיינע ליעבע אידען און אידענעס! אָט פונקט אזאַ מיין „צעטעל“ קענט איהר ערוואַרטען, ווען איהר וועט געהן וועגען

אייערע מצוות און עבירות אויף א „הייליגע מאשינע“ אין א קאָנֵד צערט־האַלל, וואו א קאדעט מיט א צוגעקלעפטע בערדעל וועט פיקסען אייער מזל.... איהר וועט דאָרט הערען די זעלביגע זאָרט „מוזיק“, וואָס יענע ניגערקע און מען וועט אייך דערלאנגען א „צעטעל“, וואָס אפילו „ר' וועלוועלע“ אליין וועט אייך אויך ניט העלפען....

דער כלל, מען זאָגט אייך און מען ווייזט אייך די „צובראָכענע מאַשין“, נור אויב איהר ווילט דוקא הערען ווי א בעל עגלה בלאָזט שופר און ווי א סאָרווער פון א קאָרטען־הייזעל זינגט אייך „הנני“, זאָלט איהר געהן כאַפען דעם זעלבען אָבשניט, וואָס יענע ניגערקע און נאָך בעשמוצען די יעניגע, וועלכע שטעהען נאָהענט צו אייך....

דעם „צעטעל“ וועט איהר ניט קענען בעשולדיגען. אָט ווי איהר וועט זיך וועגען, אזא געוויכט וועט איהר בעקומען... ווי איהר וועט רופען, אזוי וועט מען אייך ענטפערען. ווי איהר וועט זיך אויסבעטען, אזוי וועט איהר שלאָפען....

דאָס קאָמישסטע אָבער בלייבען דאָך אונזערע לשנה טובה קארטען. מאַכע פון אונזערע אידישע מאַכערס פון די ניי־יאָהר „ווינשעוואַניעס“ האָבען א קיין קאָטאָוועסדיגען געשמאק אין צור גרימען די שעהנע סהורה.... זיי זיינען געוואַלדיגע עסטהעטיקער אין אויסקלערען צייכנונגען פאַר זייער עכט־אידישען „סטאַק“.

אָט האָט איהר א „פעטרען“, א צייכנונג פון א לשנה טובה קארט אין מיטען די לוחות, פון איין זייט דער ווילנער גאון און פון דער אנדער זייט א דאָמסקער שניידער. איהר זייט ניט מחויב צו קענען אלע שניידערס פון אַמעריקאַ. מיינט איהר, אז דאָס איז אפשר דער „טאַלנער קטן“, דער סטראַכער צדיק, אָדער וויזשאַנער רבי....

איבערהויפּט ווען איהר שיקט אַזא „לשנה טובה“ אין אייַר ראַפּאַ! דאָרט האָט מען נאָך קיין אַמעריקאַנער צדיקים ניט גע-

זעהן, און עס איז רעכט צו זעהן דעם צדיק אין יעדען פנים, אפילו אין אן עזות פנים.

די שעהנסטע קארט האָט אויסגעקלערט אַ ניו יאָרקער דרוי קער און האָט דאָס אַרויסגעלאָזט אין מאַרק צו פּערקויפּען. דאָס איז איינע פון די מערקווירדיגסטע לשנה טובה'ס, וואָס אידען האָבען ווען-עס-איז געהאַט און זי פּערדיענט דעם רעכטען אויבענאָן אין אַ באַוערי מוזעאום....

פון איין זייט האָט דער דרוקער אַוועקגעשטעלט דעם פּוסק „כי מלאכיו יצוה לך“. און אין „לך“ איז ער נעבאָך מיאום אַרײַנגעפאַלען. ער האָט אויסגעלייגט „לך“ מיט אַן „אלף“, מיט אַ „פּסח אלף“ דערצו, אויף יאַהודיש... פון דער אַנדער זייט קאַרד האָט ער אַוועקגעשטעלט דעם פּוסק „שנת סליחה ומחילה“. „מחילה“ האָט ער אויסגעשטעלט מיט אַ „קרומע כּף“, „שנת“ מיט אַ „סמך“ און „סליחה“ מיט אַ „תּף“.

אַבער דאָס איז נאָך ניט אַלץ. ער האָט אַרויפגעשטעלט אויף דער „לשנה טובה“ קאַרד דריי בילדער: זיין אייגענעם בילד, דעם בילד פון זיין שוואַגער אַ שמיד, און דעם בילד פון זיין שווער אַ סטאָליאַר. אַלע דריי זיינען זיי געשטאַנען אין יאַרמול-קעס מיט טלתיים אַרום די העלזער און געשמייכעלט...

אַט אַזוי געהט דאָס אין דער פּרייער אַמעריקאַ! איהר שיקט „אַהיים“ אַ לשנה טובה קאַרד מיט אַ ניו יאָרקער דעמעקטיוו, אַ „ספּעשעל פּאָליסמאַן“ אַדער סתּם אַן „אַלפּאַנו“, און אייער מומע ווינשט זיך דאָרט, אַז „אַזא קדיש זאָל איך האָבען“! ...

נישקשה, מיר וועלען נאָך דערלעבען גאָר אין גיכען צו האָ-בען ווינשעניסען מיט דעם פּאָלגענדען נוסח:

לשנה טובה קאַרט.

„זכּרנו לחיים“. קויפט שיק ביי חיים דעם שוסטער אין קעלער, וועט איהר זיך אויסטרעטען אַ גוט יאַהר... „שנת

גאולה וישועה". ביי ישועה דעם בעל־עגלה קריעגט איהר
 געמאכט דעם פיינסמען „מואווינג דזשאב“, זיינע פערד וועד
 לען אייך אריינפיהרען גלייך אין גן עדן אריין... „רבנו של
 עולם, אני שלך וחלומותי שלך“. געהט צו דעם בעוואוסמען
 מכשא און חלומות בטל'ער, וועלכער האָט אן אייזערנעם קאָפּ,
 א קופערנעם שמערען און פערשטאָכענע אויגען, ער וועט
 אייך פוטר חלום זיין, אז עס וועט אייך אמת הנאה טהאָן....
 ער האָט געזאָגט אַ אַידיגע פון פיטט סטריט, אז זי וועט גע-
 לענען ווערען און א בתולה פון רידזש סטריט, אז זי וועט
 חתונה האָבען און האָט געטראָפּען... „היום תאמצנו“. היינט
 וועט איהר קריענען אַ שט אַר קע פאָר תחתונים, גענעהט און
 געשמעפט מיט כשר'ע פאָדים ביי למך דעם קאָסטאָמער פערד-
 לער פאר אַ קוואַדער אַ וואָך, אויפ'ן פלאַן פון פאָרטזעצונג
 פאָלגט, איהר וועט מיט די דאָזיגע תחתונים אַרומשפּאַצירען
 אין הימעל ווי דער מלאך גבריאֵל... „היום הרת עולם“.
 היינט איז טראָגעדיג געוואָרען די וועלט, זאָלען „בעזדיעטני-
 צעם“ אָנהויבען וופּען די קובעבע טראָפּענס און קאָיען די
 לאַקעריץ־פלעצלעך פון שטשאַפּעטשינטשיקאָף'ס אַפטייק,
 וועלען זיי גלייך אָנהויבען וואַרפען מיט צווילינגס... ובזכות
 זה, און אין דעם דאָזיגען זכות וועט איהר האָבען אַ גוט יאָהר,
 ונאמר אמן“...
 יא, מיר וועלען נאָך האָבען שעהנע לשנה טובה־קאָרדס, עס
 האַלט שוין דערביי...

א ראש השנה דיגער פעלעמאן

ראש השנה מעג מיט רעכט בעטראכט ווערען אלס דער יום-טוב פון שרייבען, און קיינער דארף אויף אָט דעם דאָזיגען שרייבער-יום טוב מעהר שטאַלץ זיין ווי אידישע ליטעראַטען.

אין אמת'ען, אידען, וועלכע זיינען די לעצטע אין דער וועלט זיך צו אינטערעסירען מיט זייערע שרייבער — אויסער מיט די וואָס שרייבען משעקס — הערען ראש השנה גאָר ניט אויף צו רעדען פון שרייבענים.

„כתבנו“ און „כתבנו“, שרייב אונז און שרייב אונז, עס טהומ זיך מעשים!...

און ווי שעהן, ווי זיס, ווי דיהרענר זיי בעמען דאָס!
מיט געזאנג, מיט תחנונים, מיט טרערען אין די אויגען.
איך בין אפילו אַ שטיקעל אפיקורוס אין דעם אידענ'ס ערנסט-קייט מיט זיין שרייבעריי.

אָט שמעהט גימפעל גרונם און גיסט טרערען ווי בעבלעך און בעט, און וויינט, און שרייט רחמים: „כתבנו כספר החיים“ — שרייב מיך אריין אין בוך פון „מאכען א לעבען“, דאָך נעהם און שרייב איהם דאָרט אריין און פרוביר איהם שפעטער דעם בוך פער-קויפען, וועט ער זיך פערקרימען...

ווי די זאך זאָל אָבער זיין, ווערט אַ אידישער פערפאסער פון ביכער אביסעל גדול'דיג ביי זיך און הויבט אָן קוקען מיט דרך ארץ אויף זיין פראָפעסיע; ער זעהט דאָך, אז אַ פאָלק געהט אויס און בעט זיך רחמים מען זאָל כתבנ'ען...

יא, זאָלען זיך אידען מיינען וואָס זיי ווילען, אבי זיי רעדען פון א „ספר“.

אמת, זיי ווילען מען זאָל זיי „גוט אָנשרייבען“, זיי ווילען אַ
 בוך פֿול מיט „לעבען“, אַ מין „רעאליסטישען“ בוך; טריי צו דער
 נאטור, אז מען רעדט פֿון לעבען זאָל טאקע זיין געלעבט מיט די
 בינער... איז דאָס דען אָבער אַן עולה? וואָס טויג אזא שרייבער, וואָס
 אַליץ איז דאָרט אויף צורפֿלייסען, עס לעבט און לעבט ניט, קלעבט
 און קלעבט ניט?

מאָנע שונדערפֿאַסער פֿילען אָן זייערע ביכער מיט מתים,
 מיט טויטע געשטאַלטען, טויטע כאַראַקטערס, און וואונדערן זיך
 נאָכדעם פֿאַרוואָס זייערע טיפֿען אינטערעסירען ניט די לעזער;
 פֿאַרוואָס זייערע העלדען „רעדען“ ניט צו מענשליכע הערצער און
 געהען ניט צווישען דעם אינטעליגענטען עולם. נאַרשיקייט!
 טויטע רעדען ניט, טויטע געהען ניט, קענען ניט געהן; זיי ליעגען
 שטום אויף אַן אָרט, ליעגען ווי שטיינער.

ניט יעדער איינער, וואָס באַט אָן אידען אַ תורה, קען דאָס
 זיי טאקע אַריינשאַרען מיט געוואַלט ווי דער אידישער גאָט, וועל-
 כער האָט זיך פֿערמאָסטען אויף זיי מיט אַ באַרג: „איהר נעהמט
 מיין פֿערפֿאַסעכץ, וואָרום איך פֿלעט אייך דעם מח!...“

מיט אַ גאָט שפּיעלט מען זיך ניט, וואָס פֿאַר אַ תורה ער גיט
 מוז מען נעהמען, אָבער אַ מענשישער מחבר מוז טאקע דערלאַנגען
 די ריכטיגע שפּיערען, מען זאָל זיין צופֿריעדען.

גאָט וועט מען מוהל זיין ווי ער זאָל „אָנשרייבען“. ער קען
 פֿעדוואַנדלען די וועלט אין אַ שונד־ראַמאָן, און מאַכען אַ תל פֿון
 זיינע „העלדען“ אָהן אַ פֿאַרוואָס און אָהן אַ פֿאַרווען! ער קען
 ברענגען אַ מבוך, אַ מנפה, אַ שרפה, אַן אינקוויזיציע, אַ גלות, אַ...
 אַ וואָס איהר ווילט ניט הערען און ניט געדענקען, און ער וועט אַליץ
 אַרויסרופֿען אַ גוטע קריטיק, מען וועט אַליץ זאָגען, גאָט איז
 גערעכט.“

צום טיפֿעל מיט דער נאַנצער מענשליכקייט! איך וואַלט

וועלען כאָמט אויף אַ האַלבע שעה ווערען אַ גאָט! ... אוי, וועה, וואָלט איך זיך דאָן אָבגערעכענט מיט אידען! זיי וואָלטען מיך געהאַט צו געדענקען! ... אַז פאַר שרייבען גוט און לעבעדיג האָט זייערער אַ ליטעראַט ביי זיי קיין פנים ניט, וואָלט איך אַלס גאָט „געהאַקט ווי אין קרויט“ און זיך אויסגעלאַכט פון זייערע קעפּ.

זיי וואָלטען געבליפעט און געבלאָזען: גוואַלד, טאַטע, אָדער „טאַטע“, מיט אַ קמץ, ווי די אדעסער זאָגען, האָב מיטלייד מיט דיין „סטאַדע“ און שרייב אונז אַן עפעס רעכטס, און איך וואָלט געגעבען דעם מלאַך גבריאַל אַ אידישען „טיפּרייטער“ און איהם דיקטירט אַ ראש־השנה־דיגען פעליטאַן...

ווען אידען פּערלאַנגען פעליעטאַנען כדי די שרייבער זאָלען „מאַכען אַ לעבען“, וואָלט איך זיי געמאַכט, אַלס גאָט, אַ פעליעטאַן פון זייער ראש השנה, פון זייער ערנסט, פון זייערע צובראַכענע געמיטהער, ווען זיי קומען אַליין בעמען אויף אַ לעבען...

דערווייל אָבער שרייב איך אַ ראש־השנה־דיגען פעליעטאַן אויף דר'ערד, איך שרייב דאָס אַליין, אָהן אַ שרייב־מאַשין און אָהן אַ משרת און פּערווענד מיין קונסט צו מילדערען דעם אידענ'ס מרה־שחורה.

אַ ראש־השנה־דיגער פעליעטאַן! ווי משונה פרעמד דאָס קלינגט!

פונקט ווי מען זאָל זאָגען אַ קאָמישער טרויער־מאַרש, אָדער אַ פּרעהליכער אב־קדיש. ביי אידען אָבער דאַרף מען זיך אויף קיין זאַך ניט וואונדערען.

ווען אַ אידישער פעליעטאַניסט וואָלט געוואַרט מיט זיין הומאָר ווען איהם, דעם שרייבער ניט דעם פעליעטאַן, וועט זיין גוט אויפ'ן האַרצען, וואָלט ער געמעגט איינזאָלצען זיין פּערער אויף „לעתיד לבוא“ און די אידישע ליטעראַטור וואָלט געבליבען האַרט, קאַלט און טרוקען ווי די אדמיניסטראַציע אויף עלִלים אַיילענד.

דאָס האָט אָבער די השגחה, וועלכע פּערקוקט זיך זעהר אָפּט,

גוט בעמראכט, און האָט דעם אידישען פעליעטאַניסט געגעבען די גאַלדענע נאַטור פון דעם ציגיינער, וועלכער זינגט ווען ער איז טרויעריג און קלאַפט אין צימבעל צו פערטומלען דעם עלענד...

אַ אידישער פעליעטאַניסט איז ווי יענער מאַרשעלאַק, וואָס האָט זיך ניט געקענט דערוואַרטען אויף אַ חתונה און איז אַוועק זאָגען וויצען אויף אַ לוייה... ער האָט נאַטירליך געוואוסט, אז דאָ פאַסען ניט זיינע חכמה'לעך און ער האָט געוואָלט מאַכען דעם עולם מעהר וויינען, ער האָט אָנגעשטרענגט דערצו אַלע זיינע קרעפטען — ווי דער שטייגער איז ווען אַ מענש מוז טהאָן אַן אַרבייט צו וועלכע ער איז ניט בערופען — דאָך ווי אויף צופוקעניס האָבען דוקא אַלע געקאַיכט פאַר געלעכטער...

ווען דער מאַרשעלאַק האָט וויעדער דערזעהן אז דער עולם לאַכט, האָט ער גלייך פערקירעוועט דעם דייקסעל צו דער גוטער זייט און גענומען האַקען וויצען איבער'ן טוימען... אַזוי איז די מיטה געאַנגען פאַראַוים און הינטען איז דער עולם שיער צוזעצט געוואָרען לאַכענדיג.

פאַראַוים דער מת און הינטען לאַכעדיגע אַבליס, אַ קאָמישע לוייה, אָט דאָס איז אַ אידישער פעליעטאַן, אַ ראַש־השנה'דיגער פעליעטאַן איבערהויפּט.

איך שמעל מיר פאַר זרח דעם ביגלער ערגעץ, „טאפּ פלאָר“ אין אַ „סוועט שאַפּ“ דאַוונען פאַר'ן עמוד; ווי ער שמעהט אָנגעלעהנט אָן אַ „ביגעל באַקס“ און קרימט זיך אויפ'ן „לעדי עד ימלך“... אויפ'ן „מלך עליון“ און „מלך אביון“...

ער זעהט אויס ווי אַ פערקערפערטע איראַניע אויפ'ן יודענ-טהום; ווי אַ שטיק פערנגליווערמער גלות. ער שרייט מיט אַלע כחות, ער פערנעסט זיך און מיינט אז די מאַשינען רוישען און מען הערט ניט וואָס ער רעדט... די „רומקע“ איז אַזוי ניעדעריג ווי דער באַס און לאָזט ניט אויפהייבען קיין קול... נעבען דעם דאָזיגען פערשוויצטען בעל תפילה פון ביידע זיימען שמעהען צוויי הייזע-

ריגע, בלויכע „הייזקע אָפּערויטארס“, זיך קוים האַלטענדיג אויף די פיס, און „האַלטען“ איהם אונטער...
א ראש־השנה'דיגער פעליעמאָן.

אָט שמעחה אָן אירלענדער גוי אויפ'ן ברוקעל פון ק"ק אנשי זשערנע, אום ניט אַריינצולאָזען אין דער סינאַגאָגע אַ מלמד אָהן אַ מיקעט. מיט דעם גוי וואָלט מען זיך שוין אפשר אָן עצה געגעבען, מען וואָלט איהם דערלאָנגט אויף אַ שנאַפּס און שאַ, שמעחה אָבער נעבען גוי אַ „איד“, אַ „טראַסטיע“...

אויפ'ן מקום קדוש שמעחה אפילו מיט גאַלדענע אותיות „זה השער לה' צדיקים יבואו בו“, דאָס הייסט אויף אידישע אידיש: דאָס איז דער צאצקעדיגער טהויער פאַר וועלכען עס איז אַ וועג צו נעבען נאָז און אויער, דאָך קומט אויס צו פאַלען כורעים נעבען אַ קאַן מיט זאָדע וואַסער און זינגען „אַנקת מסלדך“ נעבען אַ כשר'ע „בומשער שאַפּ“...

גאָט זאָגט „וורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל חטאתיכם“, דאָס הייסט אין „זשאַרגאַנישען זשאַרגאָן“ און איד וועל איד אַרומד וואַשען אַז עס וועט זיין אויף איד אַ מחיה צו קוקען, און דאָ קומען נור עטליכע זשערנע „כינעזער“ און זאָגען איד „נאָ טיקי נאָ וואַשי“... דאָס הייסט אויף אַמעריקאַנער אידיש: קיין „קעש“ איז קיין וועש...

א ראש־השנה'דיגער פעליעמאָן!

בערג-פאליטיק

דער טעות פון א אידישען „פארמער“

די מענשען, וואָס מיינען, אז פאָליטיק און דיפּלאָמאטיע געהען אָן נור צווישען רעגירונגען און לענדער, זיינען נאָך קיין מאָל קיין געסט ניט געווען אין די אידישע זומער-האַטעלען פון די קעמסקיל-בערג, דען דאָרט איז פאַראַן מעהר פאָליטיק ווי אין טערקיי און מעהר דיפּלאָמאטיע ווי אויף דעם באַלקאַנישען האַלב-אינזעל, שוין די „הרי הושך“ אַרײַנגערעכענט.

און די קעמסקילשע פאָליטיק, פונקט ווי יעדע פאָליטיק פון אַ גאַנץ יאָהר, ווערט ניט געפיהרט „לשם שמים“, פון גאָט'ס וועגען — חלילה! די פאָליטיקער האָבען אַן אויסגערעכענטען קוק און זוכען נור זייערע אייגענע נוצען. דאָ זוכט מען אויך צו געווינען די גונסט פון דעם רייכען און דעם שטאַרקען, וואָס האָט אַ מעכטיגע האַנד און קען דערלאַנגען...

דער „פארמער“, דער האַטעלניק אַליין, וואָס ווייס אָפּט קוים דעם אונטערשיעד צווישען אַ בוריק און אַ מערען, פערשטעהט אָבער גאַנץ גוט ווי צו הנפ'ענען דעם רייכען גאַסט. ערשטענס קען ער ניט בעשטעהן איהם צו פערליערען, ווייל ער צאָהלט טאַקע אַ מקח, צווייטענס מוז ער איהם האָבען אַלס אַ ציה-פּלאַסטער צום געשעפט. ער ציהט אָן, אַז אנדערע געסט זאָלען אויך קומען. מען דאַרף האָבען אויף וועמען אַנצואווייזען ווען מען געהט אין פריהלינג פּעדלען פאַר זומער-געסט.

איך ווייס דאָס פון ערפּאָהרונג.

דאָס איז געווען דעם לעצטען מאָג פּסח, געדענק איך, איך בין שוין געווען מיער באַמבאַרדירענדיג מיין אַרעמען אידישען גלות-

מאָנען מיט אלערהאנד קניידלעך קלענערע און גרעסערע, עפענט זיך
פּלוצלינג אויף די טהיר און עס קומט אריין אַ קליין, דאָר אידעל,
מיט אַ גרויסען, צובויגענעם קאפּעלוש.

— גוט יום טוב.

— גוט יום טוב, גוט יאָהר.

— וואָס גוטס וועט איהר זאָגען? — האָב איך געפרעגט ביי

מיין חנ'עוודיגען גאָסט.

— איך בין איך געקומען איינלאָדען אַלס באַרדער. — האָט

דאָס אידעל געזאָגט.

מיין אידענע האָט אַ ציטער געטהאָן.

אַ בעקאָנטער האָט מיר געגעבען אייער אַדרעס און ערקלערט,

אַז איהר האָט זעהר ליעב די נאָטור און זייט שטערבליך פערלעעבט

אין אידישע פאַרמערס, איהר חל'ט פשוט אוועק נאָך זיי... און

אַזוי ווי איך בין אַן אמת'ער אידישער פאַרמער, פערשטעהט איהר

מיד, מיט אַ פאַרם אין דער הויך און האַלט, ברוך השם, זומער-

באַרדער, וואָס איך בעהאַנדעל, ברוך השם, בעסער ווי אַלע, בין איך

איך געקומען איינלאָדען איהר זאָלט אַריינפאַהרען צו מיר, איהר

וועט קיין חרטה ניט האָבען. נישט-קשה, איהר וועט מיד, ברוך

השם, האָבען צו געדענקען...

מיין ווייב האָט פרייער אויפגעאַטעמט. עס איז איהר ממש

אַראָב אַ שטיין פון האַרצען...

דאָס אידעל האָט דערווייל אַריינגעשטעקט זיין אונגעוואַשענע

האַנד אין עפעס אַ קעשענע און האָט מיר דערלאָנגט אָט די דאָזיגע

ביזנעס-קארטע און איך האָב געלייענט:

„ירחמיאל גימפּעל שטאַרצענציצקעוויטשעס פּוירסט

קלאָס כשר'ער פאַרם באַרדינג הויז האָטעל אויף די סאַמע

בערג. איז אַ כשר'ער איד פון דער היים ווי אַלע לאַנדסלייט

ווייסען. אַ רעגעלער פאַרם ברוך השם מיט אייגענע עופות,

מיט אייגענע פרישע אייער, מיט בהמות און גרינצען מיט
מילך און כל טוב. גיט בה"ש גומע בעהאנדלונג, איבער צוויי
מויזענד פוס איבער'ן ים אריבער. העכסטער פלאץ אין די
בערג, די בעסטע געזעלשאפט געזיכערט.

איך האב געקוקט אויף דער דאזיגער קארט און געקוקט אויף
מיין כשר'ן נורניק. לויט דעם אידעל'ס אויסזעהן איז ביי מיר
קיין ספק ניט געווען, אז ער איז טאקע אן אמת'ער פארמער מיט
די בייער. ער טראגט ממש דעם פארם אויף זיך... עס איז אויף
איהם געלעגען די ערד. „בהמות“ זיינען דאכט זיך אויך ארומ
געגאנגען... איך בין שוין כמעט געווען ווי צופריעדען... וואס מיך
האָט פּעראַינטערעסירט אַם מעהרסטען איז געווען דער פונקט אויף
זיין ביזנעס־קארט, „די בעסטע געזעלשאפט געזיכערט“.

— מילא, אז איהר זייט א פארמער, האָב איך גענוג גרונד צו
גלויבען; אז ביי איך פעהלען בה"ש ניט קיין בהמות, קען איך
אויך פערשטעהן... איהר האָט בה"ש גענוג פלאץ, וואו זיי זאָלען
זיך פייטערען... טון וועמען בעשטעהט אָבער אייער „בעסטע
געזעלשאפט“?

דאָס אידעל האָט אַ תּם'עוואַמען שמיכעל געטהאָן.
— אז איך זאָג איך די „בעסטע געזעלשאפט“, מיסטער, מעגט
איהר זיך אויף מיר פערלאָזען. ביי מיר זיינען ניטאָ קיין פראָסטע
באָרדער. קיין בעל מלאכות אָדער פּעדלער קומען ניט צו מיר.
איך האָב בה"ש לויטער סאַלן־קיפּערס און גרויסע „פּאַליטיש־
נערס“... איהר קענט ביי מיר הערען טענות וואָס איהר האָט נאָך
ביי אייער באַבען אין קימפעט ניט געהערט.

איך האָב געשמייכעלט אונמער די וואָנסעס, דאָס אידעל האָט
געמיינט אז איך פּרעה זיך און ער האָט מיר גענומען לייענען פון
זיין צעטל:

— מייק פארפּעלציעמעס, ער האַלט אַ סאַלן אין האַרלעם.

איהר דארפט זעהן א יונג! מיט דריי קעפ העכער פאר אייך און
א בויך, א פרייד צו קוקען. פארפעלצימעס איז א געבוירענער א
לאַמזער, אָבער איין פּאָליטישניער. ער שטעהט ביי מיר שוין דעם
צווייטען זומער.

— סעם לאַפּאַץ, — האָט מיין פאַרמער פּאַרטנגעזעצט — אויך
פון אַפּטאַן (אַפּטאַן), האַלט אַ קאַרנער סאַלן. ער קען אַלע
פּאָליסלייט, ער דאַרף נור אַ פיפּס טהאַן, לאָזט מען איהם גלייך
אַרײַן אין וועלכען פּרײַזאן ער וויל אַהן אַן ערלויבניס... אַ בחור
אַ ברכה צו מאַכען אויף איהם... איז אַ פּרעזידענט אין אַ שוהל,
גיט זעהר פּיעל צדקה, זיינע דימענטען פּערבליאַסקען די אויגען,
אונזערע אַ מענש, אַ גאַליציאַנער...

דזשייקאָב קנאַבעל פון די בראַנעקס, האָט צוויי ביער סאַלנס.
אַ ליטווישער איד, אָבער אַ מזיק. ער קען אַלע דיטעקטיווס. אויך
אַ פּרעזידענט אין אַ שוהל, אַ מחיה מיט איהם צו פּערברענגען, און
אַ גאַנצער מאַכער אומעטום. ער שטאַפט שוין ביי מיר דעם
פּיערטען זומער.

געצעל שטריק, גאָר אַ רייכער סאַלן קיפּער פון ברוקלין. שוין
צוויי זומערס ווי ער שטאַפט אויף מיין פאַרם און וואָלט פון מיר
גיט אוועק ווען איהר זאָלט איהם אָבגילטען... ער איז אַמאָל געווען
אַ ספּעשעל פּאָליסמאַן, איז אַ גביר אַ איד און עסט נור כּשר'ס...
קען אַלע דזשאָדזשעס אין ברוקלין. וואָס ער פּערשפּיעלט אין
קאַרטען, וואָלטען געהאַט צוויי פּאַמיליעס גענוג צו לעבען. אַ מויל,
זאָג אויך אויך, פּלאַם פּיער. אָבגעהיט זאָל מען ווערען מיט איהם
זיך אָנצוהויבען... איז זעהר פּרום... קען אויסטרינקען אַ פּלאַש
בראַנפּען און זיך גיט איינשכור'ן. אַ טרעזשורער אין אַ שוהל. אַ
פּרעהליכער יונג, אַ פּערגניגען...

— גענוג, גענוג! — האָב אויך האַסטיג אויסגעשריען צום
אירישען פאַרמער און האָב אויף גיך געעפענט אַ פענסטער עס זאָל

ארויסגעהן דער גרוך פון די ביער און בראנפען. איך בין שיער פער'סט געוואָרען.

— וואָס איז דער מעהר מיט איך, מיסטער ? — האָט מיר מיין אורח געפרעגט — איז איך חליקה ניט גוט געוואָרען ?

— יא, — האָב איך געענטפערט — ניט גוט צום חלש'ן, ניט גוט פון אייער „בעסטע געזעלשאפט“, איך בעט איך, וואָרפט זיך אַרויס פון דאָנען אזוי גיך ווי איהר קענט, וואָרום איך וועל שיקען נאָך אַ פּאָליסמאן.

דער „פארמער“ האָט געכאַפט די פיס אין די הענד און האָט זיך אָנגעטראָגען אזוי שנעל ווי ער האָט נור געקענט.

מילא, אז איך בין דעם אידעל'ס זומער-גאַסט ניט געוואָרען, קענט איהר זיך אליין פּאַרשטעלען, איהר קענט זיך אָבער דער-פון מאַכען אַ בעגריף ווי די זומער-האַטעלניקעס זוכען יחסנ'דיגע געסט, כדי דורך זיי צו ציהען אַן עולם. האָט גראד „מיין פארמער“ ביי מיר ניט געטראָפען, זאָנסט אָבער האָט ער פאר אַמעריקאַנער אידישע געסט אַ שעהן רעשטעל „יהסנים“...

און דער דאָזיגער „פארמער“ איז ניט דער איינציגער חכם פון די בערג, וואָס זוכט דורך פּאָליטיק צו געווינען אַן עולם.

אין דעם דערפּעל, וואו איך האָב געוואוינט, האָט אַ כשר'ער האָטעלניק מיט אייניגע בהמות און כל טוב אָבעגעבען אַ ניו יאָרקער במלן אומזיסט אַ הייזעל מיט קאַפע, מיט שווייצער-קעז, מיט זייער-מילך, מיט כשר'ע סיראָועטקע, מיט אידישע לאַקס, מיט אַלץ מיט אַנאָנדער, כדי דורך איהם צו ציהען אַ פרומען עולם. דער סוף דערפון איז אָבער געווען, אז דער במלן האָט געלעבט אַ גוטען טאָג און דער האָטעלניק איז נעבעך געוואָרען אַרויסגעצויגען.

די סאַרווערקעס, וואָס דערלאַנגען צום טיש, האָבען אויך אָפּט מאַל אַ מעות אין זייער פּאָליטיק. זיי דרעהען זיך אַרום אַ גרויסע דימענטענע שפּילקע און זשאַלעווען ניט: צוויי מאַל יאויך, דריי

מאָל פֿלויש און פיער מאָל עוף, דעם פאָדער־חלק און דעם הינטער־
חלק, זיי גיבען מיט א פולער האַנד, זיך ריכטענדיג אויף א בכבוד'ען
„טיפ“ און צום סוף טראָגט זיך אָב די שפּילקע אָהן א „לעצט געלד“
און אָפטמאָל אָהן דאָס ערשטע געלד אויך...

242

רָאָמאַנען און רָאָמאַנען-לעזער

וואָס הייסט לעזען אַ ראָמאַן ? וואָס דאַרף מען פאַדערען פון אַ ראָמאַן ? וואָס פאַר אַ מעלות דאַרף האָבען אַ ראָמאַן ער זאָל געפעלען די לעזער ?

אין פּלוג דאַכט זיך זעהר גרינגע פּראָגען, אויף וועלכע יעדער איינער קען גאַנץ לייכט ענטפערן. אין אמת'ען אבער זיינען די געשמאַקען פון די לעזער גאַנץ פערשיעדען. די ראָמאַנען-העלדען און העלדיגע פון אַמאָל קענען ניט געווינען די לעזער פון היינט, און אפילו די היינטיגע ראָמאַנען זיינען אויך פון פערשיעדענע געשמאַקען.

די בעדינגונגען פון לעבען זיינען אנדערע, דער גאַנצער „סטראָי“ פון דער געזעלשאַפט איז מאָדערנער, נייער. אַ בבאָר מעשה, אַ „צענטוריע ווענטוריע“, אַ מעשה פון „ג' אחים“, און פון „גיטקע די טוקערין“ זיינען אַראָב פון מאַרק.

אַמאָל אַ ראָמאַן איז געווען אַ „מעשה ביבעל“ אָהן אַ גרויסע, אינטערעסאַנטע האַנדלונג, אָהן אַ נאַטירליכען לעבענס-קאַמפּף, אָהן ריהרענדע מאָמענטען, אָהן יענע אמת'ע גרויסע געשעהעניסען, וואָס שטעלען צוזאַמען די פערצווייפעלטע קאַנפליקטען פון לעבען, אָהן וועלכע אַ ראָמאַן איז קיין ראָמאַן ניט.

די „שעהנע דרעזנע“ מיט'ן „פלעק הונד“, וואָס האָבען געשמורעמט די מוחות און די הערצער פון די לעזער מיט אַ פּאָאר דורות צוריק, וואָלמען היינט אַרויסגערופען אַ שמייעל אפילו ביי אַ חדר-אינגעל.

איצט זוכט מען דעם ראָמאַן און ניט דאָס מעשה-ביבעל. מען זוכט אַ האַנדלונג, אַ לעבעדיגע האַנדלונג, וואָס זאָל זיך לעגען

אויפ'ן שכל; וואָס זאָל זיך געדענקען; אַן ערצעהלונג, וועמעס
אינטערעס עס זאָל בעפריידיגען דעם אַרבייטער, די הויז־פרוי, דעם
געשעפטסמאַן, דאָס מיידעל און דעם בחור.

דער ריכטיגער ראָמאַן, וואָס זאָל יעדען געפעלען, מוז זיין פון
קאָכעדיגען לעבען גענומען, אַ קייט פון ערוואַרטעטע און אונ־
ערוואַרטעטע קעמפּע. דער ריכטיגער ראָמאַן איז ניט נור אַ
מיטעל צום צייט־פּערטרייב, זאָנדערן אויך אַ וויכטיגע לעקציע און ווי
זיך צו פיהרען אין לעבען אום זיך ניט צו פּערפּאָנטערען אין דעם
נעץ פון אונאַנגענהמע זאַכען.

און דער ראָמאַן איז טאַקע יעצט געוואָרען דער געוויינטער
בירגער פון יעדען קלאַס לעזער. ניט נור יונגע לייט, נור אפילו
אַלטע מענשען געפינען אַ זעלטענעם גענוס אין לעזען דעם מאָדער־
נעם, גוטען ראָמאַן און דאָס איז כמעט די ערשטע זאַך וואָס זיי
זוכען אין זייער צייטונג.

אין אַ סך פּאַמיליען און סתם פריינדליכע געזעלשאַפטען איז
דער בעליבטעסטער געשפּרעך וועגען די העלדען פון דעם ראָמאַן,
וועלכען זיי לעזען, וועגען די פריידען און ליידען פון יענע פּערזאָן
נען, מיט וועלכע דער בעגאַבטער ראָמאַניסט האָט זיי אזוי נאָהענט
בעקענט געמאַכט און וועמעס הערצער און מעשים דער דיכטער האָט
אזוי לעבעדיג פּאָרגעשטעלט.

אין אַ סך פּאַמיליען זיצט מען אָפּט ביים טיש און מען דיסקו־
טירט וועגען דעם שיקזאַל פון די ראָמאַן־פּערזאָנען און ניט זעלמען
כאַפט דער שרייבער אַ פּאַרציע קללות, וואָס ער הרג'עט פּלוצלינג
אָוועק אַ געוויסען „ער“ אָדער „זי“ דאַכט זיך אומגעריכט.

— איהר ווייסט, מיסעס לאַקשיצקי, שרייט אַ ווייבעל,
הענגענדיג די וועש, צו אַ שכנ'טע איבער'ן וועג — איהר ווייסט,
פּרעדריקא איז דאָך שוין טויט!

— אפשר? — שרייט אויס מיסעס לאַקשיצקי צושראַקען,
אַרָבּוואַרפּענדיג אויף דר'ערד פאַר אויפּרעגונג דעם מאַנ'ס „אונ־

טערשטע" במחילה, וואָס זי האָט געהאַלטען אין מיטען אויפהענגען
אויפ'ן שטריק.

ווען אימיצער וואָלט געהערט דיעזען געשפרעך, וואָלט ער
געמיינט, אז דאָ האָט חלילה עפעס פּאַסירט אָן אונגליק אין דער
משפּחה, אָדער ביי אַ נאַכבאַר; אז „פרעדריקאַ" איז דאָ אימעצענט
אַ שוועגערין, אַ שוועסטער, אַ מוהמע, אָדער סתּם אַ גוטע פּריינדין,
אין אמת'ען אָבער איז פּרעדריקאַ אַ נקבה פּון דעם ראַמאַן, וואָס
די ביידע ווייבער לעזען און זיינען שרעקליך פּעראַינטערעסירט אין
איהר לאַגע.

— נישט קשה, עס איז דאָ אַ גאָט אין הימעל! — שרייט
אויס אָן עלטערע אידענע, אַ פרומע — איך האָב געוואוסט באלד
ביים אָנפאַנג, אז גאָט וועט איהם ניט שווייגען, אזא פּאַלשער
מענש! אזא לומפּ!...

— וואָס איז? ער האָט שוין אָנגעלעגט מיט'ן קאָפּ? —

פרעגט אַ בכבוד'ער איד אין אַ יאַרמולקע.

— וואָס דען? — ענטפּערט די אידענע מיט שמאַלץ —

שווייגען וועט מען איהם? אזא הולטאי! מאַקסינאַ'ס ברודער,
גראַף לאַכמאַדריצקי, האָט איהם דערשאַסען ווי אַ הונד...

אָט אזאַ מין געשפרעך הערט מען אָפט אין אַ שעהנע אידישע
פּאַמיליע פּרייטאג צו נאַכט ביים טיש. דער מאַן און די ווייב,
ביידע לעזען אַ ראַמאַן און פּערשטעהען זיך שוין אויפ'ן וואונק. זיי
קענען שוין אַלע צדיקים און אַלע רשעים פון יענער געשיכטע און
הימען מיט אונגעדולד יעדע בעוועגונג פון יענע מענשען. זיי
סימפּאַטיזירען מיט די אונשולדיגע און פּערדאמען די פּאַלשע, די
אינטריגאַנטען.

אין נאָרפּאָלק סטריט, ניו יאָרק, דערצעהלט מען, האָט צוליעב
אַ ראַמאַן פּאַסירט אזאַ מין זאַך: דער פּרוי, אַ געוויסע מיסעס
מאַקס, האָט זיך גע'חלום'ט, אז גראַף פּאַמעלקישאַק, אָדער ווי ער
האָט דאָרט געהייסען, האָט געקוילעט זיין געליעבטע, די שעהנע

ראזאליע, וועלכע איז געווען זיס, יונג און אנשמענדיג. די מיסעס מאקס איז אויפגעשפרונגען פון שלאף א צומישטע און גענומען וועקען איהר מאן, מיסטער מאקס, ער זאל רופען א פאליסמאן צו ארעסטירען דעם גראף.

מיסטער מאקס האט געמיינט, אז זיין ווייב איז משוגע געווארען און עס האט געדויערט א רעכטע וויילע ביז מען האט זיך צוזאמענגערעדט און אויסגעפונען וואס דא טהוט זיך.

מיסעס מאקס' אלטע מאמע, וואס האט געשלאפען אין "קיד" האט זיך אויפגעכאפט פון די קולות און פותר חלום געווען, אז אלץ וועט גוט זיין, ראזאליע וועט נאך אס ירצה השם לאנג לעבען... דיעזע אלע זאכען זיינען אָנגעפיהרט געוואָרען אלס אַ ביי־שפיעל ווי ווייט דער עולם איז פּעראַינטערעסירט אין ראָמאַנען.

ניט לאנג צוריק, האט דער שרייבער פון דיעזע ציילען געהערט, האבען זיך א חתן-כלה פערוועט וועגען די ענדע פון א געוויסען ראָמאַן. דער וועט איז בעשטאנען אין דעם, דאָס ווען עס וועט זיין ווי די כלה זאָגט, זאָל דער חתן מאַכען די חתונה אין אַ געוויסען גרויסארטיגען האַלל אויף זיין אייגענע הוצאות און די כלה האָט געוואונען.

דער חתן האָט אפילו פרובירט צו זיין אַ „חכם“, אבער עס האָט איהם ניט געהאַלפּען. זיין כלה איז געווען אַ גרעסערע קענערקע אויף ראָמאַנען — און האָט געוואונען די וועט.

קריסטמעס

די פאָרטגעשריטענע מענשהייט פון דער גאַנצער ציוויליזיר-
טער וועלט האָט געשטורעמט געגען דעם סקאַנדאַליעזען טויטען-
אורטהייל איבער פּראָפּעסאָר פּראַנציסקאַ פּערדער, וועמען די
שפּאַנישע רעגירונג האָט קאַטויליש-אַינקוויזיטאָריש אומגעבראַכט.
פּערדער האָט ניט געלאָזט די קירכע הערשען איבער די פּאָלקס-
שולען און זי האָט איהם דערפאַר עפענטליך געשאָסען.

איהר קעניג'ל אַלפּאָנואָ האָט אונטערגעשריעבען דעם גורדיין
און די גאַנצע ערד האָט אַ ציטער געטהאָן.

פּראַנקרייך, איטאַליען, דייטשלאַנד און ענגלאַנד האָבען
וועלטען געקעהרט, ריעזיגע נאַסדעמאָנסטראַציעס געמאַכט, זייערע
פּאַרלאַמענטען געשאַקעלט און פּראָטעסטען געהויבען. זיי האָבען
געטרייסעלט זייערע מעכטיגע פּויסטען געגען פּאַבסט, דעם פּונדאָ-
מענט פון וואַטיקאַן געסטראַשעט.

איראָפּאַ האָט געשוידערט, טהראָנען האָבען זיך געוויעגט, ווי
אַ בלאַט אין אַ שטורם-ווינד האָט די קירכע געפלאַטערט, דאָך
אַמעריקאַ האָט געשוויגען. „געלע“ בלעטער האָבען געמאַכט דערפון
אַ סענסאַציע צו כאַפּען לעזער. בלויז דער איינגעוואַנדערטער
עלעמענט האָט ניט געקענט רוהען און האָט אויך בעוועגט איינצעלנע
פּראָמינענטע אַמעריקאַנער צו פּערדאַמען די אַלמע צלם'ניצע
שפּאַניען פאַר איהר נייעדערטרעכטיגען אורטהייל געגען דעם גרויסען
פּאָלקס-לעהרער.

אַמעריקאַ האָט געשלאָפען. די אָפּיציעלע אַמעריקאַ אין
וואַשינגטאָן האָט געבראַפּעט אויפ'ן קול. זי האָט זיך אַריבער-

געדעקט מיט דער פאָליטישער קאָלדזשע איבער'ן קאָפּ, אפילו די
אויערען בעהאַלמען...

איז דאָס אָבער אַ וואונדער ?

ליענט ניט אינדירעקט די היגע פאָלקס-בילדונג אין די שוואַרצע
לאַפעס פון גלחים און קריסטליכע מיסיאָנערען ? האָט זיך דאָ ניט
איינגעפרעסען דער צלם אין דער כריסטאָמאָטיע ווי אַ קרעפּס ?
שמעהט ניט דער גלח מיט אַ „טרפה-פּסול“ איבער די יוגענד און
רעגירט ניט דער מיסיאָנער איבער די בילדונגס בעאַמטע און איבער
די לעהרער פון אונזערע פאָלקס-שולען ?

געהט אויף אַ טשיקאָוועסט אַרײַן ערב קריסטמעס אין אַ היגע
פאָלקס-שול און זאָגט אויב איהר זײַט ניט אין אַ קירכע, וואו מען
„בליעקעט“ תּיפּלה-מזמורים, מען שפּיעלט צלם-תּיפּולות און מען
קאָכט למנצח'ס פאַר יעזוס'ען !

אַ גאַנצען חודש פאַר „נאַט'ס געבורטס-טאָג“ לערנט מען שוין
די „פּרייע“ אמעריקאַנער קינדער אין די פאָלקס-שולען חוּר'ן
נאַרישע „הללויה'ס“, פאַטשען אין די הענד פאַר שמחה מיט קריסט-
טוס'ען, שפּרינגען „קרושות“ און זאָגען פאַטשערעס !

ווער וועט דאָס וואַגען אָבצולייקענען ?

קינדער פון אירישע עלטערן, קינדער פון פּריידענקער מוזען
זינגען הייליגע ליעדער פון אַ פּערגעמערטען שטאַל, אין וועלכען אַ
בתולה האָט געבראַכט גאָט אויף דער וועלט און מלאכים זינגען
געקומען אין שטאַל „קריאת שמע“ לייענען, פאַטשען מיט די
פליעגעל און זינגען שירה...

דאָס ווערט פּראַקטיצירט יאָהר-אַיין, יאָהר-אַויס אין די
כלומרשט פּרייע שולען פון דיעזער רעפּובליק און עס איז ליידער
ניטאָ קיין פּראַנציסקאָ פּעררער, וואָס זאָל בעפּרייען די אמעריקאַנער
פאָלקס-שול פון דער קירכע, — און וואָלט ער יא געווען, וואָלט מען
איהם אפּשר אויך געשאַסען, פּונקט ווי אין שפּאַניען.

גישט'קשה, מיר האָבען דיכטער אין אמעריקא און די פּאָלי-
 מישענס וועלען ניט איינרייסען מיט'ן צלם...
 אין דיעזען זין זיינען די היגע פּאָלקס-שולען פערמאסקירטע
 מיסיאָנערען-הייזער. אין אַ סך פון די שולען מוזען די קינדער
 אלע אין דער פּריה "זאָגען ברכה" לויט דעם נייעם טעסטאמענט.
 די בילדונגס-בעאַמטע צווינגען אפילו די אידישע לעהרער פון
 די פּאָלקס-שולען צו זינגען מיט די קינדער קריסטמעס-הימנעס. ווי
 פּינליך דאָס מוז זיין פאַר אַ אידישען לעהרער צו בענייטערען
 אידישע קינדער, פרייע אמעריקאנער קינדער פאַר'ן קריסטענטהום
 אין אַ פּאָלקס-שול, אויפגעהאַלטען פון טעקסעס פון אַ פּרייען פּאָלק!
 מען שרייט געגען „ווייסע שקלאַוועריי“, געגען די געזונטענ-
 הייט פון מאָראַל; מען פערדראַמט די הענדלער פון דעם דאָזיגען
 האַנדעל און מען זוכט מיטעל געגען זיי; האָט שוין ווער אַ טראַכט
 געטהאָן וועגען די פערנוואַלדיגטע געוויסענס-פּרייהייט פון אַ
 אידישען לעהרער פון אַ פּרייע אמעריקאנער פּאָלקס-שול, וועלכער
 איז געצוואונגען צו אונטערדיכטען זיינע שילער, אידישע שילער
 דערצו, אין קריסטליכע זאַבעבאַנעס, אין נאַרישע, אונזיניגע חלומות,
 אויסגעטראַכט פון האַלב-משוגענע אַזיאַטען מיט צווייטווענד
 יאהר צוריק?

האָט שוין ווער אַ טראַכט געטהאָן וועגען אונזערע בילדונגס-
 בעאַמטע, וואָס צווינגען דעם פּאָלקס-לעהרער צו זינדיגען געגען זיין
 געוויסען, געגען די קאָנסטיטוציע פון לאַנד און געגען דעם פּרייען
 ווילען פון דענקענדע, טעקסעס-צאָהלענדע בירגער?
 ניט נור אידען אַליין זיינען ערביטערט איבער די פרעכהייט
 פון אמעריקאנער גלחים, וואָס רוקען זיך אין דער פּאָלקס-שול;
 וואַהרהייטס-ליעבענדע קריסטען ווילען דאָס אויך ניט ליידען. זיי
 צאָהלען שול-טעקסעס, מען זאָל זייערע קינדער בילדען, אָבער ניט
 פערדרומען. זיי ווילען ערציהען זייער יונגען דור אלס מאָדערנע,
 נייע, היינטיגע מענשען, אָבער ניט אלס האַלב-ווילדע אַזיאַטען מיט

פערטשאַדעמע קעפ פון צווייפּעל־האַפּטע געמליכקייט. זיי ווילען זייערע קינדער זאָלען קענען די ערד און איהרע מענשען, אָבער ניט קיין אויסגעטראַכטען „הימעל“ מיט פּאַנטאַסטישע וועזענס, וואָס זיינען ניט געשטויגען און ניט געפּלויגען...

איין קריסט אַזעלכען האָב איך אַליין געהאַט די עהרע צו קענען און בין זעהר שטאַלץ אויף דעם.

מיט אייניגע יאָהר צוריק האָב איך געוואוינט נעבען ניו יאָרק אין איין הויז מיט אַן אירלענדער קריסט, אַן איינפאַכער טאַג־לוינער. איך ווייס ניט אויב ער האָט געקענט אונטערשרייבען זיין נאָמען, איך ווייס אָבער אַז ער האָט געהאַט אַ נאָמען און פּערדיענט זיין נאָמען זאָל בלייבען. מיסטער פאַטריק האָט ער געהייסען. די שכנים האָבען איהם געקענט פאַר אַ קלוגען, עהרליכען מענשען. זיין ענגליש איז אָפט געווען פּעהלערהאַפּט, אָבער זיינע געדאַנקען גראַמאַטיקאַליש; זיין ווייץ אַ געזונדער און זיין שכל גלייך ווי אַ סטרונע.

דיעזער אירלענדער — ער איז שוין אַ שוכן עפר, איז אַראָב־געפאַלען פון אַ נייעם מויער, וואו ער האָט געאַרבייט און געבליבען טויט אויפ'ן אָרט — יא, דיעזער זעלטענער אירלענדער פלעגט אַנזאָגען זיינע קינדער, זיי זאָלען ניט זינגען אין „סקול“ קיין „קריסטמעס סאַנגס“. אויסער דעם פּאַעט־פּילאָזאָף פּריעדריך ניעטשע, ווייס איך ניט אויב קריסטענטהום האָט געהאַט אַ גרעסער־רען שונא.

איך וועל קיינמאָל ניט פּערגעסען ווי מיסטער פאַטריק האָט אַמאָל אין אבענד צוגערופען זיינע צוויי מיידלעך און האָט זיי געגעבען אַ לעקציע אין קריסטליכקייט.

— הערט אויס, קינדער! — האָט ער געזאגט — ווען איך וועל זיך דערוויסען, אַז איהר האָט געזונגען אין סקול סאַנגס פאַר יעזום קריסטום, וועל איך זיין בעז ווי אַ שוואַרץ יאָהר. איך בין קריסטום'עם גרעסטער שונא. איך האָב פּיינד אַ שלעכטען בעל־

מלאכה, א „קאליקע“, און יעזום איז געווען א וויסטער, פינסטערער קאליקע, א „באמשער“.

„איהר דארפט וויסען, קינדער,“ — האָט ער ווייטער געזאָגט — „אז קריסטוס איז געווען א קארפענטער (סטאָליאר), ווען ער וואָלט געווען א רעכטער בעל מלאכה און א „סטאטיק“, וואָלט ער ניט געזוכט צו ווערען א גאָט... א גוטער קארפענטער קען מאַכען א לעבען אָהן געמליכקייט... ער איז אָבער געווען א פּוילענצער און א פּארטאָטש. ווען ער וואָלט איצט געלעבט וואָלט ער ניט געקענט ווערען קיין מעמבער אין די קארפענטער'ס יוניאָן, ווען ער וואָלט אפילו געגעבען מויוזענד דאָלאַר פאַר א יוניאָן־ביבעל, ווייל ער איז ניט געווען קיין גוטער „מעקעניק“... א סקעב איז ער אָבער יא געווען און דוקא אין א פרעמדען „טרייד“ (פּאָך). גאָט איז עפעס דאָן ניט געווען אויף „גוטען פּוס“ מיט דער וועלט, גאָט האָט געבעטען א „ריוו אין די ווידושעס“ און די וועלט האָט זיך עפעס געקוויינקעלט, האָט ער, קריסטוס, זיך אונטערגערוקט און פּערכאַפּט דעם „דושאַב“... ער האָט אָבער קאליע געמאַכט די אַרבייט. אויב איך האָב קיין טעות ניט, איז ער נאָך אַן ערגערער גאָט ווי א קארפענטער... דערצו איז ער געווען אַן עם האַרץ : א קארפענטער דאַרף כאָטש קענען אַביסעל רעכענען און ביי איהם איז געווען דרײ און אײַנס איין טייוועל... דאָס בעסטע אין איהם איז דאָס, וואָס ער איז געווען א איד, איז ער אָבער געווען א ש לעכטער איד, די אידען האָבען איהם פיינד געהאַט, און אז אידען האָבען איינעם פיינד, טאָ זייט זיכער אז ער איז ווערטה א זעץ אָן דר'ערד!... אידען זיינען קלוג און דער, וואָס קען ניט אויסקומען מיט קלוגע איז א טויגעניכטס. אָט וואוינען מיר שוין מיט א אידישע פאַמיליע אין איין הויז אייניגע יאָהר און הלואי ווייטער, קיינער פון אונז איז נאָך קיין גאָט ניט געוואָרען, א בעווייז, אז מיר זיינען מעגשען... בכּן זאָגן איך איך אָן, בעזינגט מיר ניט דעם קארפענטער! אין בעסטען פאַל האָבען מיר איצט

בעסערע בעלי-מלאכות און גוטע יוניאן-לייט דערצו, וואָס קריכען
ניט אויף פרעמדע קברים...

„זיין מאמע — זאָגט מען — איז יא געווען א שעהן מיידעל,
אבער דער עולם האָט געמורמעלט... א מיידעל, וואָס דאַרף חתונה
האַבען מיט א מאַן פון איבער די וואַלקען, איז מיר ניט געפעלען...
סאי ווי סאי האָט זי געהאַט א פערזעהעניס, דען אפילו ווי זיינע
חסידים שרייען, איז ער אויך קיין „מענש“ ניט געווען... און אז
איינער איז קיין „מענש“ ניט, מעג ער אפילו זיין א נאָט, טויג
ער אויך ניט...“

„זאָלען זיך די בילדונגס-בעאַמטע פערדרעהען זייערע קעפּ
מיט זייערע הימנעס! זאָלען זיי זינגען, אויב זיי איז גוט אויפ'ן
האַרצען! איהר זייט קינדער פון אן אַרעמען יוניאן-מאַן און דאַרפט
זיך ניט פרעהען מיט קיין „אויבערשמען“...“
אַרעמער פאַטריק! ווען ער וואָלט געווען געבילדעט, וואָלט
ער געווען א פעררער...“

חריון

די ביטערניס פון אידישען סדר.

דער פסח וואָלט געווען אַ גאַנץ שעהנער יום־טוב, אַ גאַנץ פיינער יום טוב, אַ גאַנץ וואוילעך יום טוב, ווען ניט די חריון. איך וואָלט שוין אפילו מוחל געווען די הכשרים פון די „גאונים“ מיט די מצה־פארפעלעך פון פאר־איִיִהרען, מיט די כשר'ע, גאונ'ישע מילכען, וואָס קריבען דאָרט אַרום; מיט די אייער־מצה, וואָס האַלטען זיך אין בעהינדלען, אַבי מען זאָל מיר צונעהמען די חריון. אַם וועניגסטענס די פערשיעדענע חריון־מאכלים, און מיר איבערלאָזען צום סדר נור איין זאָרט חריון און גענוג. זאָל זיך דאַכטען, אַז איך לייען אַ דעקאָדענטישע פּאַעזיע... פון וועלכען שטאַנדפונקט איהר זאָלט דעם פסח נעהמען, געפעלט ער מיר אַלץ. ער געפעלט מיר אַלס פרייהייטס־יום־טוב, אָדער אַלס פרייהייטס־יום־טוב—ער איז שעהן, „שעהן ווי די וועלט“, ניין, שעהנער ווי די וועלט... האָבען זיי מיר אָבער דערלאַנגט אַ פּאַרציע מיט חריון, אַז איך חלש אוועק.

געשניטענע חריון, געריבענע חריון, „מרור“, „כרף“ און חזיר'יי אָדער „חזרת“ און סתם חריון, אַז עס איז געוואָלד צו שרייען.

פּערפאַלען! אַ איד טאָר ניט קיין הנאה האָבען פון זיין לעבען.

האַסטו אַ פסח, טאָ נאָדיר חריון; האַסטו אַ שבועות, טאָ נאָדיר אַ תורה... עס איז ניט אויסצוהאַלטען מיט די אידישקייט און וואָס פאַר אַ מחותן חריון איז מיט'ן פּאַלס ישראל, ווייס איך ניט.

נור שא, איך האָב זיך קוים דערמאָנט פאַרוואָס מיר עסען
חריין, דאָס איז דאָך אַ „זכר“, דאָס דערמאָנט אונז ווי ביטער אונז
איז געווען ביי פּרעה'ן אין מצרים, ווי מיר האָבען געארבייט „בחומר
ובלבנים“, ווי מיר האָבען געמוזט טראָגען ציגעל און קנעטען ליים.
דערפאַר עסען מיר דאָס חריין, כדי מיר זאָלען ניט פּערגעסען יענע
אַלטע, היסטאָרישע ביטערקייט.

שאט! לאָזט זיך מיר נור אקאָרשט דערמאָהנען!
וואָס האָבען מיר דאָס אייגענטליך דאמאלס געבויט אין
מצרים? האַ? ... דאַכט זיך, פתום און רעמסס. וואָס זיינען
דאָס געווען פאַר געביידען? דאַכט זיך פּיראַמידען רופט מען זיי.
וואָס מיינט דאָס פּיראַמידען? ... דאָס זיינען געווען אַ מין
קברים... מיר האָבען דאָס דאָן געבויט די קברים פאַר די עגיפטישע
טיראַנען...

אַ שעהנע שטיקעל ארבייט!
זאָ פסח אויף מיר, וואָס פאַר אַ נויטיגע מלאכה די אידען
האָבען דעמאָלט פּערריכט אין מצרים! זיי האָבען בעגראָבען די
עגיפטישע הערשער...

זיי זיינען, הייסט דאָס, געווען אַ מין „בונדיסטען“, ווי מאַנכע
יונגע אידען אין רוסלאַנד. דער אונטערשיעד איז נור, וואָס אין
רוסלאַנד האָבען זיי געבויט פּאַפּיערענע, שריפטליכע פּיראַמידען
און אין מצרים — שטיינערנע. אבער אַלץ איינס קברים צו בע-
גראָבען טיראַנען... אפילו שפּיאָנען האָבען זיי דעמאָלט אויך
געהאַט... דען ווען משה האָט גע'הרג'עט אַן עגיפטישען שוואַרץ-
מא'ה'ניק און האָט איהם בעגראָבען אין זאַמדי, האָבען דאָס די
שפּיאָנען באַלד אויסגעזאָגט אויף איהם און ער האָט געמוזט אַנט-
לויפּען נאָך מדין.

איז דאָך וויעדער אַ קשיא: צו וואָס דאַרף מען חריין אויף
פסח?

מאכען קברים פאַר דעספּאָטען איז דאַכט זיך די זיסעסטע

שטיקעל ארבייט אין דער וועלט. קברים פאר טיראנען, מיין גאט!
דאס איז דאך קענדי, צוקערלעך, אבער ניט קיין חריין... חריין איז
דאס געווען פאר די פרעה'ס, פאר די בלוט־זויגערס, אבער ניט פאר
די אידען...

אז אסור זאל מיר זיין!

מיך וואָלט ניט אַרען ווען איך וואָלט געמוזט עסען די חריין
מיט פיש אָדער מיט פלייש; אבער סתם נעהמען הוילע חריין און
גריזשען, אָדער שלינגען, דאָס איז ווירקליך געווען אַ העזה פון
בעל הסדר צו הייסען. דען ניט אלע זיינען ווי בינום דער ביטערער.
ביי אונז אין שטעדטעל איז געווען אַ פרומער איד, אַ פרוש,
בינום דער ביטערער האָט מען איהם גערופען, ווייל זיין גאַנצער
לעבען איז געווען איינגעטונקט אין ביטערניס.

ער פלעגט שמעקען טאבאק, רויכערען אַ ליולקע, עסען ציבעלע,
קנאָבל, רעטעך, חריין, געקאָכטע עסענס פלעגט ער לייעב האָבען
שטאַרק געשעפערט. „דאָס איז אַ סימן גלור“ — פלעגט ער זאָגען
— „זייט דער בית המקדש איז חרוב געוואָרען, טאָר דער איד קיין
הנאה ניט האָבען פון זיין לעבען, טאָר ער זיך ניט אָנטהאַן קיין
תענוג און ניט עסען קיין זיסע זאַכען“...

זעלבסטפערשטענדליך, אז צום צוקער־טראָסט, וואָלט בונים
דער ביטערער ניט געקענט בעלאַנגען... און אפילו קיין „קענדי־
סטאַרקע“, עם הייסט, קיין קרעמעל פון צוקערקעס, וואָלט ער אויך
ניט געקענט האַלטען, אָבער אזעלכע אידען ווי מיר, למשל, וואָלטען
יא געקענט פערדייען, אַלס אַן איבערבייט, אַ ביסעל זיסקייט אויך,
קומט דער „סדר“ און קאַרמעט אונז מיט חריין.

און דאָך, ווען איך קוק אַריין טיעפער אין דער געשעהעניס
פון די אידען אין מצרים, זעה איך, אז צו זיס איז זיי דאָרט ניט
געווען, אז זיי האָבען דאָרט געאַרבייט אַ מין „ציעל ארבייט“, ווי
די מענער־שניידער און אָרטשאַרד סטריט, און קיין שמרוי צו די
ציענעל האָט מען זיי אויך ניט געגעבען, זיי האָבען דאָס געמוזט

געהן אליין צונויפקלייבען און די צאָהל ציגעל האָבען זיי פון דעסט
וועגען געמוזט מאַכען.

אָט אזוי איז דאָס נעבעך געגאנגען מיט די ציגעל־מאַכער, די
„בריקלייערס“, די מויעדער, האָבען אויף קיין בעסערע מערכה ניט
געהאַט. ווען זיי האָבען ניט אויסגעמויערט אַ געוויסע, בעשטימטע
צאָהל, האָבען זיי דאָרטען געמוזט אריינמויערען זייערע קינדער.

ניט אומזיסט בעהויפטעט דער פילאָזאָפישער היסטאָריקער
טהאָמאַס באָקער, אין זיין בעריהמטע „געשיכטע פון ציוויליזאַציען
אין ענגלאַנד“, אַז עס האָט דאָן געהערשט אין מצרים דער ערגסטער
זאָרט שקלאַפּעריי אין דער מענשליכער געשיכטע.

„געלעהרטע און היסטאָריקער — זאָגט באָקער — בעהויפטען,
אַז די פיראַמידען פון אַלט־עגיפטען זיינען אַ צייכען פון ציוויליזאַציע־
צייַן, איך זאָג אבער, אַז זיי זיינען אַ היסטאָרישער דאָקומענט,
וואָס ווייזט אָן אויף דער שרעקליכער שקלאַפּעריי. ווען זיי וואָלטען
דעמאָלט ניט געהאַט פאַר אַ משך פון הונדערטע יאהרען אזוי פיעל
אומזיסטישע שקלאַפּען, וואָלט עס די מדינה אַבזאָלוט ניט געקענט
בעשטעהן צו פערווענדען אזוי פיעל מענשליכען פלייס, מענשליכע
ענערגיע און צייט אויף אַזאַ אוננציגע, איבריגע זאַך, ווי פיראַ־
מידען, וועלכע האָבען דעם לאַנד זאָנסט נאָר ניט געניצט, ניט
פינאַנציעל, ניט מאָראַליש און ניט צו קיין אַנדער פאָרטהייל.

באָקער דערצעהלט, אַז אַרבייט איז דאָרט דעמאָלט געווען אזוי
אומזיסט, אַז די עגיפטישע טיראַנען האָבען געקענט בעשטעהען
צו לאָזען הונדערטע מענשען זאָלען טראָגען איין גרויסען
שטיין צו די פיראַמידען עטליכע צעהנדליג יאהר נאַכאַנאַנד.

— דאָס איז אַלץ געשעהן דערפאַר — זאָגט באָקער — ווייל די
מענשען האָבען זעהר וועניג געדאַרפט אום זיך אויפצוהאַלטען.
דער נילוס טהאַל — וואו די פיראַמידען שטעהען — איז זעהר פעט
און פרוכטבאַר, די ערד האָט נאָר אַהן שום מיה און מאַטערנים
ארויסגעגעבען אַלע נויטיגע פראָדוקטען צום לעבען. וואָרם איז

דאָרט אזוי, אז די מנעשען קענען געהן האַלב נאָקעט, נון, האָט מען געקענט בעשטעהען צו לאָזען בויען „פתום ורעמסס“. עס האָט גאָר ניט געקאָסט.

פרעה האָט גאָנץ גוט געקענט בעשטעהען צו לאָזען איינ-מיוערען די קינדער פון די אידישע שקלאַפּען אַלס אַ שמראָף, דען וועלכען בעטרעף האָט דאָרט געהאַט אַ קינד? דאָרט, וואו האָרע-ווען אַ קינד קאָסט מיה און געלד איז אַנאַנדער זאַך; אין דער וואַרעמער, פּרוכטפולער מצרים אבער איז געווען אַלץ אין איבער-פּלוס, און אַ אידענע איז זיך געלעגען אין קימפעט פאַר תענוג, האָט מען טאַקע געקינדעלט ווי אין פּסוק שטעהט: „ובני ישראל“ (און די קינדער ישראל) „פרו“ (האָבען זיך געפּרוכטפערט) „וישרצו“ (און האָבען זיך „געווידמעט“), „וירבו“ (און האָבען זיך קיין עין הרע, קיין ביזן אויג זאָל זיי ניט זיין — געמעהרט), „ויעצמו“ (און האָבען זיך גאָר געוואַלדיג געשטאַרקט און געמעהרט, אז עס איז געווען אַ גוואַלד שבּנוואַלד, גוואַלד), ותמלא הארץ אותם“ (אז עס איז ממש ניט געווען אויסצוהאַלמען פון זיי, אזוי האָבען זיי זיך אונבעשריען געפּלאַדעוועט...).

די אונטערשטע שורה איז, אז די ביטערקייט אין דעם אידי-שען סדר איז ניט אין גאַנצען אויסען וועג. און אויב מיר עסען ניט די חרין צוליב די ביטערקייט פון אַמאָל, מעגען מיר דאָס עסען צוליב די ביטערקייט פון היינטיגער שקלאַפּעריי, וואָס מען קען אויף ניט אוועקמאַכען מיט דער האַנד.

אויב די איינגעמויערטע שקלאַפּען-קינדער פון מצרים איז ניט ניט מעהר ווי אַ לעגענדע, דאָן זיינען די איינגעמויערטע קינדער פון היינט אַ פּאַקט... וועלכער אַרבייטער מויערט דאָס ניט אַרין זיינע קינדער אין דעם רייכענ'ס גליק און פּערגניגען?
נישט-טשה, דער בעל הסדר האָט געוואוסט וואָס ער טהוט, מיר מעגען עסען חרין, אויב ניט צו דערמאָנען זיך אָן די ביטער-קייט פון אַמאָל, איז צו געדענקען די ביטערנים פון היינט...

עפיגראמען

גיעב

גיעב דיין טייסמער, אויך דיין הארץ!
גיעב דיין כוח און דיין גלויבען!
פוי! די ערד איז שלעכט און שוואַרץ,
אַבער ליכטיג איז דאָס אויבען...

פרומע קעשענעם

די קעש'נעם פון די פרומע,
זיי זיינען ניט קיין שמומע...
זיי האָבען ניט קיין צונגען,
דאָך ווערט אין זיי געקלונגען,
זיי מאַכען אַ געטימעל,
וואָס גרייכט אַזש ביז אין הימעל...

אַ מאַדנע שפּיעל

דאָס שפּיעל פון גלויבען איז כדאי,
עס ברענגט די שפּיעלער גליק,
נו, פרעגט זיך אַבער סיי ווי סיי:
וואָס איז דאָס פאַר אַ שטיק?
עס האָט קנאַפּ ערנסט און פיעל שפּאַט,
און וועניג-וואָס געפיהל,
עס לאַכט פון מענש, עס חנפ'עט נאָט,
עס איז אַ מאַדנער שפּיעל.

א אידישער שפיטאָל

מיר זיינען עלענד, זיינען קראַנק,
מיר שמאַכמען נאָך ישועות.
מען היילט אונז — שרעקליכער געדאַנק! —
מיט קריסטליכע רפואות...
עס מינטערען מיט גיפּט און גאַל
אונז הערצער, וועלכע זידען
מיט פינסטער־טמא'ן שטרעבען.
האַלט אויף דעם איד'שען האַספּיטאַל!
דער איד קען צווישען אידען
נור אויפהאַלטען זיין לעבען...

דער דאָלאַר

דער דאָלאַר איז דער גרעסטער קענער,
ער דאַרף קיין אוניווערזימעט, —
קוים עפענט ער דאָס מויל און רעדט,
פּערזאַמלען זיך די גרעסטע מענער.

די גאַלדענע קייט

פּערציימען האָט די גאַלד'נע קייט
דעם עדלען ריצער נור געקליידט,
וואָס האָט פאַר עהרע און פאַר רעכט
געשמעלט זיין לעבען אין געפעכט.
דאָך איצטער ציערט די קייט פון גאַלד
דעם לומפּ, וואָס האָט נור שקר האַלד,
וואָס לעבט פון פרעמדע האָב און גומם,
און דיענט אויף דעם אַלטאַר פון שמוץ.

חשך

גומע זייגערס וויזען גומ,
דאך זיי האַבען זייער נגע,
דען ס'איז אימער אַ מינוט,
אַ סעקונדע צי אַ רגע
זייער אונטערשייד מגלה.
און דו ביזט זיי חושד אלע...

ניט אלע טרערען

גיט יעדען וויינער דארפסטו הערען,
דען מאַנכער גיסט דאָס ציב'לע טרעהרען,
גאָר אַפט צו אוויינט זיך עם דער ליעגען,
אום דיין רחמנות צו בעטריגען.

מען מוז פערשטעהן

מען מוז לערנען צו פערשטעהן
אַפט דעם ווערטטה פון קליינע זאכען,
און ניט זוכען צו פערלאַכען
אַלין, וואָס אונז ערשיינט צו קליין.

שלום בית

לויב די יויך און לויב די קיטקע,
און עם וועט דיין יענטע גיטקע
שוין פערגעסען און פערגעבען
טויזענד עולות דיר אין לעבען.

אונזערע העהנער

עס קרעהט ביי אונז א „האָהן“
ביי יעדער אויבען־אָן;
אויף יעדער בערגעל מיסט —
און קרעהט אונז ניט אומזיסט...

קונסט און לעבען

קונסט און לעבען געה'ן צוזאמען,
קענסט זיי ניט צושיידען.
דיען געטריי זיי ביידען,
און דו דארפסט ניט קיין רעקלאמען.

שרעק זיך ניט

שרעק זיך ניט פאר די וואָס פלאַמען!
בלויב ניט, קאַלמקייט איז א „גאַנג“,
קאַלט און שמיל איז אויך די שלאַנג,
און זי קען דיך דאָך פער'סס'ן.

פאַלשע קושען

זיי קושען זיך דעם קוש פון „שלום“,
פון ליעבע און פון זיסען פריעדען,
דאָך זיי'רע טרופּה הערצער זידען,
דען זייער קוש איז נור אַ חלום.
זיי קושען זיך אזוי זייט יאהרען
און שלום איז נאָך ניט געבאַרען.

בארג אראָב

ניט שמענדיג געהט דאָס אַרויף
צום באַרג'ס פּערשפיצטען קאַפּ,
עס הערט דאָס קלעמערען אויף,
דאָן געהט דאָס באַרג אַראָב...

צום אַקטיאָר

מענסט זיין אַ קינסטלער פון נאַטור,
יא, פאַר דער ביהנע נור געבאַרען,
ווערט דאָך דיין גרויסע קונסט פּערלאָרען,
ווען דו מוזט שפּיעלען קאַריקאַטור.

ווען אין דיין ראַלע לעבט אַ ציעל,
דער הויכער ציעל פון קונסט און אמת,
מאָ זוך קיין יחוס, פרעג ניט „וועמעס“?
שטודיר דאָס איין, טרעט אויף און שפּיעל!

דו זוך נור פאַרצושמעלען דאָס,
וואָס ריינע קונסט האַט דיר געגעבען,
דיין יעדער שטריך זאָל זיין פון לעבען,
ניט פאַלשעווע זיין ריכט'גע מאַס!

דעם העלד, וואָס לעבט אויף דעם פּאַפּיר,
מוזטו ערשט שאַפען אויף די ברעמער,
דו מוזט אַרויסהעלפען די געמער,
דו שאַפסט מיט זיי און זיי מיט דיר.

שמוץ און פרנסה

מיסט איז א פאסקודנע זאך,
ערנער'ס קען נישט געבען,
דאך בעשעפעניסען א סך
מאכען דארט א לעבען.

ד'רום בלייבט שמוץ אפט אויף אן ארט
ליעגען פריי און יירען,
יענע, וועלכע לעבען דארט,
לאזען דאס נישט ריידרען...

נאמען און איבערצייגונג

א טיש איז נישט א פיש,
דער נאמען זאגט דאס די מינוט,
דאך אויב דער פיש איז פריש,
און אויב דער טיש איז שמאק און גוט, —
דרויף מוז דער נאמען שווייגען,
מען דארף זיך איבערצייגען.

גלייכע זאכען.

וואו א קירנע דארט א זומפ,
וואו א קעינג — דארט א לימפ;
וואו א געלד-זאק דארט א שלאנג;
וואו א הערשונג — דארט א צוואנג;
וואו דער יאך — א דארט די נויט;
וואו די דומהייט — דארט דער טויט.

א תל

אמעריקא בעזיצט אין זיך
די קראפט, וואָס ענדערט אום אויף גיך
פון „גריין“ אויף „שוואַרץ“, פון „רויט“ אויף „געל“,
זי ענדערט אום און מאַכט אַ תל...

א קרענק

ווילסט בעריהמטהייט, זוכסט אַ שם,
טאָ געדענק,
מעהרסטענס האָט מען נור פון דעם
אַ קרענק.

דער פּעדער-פּאַרטאַטש

— עם לעהרענט דער פּעדער-פּאַרטאַטש
דעם אַר'מען לעזער אַ מין קוואַטש,
וואָס נור דער טייפּעל און זיין ווייב
געברויכען אַלס אַ צייט-פּערמרייב.

גלויבען און ספּאַרט

ביי זיי איז דער גלויבען אַ ספּאַרט,
זיי שפּיעלען גאָר קונציגע שטיק:
זיי וואַרפען דעם ערד-באל צו גאָט
און ער וואַרפט די פּילקע צוריק.
דער גייסטליכער ווייס וואָס ער וויל,
דער גלויביגער פּערשטעהט ניט דעם שפּיעל.

דעקאדענץ

עס אארט דעם דעקאדענט ניט פיעל,
וואָס קיינער ווייס ניט וואָס ער וויל.
דער וואַסער ברענט, דער פייער לעשט,
די רויזען נעבעך זיינען שוואַרץ...
דעם פרויען-שיכעל קלעהמט דאָס האַרץ,
אַ שורה פינמלאַך פונקט זיי מאַן
שמעהט איבעריג און קוקט איך אָן,
און איהר אליין טראַכט צו די רעשט.

ליטעראַטור און די מאַסע

די מאַסע שמעהט געבוקט
פאַר אַלין, וואָס איז געדרוקט.
עס מעג זיין שמוץ און „ברוך“,
אַבי אַ בוך ;
אַבי אַ בלאַט, וואָס לעזט זיך גלאַט.

גיעב

גיעב, דו רשע, גיעב און גיעב!
גיעב און מאַך גיט קיין געטימעל!
דען דערפאַר האָט גאָט דיך ליעב
און ער עפענט דיר דעם הימעל...

די קונסט פון זאַגען

דאָס וואָס דו ווייסט, ווייסען אַ סך,
זאַגען דאָס, איז די גאַנצע זאַך.

בטלנות און פאָרטשריט

1.

בטלנות האָט זיך שטאַרק פערשפעטיגט,
אַמעריקאַ האַלט ניט פון איהר שמה, —
זי האָט גענוג אונז אָנגעזעטיגט
מיט שוואַרצע הרפות אין דער ליטא.

2.

אַ יאַרמולקע איז ניט קיין צרה,
דאָך מוז זיך זיצען אויף אַ מח
וואָס שעפט אַ הויף פון דער גמרא
אויך פון די וויסענשאַפטען כה.
עס מוז אַ אידישע ישיבה
זיין גרייט צו שאַפען אַ ר' עקיבא...

די צייט

דער קעניג שימערט אין זיין פולען שטאַט
און איהם אַרום שאַרמאַנטע העררען גלאַנצען,
עס זיצט איהם ביי דער זייט אַ קלוגער ראַטה
און שעהנע ווייבער זעהט מען פאַר איהם טאַנצען.

דאָך אַלין פערליערט זיך אין די ציימענ'ס שוילס,
דער פירסט, די שמייכלער און די קלוגע מחות,
דער גרעסטער הערשאַפט געהען אויס די כחות.
אַ, צייט! ווי ביזטו מעכטיג און ווי גרויס!

די מאַדע

אויף בלוט־פּערגאַס'נע אויגלעך
פון אַרמע, טויטע פּויגלעך
די מאַדע קוקט זיך גאַר ניט איין.
זי שיסט און שניידט, און עדערט,
אַבי זי איז בעפעדערט,
אַבי דער פּויך זאָל זיין...
מעגסט אומפליהען און זינגען,
זי וועט צו דר'ערד דין ברינגען
אין מיטען פון דיין שעהנסמען שיר.
זי וועט דיין גייסט פּערלאַכען
און קאַלטבלומיג זיך מאַכען
אַ קאַפעלוש פון דיר...
אַ מערדערליכע מאַדע!
ווער קען ניט דיין „הגדה“?
דיין אייב'גען „מה נשתנה“ — ווער?
עס שמעהט אַ יעדער תּירץ
פאַר דיר מיט דרך ארץ
און דו פּרעגסט מעהר און מעהר...

די פּאַליציי

עס בושעוועט די פּאַליציי,
און באַמבעס זוכט זי נור און שולד.
דאָך פּלאַצט אַ באַמבע דאָ צי דאָרט,
די פּאַליציי איז זיכער פּאַרט,
כל זמן עס פּלאַצט ניט די געדולד...

די ריכטיגע פראַבע

עס גלויבט קיין מיידעל, אז דו ליעבסט,
ביז זי דערזעהט ניט, אז דו גיעבסט.
דו נעהט איהר נור צום יובעליער
און פרעג ניט מעהר! זי גלויבט אין דיר!

נאַרעריי

די צוקונפט זאגט דיר צו אַ סך:
„א גוואַלד, וואָס איך פערמאָג!“
דאָך ווען דו קומסט שוין צו דער זאָך,
איז דאָס אַ נעכט'גער מאָג...

מיט נשמה

איז דיין שונא ווילד און פרעך,
נעהט אַן עדעלע נקמה!
זאל ער גיסען קויט און פעך,
ענטפער מיט נשמה!....

268